

T.C.
BAŞBAKANLIK
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Kadının Siyasal Yaşama
Katılımında Siyasi Parti
Kadın Kollarının Rolü
(TBMM'de Grubu Bulunan
Siyasi Partiler Bağlamında
Ankara İli Örneği)

Mustafa ÇADIR

Ankara 2011

Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü
(TBMM'de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği)

Para ile satılmaz.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
Ziya Gökalp Cad. No: 40 Kızılay Ankara
Tel: 0312 430 45 77 Faks: 0312 430 76 70
www.ksgm.gov.tr

T.C.
BAŞBAKANLIK
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

KADININ SİYASAL YAŞAMA KATILIMINDA SİYASİ PARTİ
KADIN KOLLARININ ROLÜ
(TBMM'de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında
Ankara İli Örneği)

UZMANLIK TEZİ

Mustafa ÇADIR

DANIŐMAN
Prof. Dr. Serpil SANCAR

ISBN: 978-975-19-5054-3

Basım Yeri: Afşaroğlu Matbaası
0 312 384 54 88 - Ankara

TEŞEKKÜR

“Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM’de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği)” Uzmanlık Tezi, kadınların siyasi yaşama katılımının arttırılmasında önemli bir mekanizma olarak görülen siyasi parti kadın kollarının yeterli düzeyde araştırılmamış olduğu tespitinden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

Tez çalışmasının başından sonuna kadar çok değerli katkıları ile beni yönlendiren, bana her konuda destek olan çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. Serpil SANCAR’a,

Veri toplama çalışmasında benden yardımlarını esirgemeyen, araştırmanın sonuçlanmasına katkıda bulunan tüm kadın kolları üyelerine,

Çok değerli kurum yöneticilerime,

Sonsuz sabırla ve anlayışla bana yardımcı olan tüm arkadaşlarıma,

Bana her konuda destek olan sevgili aileme,

teőekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Siyasal karar alma mekanizmalarında kadınların düşük temsili tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Bu sorun daha fazla kadının siyasal yaşamın içine çekilmesi, kadınların siyasal alandaki görünürlüğüne artırılması ile çözülebilir. Bu hususların gerçekleşmesinde siyasi parti kadın kolları önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada, ülkemizde kadınların siyasal yaşama katılımını ve karar alma mekanizmalarında temsiliğini arttırmak için önemli bir mekanizma olarak görülen siyasi parti kadın kollarının işlevlerini ne ölçüde yerine getirebildiğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partilerin (Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokratik Toplum Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi) Ankara ilinde görev alan kadın kolları üyelerine anket uygulanmış ve yöneticiler ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; siyasi parti kadın kolları genel olarak mahalle toplantıları, ev gezileri, kermes, hasta ziyareti ve yardım çalışmaları gibi siyasi getirisi düşük ikincil faaliyetler yürütmektedir. Yürüttüğü faaliyetler sebebiyle kadın kolları, parti içinde siyasi bir yapıdan ziyade sosyal bir kuruluş görünümündedir. Kadın kollarının şu anki görünümüyle kadın sorunlarının siyasete taşınması ve kadınların karar alma mekanizmalarında temsiliğinin artırılması işlevlerine hizmet edebilecek bir konumda olduğunu söylemek güçtür. Bu çerçevede kadın kollarının parti içi karar alma ve politika oluşturma süreçlerine aktif katılan bir yapıya dönüştürülmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca kadın kolları üyeleri "kadınların düşük siyasal temsili"ni önemli bir sorun olarak görmekte, bunun sebebini geleneksel bakış açısı ve siyasetin erkek egemen yapısı olarak değerlendirmektedir. Bununla birlikte asıl dikkat çeken husus kadınların önemli bir bölümünün erkek egemen yapıyı yadırgadıklarını ifade etmelerine rağmen, farkında olmadan bu yapıyı içselleştirmiş olmalarıdır.

ABSTRACT

Low participation of women at the decision making mechanisms is standing as an important problem in our country as it is in the world. The solution for this problem is to involve more women in political life and to increase women’s visibility in political institutions. Political party’s women branches have an important role in realizing these solutions.

This study aims to demonstrate how much the political party women branches accomplish their function for increasing women’s participation in political life and decision making mechanisms. In this framework, questionnaires are conducted for members and face to face interviews are implemented for the managers of the women branches of the political parties in Ankara those have a parliamentary group in Turkish Grand National Assembly (Justice and Development Party, Republican People’s Party, Democratic Society Party and Nationalist Movement Party).

Research results show that; political party women branches mostly conduct secondary activities like neighborhood meetings, home visits, kermis, patient visits and aid activities which have lower political advantages. Because of its activities, women branches are more like a social institution rather than a political one in the party settlement. It is hard to express that current women branches can serve for rising women’s problems in politics and increase women participation in decision making mechanisms. Within this framework, women branches shall be transformed in structures that actively participate in decision making and policy making procedures within the party. Moreover, members of women branches think that “low political representation of women” is a problem, and explain the reason for this as the traditional perspective and male dominated structure of politics. Besides, interestingly a considerable part of women internalize the male dominated structure, even if they express that they find it strange.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	XII
ŞEKİLLER	XIII
TABLolar	XVI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	7
1. SİYASAL KATILIM	9
1.1. Kavram ve Tanım	9
1.2. Siyasal Katılımın Nedenleri, Kapsamı ve Türleri.....	10
1.2.1. Bireysel Siyasal Katılım	11
1.2.2. Toplumsal Siyasal Katılım.....	12
1.3. Siyasal Katılıma Etki Eden Faktörler.....	13
1.3.1. Sosyo-Ekonomik Faktörler.....	13
1.3.1.1. Gelir Düzeyi.....	13
1.3.1.2. Yaş	14
1.3.1.3. Meslek.....	15
1.3.1.4. Eğitim Seviyesi.....	16
1.3.1.5. Yerleşim Yeri	17
1.3.1.6. Cinsiyet	18

1.3.2. Psikolojik Faktörler.....	19
1.3.3. Hukuksal ve Siyasal Faktörler	20
İKİNCİ BÖLÜM	23
2. KADINLARIN SİYASAL KATILIMI	25
2.1. Dünyada Kadınların Siyasal Katılımı	25
2.1.1. Tarihsel Süreç	25
2.1.2. Mevcut Durum.....	29
2.2. Türkiye’de Kadınların Siyasal Katılımı	33
2.2.1. Osmanlı Dönemi	33
2.2.2. Cumhuriyet Dönemi	35
2.2.3. Mevcut Durum.....	38
2.2.3.1. Türkiye Büyük Millet Meclisi	38
2.2.3.2. Yerel Yönetimler	41
2.2.3.3. Siyasi Partilerin Yönetim Organları.....	45
2.3. Kadınların Siyasal Katılımına Etki Eden Faktörler	47
2.3.1. Cinsiyete Dayalı İş Bölümü.....	47
2.3.2. Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumu.....	48
2.3.3. Siyasal Kültür, Siyasal Bilinç ve Siyasal İlgi.....	49
2.3.4. Siyasal Sistemin Yapısı ve İşleyişi	50
2.3.4.1. Seçim Sistemleri	50
2.3.4.2. Siyasi Partilerin İdeolojileri	51
2.4. Siyasi Parti Kadın Kolları	52
2.4.1. Rejimlere Göre Siyasi Parti Kadın Örgütlenmeleri	52
2.4.2. Siyasi Parti Kadın Kolları Türleri	53

2.4.3. Siyasi Parti Kadın Örgütlenmelerinin İşlevleri	54
2.4.4. Türkiye’de Siyasi Parti Kadın Örgütlenmeleri.....	55
2.4.5. Siyasi Parti Mevzuatlarında Kadın Kolları	60
2.4.5.1. Adalet ve Kalkınma Partisi	60
2.4.5.2. Cumhuriyet Halk Partisi.....	62
2.4.5.3. Demokratik Toplum Partisi	64
2.4.5.4 Milliyetçi Hareket Partisi.....	67
2.4.6. Ülkemizde Kadın Kollarının Mevcut Durumuna İlişkin Tespitler	68
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	73
3. KADIN KOLLARI VE SİYASAL KATILIM.....	75
3.1. Araştırma Yöntem ve Teknikleri	75
3.1.1. Araştırmanın Amacı.....	75
3.1.2. Araştırmanın Varsayımları.....	75
3.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	76
3.1.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	76
3.1.4.1. Ankara İlinin Sosyo-Ekonomik Durumu.....	78
3.1.4.1.1. Nüfus, Eğitim ve Ekonomi.....	78
3.1.4.1.2. İdari Bölümlleme ve Seçim Sonuçları	80
3.1.5. Veri Toplama Tekniği.....	81
3.1.6. Anket Formunda Yer Alan Soruların Özellikleri ve Uygulanması.....	84
3.1.7. Görüşme Formunda Yer Alan Soruların Özellikleri ve Uygulanması	84

3.1.8. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi	85
3.1.9. Anket Sorularının Güvenilirlik Analizi Sonuçları	85
3.2. Bulgular.....	86
3.2.1. Araştırmanın Demografik Bulguları	86
3.2.1.1. Yaş	86
3.2.1.2. Doğum Yeri ve Ankara'da İkamet Süresi.....	88
3.2.1.3. Medeni Durum ve Çocuk Sayısı.....	89
3.2.1.4. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Durumları	90
3.2.1.5. İkamet Edilen İlçe.....	96
3.2.2. Kadının Siyasal Yaşama Katılımına İlişkin Bulgular ve Görüşler	97
3.2.2.1. Kadınların Siyasal Yaşama Katılımı	97
3.2.2.2. Kadınların Düşük Siyasal Katılımının Nedenleri	100
3.2.2.3. Kadınların Siyasal Katılımının Gerekliliği	108
3.2.3. Kadın Kollarına İlişkin Bulgular	112
3.2.3.1. Katılımcıların Siyasi Partileri, Partideki Görevleri ve Üyelik Süreleri	112
3.2.3.2. Üyelerin Siyasal Karar Alma Mekanizmalarına Katılımı	116
3.2.3.3. Kadın Kollarının Faaliyetleri	118
3.2.3.3.1. Toplantı Sıklığı ve Gündem Konuları	119
3.2.3.3.2. Kadın Kolları Faaliyetleri	123
3.2.3.3.3. Finansman	137
3.2.3.4. Kadın Kollarının Diğer Kadın Örgütleriyle İlişkileri	141

3.2.3.5. Kadın Kollarının Önemine İlişkin Görüşler	143
3.2.3.6. Kadın Kollarının İşlerlik Kazanmasına Yönelik Öneriler	147
SONUÇ VE ÖNERİLER	153
KAYNAKÇA	161
EKLER	169
EK 1	171
EK 2	178
EK 3	179
EK 4	190

KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklaması
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AK Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	Anavatan Partisi
BİA-NET	Bağımsız İletişim Ağı
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DAW	Kadının İlerlemesi Bölümü
DSP	Demokratik Sol Parti
DTP	Demokratik Toplum Partisi
DYP	Doğru Yol Partisi
EĞİTİMSEN	Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası
IPU	Inter-Parliamentary Union
KA-DER	Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği
KESK	Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KSSGM	Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
ÖDP	Özgürlük ve Dayanışma Partisi
SHP	Sosyal Demokrat Halk Partisi
SP	Saadet Partisi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TKP	Türkiye Komünist Partisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UCLG	Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu

ŞEKİLLER

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1 Dünya parlamentolarında milletvekillerinin cinsiyete göre dağılımı - Eylül 2009	29
Şekil 2.2 Bölgesel kadın milletvekilli oranları - Eylül 2009	30
Şekil 2.3 Dünyadaki belediye başkanları - 2009	32
Şekil 2.4 Seçim yılı ve cinsiyete göre milletvekilli sayısı ve Meclis'te temsil oranı, 1935-2007	39
Şekil 3.1 ADNKS 2008'e göre Ankara ili yaş gruplaması	78
Şekil 3.2 Ankete katılanların yaş gruplaması	87
Şekil 3.3 Doğum yeri değişkeni	88
Şekil 3.4 Medeni durum değişkeni	89
Şekil 3.5 Çocuk sayısı değişkeni	90
Şekil 3.6 "TBMM'de kadın milletvekilli oranı (% 9,1) kadınların temsili açısından yeterlidir." değişkeni	98
Şekil 3.7 "Geleneksel/ataerkil bakış açısı kadınların siyasal yaşama katılımında önemli bir engeldir." değişkeni	101
Şekil 3.8 "Aile içindeki sorumluluklar kadınların siyasette daha fazla yer almalarına engel olmaktadır." değişkeni	102
Şekil 3.9 "Kadınların siyasete katılımında aile desteği önemli bir faktördür." değişkeni	105
Şekil 3.10 "Kadınların siyasi karar alma mekanizmalarında az bir oranda temsil edilmesinin nedeni, kadınlara şans verilmemesidir." değişkeni	108
Şekil 3.11 "Siyasette kadın-erkek eşitliğinin sağlanması demokrasinin koşullarından biridir." değişkeni	109

- Şekil 3.12 “Kadınların siyasi alanda daha çok söz sahibi olması halinde ülke sorunları daha kolay çözülecektir.” değişkeni..... 110
- Şekil 3.13 “Kadınların siyasi karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımı kadın sorunlarının çözümü için gereklidir.” değişkeni..... 111
- Şekil 3.14 “Siyasi karar alma mekanizmalarında, yerel yönetimlerde ve TBMM’de daha çok kadın görmek isterim.” değişkeni..... 111
- Şekil 3.15 Üyelik süresi değişkeni 114
- Şekil 3.16 Kadın kolları üyelerinin toplanma sıklığı değişkeni..... 119
- Şekil 3.17 “Kadın kolları özellikle seçim dönemlerinde etkin olarak faaliyette bulunmaktadır.” değişkeni125
- Şekil 3.18 “Kadın kollarının öncelikli görevi partiye üye kazandırmak ve oy toplamaktır.” değişkeni.....127
- Şekil 3.19 “Parti kadın kolları kültürel ve sosyal faaliyetlere katılım imkanı sağlayan bir örgüttür.” değişkeni128
- Şekil 3.20 “Kadın kollarına parti bütçesinden daha fazla kaynak aktarılmalı, mali imkanları artırılmalıdır.” değişkeni.....140
- Şekil 3.21 “Siyasette kadınların daha etkin görev almasında parti kadın kollarına önemli görevler düşmektedir.” değişkeni.....144
- Şekil 3.22 “Kadın kolları parti içinde üst yönetime geçebilmek açısından önemli bir deneyim kazanma alanıdır.” değişkeni.....145
- Şekil 3.23 “Seçimlerde kadın adayların artması için kadın kolları aktif olarak rol oynamaktadır.” değişkeni146
- Şekil 3.24 “Kadın sorunlarının siyasete taşınması açısından kadın kolları önemli bir araçtır.” değişkeni147

- Şekil 3.25 “Siyasi partiler kadın kolları teşkilatlarına gereken önemi ve desteği vermemektedirler.” değişkeni148
- Şekil 3.26 “Kadın kolları örgütünün parti içindeki görev ve yetkileri arttırılmalı, parti içi karar alma süreçlerine daha fazla katılımı sağlanmalıdır.” değişkeni149
- Şekil 3.27 “Siyasi parti yönetim organlarında kadınların erkeklerle eşit temsil edilmesi gereklidir.” değişkeni.....150
- Şekil 3.28 “Kadın kolları mensuplarının karar alma mekanizmalarında daha fazla yer alması için özel önlemler uygulanmalıdır (Parti içi Kota, Torba sistemi).” değişkeni.....151
- Şekil 3.29 “Milletvekilli seçimlerinde bütün partiler ilk sıralarda kadın adaylara yer vermelidir.” değişkeni152

TABLolar

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1 Kadın milletvekilleri dünya sıralaması - 2009	31
Tablo 2.2 Dünyada ve Avrupa'da yerel siyasette seçilmiş kadın sayısı ve oranı	32
Tablo 2.3 2002 ve 2007 Genel Seçimleri'nde siyasal partilerde seçilmiş kadın milletvekilli oranı	39
Tablo 2.4 2002 ve 2007 Genel Seçimleri'nde kadın aday aday sayısı ve oranları	40
Tablo 2.5 Seçim listelerinde kadın aday sayısı ve oranları.....	41
Tablo 2.6 Türkiye'de yerel siyasette seçilmiş kadın sayısı ve oranı.....	42
Tablo 2.7 Köy ve mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar meclislerinde kadın oranı	43
Tablo 2.8 2009 Yerel Seçimleri'nde partilerin kadın adayları	44
Tablo 2.9 Siyasi parti yönetim organlarında kadının durumu	46
Tablo 2.10 Siyasi partiler ve kadın kolları örgütlenmesi	58
Tablo 3.1 Ankara ili merkez ilçe nüfusları - 2008.....	79
Tablo 3.2 2009 Mahalli İdare Seçimleri Ankara ili kadın belediye başkanı adayları	81
Tablo 3.3 Görüşülen kişilere ilişkin bilgiler	83
Tablo 3.4 Ankete katılanların yaş gruplaması.....	87
Tablo 3.5 Medeni durum değişkeni.....	89
Tablo 3.6 Eğitim durumu değişkeni	91
Tablo 3.7 Meslek değişkeni	92

Tablo 3.8	Eşlerin eğitim düzeyi değişkeni.....	93
Tablo 3.9	Eşin mesleği durumu değişkeni	94
Tablo 3.10	Kişisel gelir düzeyi değişkeni	95
Tablo 3.11	Aile gelir düzeyi değişkeni	95
Tablo 3.12	İkamet edilen ilçe değişkeni	96
Tablo 3.13	"TBMM’de kadın milletvekili oranı (% 9,1) kadınların temsili açısından yeterlidir. " ve “eğitim düzeyi” değişkeni arasındaki ikili ilişki tablosu ve ki-kare ilişki analizleri sonuçları	99
Tablo 3.14	Siyasi partiye üye diğer aile bireyleri değişkeni	104
Tablo 3.15	Siyasi parti değişkeni	113
Tablo 3.16	Kadın kollarında görev değişkeni.....	113
Tablo 3.17	“Kadın kollarındaki göreviniz” ile “görev süresi” değişkeni arasındaki ikili ilişki tablosu ve ki-kare ilişki analizleri sonuçları	115
Tablo 3.18	Kadın kolları üyelerinin seçimlerde adaylık/seçilme değişkeni.....	117
Tablo 3.19	Toplantı sıklığı ve siyasi partiler	119
Tablo 3.20	Adalet ve Kalkınma Partisi kadın kolları üyelerinin faaliyetlere katılımı	132
Tablo 3.21	Cumhuriyet Halk Partisi kadın kolları üyelerinin faaliyetlere katılımı	134
Tablo 3.22	Demokratik Toplum Partisi kadın meclisi üyelerinin faaliyetlere katılımı	135
Tablo 3.23	Milliyetçi Hareket Partisi kadın kolları üyelerinin faaliyetlere katılımı	136

GİRİŞ

GİRİŞ

Toplumsal fırsat ve imkanların toplumun farklı kesimleri arasında nasıl dağıtılacağı siyasal karar organlarında belirlenmektedir. Toplumsal grupların farklı ihtiyaçlarını hakkaniyete uygun bir şekilde karşılamak ancak söz konusu farklı kesimleri siyasete dahil etmek, onların birikimlerini siyasete yansıtma ile mümkündür. Bu bakımdan politikaların belirlendiği, kararların alındığı ve uygulandığı parlamento, hükümet, yerel yönetimler gibi karar organlarında toplumun tüm kesimlerinin temsili, kararların meşruiyeti açısından büyük önem arz etmektedir.

Mevcut duruma bakıldığında dünyanın hemen hemen her yerinde kadınların karar alma mekanizmalarına katılımının düşük olduğu görülmektedir. Kadınların özellikle parlamentolarda, yerel yönetimlerde ve diğer siyasal organlarda temsili yeterli düzeyde değildir. Kadınlar ve erkekler arasındaki toplumsal kökenli ayrımların ortadan kaldırılmasını ifade eden toplumsal cinsiyet eşitliğinin siyasal karar alma mekanizmalarında da yansımaları bulması demokrasinin olmazsa olmaz koşullarından biri olup, kadının her düzeyde yönetime aktif katılımı sağlanmadan kalkınma ve çağdaşlık hedeflerine ulaşılamayacağı da açıktır.

Günümüzde siyasal katılımın öncelikli olarak siyasal partiler vasıtasıyla gerçekleştirildiği bilinmektedir. Siyasi partiler demokratik süreçte, siyasal katılımın doğrudan ve en önde gelen araçlarıdır. Toplum içindeki kesimlerin dağıtık menfaatlerini ve siyasi görüşlerini ortak bir paydada birleştirme ve organize etme görevini yürüten siyasi partiler, aynı zamanda siyasal sistem içindeki rolleri yerine getirecek görevlilerin seçimi ve yetiştirilmesi yani “siyasi devşirme” işlevini de yerine getirmektedirler. Ayrıca siyasi partiler vatandaşların siyasal sistemdeki rollerini öğrenmesi, siyasal kültürü oluşturan değerlerin, inançların ve davranış kalıplarının benimsenmesi süreci olan “siyasal toplumsallaşma” fonksiyonunu da yerine getirmektedirler.

20. yüzyılda kadınların siyasal katılımının artmasıyla birlikte daha fazla kadını parti çalışmalarına çekebilmek ve kadın seçmenin desteğini alabilmek için partilerin bünyesinde kadın örgütlenmeleri oluşturulmuştur. Önceleri bu çerçevede faaliyet gösteren kadın örgütlenmeleri 20.

yüzyılın son çeyreğinde, yükselen kadın hareketinin de etkisiyle “kadın bakış açısını siyasete taşımak”, “kadın sorunlarının çözümüne yönelik parti içinde politikalar üretmek” gibi farklı işlevler de üstlenerek kadın hareketinin önemli mekanizmalarından birini oluşturmuştur. Günümüzde siyasi parti kadın kolları örgütlenmeleri, kadınların siyasal yaşamda görünür kılınmasında ve kadın bakış açısının siyasete taşınmasında önemli bir yere sahiptir.

Türkiye’de kadın kolları örgütlenmeleri ilk olarak çok partili siyasal sisteme geçilmesiyle birlikte siyasi partiler bünyesinde oluşturulmaya başlanmıştır. Kadınların seçim öncesi saha çalışmalarındaki etkinliği ve partiye destek oluşturmadaki başarısı sonucu süreç içinde birçok siyasi parti kadın kolları benzeri örgütlenmeler oluşturmuştur. Halen siyasal yaşamda faaliyet gösteren siyasi partilerin büyük çoğunluğunda kadın kolları benzeri örgütlenmelerin var olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada ülkemizde kadınların siyasal yaşama katılımını arttırmak için önemli bir mekanizma olarak görülen siyasi partilerin kadın kollarının söz konusu işlevleri ne ölçüde yerine getirebildiğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde grubu bulunan siyasi partilerin Ankara İl Kadın Kolları yapılanmasında görev alan üye kadınlar ile uygulamalı bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, “Siyasal Katılım” başlığında siyasal katılım kavramına ilişkin tanımlamalar yapılacak, siyasal katılımın nedenlerine, siyasal katılım türlerine, daha sonrasında ise siyasal katılıma etki eden sosyo-ekonomik, psikolojik, hukuksal ve siyasal faktörlere yer verilecektir.

İkinci bölümde, “Kadınların Siyasal Katılımı” başlığında hem dünyada hem de ülkemizde kadınların siyasal katılımına ilişkin tarihsel süreç ve mevcut durum irdelenecek, kadınların siyasal katılımına etki eden faktörler çeşitli başlıklar altında ele alınacaktır. Daha sonrasında siyasi parti kadın kollarının türlerine ve işlevlerine, ülkemizde kadın kolları örgütlenmesinin tarihsel gelişimine yer verilecek; ayrıca çeşitli siyasi partilerin kadın kollarına ilişkin mevzuatlarına ve kadın kolları örgütlenmelerinin mevcut durumuna ilişkin tespitlere yer verilecektir.

¼ç¼nc¼ b¼l¼mde, “Kadın Kolları ve Siyasal Katılım” başlığında ise, araştırmanın y¼ntem ve tekniklerine değinildikten sonra, bulgular b¼l¼m¼nde uygulanan anket çalışması ve gerçekteştirilen g¼r¼řmelerden elde edilen veriler sunulacaktır. Bu kapsamda ilk olarak üyelere ilişkin demografik bilgilere yer verilecek, sonrasında ¼yelerin “kadının siyasal katılımı”na ilişkin g¼r¼řleri ve d¼ř¼nceleri irdelenecektir. Son olarak kadın kollarının faaliyetleri ve diğer kadın örg¼tleriyle ilişkilerine ilişkin bulgular incelenecek, ¼yelerin kadın kollarının ¼nemi ve işlerliğine ilişkin g¼r¼řleri ele alınacaktır.

Sonuç ve ¼neriler b¼l¼m¼nde elde edilen veriler çerçevesinde genel değerlendirmeler yapılacak ve ¼neriler geliştirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SİYASAL KATILIM

1.1. Kavram ve Tanım

“Siyasal katılım” 20. yüzyılın ortasından itibaren siyaset bilimi alanında kullanılan kavramlar arasında ön plana çıkmaktadır. Özellikle sanayileşmenin sonucu ortaya çıkan kentleşme ve modernleşme olgusuyla birlikte siyasal katılımın da geliştiği görülmektedir. Huntington ve Dominguez (1985: 43)’e göre “modern devlet”i “geleneksel devlet”ten ayıran temel özellik halkın siyasete katılması, siyasi kararları etkilemesidir. Lerner (1958)’e göre de modern toplumla geleneksel toplum arasındaki temel fark, modern toplumun katılmaya dayanan bir toplum olmasıdır (Özbudun, 1975). Günümüzde çağdaş demokrasilerin gelişmişliği, siyasal katılımın yaygınlığı ve etkinliği ile ölçülmektedir (Kışlalı, 2002).

Siyasal katılım kavramının günümüze kadar farklı tanımlamaları yapılmıştır. Kışlalı (2002)’ya göre siyasal katılım “yurttaşların, devletin çeşitli düzeydeki karar ve uygulamalarını etkileme eylemleridir. Mahalle ya da köy yöneticisinden devleti yönetenlere kadar, çeşitli düzeylerde yapılan seçimler, siyasal katılma olgusunun yalnızca bir bölümünü oluşturmaktadır”.

Tokgöz (1979) ise siyasal katılımı “oy vermeyi de içerecek şekilde kampanyalarda çalışma, siyasal tartışmalara girme, siyaset adamlarıyla ilişki kurma ve benzeri şekilde pek çok sayıdaki davranışsal faaliyetler” olarak tanımlamıştır.

Özbudun (1975)’a göre siyasal katılım “vatandaşların merkezi veya yerel devlet organlarının personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarının tasarlanmış, hukuki veya hukuk-dışı başarılı veya başarısız eylemlere girişmeleridir”.

Siyasal katılımın tanımında siyaset bilimciler arasında bir ittifak bulunmamaktadır (Özbudun, 1975). Ancak siyasal katılımın nitelikleri ve hedefinin ne olduğu hususunda ortak bir eğilimin ortaya çıkmış olduğu söylenebilir. Buna göre siyasal katılımın temel nitelikleri “siyasal karar alma mekanizmalarında görev alacak yöneticilerin belirlenmesi” ile “bunların aldıkları ve alacakları kararların eylem ve davranışlar ile etkileneceği” olarak öne çıkmaktadır (Dursun, 2006).

1.2. Siyasal Katılımın Nedenleri, Kapsamı ve Türleri

Bireyler genel olarak dört nedenden dolayı siyasal katılımında bulunmaktadır. Bunlar kişisel bağlılık, dayanışma, çıkar ve vatandaşlık duygusu olarak ifade edilebilir. “Kişisel bağlılığa dayanan siyasal katılım” genellikle az gelişmiş ülkelerin kırsal yerlerinde, düşük sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi olan bölgelerde görülmektedir. Bu yörelerde seçmen grupları, geleneksel liderlerine kişisel bağımlılıkları sonucu siyasal katılmaya yöneltilmektedirler. “Dayanışmadan doğan katılım” ise bireyin mensubu bulunduğu sosyal gruba olan bağlılığının bir devamı olarak siyasal katılım eylemlerine girişmesidir. Üçüncü olarak “çıkara dayanan katılım”, çeşitli bireysel özendiriciler (kayıрма, iltimas ve nakdi ödemeler), yöresel topluluklara yönelik çıkarlar (bayındırlık işleri, çeşitli vaatler) ve sektörel çıkarlar (yasa değişiklikleri, vergi düzenlemeleri vb.) etrafında şekillenen siyasal katılım türüdür. Son olarak “yurttaşlık duygusuna dayanan siyasal katılım” ise, ahlaki yükümlülük ve görev hissiyatından kaynaklanan ve kendiliğinden gerçekleşen katılım türüdür. Bireyin siyasal katılım eylemleri tek bir nedenden kaynaklanabileceği gibi birkaç nedenden de kaynaklanabilir (Özbudun, 1975).

Siyasal katılım değişik düzeylerde ve çeşitli biçimlerde kendini gösterebilmektedir. Kapani (2004)'ye göre siyasal katılım “basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını” kapsamaktadır. Siyasal katılmayı vatandaşların oy verme davranışı veya sadece seçimlerde gösterdikleri tutum ve davranışlar olarak ele almak yetersiz olur (Öztekın, 2001).

Baykal (1970) siyasal katılımı “yoğunluklarına göre” üç farklı düzeyde gruplandırmıştır. İlk olarak “siyasal olayları izlemek”, kitle iletişim araçları yoluyla siyasal olayları takip etmeyi, dinleyici olarak da parti kongrelerine, parti mitinglerine katılmayı ve özel temaslarda siyasi konuları tartışmayı içermektedir. İkinci olarak “siyasal olaylar karşısında tavır almak” ise bir önceki katılma biçimine göre daha yoğunluklu bir katılma şeklini içermektedir. Bu düzeyde, birey, siyasal olaylar karşısında bir tutum olarak bunu çevresine açıklamak ihtiyacı hissetmektedir. Kişi, bu tavrını, gerek kitle iletişim araçlarıyla (gazetelerde yazı yazmak, radyo-televizyonda konuşmak vb.) gerekse özel temalarıyla çevreye

yaymaktadır. Son olarak siyasal katılımın en yoğun ve ileri biçimi “siyasal olaylara karışmak”tır. Bu katılma biçimi siyasal partilere veya siyasal derneklere üye olmak, aktif olarak görev almak, seçimlerde aday olmak, gösteri, yürüyüş ve mitinglere katılmak olarak kendini göstermektedir.

L. Milbrath (1965) da siyasal katılma davranışlarını üç başlık altında toplamıştır. Bunlar yoğunluk derecesine göre “seyirci faaliyetleri, geçici faaliyetler ve gladyatör faaliyetleri”dir (Tokgöz, 1979). “Seyirci faaliyetleri” arasında; parti rozeti takmak ve parti amblemini taşımak, başkalarıyla oy verme konusunda konuşmak, siyasal tartışma başlatmak, oy vermek, siyasal uyarılara açık olabilmek vb.; “geçici faaliyetler” arasında; siyasal toplantı veya gösteriye katılmak, siyasal partiye veya adaya parasal yardımda bulunmak, hükümet yetkilisi veya siyasal parti önderi ile ilişki kurmak vb.; son olarak “gladyatör faaliyetleri” arasında ise; hükümette ve partide mevkii sahibi olmak, siyasal fonları istemek, önemli stratejik toplantılara veya siyasi parti toplantılarına katılmak, siyasal partide faal üye olmak, siyasal kampanyada çalışmak için zaman ayırmak yer almaktadır.

Siyasal katılım türleri genel olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlar “bireysel siyasal katılım” ve “toplumsal siyasal katılım”dır (Güneş-Ayata, 1995).

1.2.1. Bireysel Siyasal Katılım

Bireysel siyasal katılım, bireylerin, kendi iradesi ile yaptığı tercihler ve verdiği kararlar sonucunda, siyasal karar alma mekanizmalarına gelecek olanları veya halihazırda söz konusu mevkilerde bulunanları etkilemek üzere yaptıkları eylem ve faaliyetlerdir (Kalaycıoğlu, 1983).

Güneş-Ayata (1995)'ya göre bireysel siyasal katılım vatandaşlık görevleri arasında sayılmaktadır. Bu katılım türünün en temel özelliği bireyler arası etkileşim gerektirmemesi ve yalnız olarak da yapılabilmesidir. Bireysel siyasal katılıma en iyi örnek “oy verme” davranışıdır. Bireysel siyasal katılım, objektif olarak nitelenen sosyo-ekonomik statü, yaş, cinsiyet, din, eğitim, yerleşim yeri gibi faktörlerden etkilenmeye daha uygundur.

Kadınların bireysel siyasal katılımı açısından dünya genelinde herhangi bir sorun olmadığı, bu katılma tarzının -istisnalar hariç¹- engellenmedi-

1 Bazı Arap ülkelerinde halen kadınların seçme hakkının olmadığı bilinmektedir.

ği görülmektedir. Güneş-Ayata (1995) söz konusu durumun “oy verme” davranışının geleneksel sistemle örtüşmesinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Oy verme, kadına “fazladan ev dışı ilişkiler” getirmemekte olup kadının aile yaşamını ve dış dünya ile ilişkisini değiştirme niteliği yok denecek kadar azdır. Kadınların siyasal katılımında temel sorunlar kadının “toplumsal siyasal katılımı”nda başlamaktadır.

1.2.2. Toplumsal Siyasal Katılım

Toplumsal siyasal katılım, bireysel siyasal katılımın belirgin özelliklerinin aksine açık bir etkileşim, sosyal faaliyet gerektirmektedir (Güneş-Ayata, 1995). Milbrath'a atıfla “gladyatör faaliyetleri” olarak da adlandırabileceğimiz “toplumsal siyasal katılma”nın en temel biçimleri siyasal partilere veya siyasal derneklere üye olmak, aktif olarak görev almak, seçimlerde aday olmak, gösteri, yürüyüş ve mitinglere katılmak vb. faaliyetlerdir.

Bireysel siyasal katılımında cinsiyetler arasında önemli farklılık olmamasına rağmen, toplumsal siyasal katılımında kadınlar ve erkekler arasında belirgin farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıklar sadece belli bölgeye, gruba ve topluma özel olmayıp, geleneksel toplumlardan, gelişmiş toplumlara dünyanın hemen hemen her yerinde gözlenmektedir (Altındal, 2007).

Kadınların siyasal yaşam içinde aktif bir birey olarak yer almasına engel olan koşullar, benzer şekilde kamusal alana girmesine, kamusal faaliyetlere katılmasına, karar alma mekanizmalarında üst konumlara gelmesine de engel olmaktadır. Ayrıca siyasetin “zaman esnekliğinden uzak yapısı”, “yoğun rekabet ortamı” kadınların katılımını daha da zorlaştırmaktadır. Güneş-Ayata (1995)'ya göre bunlardan daha da önemlisi, “kadınların kadınlar arasında siyaset yapmasına izin verilip göz yumulurken, kurumsal siyasete aktif olarak girenler varsa onlar da kadınsı işlere (sosyal refah, sağlık gibi) itilmektedir. Kadınlar büyük ölçüde siyasal karar alma mekanizmalarından soyutlanmaktadır”.

Siyasal katılımın bireysel boyutuna bakıldığında dünya genelinde kadınların % 99'unun bireysel siyasal katılımında buldukları görülmektedir (Altındal, 2007). Ancak toplumsal siyasal katılımında kadınların oranının oldukça düşük olduğu, yetki ve karar alma mekanizmalarında görev alan kadınların sayısının çok az olduğu söylenebilir (Bkz. Bölüm 2.1.2.).

1.3. Siyasal Katılıma Etki Eden Faktörler

Bireyin, siyasal katılımın farklı boyutlarına dahil olması hem kişisel hem toplumsal faktörlerden etkilenmektedir. Özellikle gelir ve eğitim düzeyi, meslek, cinsiyet, yerleşme biçimi (köyde veya şehirde oturma), kişilik yapısı gibi sosyo-ekonomik, psikolojik, kültürel, çevresel çeşitli faktörlerin bu konuda önemli rol oynadığı görülmektedir (Kapani, 2004). Ayrıca, kişiye bağlı olan etkenlerin yanında ülkenin yönetim şekli, seçim sistemi, siyasi partilerin işlerliği, demokratikleşme düzeyi, milli gelir düzeyi, kentleşme gibi toplumsal ve siyasal etkenler de siyasal katılım düzeyine etki etmektedir. Bunları sosyo-ekonomik, psikolojik ve hukuki-siyasal faktörler olarak üç farklı başlık altında değerlendirebiliriz.

1.3.1. Sosyo-Ekonomik Faktörler

Siyasal düşünceler ve siyasi kurumlar toplumlardaki ekonomik ve sosyal gelişmelerden bağımsız değildir. Tarım toplumundan sanayi toplumuna, oradan da bilgi toplumuna geçişte meydana gelen üretim ilişkilerindeki değişimler siyasal düşüncelerde, kurumlarda ve örgütlenmelerde köklü değişikliklere yol açmıştır. Özellikle gelişmiş toplumlarda bireylerin siyasal hayata ve süreçlere katılımı artmış ve çeşitlenmiştir.

Huntington ve Dominguez (1985)'e göre siyasal katılım sosyo-ekonomik gelişmeye bağlı olarak değişir. Özellikle eğitim ve gelir düzeyi yüksek kişiler ile daha yüksek statülü mesleklerde çalışanlar, ayrıca şehirlerde yaşayanlar genellikle yoksul, eğitimsiz, kırsal kesimde yaşayan ve düşük statülü işlerde çalışanlara göre daha yüksek siyasal katılım göstermektedirler. Dahl'a göre de siyasal katılım ile sosyo-ekonomik gelişme arasında bir ilişki bulunmakta olup sosyo-ekonomik gelişme düzeyi yükseldikçe, siyasal katılım da artmaktadır (Minibaş, 1996). Bu çerçevede sosyo-ekonomik faktörler; gelir düzeyi, meslek, eğitim düzeyi, yaş, cinsiyet, aile ve yerleşim yeri gibi alt başlıklar altında incelenecektir.

1.3.1.1. Gelir Düzeyi

Gelir ve siyasal katılım arasında geçmişten bugüne gözlenmiş bir ilişki olduğu açıktır. Birçok siyaset bilimci de gelirin artmasıyla bireylerin siyasal ilgilerinin de artacağını belirtmektedir (Baykal, 1970). Gelir düzeyi farklılıkları insanların öncelikle yaşayış biçimine olmak üzere birçok

faktöre etki etmektedir. Siyasal katılım ve gelir düzeyi ilişkisi üzerine yapılan çalışmalarda alt gelir grubundaki kişilerin üst gelir grubundaki kişilere nazaran siyasete daha az ilgi duydukları, katılımlarının düşük olduğu gözükmektedir. Bu durumun nedeninin alt gelir grubundaki kişilerin “öncelikli-temel ihtiyaçlarını” karşılama mücadelesi vermesi ve bireysel-ailevi sorunların dışında yer alan sosyal alandaki sorunlara karşı ilgisiz kalmasıdır. Bu bakımdan gelir seviyesi yükselen bir toplumun siyasal katılım düzeyinin de artacağı, eğitim seviyesi yükselen ve geliri artan bireylerin siyasi faaliyetler içinde daha fazla görev almak isteyeceği söylenebilir (Gücük, 2006).

Bunun yanı sıra gelir düzeyi bakımından üst seviyelerde yer alan bireylerin toplumun diğer bireyelerine göre siyasal bakımdan aktif ve kendine güvenen biri olma ihtimali daha yüksektir (Baykal, 1970).

“Gelirin artmasıyla siyasal katılım düzeyinin de artacağı” hususunu doğrulayan bazı araştırmalar ve bulgular bulunmakla birlikte her zaman ve her yerde gelirin siyasal katılmayı artırıcı yönde mutlak bir etkide bulunduğunu söylemek zordur. Bir takım araştırmalar yüksek sosyo-ekonomik düzey ve gelir artışına rağmen siyasal katılımda düşüşün yaşandığını göstermektedir (Dursun 2006, Turan 1987). Sosyo-ekonomik düzey ile siyasal katılım bazen ters yönlü bir ilişki olsa da genel olarak gelir artışının siyasal katılımı artırdığı yaygın olarak kabul görmektedir.

1.3.1.2. Yaş

Yaş, siyasal katılım düzeyini etkileyen önemli unsurlardan biridir. Bireylerin yaşadıkları zaman dilimi, onların siyasete bakışı, siyasal katılımı açısından önemli bir göstergedir. Hemen hemen tüm toplumlarda 16-20 yaş grubundaki gençler, siyasete daha az ilgi duymakta, siyasal konularla ilgilenmemekte ve düşük siyasal katılım göstermektedirler. Öztekin (2001)'e göre bunun temel nedeni söz konusu yaş grubundaki gençlerin çeşitli nedenlerle (eğitim, iş vb.) sık yer değiştirmeleri, çevre edinememiş olmaları; bunun yanı sıra sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ve çeşitli örgütlerde üyeliklerinin bulunmamasıdır.

İlerleyen yaşlarla birlikte kazanılan deneyim, bilgi birikimi, yerleşmiş düzen, meslek ve statü gibi etkenlerle birlikte siyasal katılım da artış göz-

lenmektedir. Bu bakımdan siyasal ilgi ve bilgi yaş ilerledikçe artmakta, 25-45 yaş arasındaki orta yaş grubunda en yüksek düzeye ulaşmaktadır (Tekeli 1982, Öztekin 2001). Orta yaş grubundaki insanların sorumluluk bilincine haiz, dünya görüşleri belirginleşmiş ve toplumsal ve siyasal olayları yorumlama yetisini kazanmış kimseler olmaları nedeniyle en yüksek siyasal katılım 25-45 yaş grubunda görülmektedir (Öztekin, 2001).

Siyasal katılım, 45 yaşından sonra düşerek 65 yaşından sonra en alt düzeye inmektedir (Tekeli, 1982). Öztekin (2001) bu durumun nedenini, bireylerin beklentilerinin azalmasına ve siyasal katılımında bulunmalarının kendi hayatlarında değişiklik yaratmayacağına inanmalarına bağlamaktadır. Genel olarak değerlendirmek gerekirse siyasal katılımın gençlerde düşük olduğu, 25-45 yaş grubunda en yüksek düzeye ulaştığı, 45'ten sonra ilgi ve katılımın yavaş yavaş düşerek, 65 yaşından sonra en alt düzeye indiği söylenebilir.

1.3.1.3. Meslek

Sosyo-ekonomik faktörlerden bir diğeri ise kişinin mesleğidir. Bazı meslekler siyasal katılmayı arttırıcı yönde etkide bulunurken bazıları sınırlandırıcı yönde etkide bulunmaktadır. Mesleklerin birbirini etkileme ve dayanışma düzeyi siyasal katılım üzerinde etki göstermektedir.

Kişinin mesleği siyasal davranışını ve siyasal katılımını şu yollarla etkileyebilir:

- Meslek, bireye, siyasal önemi olabilecek yetenekler ya da ustalıklar kazanma imkanı verebilir. Örneğin avukatlık, öğretmenlik, gazetecilik gibi mesleklerin siyasal yaşam içinde aktif görev aldıkları görülmektedir. Bunların aksine el emeği kullananların, basit sekreterlik işleri yapanların, ev kadınlarının siyasal ilgiyi yükseltecek işler yapmaması sebebiyle düşük siyasal katılım gösterdiği görülmektedir.
- Meslek, bireyi belli bir siyasal görüşü olan insanlarla bir araya getirerek siyasal etkileşim içine sokabilir. Örneğin, işin teknik mahiyeti nedeniyle maden işçileri yerleşim yerleri dışında uzun süreler bir arada kalmaktadırlar. Bu süre içinde birbirleriyle etkileşim içinde bulunmaktadırlar. Maden kasabalarının (örn. Zonguldak) yüksek oranlarda oya katılmasının sebeplerinden biri de budur.

- Bireyin mesleği, hükümetin politikaları ile menfaat ilişkisi içinde olabilir. Resmi politikanın oluşturulması ve yürütülmesi sürecinde görev alan bazı meslek mensuplarının siyasal olayları zorunlu olarak izlemek durumunda kaldığı görülmüştür. Örneğin, bürokratların yüksek oranda siyasal yaşama katıldıkları gözlemlenmektedir. Ayrıca hükümet politikalarını yakından takip etmek durumunda olan iş adamları ve çiftçilerin de yüksek oranda siyasal yaşama katıldıkları görülmektedir.
- Mesleği icabı bireyin sahip olduğu rol kişiyi kolayca siyasal hayata geçirebilir. Bazı mesleklerin gerektirdiği müzakerecilik, tarafların arasını bulma, insanlarla iyi geçinme gibi nitelikler bireylere siyasal yaşam açısından gerekli özellikleri sağlamaktadır. Örneğin, avukatların siyasal yaşamın en aktif meslek gruplarından biri olmasında bu niteliklere haiz olması yatmaktadır (Baykal, 1970).

Bunun yanı sıra meslek örgütleri, dernek ve sendikaların çatısı altında toplanan bireylerin siyasal katılım düzeylerinin de yüksek olduğu görülmektedir. Söz konusu kuruluşlar doğrudan siyasal örgütler içinde yer almasalar da pek çok siyasal konuda açık bir tavır sergilemekte ve gerçekleştirdikleri etkinliklerle üyelerine bu tavrı empoze etmektedirler. Bu durum üyelerin siyasal katılımını olumlu olarak etkilemektedir (Öztek'in 2001, Baykal 1970).

1.3.1.4. Eğitim Seviyesi

Günümüzde toplumun en önemli gereklerinden biri olan eğitim, üretken ve kaliteli bir yaşamın önkoşuludur. Eğitim, bireyin siyasal olarak "toplumsallaşması" açısından büyük önem arz etmektedir. Turan (1987)'a göre "eğitim gören bir kimse, siyasal sistem hakkında daha çok bilgiye sahip olması dolayısıyla, siyasal faaliyetlerde bulunmak için kendisini daha yetenekli ya da hazırlıklı hissedebilir". Eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte siyasete olan ilgi de artmakta; siyasi gelişmeleri takip etme, olaylar hakkında yorum üretme, siyasi fikir ve eylem üretme ortaya çıkmaktadır. Kalaycıoğlu (1983)'na göre de eğitim "bireyde yurttaşlık duygusu uyarmak ve siyasal kararlara etkide bulunma eğilimi yaratmak dolayısıyla siyasal katılım üzerinde etkili olabilmektedir".

Almond ve Verba (1965)'ya göre eğitim düzeyi yüksek bireyler;

- Siyasal organların birey üzerindeki etkisinden daha çok haberdardır.
- Siyasal olayları ve seçim kampanyalarını daha çok izler.
- Siyasal konularda daha çok bilgi sahibidir.
- Fikir sahibi olduğu siyasal konular daha çeşitli, siyasal ilgi alanı daha geniştir.
- Siyasal konuları daha sık konuşur.
- Siyasal konuları serbestçe konuşabileceği kimseler daha çeşitlidir.
- Siyasal organları etkileme bakımından kendisini daha güçlü görür.
(Baykal, 1970)

Eğitim ile siyasal katılma arasında olumlu bir bağlantının varlığı, yani eğitim seviyesinin yükselmesiyle siyasal katılma düzeyinin de artacağı değişik ülkelerde yapılmış birçok araştırma ile tespit edilmiştir. Pek çok yazar eğitim düzeyini, siyasal katılmayı belirleyen etkenlerin en kuvvetlisi olarak görmektedir (Baykal, 1970).

1.3.1.5. Yerleşim Yeri

İnsanların yaşadıkları yer ile siyasal katılımları arasında da bir ilişki söz konusudur. Kırsal veya kentsel alanda yaşayan bireyler farklı sosyo-ekonomik faktörlerden etkilenmekte ve bu durum siyasal katılımlarına yansımaktadır.

Dursun (2006)'a göre modernleşmenin en önemli özelliğini oluşturan şehirleşme, siyasal katılma eğilimini uyarmakta ve buna uygun bir kültürel ortam oluşturmaktadır. Şehir merkezlerinde yaşayanların kırsal kesimde yaşayanlara oranla daha sıklıkla siyasal hayata katıldıkları belirlenmiştir. Şehir hayatı bireylerin siyasal hayata daha aktif katılabilmeleri için gerekli imkanlar ve kaynakları sunmaktadır.

Buna karşılık şehir hayatının "topluluk" yapısını zayıflattığı ve bu yüzden siyasal katılma üzerinde olumsuz etkide bulunduğu da bazı siyaset bilimciler tarafından savunulmuştur (Dursun 2006, Özbudun 1975).

Batı ülkelerinin aksine ülkemizde “yerleşim biçimi” ile “oy verme davranışı” üzerine yapılan araştırmalarda, kırsal alanlarda yaşayanların seçimlere daha fazla oranda katıldıkları gözlenmiştir (Özbudun, 1975). Baykal (1970)'a göre, “Türk köylerinin, diğer birçok ülkeden farklı olarak birbirine yakın evler halinde kurulmuş olması ve köylülerin birbirleri ile toplu, devamlı ve yakın temas halinde bulunuşu” sosyal baskıyı arttırarak oy vermeyi etkilemektedir.

Sonuç olarak siyasal katılım “oy verme” davranışına indirgendiğinde kırsal alanlarda siyasal katılımın (bireysel siyasal katılım) niceliksel olarak daha fazla olduğu; ancak “oy verme” davranışının ötesinde toplumsal siyasal katılım olarak düşünüldüğünde kentsel alanlarda siyasal katılımın niteliksel olarak daha yoğun yapıldığı söylenebilir.

1.3.1.6. Cinsiyet

Siyasal katılımı etkileyen önemli unsurlardan biri de “cinsiyet”tir. Bütün toplumlarda cinsiyete bağlı olarak kadınlar ve erkekler arasında farklılaşan roller ve davranışlar siyasal katılıma da yansımaktadır. Siyasal katılıma ilişkin araştırmalar bütün toplumlarda, kadınların erkeklere nazaran daha az siyasal katılımında bulduklarını ortaya koymaktadır (Tekeli, 1982). Düşük siyasal katılım sadece seçimlerde değil, siyasal katılımın bütün düzeylerinde görülmektedir.

Anatomik ve fizyolojik farklılığın kadınların erkeklere oranla daha düşük siyasal katılımında bulunmasına neden olduğu tespit edilmiş bir durum değildir (Tokgöz, 1979). Lane (1959)'e göre kadının rolü hakkında toplumda yaşayan imaj onların siyasal davranışlarındaki farklılığa yol açmaktadır. Bu imaja göre “siyaset erkek işidir”. Kadının meslek sahibi olarak, iş piyasasında toplumsal yaşama katılması normal karşılanırken siyasal hayata katılma girişimi yadsınmaktadır. Bu durumun oluşmasında kadınların siyasal haklarını geç kazanmasının etkisi olduğu bir gerçektir. Ayrıca kamusal alanda ve siyasetin kendi içinde olan “iktidar ilişkileri”, kalıplaşmış cinsiyet rollerinin etkisiyle “erkeklere bırakılması” gereken bir alan olarak görülmektedir (Baykal, 1970).

Kalaycıoğlu (1983) cinsiyet ve siyasal katılım arasındaki ilişkiyi şu şekilde özetlemiştir: İlk olarak, erkeklere göre daha düşük sosyo-ekonomik

durumda bulunan kadınlar, siyasal yaşama daha az katılmaktadırlar. İkinci olarak, sosyo-ekonomik statünün düşük olmasına bağlı olarak kadınlar kitle iletişim araçlarına daha az oranda sahip olmakta, bu araçları kullanma, yararlanma, siyasal ilgi, bilgilenme, siyasal etkinlik ve örgütsel etkinlik daha az gerçekleşmekte, dolayısıyla siyasal yaşama daha az katılmaları söz konusu olmaktadır. Üçüncü olarak, kadınlar ve erkekler arasında farklılaşan “cinsiyet rolleri” siyasal katılımın boyutlarına etki etmektedir. Kadınlar daha çok “ev ve aile içi” roller üstlenmekte, iş hayatında da buna paralel olarak “kadını” özelliklerin ağır bastığı öğretmenlik, hemşirelik vb. mesleklerde çalışmaktadır. Erkeklerin ise özellikle “ev dışı” roller üstlendiği, dış dünyaya ilişkin fonksiyonlarının fazla olduğu gözlenmektedir. Bu bakımdan siyasal alanın, kalıplaşmış cinsiyet rolleri gereğince erkeğe yakın, kadına uzak olduğu görülmektedir. Cinsiyete dayalı işbölümü nedeniyle, kadınların, çok fazla zaman ve enerji sarf ettirmeyecek ve aile bireyleriyle birlikte yerine getirilebilecek siyasal katılım türlerine (oy verme vb.) yönlendirildikleri söylenebilir.

1.3.2. Psikolojik Faktörler

Siyasal katılım düzeyini sosyo-ekonomik faktörlerin yanında psikolojik faktörler de etkilemektedir. Siyasal ilgi, kişinin ülkesindeki siyasal hayata, siyasal faaliyetlere ve siyasal gelişmelere karşı duygu ve tutumunu ifade etmektedir (Kalaycıoğlu, 1978). Siyasal ilgi derinleştikçe siyasal katılım da bir artış gözlemlenmektedir. Siyasal ilgiyi geliştiren, artıran faktörler “şehir hayatı”, “kitle iletişim araçlarının yayınlarını izleme” ve “sosyo-ekonomik statü” olarak kabul edilmektedir. Artan siyasal ilgi ile vatandaş, daha karmaşık siyasal katılım biçimlerine yönelebilmektedir (Hasırcı, 2008).

Siyasal katılmayı etkileyen psikolojik faktörlerden bir diğeri de “siyasal etkinlik duygusu”dur. Etkinlik duygusu, kişinin kendi eylem ve davranışı ile çevresine ve olayların akışına etkide bulunabileceği inancını taşıyıp taşımadığını ifade eden bir kavramdır. Siyasal etkinlik duygusunun zayıf ya da güçlü oluşuna göre siyasal katılma da düşmekte veya artmaktadır (Kapani, 2004).

Etkinlik duygusunun yanında “sosyal girişkenlik” duygusu da siyasal katılımında önemlidir. Bazı bireyler diğerlerine göre daha girişken ve aktif

özelliklere sahipken, bazıları ise tam tersine daha içe kapalı ve çekingendirler. Sosyal girişkenliği yüksek bireylerin siyasal hayata daha çok katıldıkları gözlenmektedir (Dursun 2006, Talaslı 1996). Baykal (1970)'a göre de sosyal girişkenlik niteliğine sahip kimselerin siyasal yaşama girmesi, özellikle sosyal temas gerektiren siyasal faaliyetlerde bulunma olasılığı daha yüksektir.

Siyasal katılmayı etkileyen psikolojik faktörlerden bir diğeri de “vatandaşlık duygusu”dur. Bireyin etkili olup olmayacağını düşünmeksizin siyasal sürece katılmasının bir vatandaşlık görevi olduğunu düşünmesi, o bireyin siyasal katılımını da olumlu olarak etkilemektedir. Bu bakımdan genellikle vatandaşlık sorumluluğuna sahip kimseler, siyasal yaşamın her düzeyinde daha aktif olmaktadır (Baykal 1970, Özbudun 1975).

1.3.3. Hukuksal ve Siyasal Faktörler

Siyasal katılımı etkileyen faktörlerden bir diğeri de siyasal ve hukuki yapının düzenlediği “siyasal katılım ortamı”dır. Bütün siyasal rejimlerde siyasal süreçlerin işleyişi ve vatandaşların bu sürece katılmaları belli kurallara ve normlara bağlanmıştır. Siyasal katılımın oluşması için hukuki bir çerçevenin varlığı ve vatandaşların sürece katılması için önceden tanımlanmış belli kuralların olması şarttır. Başta uluslararası metinler, anayasalar ve kanunlar olmak üzere çeşitli hukuki metinlerde siyasete belli sınırlar çizilmektedir. Vatandaşların siyasal sürece nasıl katılacakları, ne gibi sorumluluk ve haklara sahip oldukları, siyasal haklarını kullanırlarken hangi normlara uymaları gerektiği gibi hususlar yasalarca düzenlenmiş; oy verme, seçme ve seçilme hakkı belli sınırlara bağlanmıştır (Dursun, 2006).

Uluslararası platformda başta “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”² olmak üzere insan haklarına ilişkin çeşitli uluslararası metin ve anlaşmalarda ulusal düzeyde siyasal katılım ortamının oluşturulması zorunlu kılınmaktadır.

2 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 21. maddesi

1. Her şahıs, doğrudan doğruya veya serbestçe seçilmiş temsilciler vasıtasıyla, memleketin kamu işleri yönetimine katılmak hakkını haizdir.
2. Her şahıs memleketin kamu hizmetlerine eşitlikle girme hakkını haizdir. (Birleşmiş Milletler [BM], 1952)
3. Halkın iradesi kamu otoritesinin esasıdır; bu irade, gizli şekilde veya serbestliği sağlayacak muadil bir usul ile cereyan edecek, genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak olan devri ve dürüst seçimlerle ifade edilir” (BM, 1949).

1982 Anayasası'nın "seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları"nı düzenleyen 67. maddesinde tüm vatandaşlara siyasal katılım hakkı tanınmıştır. Ancak hem seçme hem de seçilme açısından bazı sınırlamalar getirilmiştir.³ Anayasa'nın 67. maddesinde⁴ on sekiz yaşını doldurmuş bireylerin seçme ve halkoyuna katılma hakkı olduğu; 76. maddesinde⁵ yirmi beş yaşını dolduran kişilerin milletvekili seçilebileceği hükme bağlanmıştır. Yaşa ilişkin düzenlemelerin yanında bazı özel kısıtlamalar da bulunmaktadır. Yine 67. madde⁶ silah altında bulunan erlerin ve belli suçlardan dolayı hüküm giymiş kişilerin oy kullanamayacağına ilişkin düzenleme içermektedir. Bu bakımdan hukuki düzenlemelerin siyasal katılım üzerinde belirleyici ve yönlendirici bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Siyasal katılımı etkileyen önemli unsurlardan biri de "siyasal sistemin yapısı"dır. Eğer siyasal sistem kişinin hak ve özgürlüklerini kullanmasına imkan tanırırsa, hukukun üstünlüğü ve demokratik normlar benimsenmiş ise bu bireylerin siyasal katılımını olumlu yönde etkilemektedir. Bu bakımdan demokratik sistemlerle totaliter sistemler, çok partili sistemlerle tek partili sistemler arasında bireylerin siyasal katılımı anlamında önemli farklar bulunmaktadır (Hasırcı, 2008).

Ayrıca mevcut parti sistemi ve seçim sisteminin de siyasal katılım biçimi ve düzeyi üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Partiler arasında rekabet ortamının yoğun olarak yaşanabildiği parti sistemleri ve bu duruma elverişli bir seçim sisteminin siyasal katılma üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmektedir. Seçim alanının il ya da dar bölge olarak belirlenmesi, ülke veya bölge barajı uygulamaları bireylerin siyasal katılımına etki etmektedir (Altındal, 2007). Seçim sisteminin çekişmeli seçimlere elverişli olduğu ülkelerde oy verme oranının da arttığı gözlenmiştir (Baykal, 1970).

3 "Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir".

4 "Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir. Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir".

5 "Yirmibeş yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir".

6 "Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler, (Ek ibare: 3/10/2001-4709/24 md.) taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar".

Son olarak örgütlenme, toplu gösteri ve yürüyüş, ifade özgürlüğü ve benzeri temel hakların kullanılmasıyla ilgili düzenlemeler de siyasal katılımı etkileyebilmektedir. Örgütlenme hakkının önüne çeşitli engeller konulabilmektedir. Bazı toplumlarda dini, etnik, bölgesel, sınıfsal temelli örgütlenmelere izin verilmemekte; kimi örgütlenmeler önceden izne tabi tutulmakta veya bazı teminatları gerekli kılmaktadır. Buna benzer sınırlamaların getirilmesi siyasal katılımı olumsuz yönde etkilemektedir (Dursun, 2006).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KADINLARIN SİYASAL KATILIMI

2.1. Dünyada Kadınların Siyasal Katılımı

2.1.1. Tarihsel Süreç

Kadınların siyasal katılım hakları için mücadeleleri Sanayi Devrimi ve 1789 Fransız Devrimi'yle ortaya çıkan düşünce akımlarının etkisiyle ilk olarak Fransa ve İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Daha sonrasında özellikle 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Avrupa, Amerika, Avustralya gibi bölgelerde kadınlar örgütlü olarak oy hakkı ve vatandaşlık haklarından yararlanmak için çalışmalar yürütmüş ve değişik zaman aralıklarıyla kadınların oy verme hakkı, sonrasında da seçilme hakları kabul edilmiştir (Gökçimen 2009: 6, Altındal 2007, Tansi 2004: 112).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, 1945 yılında uluslararası barış ve güvenliği sağlamak amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler'in (BM) kuruluşuna ilişkin anlaşmanın taslak çalışmaları sırasında "erkekler arasındaki eşitlik" ifadesi "kadınlar ve erkekler arasında eşitlik" olarak değiştirilmiştir (Belek-Erşen, 2006). 1946 yılında BM bünyesinde önce Kadının Statüsü Komisyonu, ardından da İnsan Hakları Bölümü'ne bağlı olarak Kadının Statüsü Birimi kurulmuş ve Kadının İlerlemesi Bölümü (DAW) adıyla Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü'nün çatısı altında çalışmalarına başlamıştır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü [KSGM] 2009, Altındal 2007).

1952 yılında BM tarafından kabul edilen "Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme"⁷, kadınların siyasal hakları açısından önemli bir aşamadır. Sözleşmenin ilk üç maddesi⁸ ile kadınlara eşit koşullar altında bütün seçimlerde oy kullanma hakkı, tüm kamu organlarına seçilme hakkı, kamu görevlerinde yer alma ve kamu görevlerini yerine getirme hakkı ta-

7 Türkiye Cumhuriyeti söz konusu sözleşmeye 1954 tarihinde katılmış; Sözleşme, 1959 tarihinde onaylanarak aynı yıl içinde yürürlüğe girmiştir.

8 "Madde 1- Kadınlar, hiçbir ayırım gözetilmeksizin erkeklerle eşit koşullar altında bütün seçimlerde oy kullanmaya sahip olacaklardır.

Madde 2- Kadınlar hiçbir ayırım gözetilmeksizin erkeklerle eşit koşullar altında ulusal yasalarla kurulmuş ve halk tarafından seçilen tüm kamu organlarına seçilme hakkına sahiptirler.

Madde 3- Kadınların, hiçbir ayırım gözetilmeksizin, erkeklerle eşit koşullar altında ulusal yasalar uyarınca kurulmuş bütün kamu görevlerinde yer alma ve kamu görevlerini yerine getirme hakları vardır" (BM, 1952).

nınmıştır (BM, 1952). Sözleşme'yi imzalayan devletler bu hakların kabul edilmesinin yanında hakların uygulanması hususunda da yükümlülük altında girmiştir (Altındal, 2007).

Kadınların siyasal haklarının gelişiminde BM'nin öncülüğünde düzenlenen Dünya Kadın Konferansları da önemli bir rol oynamaktadır. Çok sayıda sivil toplum örgütünün katıldığı toplantılar sayesinde çeşitli milletlerden ve kültürlerden kadınlar, kadın örgütleri bir araya gelerek bilgi ve deneyim paylaşımında bulunmuş, önemli yerel sorunlar uluslararası platforma taşınmış ve "kadın sorunu"na uluslararası düzeyde dikkat çekilmiştir (Belek-Erşen, 2006). 1975 yılında Mexico City'de düzenlenen Birinci Dünya Kadın Konferansı'nın sonuç belgelerinde "Eşit Siyasal Katılım" şu şekilde tanımlanmıştır:

"Eşit siyasal katılım, seçilmiş ya da atanmış bütün siyasal alanlarda ve kamu politikalarının oluşturulması süreçlerine katılan ve karar veren her düzey kamu görevinde eşitliktir" (Sancar-Üşür, 2000).

Yine Konferans'ın sonuç metinlerinden biri olan "Eylem Planı" ile birlikte hükümetler, 1975-1985 Kadın On Yılı'nda, atanmış ya da seçilmiş her düzey kamu görevlerinde kadın sayısını artırmak üzere hedef belirlemek, strateji ve gerçekleştirme takvimi oluşturmak üzere sorumlu tutulmuştur (Sancar-Üşür, 2000).

Dünya kadın konferanslarının ikincisi 1980 yılında Kopenhag'da, üçüncüsü ise 1985 yılında Nairobi'de gerçekleştirilmiştir. Üçüncü Dünya Kadın Konferansı sonuç metinlerinde geleceğe yönelik olarak alınacak önlemler üç kategoride toplanmış olup bu önlem kategorilerinden birini de "siyasi katılım ve karar almada eşitlik" kategorisi oluşturmaktadır. Toplantı sonrası ortaya çıkan metinlerinde, kadınların her düzeydeki karar alma mekanizmalarına katılmalarının gerekliliği vurgulanmıştır (KSGM 2009, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası [EĞİTİMSEN] 2009).

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin kararıyla bir "taahhütler konferansı" olarak planlanan Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, 189 ülkeyi temsilen 17.000'e yakın temsilcinin katılımıyla 4-15 Eylül 1995 tarihlerinde Pekin'de gerçekleştirilmiştir. Konferans'ın sonuç belgelerinden olan "Eylem Platformu"nda 12 kritik alan belirlenmiş olup söz

konusu kritik alanlardan birini de “yetki ve karar alma sürecinde kadınlar” oluşturmaktadır (KSGM, 2009). Konferans sonrası hazırlanan Eylem Planı’nda “kadınların özel ve kamusal yaşama eşit katılımı önündeki engellerin, yine kadınların siyasal karar alma pozisyonlarında ve mekanizmalarında yer almaları yoluyla” ortadan kaldırılabileceği dile getirilmiştir (Belek-Erşen, 2006).

2000 yılında düzenlenen “Kadın 2000: 21. Yüzyıl için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış (Pekin+5)” başlıklı BM Genel Kurulu Özel Oturumu’nda, Pekin sonrası 5 yılda edinilen kazanımlar, karşılaşılan engellere ilişkin değerlendirmeler yapılmış, geleceğe yönelik eylem ve girişimler oluşturulmuştur. Sonuç metinlerinde kadınların siyasal katılımına ilişkin olarak şu tespitler yapılmıştır:

“Ulusal ve uluslararası düzeylerde kadının temsil oranının düşük olması, yasalarla uygulamaların farklılığı, geleneksel roller nedeniyle kadınların karar alma mekanizmalarında eşit bir şekilde yer alması sorun alanları olmaya devam etmekte; buna karşın, birçok ülkede kurulan ulusal mekanizmalar ve karar alıcı pozisyonlardaki kadınların arasında gelişen işbirlikleri sürdürülmektedir.

Kota uygulamaları ve diğer araçlarla olumlu ayrımcılık politikalarının geliştirilmesi ve gerçekleştirilmesi sonucunda bu alanda önemli aşamalar kaydedildiği belirtilmektedir.

Karar alma mekanizmalarında yer alan kadınların sayısını artırmaya yönelik uluslararası, ulusal işbirlikleri ve sivil toplum örgütlerinin yadsınamaz katkıları ile kadınların karar alma mekanizmalarına tam ve eşit katılımı konusunda oldukça önemli bir mesafe kaydedilmiş olmasına rağmen, kadınların özellikle aile içindeki geleneksel rolleri, mali açıdan güçsüzlükleri karar alma mekanizmalarında yer almalarını engellemektedir” (KSGM, 2009).

Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu, 2005 yılında beş yıllık sürede meydana gelen gelişmelerin ve eylem planlarının uygulanmasını izlemek amacıyla (Pekin+10) gündemi ile toplanarak kadınlara ilişkin evrensel düzeyde ileriye dönük stratejiler belirlemiştir (KSGM, 2009).

Kadınların siyasal katılım hakları açısından önemli bir diğer gelişme ise “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)”nin⁹ kabul edilmesidir. BM Genel Kurulu tarafından 1979 yılında kabul edilen CEDAW, 1 Mart 1980 tarihinde BM üyesi ülkelerin imzasına açılmış, 1981 yılında 20 ülkenin onayını takiben yürürlüğe girmiştir (KSGM, 2009). CEDAW, kadınların siyasal, kültürel, ekonomik, sosyal ve aile yaşantısı çerçevesinde maruz kaldığı ayrımcılığın çeşitli biçimlerini kapsamlı olarak ele alan tek sözleşme olarak karşımıza çıkmaktadır (Belek-Erşen, 2006). 2009 itibarıyla 185 ülke (% 90’ı BM üyesi)¹⁰ CEDAW’a taraf olmuştur. Sözleşme en geniş katılımı uluslararası belge olmasına karşın aynı zamanda en fazla çekince konulmuş olan uluslararası belge niteliğini de taşımaktadır (Kabasakal, 2007).

Ulusal ve uluslararası düzeyde kadınlara karşı ayrımcılığın tanımlanması ve ayrımcılıkla mücadele için devletlerin eylemler ve politikalar tespit etmesini, söz konusu politikaları hayata geçirmesini zorunlu kılmakta olan CEDAW’da, kadınların siyasal katılımına ilişkin düzenlemeler “Tarafların oy verme, seçilme ve katılma hakkı” başlıklı 7. maddesinde yer almaktadır (Belek-Erşen, 2006). Bu maddede yer alan hükümler şunlardır:

“Tarafların Devletler ülkenin siyasal ve kamusal yaşamında kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve özellikle kadınların erkeklerle eşit şekilde aşağıdaki haklarını güvence altına alır:

- a) Bütün seçimlerde ve referandumlarda oy kullanmak ve kamusal olarak seçim yapılan bütün organlara seçilebilmek hakkı;
- b) Hükümet politikalarının formüle edilmesine ve bunların uygulanmasına katılma hakkı ile kamu görevlerine atanma ve idarenin her düzeyinde kamusal görevleri yerine getirme hakkı;
- c) Hükümet dışı kuruluşlar ile ülkenin kamusal ve siyasal yaşamıyla ilgili kuruluşlara katılma hakkı” (BM, 1981).

9 Türkiye söz konusu Sözleşme’yi 1985 yılında imzalamış ve Sözleşme, 19 Ocak 1986’da yürürlüğe girmiştir.

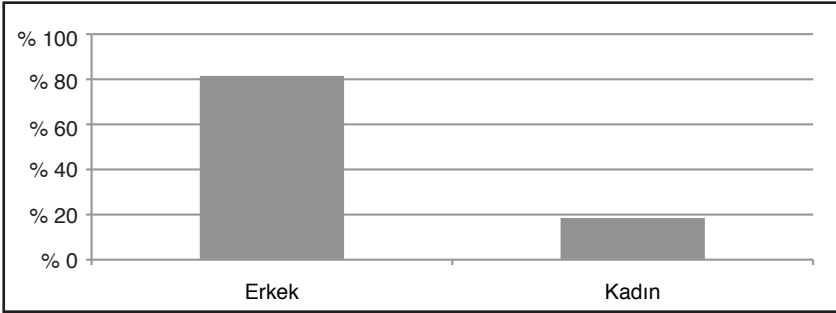
10 http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en.

Söz konusu madde ile 1952 Kadınların Siyasi Hakları Sözleşmesi ve 1966 Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde belirtilen, kadınların bütün seçimlerde oy kullanma ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilme hakkı yeniden teyit edilmiş ve önceki sözleşmelerde belirtilen haklara ek olarak referandumlarda oy kullanma hakkı madde metnine eklenmiştir (Belek-Erşen, 2006).

2.1.2. Mevcut Durum

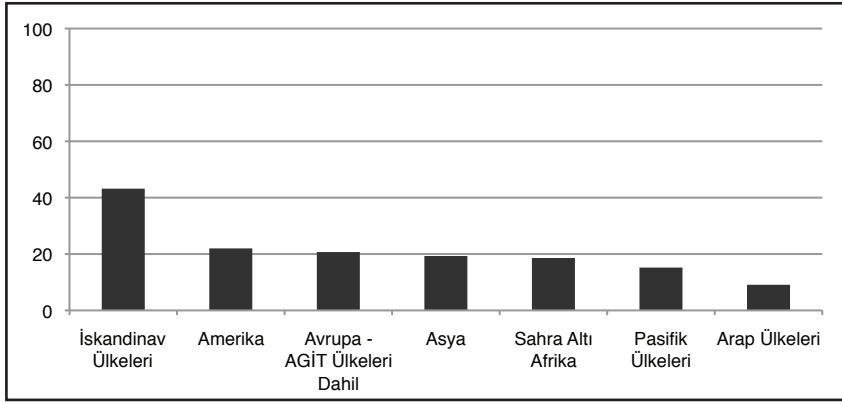
Günümüzde kadınların seçme ve seçilme hakları dünya genelinde hemen hemen bütün devletler tarafından kabul edilmiştir. Ancak uygulamada kadınların siyasal karar alma mekanizmalarında temsilinde istenilen seviyelere ulaşamamıştır.

Eylül 2009 itibariyle, dünya parlamentolarında 44.294 milletvekili görev almakta olup bu milletvekillerinin 36.094'ünü erkekler, 8.200'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Yani kadın milletvekillerinin oranı % 18,5'tir (Bkz. Şekil 2.1.) (Inter-Parliamentary Union[IPU], 2009).

Şekil 2.1 Dünya parlamentolarında milletvekillerinin cinsiyete göre dağılımı - Eylül 2009 (IPU, 2009)

Bölgesel olarak bakıldığında, İskandinav ülkelerinde kadınların parlamentolardaki temsilinin diğer ülkelerden yüksek olduğu görülmektedir. İskandinav ülkelerinde kadın milletvekillerinin oranı, dünya ortalamasının neredeyse iki katından fazla olup, % 40'ın üzerindedir. Amerika, Avrupa ve Asya'daki ülkelerin ortalaması ise % 20 civarındadır. Bölgesel olarak parlamentolarda kadın temsilinin en düşük olduğu yer ise Arap ülkeleridir. Arap ülkelerinde kadın temsiliyet oranı % 9 civarındadır.

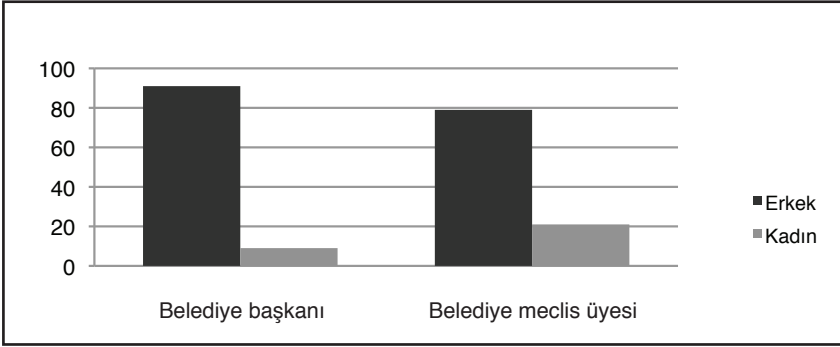
Şekil 2.2 Bölgesel kadın milletvekilli oranları - Eylül 2009 (IPU, 2009)

Tablo 2.1'de yer alan ülke sıralamasına bakıldığında ise günümüzde parlamentolar arasında en yüksek kadın temsiline sahip bir Afrika ülkesi olan Ruanda'da olduğu görülmektedir. Ruanda'yı İskandinav ülkelerinin yanı sıra Güney Afrika, Küba ve İzlanda gibi ülkeler izlemektedir. Kadın parlamenter oranının dünya ortalamasında yüksek olduğu ülkelerin çoğunda kota uygulamalarının yürürlükte olduğu görülmektedir (Sayın, 2007). Türkiye ise 136 ülke arasında 106. sırada yer almaktadır. En son sıralarda ise Arap ülkeleri bulunmaktadır.

Tablo 2.1 Kadın milletvekilleri dünya sıralaması - 2009 (IPU,2009)

Dünya Sıralaması	Ülke	Kadın Milletvekili Oranı
1	Ruanda	% 56,3
2	İsveç	% 47,0
3	Güney Afrika	% 44,5
4	Küba	% 43,2
5	İzlanda	% 42,9
18	Almanya	% 32,8
53	Bulgaristan	% 20,8
80	Yunanistan	% 14,7
100	Hindistan	% 10,7
105	Gambia	% 9,4
106	Türkiye	% 9,1
107	Brezilya	% 9,0
136	Suudi Arabistan, Katar	% 0

Yerel düzeyde kadınların temsiline ilişkin olarak Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler (UCLG) kuruluşunun yayınladığı 54 ülkeyi kapsayan “Dünyada ve Avrupa’da Yerel Siyasette Seçilmiş Kadın Sayısı ve Oranı” istatistiklerine baktığımızda, kadın belediye başkanı oranının % 9, kadın belediye meclisi üyesi oranının ise % 21 olduğunu görülmektedir.

Şekil 2.3 Dünyadaki belediye başkanları - 2009 (UCLG ,2009)

Avrupa ülkelerine baktığımızda ise söz konusu oranların dünya ortalamasından nispeten yüksek olmasına rağmen yeterli düzeyde olduğunu söylemek zordur. Avrupa ülkelerinde, kadın belediye başkanlarının oranı % 10,5 iken kadın belediye meclisi üyelerinin oranı % 24 civarındadır.

Tablo 2.2 Dünyada ve Avrupa'da yerel siyasette seçilmiş kadın sayısı ve oranı (UCLG, 2009)

	Sayı	Oran (%)
Dünyada Erkek Belediye Başkanı	90.613	91
Dünyada Kadın Belediye Başkanı	9.013	9
Dünyada Belediye Meclisi Erkek Üyeleri	1.470.267	79
Dünyada Belediye Meclisi Kadın Üyeleri	387.580	21
Avrupa Ülkelerinde Erkek Belediye Başkanı	67.398	89,5
Avrupa Ülkelerinde Kadın Belediye Başkanı	7.900	10,5
Avrupa Ülkelerinde Belediye Meclisi Erkek Üyeleri	935.214	76
Avrupa Ülkelerinde Belediye Meclisi Kadın Üyeleri	295.317	24

Dünya genelinde yerel yönetimlerde kadınlar açısından “temsilde eşitlik” hedefine henüz ulaşılmadığı görülse de özellikle son 20 yıl içinde yerel siyasette kadın katılımının arttığı görülmektedir. Özellikle bazı ülkelerin uyguladığı kota ve benzeri pozitif ayrımcılık içeren uygulamaların yerel siyasette yansımaları bulduğu söylenebilir.

2.2. Türkiye’de Kadınların Siyasal Katılımı

2.2.1. Osmanlı Dönemi

Osmanlı Devleti’nde Tanzimat’a kadar geleneksel yaşam biçiminin getirdiği özellikler ile birlikte dini kuralların da etkisiyle kadınların yeri ev ve aile içindeki roller ile sınırlı kalmıştır. Monarşik bir yapıya sahip Osmanlı Devleti’nde tebaanın oyuna dayalı, seçimi esas alan bir yönetim tarzı söz konusu olmadığı için kadınların siyasal katılımı da bir sorun olarak Meşrutiyet dönemine kadar gündeme gelmemiştir (Kabasakal, 2007).

19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında, Osmanlı toplumunda hızlı değişimler yaşanmıştır. Yaşanan büyük toprak kayıpları ve ekonomik olarak güçsüzleşmesi sonucu Osmanlı Devleti’nin yüzünü “Batı”ya dönmesi ile birlikte Batı’nın sosyal, siyasal ve askeri kurumları örnek alınarak bir takım düzenlemelere gidilmiştir. 1839’da ilan edilen ve yurttaşlara tanıdığı haklar nedeniyle “temel haklar fermmanı” olarak da nitelendirilen Tanzimat Fermanı sonrasında dinsel, örfi içerikli geleneksel yapı değişmeye başlamıştır. 1876’da ilan edilen I. Meşrutiyet ve Kanun-i Esasi ile birlikte başlayan “anayasal dönem” çeşitli nedenlerle pek uzun sürmemiş, ulaşılmak istenen amaç ve idealler ancak II. Meşrutiyet ile birlikte yaşama geçirilmiştir. Modernleşme sadece siyasal yapıda değil, toplumun tüm alanlarında belirleyici olmuş; eğitim, hukuk, ekonomi, toplumsal yaşam her yönüyle değişmeye başlamıştır. Bu belirleyiciliği kadınının konumunda da gözlemek mümkündür. Osmanlı kadınının konumu, modernleşme sürecine paralel olarak değişime uğramıştır (Çakır 1994, Kızılloluk 1999: 215).

Bu dönemde yaşanan siyasal, toplumsal ve ekonomik faktörlerin de etkisiyle kadınlar evlerinden çıkarak kamusal alanlara girmeye başlamıştır. Kadınlara 1897 yılında ücretli işçi ve 1913 yılında ise devlet memuru olarak çalışma hakkı tanınmış; kadınlar, hemşirelik, öğretmenlik gibi

mesleklerin yanında sanayide çeşitli iş kollarında istihdam edilmişlerdir. İş yaşamında yer almaya başlayan kadınların yanı sıra birçok kadın da evlerinden çıkarak sosyal yardım işleriyle uğraşmaya başlamıştır (Kabasakal, 2007).

Bu gelişmelere paralel olarak Tanzimat'la birlikte Osmanlı aydınlarının kadın hakları meselesini ele almaya başladığı, özellikle kadının eğitimi ve çok evliliğin sakıncaları konularının edebi metinlerde yer aldığı görülmektedir (Demir, 2002). II. Meşrutiyet'in özgürlük ideali ile birlikte kadın giderek özgürleşmeye, bireyselleşmeye başlamıştır. Kadınlar gerek aile yaşamında, gerekse toplumsal yaşamdaki ilişkiler ağında, dahası çalışma, hatta siyaset alanında yeni bir düzenlemeye gitmenin gereğini vurgulamış, toplumsal yaşamın tüm yönleriyle ilişkili olacak "Kadın İnkılabı"nın gerçekleşmesini istemişlerdir (Gökçimen, 2008: 9).

Bu istekler özellikle aydın kesim ailelerine mensup kadınlar tarafından dernekler vasıtasıyla dile getirilmiştir. II. Meşrutiyet döneminde birçok hayırsever amaçlı olmakla birlikte bir bölümü de feminist nitelikli birçok kadın örgütü kurulmuştur. Kadınların eğitilmesi, iş-istihdam imkanlarının arttırılması, kılık kıyafetlerin-yaşam biçimlerinin modernleştirilmesi gibi hususlarla söz konusu kadın örgütlerinin genel olarak kadınların durumunun iyileştirilmesini amaçladığı söylenebilir. Bu örgütlerden bazıları şunlardır: Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti, İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi, Teali-i Nisvan Cemiyeti, Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi, Osmanlı Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye, Mamulat-ı Dahiliye Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi, Teali-i Vatani Osmani Hanımlar Cemiyeti vb. (Kabasakal 2007, Demir 2002). Derneklerin çoğunluğu yardım amaçlı faaliyet göstermişse de, Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan gibi kadın-erkek eşitliğini savunan ve kadının kısa sürede dış dünya ile bütünleşmesini ve toplumsallaşmasını gündeme alan örgütlere de rastlanmaktadır (Toprak, 1994:5). Söz konusu derneğin bir özelliği de 1921 yılında kadınların seçme ve seçilme hakkını gündemine almış olmasıdır (Gökçimen, 2008: 15).

Osmanlı kadınının statüsü Milli Mücadele döneminde daha da yükselmiştir. Bu dönemde erkeklerin askere alınması dolayısıyla onların görevlerini devralan kadınlar, ayrıca dernek ve basın kanalıyla bilinçlendirme

faaliyetleri yürütmüştür. Bunun yanı sıra I. Dünya Savaşı ile başlayan ve Kurtuluş Savaşı ile devam eden süreçte erkeklerle birlikte kadınlar da cephede görev almışlardır (Gökçimen, 2008: 16-17). Altındal (2007)'a göre bu dönemde oluşan “kadına güven” faktörü ilerleyen dönemde kadınların siyasal alanda yer edinme çabalarını destekleyen önemli bir etken olmuştur.

2.2.2. Cumhuriyet Dönemi

1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte yeni bir döneme girilmiş, devrim yoluyla getirilen değişiklikler batılılaşma hareketine hız kazandırmıştır. Kadın hakları konusunda en köklü değişiklikler Atatürk'ün önderliğinde Cumhuriyet döneminde yapılmıştır. Bu dönemde çıkarılan kanunlarla kadınlara birtakım ekonomik, sosyal ve siyasal haklar verilmiş, toplumda kadın ve erkeğin statüsü eşit duruma getirilmiştir (Kızıloluk, 1999: 216).

Tansi (2001: 113)'ye göre yeni bir ideoloji olarak doğan “Türk milliyetçiliği” içinde “kadın” modernleşmenin doğal yüzü haline gelmiştir. Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, Tanzimat'tan beri oluşan, ikircikli modernleşme uygulamaları yerine, devrimci bir modernleşme perspektifi çizmiştir. Atatürk, eskinin kurumlarını tümüyle yıkarak, yerine yeni ulus-devletin modern kurumlarını kurmayı tercih etmiştir.

Cumhuriyet sonrası, Cumhuriyet Halk Fırkası kurulmadan 16 Haziran 1923'te Nezihe Muhiddin Hanım'ın başkanlığında Kadınlar Halk Fırkası adında bir parti kurulmuştur. Fırkanın amacı “kadının sosyal, iktisadi ve bilhassa siyasi sahalarda haklarını, gelişmelerini sağlamak” olarak belirlenmiş; ancak tüzüğündeki ifadeleri sert bulunan partinin resmen kurulmasına izin verilmemiştir. Bu çerçevede parti 1924 yılında “Türk Kadınlar Birliği” adında bir derneğe dönüştürülmüştür. Daha sonra 1927 yılında dernek tarafından İstanbul'da düzenlenen kongre sonucu Meclis'e bildiri gönderen dernek yetkilileri “kadınların erkekler gibi oy kullanma isteğinde olduklarını” ifade etmişlerdir. Meclis tarafından bu istek uygun görülmemiş ve bu talep nedeniyle dernek yöneticileri görevlerinden uzaklaştırılmıştır (Bozkır 2000: 22, Demir 2002).

Bu olaydan yaklaşık 3 yıl sonra Mart 1930'da Belediyeler Kanunu'nda yapılan bir değişiklik ile oy kullanma şartı “Türk olma” biçiminde de-

ğıştirilmiş ve kadınlara oy kullanmanın yolu açılarak, 3 Nisan 1930'da kadınlar Belediyeler Kanunu'nun sağladığı haktan yararlanarak sandık başına gitmişlerdir. Söz konusu belediye seçimlerine Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) adayı olarak giren Latife Bekir, Rana Sani Yaver, Refika Hulusi Behçet ve Safiye Hanımlar Belediye Meclisi'ne seçilmişler, Nakiye Hanım ise Meclis'te Daimi Encümen'e seçilmiştir (Gökçimen 2008: 21). Yerel seçimler sonrasında Ekim 1933'te Köy Kanunu'nda yapılan değişiklik ile kadınlara köyde muhtar ve ihtiyarlar kurulunu seçmek ve bu makamlara seçilmek hakkı verilmiştir (Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü [KSSGM], 2001).

Daha sonrasında 1934 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'ndeki 317 milletvekillinin 255'inin oyu ile kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanıyan Anayasa değişikliği kabul edilmiş ve kadınlar seçme ve seçilme hakkını kazanmıştır (Demir, 2002: 79). Söz konusu değişikliğin sonrasında 8 Şubat 1935 yılında yapılan milletvekili genel seçimlerinde Meclis'e girmeye hak kazanan 17 kadın milletvekili, 1 Mart 1935'te Parlamento'nun ilk toplantısında yerlerini almışlardır. 1936'da yapılan ara seçimle bir kadın milletvekillinin daha Meclis'e girmesiyle birlikte TBMM'de toplam kadın milletvekili oranı % 4,6'ya ulaşmıştır (Gökçimen, 2008: 20-21).

1946 seçimleriyle birlikte Türkiye Cumhuriyeti çok partili siyasal rejimle tanışmıştır. Bu dönemde piyasa ekonomisi, demokratik rejim, çok partili siyasal hayat, sanayileşme gibi hususlar ülkenin öncelikleri olarak belirlenmiştir. Bu gelişmelerle birlikte kadınların siyasete katılmaları ve Meclis'te görece çok sayıda temsili önemini yitirmiş, partiler arası rekabetin de etkisiyle Meclis'teki kadın oranı giderek düşmüştür (Güneş-Ayata, 1998).

Kadınların siyasal katılımında yaşanan düşüş eğilimi 1980'lerin sonlarına kadar devam etmiştir. Bu süre içinde temsil oranı % 0,6 ile % 2 arasında değişmiştir. Tekeli (1982), 1945-1980 döneminde kadınların parlamentodaki temsiline ilişkin yaptığı tespit, söz konusu temsil oranlarının (% 0,6 - % 2) "bir varlıktan çok yokluk" ifade etmekte olduğunu belirtmiştir.

Ancak bu dönem süresince "parlamentodaki kadınların sayıları azalmış olmasına rağmen", kadınların siyaset içinde daha aktif çalıştıkları göz-

lenmiştir. Öncelikle CHP'de, daha sonra diğer partilerde kurulan kadın kolları örgütlenmeleri özellikle büyük şehirlerde kadınların daha fazla siyasetle ilgilenmesini sağlamış ve “tabandan” yetişen bazı kadınlar erkek egemen siyaset alanında kendilerini tanıtma fırsatı bulmuşlardır (Güneş-Ayata, 1998).

1980'lerden sonra tüm dünyada görülen hızlı değişimler Türkiye'de de yansımaları bulmuştur. Bu dönem içinde çevre hareketi ile birlikte kadın hareketi ön plana çıkmış ve uluslararası alanda çalışmalar yoğunlaşmıştır. Güneş Ayata (1998), 1980 sonrası kadınların siyasal yaşama katılımında önemli değişiklikler olduğunu belirterek bunları dört ana etkene bağlamaktadır:

- Birincisi, 12 Eylül rejiminin etkileridir. Kemalist bir perspektifle “kadının simgesel özelliği” savı ile oluşturulan Danışma Meclisi'ne –nispeten- yüksek oranda kadın üye atanmıştır. Ayrıca 12 Eylül ile birlikte siyasi partiler bünyesindeki kadın kollarının yasaklanmasının, kadınları “erkekçe” siyaset yapmaya teşvik anlamına geldiği söylenebilir.
- İkinci olarak, 1980'lerle birlikte yükselen ve güç kazanan kadın hareketinin etkisiyle “kadın sorunu” ülke gündeminin önemli maddelerinden biri haline almıştır. Kadın hareketi, gerçekleştirdiği çalışma ve faaliyetlerle “kadın sorunu”na dikkat çekilmesinde önemli rol oynamıştır.
- Üçüncü etken ise “değişen kadın imajlarına” ilişkindir. 1980'lerle birlikte “fedakar anne, iyi eş” imajı yerini liberal söylemle çizilmiş ekonomik olarak özgür, kariyer sahibi, feminist söylemden haberdar, kadın cinselliğine sahip çıkan “modern kadın” imajına bırakmaya başlamıştır. Bu yeni model, kadının toplumda başarılı ve yarışmacı olmasını talep ederken aynı zamanda kadınlara “kadın kimliklerini” reddetmeyi de önermiştir.
- Son olarak bu dönem için önemli gelişmelerden biri de ilk defa bir kadının büyük bir siyasal partinin başına geçerek Başbakan olmasıdır. 1993 yılında Tansu Çiller'in Başbakan olması –rol model olarak- birçok kadını siyasete girmeye özendirmiştir. Kendisinden sonra birçok kadın -daha yüksek bir sesle- siyasete talip olmaya başlamıştır. Ayrıca “Tansu Çiller ile kadınların özdeşleşeceği”, dolayısıyla kadın

seçmenin oyunun azalacağı kaygısı ile diğer partiler de kadınlara yönelik program ve politika geliştirmişler ve kendi partileri için kadın imajı arayışına girmişlerdir (Güneş-Ayata, 1998).

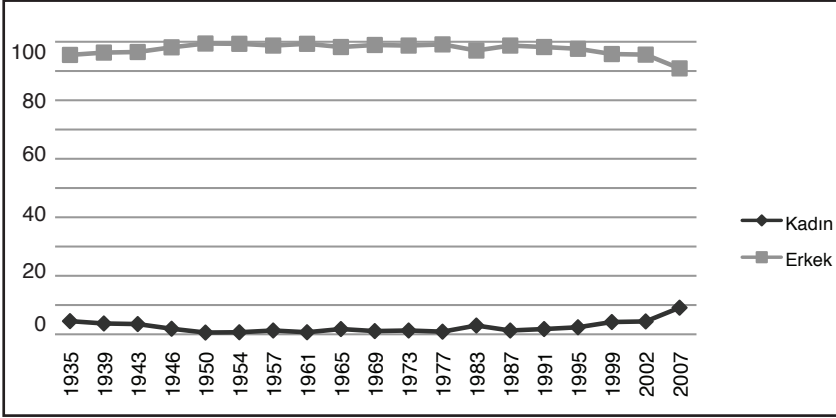
Arat (1998)'a göre, 1980 sonrasında siyasi partiler iktidar olabilmek için kadın seçmenin oylarını almanın şart olduğu bilincine varmışlardır. Bu doğrultuda kadın oylarından pay alma isteği, siyasal partileri kadın seçmenin konumu üzerinde durmaya yönlendirmiştir. Bu dönemde siyasal partiler, kadınlar için -gönüllü olarak nitelendirilmekle birlikte- örgütlü etkinlikler geliştirmiştir. Bunlar arasında Anavatan Partisi (ANAP)'nin Türk Kadınına Destekleme ve Tanıtma Vakfı ile, Doğru Yol Partisi (DYP)'nin Doğru Yol Gönüllüleri'ni saymak mümkündür. Sosyal Demokrat Halk Partisi (SHP) ise, parlamentoda kadınların daha çok temsil edilmesi yönünden kadın kotası konulmasına yönelmiştir (Arat, 1998).

2.2.3. Mevcut Durum

Ülkemizde kadınlar seçme ve seçilme haklarını çoğu Batı ülkesinden önce kazanmış olmalarına rağmen kadınların siyasi karar alma mekanizmalarında temsili birçok ülkenin gerisindedir. "Cumhuriyet dönemi, kadınların meslek yaşamına girme, kamusal alanda yer alma ve eğitime erişimde pek çok engeli aşmalarına katkıda bulunmuştur. Kadınlar, toplumsal ve mesleki yaşamda elde ettikleri mevzilere karşın, siyasal alanda ters orantılı olarak, az temsil edilmektedirler" (Tansi, 2004: 113-114). Bu çerçevede siyasi karar alma mekanizmalarında kadınların mevcut durumuna bakmak yararlı olacaktır.

2.2.3.1. Türkiye Büyük Millet Meclisi

Türkiye'de 1935 yılından bugüne Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne seçilen 9.134 milletvekilinin sadece 236'sını kadınlar oluşturmaktadır. Yani 1935'ten bugüne Meclis'te kadın temsiline ortalama % 2,6'dır. TBMM'de en yüksek kadın oranına 2007 Genel Seçimleri sonrası % 9,1 ile ulaşılabilmektedir. Meclis'te en az kadın milletvekili olduğu dönem, 3 kadın milletvekili ile 1950-1954 dönemi ve 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi arkasından gelen 1961-1965 dönemi olmuştur (Sancar, 2008). Şekil 2.4'te 1935'ten günümüze yıllara göre seçilen kadın ve erkek milletvekillerinin oranları yer almaktadır.

Şekil 2.4 Seçim yılı ve cinsiyete göre milletvekili sayısı ve Meclis'te temsil oranı, 1935-2007 (TÜİK, 2009)

22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri sonucunda kadınların Cumhuriyet tarihinde ilk defa TBMM'de % 9,1'lik bir oranla temsil edildikleri görülmektedir. Bu oran Cumhuriyet tarihinin en yüksek oranı olmakla birlikte arzu edilen seviyeye halen ulaşamadığı da bir gerçektir. 2007 seçimleri sonucu oluşan TBMM'de siyasi partilerin milletvekili dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.3 2002 ve 2007 Genel Seçimleri'nde siyasi partilerde seçilmiş kadın milletvekili oranı (TÜİK, 2007)

Siyasi Parti Adı	TBMM 23. Dönem Milletvekili Sayısı	TBMM 23. Dönem Kadın Milletvekili Sayısı	TBMM 23. Dönem Kadın Milletvekili Oranı (%)	TBMM 22. Dönem Kadın Milletvekili Sayısı	TBMM 22. Dönem Kadın Milletvekili Oranı (%)
AK Parti	341	30	8,79	13	3,8
CHP	112	10	8,92	11	9,9
MHP	71	2	2,81	-	-
Bağımsız	26	8	30,76	-	-
Toplam	550	50	9,10	24	4,36

Tablo 2.3'te görüldüğü üzere 23. Dönem TBMM'de 550 milletvekillinin 50'sini kadın milletvekilleri oluşturmaktadır. Siyasal partiler bazında değerlendirme yapıldığında;

- Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)'nin kadın milletvekili oranı % 9 civarı olup, 2002 Genel Seçimlerine göre kadın milletvekili oranı % 100'den fazla artmıştır.
- Cumhuriyet Halk Partisi'nde % 9 olan kadın milletvekili oranı 2002 seçimlerine göre az bir oranda gerilemiştir.
- Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'ne mensup 70 milletvekillinin 2'si kadındır. TBMM'de kadın temsilinin en düşük olduğu parti % 2,8 ile MHP'dir.
- Demokratik Sol Parti (DSP)'de kadın milletvekili oranı % 12,5'tir.
- Son olarak Demokratik Toplum Partisi (DTP)'ne mensup 21 milletvekillinin 8'ini kadınlar oluşturmakta olup, % 38'lik oran ile TBMM'de en yüksek kadın temsil oranı DTP'de gerçekleşmiştir.

Bazı siyasi partilerin 2002 ve 2007 seçimlerinde kadın aday adayı sayılarına ilişkin veriler Tablo 2.4'te yer almaktadır.

Tablo 2.4 2002 ve 2007 Genel Seçimleri'nde kadın aday adayı sayısı ve oranları¹¹
(KA-DER, 2009)

Siyasi Parti Adı	2007 Aday Adayı Sayısı	2007 Kadın Aday Adayı Sayısı	2007 Kadın Aday Adayı Oranı (%)	2002 Kadın Aday Adayı Oranı (%)
AK Parti	3.895	454	11,66	6,01
ANAP	2.120	697	32,9	15,54
CHP	1.992	246	12,35	8,18
DP	2.618	458	17,5	7,67
GP	2.000	980	49	18,21
MHP	2.700	251	9,3	4,27
DTP (Bağımsız)	275	45	16,36	--

11 05.01.2008 tarihi itibarıyla.

2002 yılı verileri ile karşılaştırıldığında 2007 yılı seçimlerinde kadın aday sayısı sayısının hemen hemen tüm partilerde önemli oranda arttığı görülmektedir. Bu durum süreç içinde milletvekilliğine talip olan kadın sayısında önemli bir artış olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 2.5'te 2002 ve 2007 Genel Seçimleri'nde listelerde kadın aday sayıları ve oranları yer almaktadır.

Tablo 2.5 Seçim listelerinde kadın aday sayısı ve oranları (KSGM, 2008)

Siyasi Parti Adı	Toplam Kadın Aday Sayısı	Toplam Kadın Aday Oranı (%)	İlk 3 Sırada Kadın Aday Sayısı		İlk 3 Sırada Kadın Aday Oranı (%)	1. Sırada Kadın Sayısı		2. Sırada Kadın Sayısı		3. Sırada Kadın Sayısı		Toplam Kadın Aday Sayısı
			2002	2007		2002	2007	2002	2007	2002	2007	
AK Parti	62	11,27	1	12	5,15	0	0	1	6	0	6	454
CHP	55	10,00	7	13	5,58	1	4	3	5	3	4	246
ANAP	88	16,00	16	25	10,73	2	6	4	13	10	6	697
DP	55	10,00	12	8	3,43	4	2	4	0	4	6	458
MHP	41	7,45	2	5	2,15	1	1	0	0	1	4	251
GP	119	21,64	29	30	12,88	4	8	11	10	14	12	980

2007 seçimlerinde kadın aday sayısı sayısındaki artışın aynı ölçüde adaylık listelerine yansımadağı, hemen hemen tüm partilerde kesinleşen adaylık listelerinde kadın oranının % 20'nin altında kaldığı görülmektedir. Ayrıca aday gösterilen kadınların genellikle seçilme ihtimalinin nispeten düşük olduğu alt sıralarda yer aldığı ve birçoğunun Meclis'e giremediği görülmektedir.

2.2.3.2. Yerel Yönetimler

Yerel yönetimlerin demokrasinin gelişmesinde; ayrıca, kadınların karar alma mekanizmalarına katılımında önemli bir rolü olduğu bir gerçektir. Kadınların yerel düzeyde daha yüksek oranda temsili "toplumsal cinsiyete duyarlı" kararlar alınmasını sağlayabilir. Ancak Türkiye'de kadınların siyasal yaşama katılımının ilk basamağı kabul edilebilecek yerel

yönetimlerde de temsili sınırlıdır (KSGM, 2008). Sancar (2008)'a göre "Türkiye'de kadınların yerel siyasete katılma özellikleri diğer ülkelerle karşılaştırıldığında ters bir eğilim göstermektedir. Dünyanın birçok ülkesinde kadınlar ulusal düzeydeki siyasette ciddi bir temsil düzeyine ulaşmasalar bile, yerel siyasal kararlara katılmada daha başarılı olabilmektedirler. Ancak ülkemizde bu durumun tersi gerçekleşmektedir".

Ülkemizde yerel siyasette kadın temsiline bakıldığında, kadınların mahalli idarelerde TBMM'den çok daha düşük bir oranda yer aldıkları görülmektedir. 2009 Mahalli İdareler Seçim Sonuçları'na göre yerel yönetimlere seçilen 301.759 kişinin sadece 3.709'unu kadınlar oluşturmakta olup, % 1,22'lik bir orana denk gelmektedir. Seçilen 3000'e yakın belediye başkanının sadece 27'si kadındır. 81 il merkezinden ikisinde¹² kadın belediye başkanı seçilmiştir. İl Genel Meclisi üyeliğine seçilenlerin % 3,25'ini, Belediye Meclis üyeliğine seçilenlerin ise % 4,21'ini kadınlar oluşturmaktadır (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2009).

Tablo 2.6'ya bakıldığında 2004 Mahalli İdareler Seçimlerine göre yerel yönetimlerde kadın temsilinin yaklaşık olarak % 100 arttığı görülmektedir.

Tablo 2.6 Türkiye'de yerel siyasette seçilmiş kadın sayısı ve oranı (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2009)

	Kadın Sayısı	Toplam Sayı	Kadın Oranı (%)
2004 Seçimleri			
Belediye Başkanları	18	3.225	0,56
İl Genel Meclisi Üyeleri	56	3.208	1,75
Belediye Meclisi Üyeleri	799	34.477	2,32
2009 Seçimleri			
Belediye Başkanları	27	2.948	0,91
İl Genel Meclisi Üyeleri	110	3.379	3,25
Belediye Meclisi Üyeleri	1.340	31.790	4,21

12 Aydın ilinde CHP adayı Özlem ÇERÇİOĞLU ve Tunceli ilinde DTP adayı Edibe ŞAHİN belediye başkanı seçilmiştir.

Bir önceki döneme göre önemli bir ilerleme olduğu görülse de halen ülkemizde kadınların yerel yönetimlerdeki temsili, dünya ortalamasının¹³ çok altındadır.

2009 Mahalli İdareler Seçim Sonuçlarına göre muhtarlıklar açısından da durum pek farklı gözükmemektedir. Ülke genelinde 35.000'e yakın köy muhtarının sadece 65'i kadındır. Mahalle muhtarlarının ise % 2,3'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Kadınların köy ve mahalle ihtiyar meclisine katılımlarının da çok düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 2.7 Köy ve mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar meclislerinde kadın oranı (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2009)

2009 Mahalli İdareler Seçimleri	Kadın	Toplam	Kadın Oranı (%)
Köy Muhtar Sayısı	65	34.275	0,18
Köy İhtiyar Meclis Üyesi Sayısı	329	138.177	0,23
Mahalle Muhtar Sayısı	429	18.607	2,30
Mahalle İhtiyar Heyeti Üye Sayısı	1.409	72.583	1,94

2009 Yerel Seçimleri öncesi aday listelerine bakıldığında siyasi partilerin kadın aday sayılarının çok düşük olduğu görülmektedir. Belediye başkanlıklarında AK Parti % 0,61, MHP % 1,32, CHP % 2,34 ve DTP % 11,9 oranında kadın aday göstermiştir. En yüksek kadın belediye başkan adayı oranı % 22,15 ile Türkiye Komünist Partisi (TKP) ve % 16,11 ile Liberal Demokrat Parti'de gerçekleşmiştir (Bkz. Tablo 2.8).

13 Belediye başkanlığı % 9, meclis üyeliği % 21 (UCLG, 2009).

Tablo 2.8 2009 Yerel Seçimleri'nde partilerin kadın adayları (Bağımsız İletişim Ağı [BİA-NET], 2009)

Siyasi Parti Adı	Belediye Başkanlığında Kadın Aday Sayısı	Belediye Başkanlığında Toplam Aday Sayısı	Kadın Adayların Oranı (%)
AK Parti	18	2.946	0,61
ANAP	26	310	8,39
BBP	6	330	1,8
CHP	46	1.964	2,34
DP	41	1.300	3,31
DSP	62	1.335	4,6
DTP	41	344	11,9
EMEP	3	39	7,7
HÖP	1	24	4,2
LDP	19	118	16,11
MHP	37	2.946	1,32
ÖDP	3	39	7,7
SP	39	2.946	1,32
TKP	37	167	22,15
Bağımsız Kadın Aday	3	-	-
Ortak Platformun Adayı	5	-	-

Alkan (2004)'a göre "ulusal siyasette olduğu gibi, yerel siyasette de seçilme süreci oldukça karmaşıktır ve temsilin bir yansıtma işlevi görmesi uygulamada olanaksızlaşır. İstisnai durumlar hariç bağımsız aday olup seçilmenin olanaksız olduğu göz önüne alındığında, bugünkü koşullarda siyasal partilerin aday listelerini belirleme ölçüt ve yöntemleri ise, demokratikliğin sağlanabilmesi açısından oldukça sorunludur. Adayları genellikle parti örgütü üst yönetimi belirler. Bu düzenekle bağlantılı olarak, ulusal düzeyde olduğu gibi yerel düzeyde de ancak –para, zaman,

güçlü kamusal ilişki ağları, eğitim, deneyim gibi- gerekli politik kaynak ve olanaklara sahip olanlar öncelikle aday gösterilir ve seçilir. Bunların hemen hemen tamamında kadınların dezavantajlı olduğu açıktır”.

Mevcut durumda yerel siyasette kadınların temsili çok düşüktür. Tekeli (1982)'nin 1935-1980 döneminde TBMM'de kadın temsili açısından kullandığı “yokluk sendromu”nun ülkemizde yerel yönetimlerde kadın temsili açısından geçerli olduğu söylenebilir. “Nitekim, bu düşük oranlar, ne geçici/dönemsel ne de yöreseldir” (Alkan, 2004). Demokrasinin ve siyasi yaşamın ilk adımı sayılabilecek yerel yönetimlerde kadınların bu derece düşük temsili, üzerinde titizlikle çalışılması gereken ciddi bir husustur (KSGM, 2008).

2.2.3.3. Siyasi Partilerin Yönetim Organları

Ülkemizde kadın-erkek eşitliğinin önündeki engellerin aşılması, kadınların siyasal karar süreçlerine katılarak kendi sorunlarına uygun çözümler üretebilmesine bağlıdır. Kadınların bu süreçlere katılımındaki en öncelikli araç siyasi partilerdir. Çakır (2001)'a göre “ülkemizde siyasi partiler cinsiyetçi ideolojinin taşıyıcısı ve hatta kurumsal düzeyde en üst üreticisi ve uygulayıcısı durumundadırlar. Siyasal partilerin örgüt yapısı, parti tüzük ve programları, siyasal reklâmları, siyaset oluşturma tarzı, parti liderlerinin ve parti üyelerinin kadın ve erkek politikacılara bakış ve değerlendirme biçimleri bu durumun somut göstergeleridir” (Altındal, 2007).

Ülkemizde siyasi partilerin örgüt yapısı içinde partiye ilişkin önemli kararların alındığı birimler üst yönetim organlarıdır. Partiyeye ilişkin kararlarda yerel teşkilatların etkisinin kısıtlı olduğu düşünülmektedir. Bu bakımdan genel başkanlık, parti meclisi, yönetim kurulları gibi siyasi parti yönetim organlarında kadının temsili son derece önemlidir. Tablo 2.9'da parti yönetim organlarında kadınların temsiline ilişkin rakamlar yer almaktadır.

Tablo 2.9 Siyasal parti yönetim organlarında kadının durumu¹⁴ (KA-DER, 2009)

Siyasi Parti	Merkez Yürütme Kurulu/ Genel İdare Kurulu		Merkez Karar Kurulu		Yüksek Disiplin Kurulu		İl Başkanları	
	Kadın/ Toplam	Kadın (%)	Kadın/ Toplam	Kadın (%)	Kadın/ Toplam	Kadın (%)	Kadın/ Toplam	Kadın (%)
AK Parti	3/20	15	13/50	26	3/11	27	0/81	0
CHP ¹⁵	2/19	10,5	20/81	24,6	4/15	26,6	3/81	3,7
DP ¹⁶	5/101	4,9	5/70	7,1	3/40	7,5	2/81	2,4
DTP ¹⁷	8/21	38	24/60	40	-	-	2/38	5,2
DSP	1/11	9	7/60	11,6	-	-	5/81	6,1
MHP	0/16	0	5/75	6,6	0/9	0	0/81	0
ÖDP ¹⁸	4/13	30,7	20/60	33,3	4/7	57	2/50	4
SP	0/16	0	4/75	5,3	0/10	0	0/78	0

Tablo 2.9'da da görüldüğü üzere siyasi partilerin karar verme mekanizmalarına bakıldığında genel olarak kadınların katılımı düşüktür. TBMM'de grubu bulunan partiler arasında AK Parti'nin merkez teşkilatlarında (Merkez Yürütme Kolu, Merkez Karar Kurulu, Yüksek Disiplin Kurulu) % 15-30 arasında değişen kadın temsili görülmektedir. MHP'de ise kadınların sadece Merkez Yönetim Kurulu'nda temsil edildiği görülmektedir. CHP ve DTP'de parti tüzüğünden kaynaklanan kota uygulamaları vardır. CHP'de parti meclisinde % 25 kota uygulanmaktadır. DTP'de ise parti içi tüm kurullarda % 40'lık cinsiyet kotası uygulanmaktadır. Bunun sonucu olarak

14 KA-DER verileri tarafından siyasi partilerin internet siteleri taranarak güncellenmiştir.

15 CHP'nin ilçe yönetim kurullarında ve parti meclisinde % 25 oranında kota uygulanmaktadır. Merkez Yürütme Kurulu'nda, delegelikte ve aday listelerinde kota uygulanmamaktadır.

16 DP'nin Genel İdare Kurulu'nda ve İl-İlçe teşkilatlarındaki kurullarda % 20 cinsiyet kotası uygulanmaktadır. Ayrıca milletvekili seçimlerinde merkez adaylarında % 20 cinsiyet kotası uygulanacağı belirtilmektedir.

17 DTP'de % 40 kota uygulanması parti tüzüğünde yer almaktadır. Ayrıca fiili olarak iki genel başkan bulunmakta olup birinin kadın olma zorunluluğu vardır.

18 ÖDP'de parti tüzüğünde kadınlar için % 30 kota uygulanmasını olduğu ve aday olma durumlarında bu oranın % 50'ye çıkarılacağı yer almaktadır.

parti içi kurullarda kadın temsili % 40 civarı olup diğer siyasi partilerdeki kadın temsiline üzerindedir. Meclis'te grubu bulunmayan partiler arasında % 30'luk kota uygulayan Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) ve kadın temsiline çok düşük olduğu Saadet Partisi (SP) dikkat çekmektedir. Ancak hemen hemen tüm partilerde “İl Başkanları” arasında kadınların azlığı, genel merkezlerde artan kadın katılımının taşra örgütlerinde yansımalarını bulmadığı sonucunu ortaya koymaktadır. İl Başkanları arasında kadınların oranı tüm partilerde % 10'un altındadır.

Parti içi yönetim organlarında kadınların yeterince temsil edilmemesinin bir sonucu olarak parti üyesi kadınlar üst yönetimlerde görev alan erkek yöneticilerin çizdiği sınırlar içinde hareket etmek zorunda kalmaktadırlar. Siyasi partilerin bünyesinde öncelikle “ikincil” olarak konumlandırılan kadınlar, “aktif siyasi yaşamdan uzak kalmakta; aktif siyasal katılımın içinde yer alabilenler ise “eğitim, aile ve sağlık” gibi konularda görevlendirilmek suretiyle maliye, savunma ve dış politika gibi birinci derece önemli siyasal alanlardan uzak tutularak pasifize edilmeye çalışılmaktadırlar” (Altındağ, 2007).

2.3. Kadınların Siyasal Katılımına Etki Eden Faktörler

Siyasal katılım hakkının tarihsel sürecine ilişkin bölümde bahsedildiği üzere günümüzde demokratik ülkelerin tamamı siyasal katılım hakkını dil, din, etnik köken, tabaka, sınıf ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin bütün yurttaşlara tanımıştır. Yasal çerçevede, seçme ve seçilme hakkı önündeki bütün engeller kaldırılmış ve farklı toplum kesimleri arasında bir eşitlik sağlanmıştır (Kızıllık, 1999: 211). Ancak mevcut duruma bakıldığında dünyanın hemen hemen her yerinde siyasal alanda kadınlar erkeklere oranla “ikincil” konumda yer almaktadırlar (Demir, 2002).

Kadınların siyasal katılımına etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Bunlar beş başlık altında değerlendirilebilir.¹⁹

2.3.1. Cinsiyete Dayalı İşbölümü

Kadınların siyasal katılımına etki eden faktörlerin başında “cinsiyete dayalı işbölümü” gelmektedir. Cinsiyetçi bakış açısı erkekler ile kadınlara farklı toplumsal roller çizmektedir. Kadınlara çizilen roller genellikle “ev

¹⁹ Söz konusu beş başlık arasında yer alan “Siyasi Parti Kadın Kolları” tezin ana konusunu oluşturduğundan dolayı ayrı bir başlıkta değerlendirilecektir.

içi işler”le ilgili olmasına karşın erkeklere çizilen roller “ev dışı işler”le ilgilidir. Bu cinsiyet rolleri kadınların ve erkeklerin farklı işler yapmasına neden olmaktadır. Kadınlar genellikle “anne/eş” rolünün gereğini yerine getirmekte, ev içi işler ile çocuk-hasta-yaşlı bakımı gibi sorumlulukları üstlenmektedir. Sancar-Üşür (2000)’e göre “kadınların yaptıkları işler “özel” yaşam alanında, dolayısıyla toplumun “ortak” yaşamının dışında görülür; bu nedenle de kamuyu ilgilendirmeyen, diğer deyişle “apolitik” bir dünyaya ait olarak tanımlanır”.

Cinsiyete dayalı işbölümü gereğince, erkeklerin çalışma alanları ise “evin dışı” olarak kabul edilmektedir. Erkeklerin var oldukları alan -siyasal alanın da beslendiği- “kamusal alan” olduğu için yetki karar alma mekanizmaları “erkeklerin hakimiyet alanı” olarak görülmektedir. Bu durum erkeklerin toplumsal statüsünün yükselmesine katkı sağlamaktadır (Bora, 2008).

Cinsiyete dayalı iş bölümü sonucu öncelikli olarak kadınların toplumsal yaşam deneyimleri aile ve yakın çevresiyle sınırlı kalmaktadır. Ayrıca işbölümünün toplumsal kurum ve zihniyet tarzlarına zemin oluşturması, kadınların yetki karar alma süreçlerinden ve mekanizmalarından dışlanmasını “doğal” bir olgu haline getirmektedir. Bunun yanında kadınların geleneksel cinsiyet rolleri ile siyasetin bağdaşmayacağına ilişkin var olan düşünce yapısı kadınların eşleri veya yakın çevreleri tarafından engellenmelerine yol açmaktadır. “Kendi cinsiyet rollerine ilişkin sorunlarını ve çözüm taleplerini siyasal süreçlere taşıyıp siyasete katılmak isteyen kadının aşması gereken ilk engel, aile ile siyasetin bağdaşmaz olduğuna dair bu yaygın kanaattir” (Sancar-Üşür, 2000).

Talaslı'nın 1996 yılında kadın siyasetçiler arasında yaptığı çalışma sonuçlarında da kadınların siyasal yaşama katılımını engelleyen temel nedenler “kadınların ailevi sorumlulukları ve annelik rolü, siyasetin erkek işi olarak görülmesi” olarak tespit edilmiştir (Talaslı, 1996).

Arat (1989)'a göre “toplumun ataerkil yapılanması ve buna bağlı olarak erkek egemen ideolojisi, kadınlar tarafından da büyük ölçüde içselleştirdiği için cinsiyete dayalı işbölümü devam etmektedir. Böylece kadınlar siyasi yarışın dışında kalmaktadırlar” (Altındal, 2006).

2.3.2. Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumu

Günümüzde dünyanın hemen hemen her yerinde toplumsal yaşamın sunduğu olanaklardan kadınlarla erkeklerin eşit düzeyde faydalanama-

dıkları görülmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu (UNDP) tarafından yıllık olarak hazırlanan “İnsani Gelişme Raporu” kadınların ve erkeklerin toplumsal gelişme olanaklarından ne ölçüde yararlandıklarını izleme açısından önemli bir araçtır. Söz konusu raporun 2009 yılı verilerine bakıldığında sıralamaya giren 182 ülke içinde toplumsal gelişme olanaklarından kadınların erkeklere nazaran daha fazla yararlandıkları²⁰ hiçbir ülke bulunmamaktadır. Puanlama değeri 1’e yakın olan İskandinav ülkeleri, Avustralya ve Batı Avrupa ülkelerinin toplumsal cinsiyet eşitliği alanında diğer ülkelere göre önemli aşama kaydettikleri söylenebilir (UNDP, 2009).

“Toplumsal cinsiyete dayalı gelişme endeksi”nde 182 ülke arasında 70’inci sırada, “toplumsal cinsiyete dayalı güçlendirme endeksi”nde ise 109 ülke arasında 101’inci sırada yer alan Türkiye’de kadınların ve erkeklerin toplumsal gelişme olanaklarından hala eşit bir şekilde yararlanmadıkları görülmektedir. Türkiye’de halen başta okur-yazarlık olmak üzere, eğitimin her kademesinde “eğitim olanaklarından” kadınların erkeklerden daha az yararlanmakta olduğu, yaşam standartlarını yükseltecek bilgi ve deneyime yeterince erişemediği görülmektedir. Ayrıca kadınların istihdam piyasasına erkeklere nazaran çok daha düşük oranda katılmakta olup, ortalama gelir düzeyleri de neredeyse erkeklerin dörtte biri düzeyindedir (UNDP, 2009).

Talaslı (1996)’nın yaptığı çalışmada da “kadınların çalışma yaşamına katılımlarının düşük olması nedeniyle ekonomik olanaklarının yeterli olmaması, kadınların eğitim düzeyinin yetersizliği” kadınların siyasal katılımını engelleyen faktörler arasında tespit edilmiştir.

2.3.3. Siyasal Kültür, Siyasal Bilinç ve Siyasal İlgi

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de mevcut siyasal yaşama ilişkin kurallar erkeklerin normlarına göre şekillenmiştir. Toplum tarafından erkeklere uygun görülen “para kazanma, güçlü olma, rekabet” gibi cinsiyet rolleri, erkekler tarafından siyasete taşınmış; siyasetin işleyişinde “başarma, boyun eğdirme, yönetme, güçlü olma” egemen değerler olarak karşımıza çıkmıştır. Cinsiyet rolleri gereği “hayatı boyunca kendisinden çok çocuklarını ve ailesini düşünmek, kendinden başka insanların gereksinimlerine

²⁰ Puanlama değerinin 1’in üzerinde olduğu.

duyarlı olmak için eğitilen” kadınlara siyasetin mevcut kuralları ve değerleri doğal olarak yabancı gelmektedir (Sancar-Üşür, 2000).

Ayrıca “annelik, ev kadınlığı” gibi cinsiyet rolleri nedeniyle üzerinde önemli sorumluluklar olan, sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı bulunan kadınlar “siyasette egemen erkek söylemi” gereği erkeklerle eşit koşullarda yarışmaya çağırılmaktadırlar. Bu söylem gereğince, kadınların siyasette başarılı olmak için erkekler gibi gece-gündüz çalışması, rekabetten-mücadeleden korkmaması, kendini savunabilmesi, gerektiğinde saldırabilmesi-savaşabilmesi gerekmektedir. Sancar-Üşür (2000)’e göre “böyle bir değerler dünyasında yalnızca bu oyunu kurallarına göre oynamayı becerebilen az sayıdaki ‘güçlü’ kadının başarı şansı vardır. Geri kalan kadınlar için siyaset ‘kirlî’ ve ‘erkek işi’ bir uğraştır”.

Siyasal katılımı etkileyen faktörlerde de belirtildiği üzere siyasal bilinç ve siyasal ilgi aktif siyasal katılım açısından olumlu bir hazırlık aşamasıdır. Siyasal gündemi, siyasi konuları takip etmek, parti ve ideolojileri incelemek, bu hususlar üzerine kafa yormak siyasal ilgi ve bilginin oluşması ve de siyasal bilinç seviyesinin yükselmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalar kadınların genellikle siyasete ilişkin hususlara erkeklere göre daha az ilgi gösterdiklerini ve bu nedenle daha az bilgi sahibi olduklarını ortaya koymaktadır (Demir, 2002). Türkiye’de öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalarda; kız öğrencilerin, iç ve dış politika ile ilgilenmediği gibi, rejimlerle de fazla ilgili olmadıkları, siyasal içeriği yoğun olan gazete ve dergileri erkek öğrencilerden daha düşük oranda okudukları sonucunu ortaya koymaktadır (Balay, 1999).

2.3.4. Siyasal Sistemin Yapısı ve İşleyişi

Kadınların siyasal katılım düzeylerini belirleyen önemli etmenlerden biri siyasal sistemin yapısı ve işleyiş koşullarıdır. Siyasal sistem denilince sistemin işleyişinin temelinde yatan siyasal kültür, karar alma mekanizmalarını oluşturan seçim sistemleri ve adaylık süreçleri, siyasi partilerin yapıları ve ideolojileri akla gelmektedir (Sancar-Üşür, 1997).

2.3.4.1. Seçim Sistemleri

Seçim sistemleri kadınların siyasal katılımını ve temsili etkileyen önemli unsurlardan biridir. Seçim sistemleri içinde kadınların siyasal temsili etkileyen faktörler şu şekilde sıralanabilir:

- Seçim sürecinde adayların belirlenme yöntemleri,
- Seçim bölgesi büyüklüğü ve seçim çevresine düşen milletvekili sayısı,
- Oyları sandalye sayısına göre dağıtma sistemi (Kabasakal, 2007).

Kadınların siyasal temsili açısından en elverişli seçim sisteminin birden fazla milletvekili seçilebilen ‘geniş bölge’ temelinde, adayların siyasal parti yapısı tarafından belirlendiği ve ‘liste usulü’nün uygulandığı ‘nispi temsil’ sistemi olduğu söylenebilir. Buna karşılık, tek adayın seçildiği, ‘dar bölge, tek aday’ esasına dayanan çoğunluk sistemi en elverişsiz sistem olmaktadır (Kabasakal, 2007). Parlamentolarda kadın temsiline yüksek olduğu İsveç, Norveç, Hollanda gibi ülkelerde “liste usulü” uygulanırken düşük olduğu Kanada, ABD ve İngiltere gibi ülkelerde “basit çoğunluk” sisteminin uygulandığı görülmektedir (Onay-Özkaya, 2002).

2.3.4.2. Siyasi Partilerin İdeolojileri

Siyasi partilerin benimsediği ideolojiler, onların iktidara gelmesiyle birlikte ulusal politikalara yansımaktadır. Farklı ideolojik görüşlere sahip siyasi partilerin kadınların siyasal temsiline bakışı farklılık göstermekte; bu durum kadının siyasal katılım düzeyini etkilemektedir. Bu bakımdan ideolojilerine göre partilerin kadınların siyasal katılımına ilişkin bakışlarına göz atmak yararlı olacaktır.

İlk olarak, sağ-muhafazakar partilerin ideolojik bakışları kadınları öncelikle aile kurumu içinde eş ve anne olarak tanımlayan aile merkezli anlayışa dayanmaktadır. Bu bakış açısı nedeniyle, sağ-muhafazakar partiler kadınların aile ile ilgili toplumsal ilişkiler alanı dışındaki yaşam alanlarına katılım sorunlarına karşı duyarsız kalmakta ve kadınların siyasal katılımlarına “aile içi rollerle uygun olması, geleneksel cinsiyet rollerinde değişime yol açmaması” ön kabulüyle sıcak bakmaktadır. Dinsel temelli siyasal partiler için ise kadınların siyasal mekanizmalardaki temsili bir sorun teşkil etmemektedir. Söz konusu partiler kadınların aile içi rollerini ön plana çıkardıklarından dolayı, siyasal katılıma ilişkin hususları gündemlerine almamaktadırlar. Daha çok aile kurumunu destekleme vb. konular üzerine yoğunlaşmaktadırlar (Sancar-Üşür 1997, 2000).

Sol partiler, kadın-erkek eşitliğini ideolojik kimliklerinin bir parçası olarak her zaman vitrinde tutarlar ve kadınların siyasal yaşama ve kararlara

katılımı, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi konularını sahiplenirler. Sol partiler, eşitsizlik sorununun ancak kolektif çözümler üretilerek ve devlet aygıtları aracılığıyla siyaset alanına müdahale edilebilecek politikaların geliştirilebilmesi yoluyla çözümlenebileceğine inandıklarından dolayı “fırsat önceliği” ve “kota” politikalarını eşitlik yolunda önemli politikalar olarak görmektedirler. Liberal partiler ise cinsler arası eşitlik ilkesine inanmaktadırlar; ancak bunu gerçekleştirmeye yönelik devletin zorlayıcı müdahalelerine yol açan kamu politikalarına kuşku ile yaklaşmaktadırlar. Bunun yerine, siyasi alanda “fırsat eşitliği” ilkesini benimsemektedirler (Sancar-Üşür 1997; 2000).

2.4. Siyasi Parti Kadın Kolları

Kadınların siyasal katılımını arttırmak, siyasi karar organlarında eşit temsilini sağlamak açısından siyasi partiler bünyesinde oluşturulan kadın kolları örgütlenmeleri önemli bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın örgütlenmelerinin parti içindeki konumu, yetkileri, karar süreçlerine katılımı hem siyasi parti düzeyinde hem de tüm siyasal alanda kadınların katılımını etkilemektedir. Dünya genelinde birçok partinin kadın kolları benzeri örgütlenmeler kurduğu görülmektedir (IPU, 1997).

2.4.1. Rejimlere Göre Siyasi Parti Kadın Örgütlenmeleri

Siyasal partiler içinde kadınlar ve erkeklerin birlikte mi yoksa ayrı mı örgütlenmeleri gerektiği 20. yüzyıl politikacılarının en çok tartıştığı sorunlardan biri olmuştur (Sancar-Üşür, 1997). Bu tartışmanın temel nedeni olarak parti içi iktidar ilişkileri gösterilebilir. Duverger'e göre parti yönetimleri kadın örgütlenmelerinin serbestliği kazanması halinde partinin bütünlüğünü tehlikeye sokacak rakip güç merkezleri oluşturabileceği endişesi taşımaktadır. Bu durum kadın kollarının bulunduğu partilerde, parti yönetiminin hiçbir zaman bu kollara gerçek bir otonomi ve karar serbestliği tanımaması sonucunu doğurmaktadır (Tekeli, 1982). Tekeli (1982)'ye göre “farklı siyasal rejimlerde kadın kolları farklı yapılar halinde faaliyet gösterse de temelde bu kaygı tüm siyasal partilerde yer almaktadır”.

Siyasi partilerin rejimleri açısından ilk olarak “muhafazakar veya dinsel temelli siyasi partiler”e bakıldığında, söz konusu partilerin genel olarak parti bünyesinde kadınların ayrı örgütlenmesini kabul ettikleri gözlenmektedir.

Sancar-Üşür (1997)'e göre bunun nedeni olarak muhafazakar ve dinsel temelli partilerin “cinsiyete dayalı işbölümünün” meşru ve kaçınılmaz olduğuna inanması; kadınlar ve erkekler arasında eşit statüden çok eşit değer ilkesini benimsemesi gösterilebilir. Ülkemizde de “muhafazakar” olarak adlandırılan siyasi partilerin bünyesinde ayrı bir kadın örgütlenmesine git-tiği görülmektedir. Refah Partisi tarafından kurulan “Hanım Komisyonları” bunun örneklerinden birini oluşturmaktadır (Arat, 1999).

Sosyalist veya komünist partilerde ise ayrı bir kadın örgütlenmesine karşı çıkıldığı gözlenmektedir. Parti programlarında²¹ kadınlar ile erkekler arasında var olan tüm eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasını, kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasını amaçlayan sosyalist ve komünist partilerde kadın kolları benzeri örgütlenmelere karşı çıkmakta olup kadınların siyasi partinin ana kademesinde eşit düzeyde yer alması teşvik edilmektedir (Sancar-Üşür 1997, Tekeli 1982). Ülkemizde TKP ve Türkiye Komünist İşçi Partisi'nin ayrı kadın örgütlenmesinin bulunmaması bu anlayışın halen partilerde hakim olduğunu göstermektedir (Bkz. Tablo 2.10).

Sol ya da sosyal demokrat partilerde ayrı kadın örgütlenmelerini benimsemiş olmakla birlikte bu örgütlenmelerin yapıları, yetki sınırları ve etkinlikleri açısından diğer rejimlere göre önemli farklar bulunmaktadır. Sol ve sosyal demokrat partilerde ayrı kadın kolları örgütlenmesi zaman içinde giderek güçlenen ve partinin kadın konusundaki politikalarını belirleyen, kendi yöneticilerini partinin karar mekanizmalarına taşıyan bir işleve sahip olmuştur. Bunun bir örneği olarak Almanya'da Alman Sosyal Demokrat Partisi'nde kurulan ve sonraki süreçte ayrı bir kadın örgütü olan Sosyal Demokrat Kadınlar Birliği gösterilebilir (Sancar-Üşür, 1997).

2.4.2. Siyasi Parti Kadın Kolları Türleri

Siyasi parti kadın kolları örgütlenmeleri yapısal olarak birbirinden farklılık göstermektedir. Temel olarak kadın kolları yapılanmasında üç örgütlenme modelinin var olduğunu söylenebilir. Bunlardan ilki “partiden bağımsız kadın örgütleri”dir. Bu örgütlenmelerde kadın kolları kendi üye kaydını kendisi yapmakta, kendi adına aidat toplamaktadır. Ayrıca kadın kolları örgütünün partiden bağımsız programı ve politikası bulunmaktadır. Örgütlenme bakımından da partiden ayrı bir sekreteryası ve bürosu olan kadın kolları

21 www.tkip.org/parti/program.html ve www.tkp.org.tr/dosyalar/tkp/tkp-program.pdf.

örgütlenmeleri dış yazışmalarını da bu bürolar aracılığıyla yapmaktadır. İkincisi ise siyasi partiden bağımsız olmayan “partinin kadın örgütleri”dir. Siyasi partinin yapısı içinde ayrı bir bütün olarak örgütlenen “parti kadın örgütleri” parti dışı ilişkilerini dolaylı yoldan yürütmektedirler. Aynı zamanda partiye üye olan kadınlar genellikle eşzamanlı olarak kadın örgütüne de üye olmaktadır. İstisnaları olmakla birlikte mali bakımdan partiye bağlı olan bu tarz örgütlenmelerin ayrı bütçesi bulunmamaktadır. Siyasal partilerde yer alan diğer bir örgütlenme türü ise “kadın komisyonları veya eşit statü komiteleri”dir. Söz konusu örgütlenmelerin siyasi partiden ayrı bir yapılanması bulunmamakla birlikte parti merkezinden ayrı faaliyet düzenleme yetkisi bulunmaktadır. Ayrıca partinin cinslerarası eşitlik politikalarını oluşturma yetkisi de söz konusu örgütlenmelere tanınmış yetkilerden biridir (Sancar-Üşür, 1997).

Ülkemizde faaliyet gösteren kadın kolları örgütlenmelerinin “partinin kadın örgütleri” biçiminde yapılandığı görülmektedir. Bu biçimde örgütlenmenin kadın kollarını partiye daha fazla bağımlı yaptığı, özgür hareket imkanını kısıtladığı düşünülmektedir.

2.4.3. Siyasi Parti Kadın Örgütlenmelerinin İşlevleri

Temelde kadınların siyasal yaşama katılımlarını olumlu yönde etkilemesi amacıyla kurulmasına rağmen siyasi parti kadın kolları farklı işlevler de üstlenmiştir. Bu işlevleri iki başlık altında toplayabiliriz (Sancar-Üşür, 1997):

- Kadın örgütlerinin temel işlevleri arasında ilk olarak “parti politikalarına kadın desteği oluşturma” yer almaktadır. Kadınların gerçekleştirdikleri parti propagandasına yönelik faaliyetler, oy toplama çalışmaları bu işlev kapsamında değerlendirilebilir. Partiye üye kadınlar kendi talep ve sorunlarını parti içinde dile getirmek ve siyasete aktarmaktan çok parti merkezi tarafından belirlenen görevleri yerine getiren bir “halkla ilişkiler” personeli konumundadırlar. Ülkemizde kadın kolları, kuruluşundan bugüne genel olarak bu “işlev” etrafından örgütlenmiş ve faaliyette bulunmuştur (Güneş-Ayata 1995, Sancar 2000).
- Kadın örgütlerinin diğer bir işlevi ise “kadın bakış açısını parti politikalarına taşımak”tır. Kadın örgütlerinden “partinin cinsiyet yapısını ve politikasını” değiştirme ve dönüştürme beklenmektedir. Bu işlevin

gerçekleştirilebilmesi için kadın örgütleri “bağımsız bir yapıda” konumlandırılır ve ayrı bir bütçeye sahip olması sağlanır.

IPU tarafından kadınların ve erkeklerin siyasal yaşama eşit katılımının sağlanması için 1994 yılında hazırlanan Eylem Planı'nda parti içi kadın örgütlenmelerinin taşınması gereken işlevler şu şekilde belirlenmiştir (IPU 1997, Sancar-Üşür 1997):

- Kadın örgütleri, kadınların kadın olmaktan kaynaklanan özgün sorunlarının tartışıldığı ve bu sorunların diğer parti faaliyetleri içine taşınabildiği platformlar olmalıdır.
- Kadın örgütleri, düşük siyasal katılım gösteren kadınlara toplumsal ve siyasal haklarını hatırlatmak ve onların aktif siyasal katılımlarının önemini kavratmak amacı güden taban faaliyetlerini örgütleyen alanlar olmalıdır.
- Kadın örgütleri, kadınları –özellikle eğitim düzeyi düşük kadınlar- siyasal sistem ve seçimlerle ilgili somut konular hakkında bilgilendirerek onların etkin katılım oranlarını arttırmalıdır.
- Kadın örgütleri, yerel ve ulusal düzeydeki seçimler için kadınları aday olmaya teşvik etmeli, aday kadınların siyasal konulardaki eğitimini sağlamalı, kampanyalarını desteklemeli, onların basın ve diğer önemli kurumlarla ilişki kurmasına yardımcı olmalıdır.
- Kadın örgütleri, seçimlerde aday olan kadınlar arasında, sonra da seçilmeyi başaran kadınlar arasında ilişki ağları kurarak destek olmalıdır.

2.4.4. Türkiye’de Siyasi Parti Kadın Örgütlenmeleri

Ülkemizde ilk kadın kolları örgütlenmesi CHP bünyesinde oluşturulmuştur. 1940’lı yıllarda TBMM’de kadın temsil oranının giderek düşmesine önlem olarak, CHP tarafından kadın kollarının oluşturulmasına yönelik çalışmalara 1950’li yıllarda başlanmıştır. CHP’nin 26 Kasım 1951’de gerçekleştirilen 9. Kurultayı’nda gençlik ve kadın kolları kurulması benimsenmiş ve 20 Ocak 1953’te parti yönetmeliğinde kadın kollarının kurulmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Yönetmelikte kadın kollarının kuruluş amacı olarak;

“Türk inkılabı ve partimizin umdelerinin bütün vatandaşlar, hususiyile kadınlar arasında yayılmasına, benimsenmesine çalışmak; Türk kadınının sosyal ve politik anlayışımızın ilerleyip gelişmesine ve demokrasinin kökleşmesinde görev almalarını sağlamaktır.” (Altındal, 2007)

ifadesi yer almıştır. Kadın kollarının görevleri olarak da;

“Toplantılar, konferanslar tertip etmek; broşürler ve dergiler çıkartmak; köy ve mahalle gezileri yaparak kadın vatandaşlarla aydınlatıcı temaslarda bulunmak, partinin üye sayısını, hususiyile kadın üye sayısını arttırmaya çalışmak, bağlı oldukları parti kademelerinin çalışmalarına geniş ölçüde yardım etmek” (Altındal, 2007)

belirlenmiştir. 1955 yıllarında başlatılan kadın kolları örgütlenme çalışmaları, 1960'lı yıllarda tamamlanmış ve kadın kolları yasal kuruluş olma özelliğine kavuşmuştur (CHP, 2009).

Okuducu (2004)'ya göre, kadın kolları örgütlenmesi bir mekanizma olarak 1950'li yıllarda parlamentodaki kadın sayısındaki düşüşe yönelik önlemlerin sonucu ortaya çıkmıştır. 1950-1980 arası dönemde kadın kollarının ilçe, il ve genel merkezdeki yönetici kadrolarının, partilerin kongre ve kurultaylarının doğal delegeleri olması, o dönem için önemli gelişme sayılabilir. Kadın kolları yöneticilerinin doğal üyeliği parti içi seçimlerin kaderini belirleme açısından kadınlara “müdahale imkanı” sunmuştur. Bu durum, kadınların parti içindeki kararlarda etkin olması yönünde atılmış önemli bir adım olarak görülebilir.

Güneş-Ayata (1995)'ya göre ise 1980 öncesinde partilerin içinde varolan kadın kolları “kadınların siyaset içinde daha fazla yer alması”nın yanında “mobilizasyonunun arttırılması” amacıyla kurulmuştur. Ayrıca kadın kolları uygulamasının avantajları dışında en belirgin dezavantajı ise kadınları siyaset içinde “kadınca” faaliyetlere kapatması olmuştur. Kadın kollarının en belirgin işlevleri arasında saydığımız oy toplamak için gerçekleştirilen “evden eve propaganda, mahalle toplantıları” ve maddi gelir sağlamak amacıyla gerçekleştirilen “balo, çay” organizasyonları bu gibi “kadınca” faaliyetlere örnek olarak gösterilebilir (Güneş-Ayata, 1998).

1980 öncesi dönemde CHP dışında sağ partilerde de kadın kolları teşkilatı kurulmuştur. Özellikle en büyük sağ parti olan Adalet Partisi'nde de kadın kolları teşkilatı kurulmuştur. Ancak CHP'den farklı olarak Adalet Partisi kadın kolları faaliyetleri seçimlere yönelik olarak, kısa dönemli olmuştur. Oy toplamak ve partiye maddi gelir yaratmak dışında faaliyeti olmamıştır. Güneş-Ayata (1995) bunun nedenini “kadın kollarının parti içi güç mücadelelerinde yer almamasına” bağlamaktadır.

12 Eylül 1980'den sonra siyasi partilerin yasaklanması ve tüm demokratik özgürlüklerin sınırlandırılmasıyla birlikte kadın kolları örgütleri de kapanmış ve çalışmaları durdurulmuştur. 1982 Anayasası'nın 68. maddesinde yer alan “Siyasi partiler, kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri şekilde ayrıcalık yaratan yan kuruluşlar meydana getiremez.” hükmü gereğince siyasi partilerin kadın kolları kurmaları yasaklanmıştır. Bunun sonucu olarak siyasal partiler gönüllü örgütler kurarak, kadın kolları yasağını aşmaya çalışmışlardır. Gönüllü kuruluşlar arasında, ANAP'ın Türk Kadını Destekleme ve Tanıtma Vakfı, DYP'nin Doğru Yol Gönüllüleri, Refah Partisi'nin Hanım Komisyonları yer almaktadır (Tokgöz, 1994).

23.7.1995 tarihinde yapılan Anayasa değişikliği ile siyasi partilerin kadın kolları kuramayacağına dair yasak kaldırılmıştır. Daha sonrasında 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun “Siyasi partilerin teşkilatı”na ilişkin 7.maddesinde 1999 yılında yapılan değişiklik ile “siyasi partilerin tüzüklerinde ayrıca kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri yan kuruluşlarla, yabancı ülkelerde yurtdışı temsilciliği kurulması öngörülebilir.” hükmü eklenmiştir. Bu tarihten sonra siyasi partilerin büyük bir kısmı kadın kolları örgütlenmesi kurmuştur. Yaraman (1999)'a göre 1980 ve 1990'lı yıllarda siyasi partiler, gönüllü kuruluşlar ve daha sonrasında kadın kolları aracılığıyla kadınların siyasal yaşama katılımının artırılmasından çok “parti oylarının artırılması” işlevine yönelik faaliyetler yürütmüştür.

Tablo 2.10'da 2007 Genel Seçimleri'ne ve 2009 Mahalli İdareler Seçimleri'ne katılan, ayrıca yeni kurulan-yeni oluşum içine giren partilerin kadın kolları örgütlemelerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2.10 Siyasi partiler ve kadın kolları örgütlenmesi²²

Siyasi Parti Adı	Kuruluş	Genel Başkan	Kadın Kolları Örgütlenmesi	Kadın Kolları Örgütlenmesi Başkanı	
1	Aydınlık Türkiye Partisi	1998	Oktay ÖZTÜRK	Kadın Kolları	Parti aktif faaliyet göstermemektedir.
2	Adalet ve Kalkınma Partisi	2001	Recep Tayyip ERDOĞAN	Kadın Kolları	Fatma ŞAHİN
3	Büyük Birlik Partisi	1993	Yalçın TOPÇU	Kadın Kolları	Şule DEMİRKALE
4	Barış ve Demokrasi Partisi	2008	Mustafa AYZİT	Kadın Meclisi	Kuruluş çalışmaları devam etmektedir.
5	Bağımsız Türkiye Partisi	2001	Haydar BAŞ	Kadın Kolları	Züleyha KARAKUŞ
6	Bağımsız Cumhuriyet Partisi	2002	Mümtaz SOYSAL	Ayrı bir kadın örgütlenmesi bulunmamaktadır.	
7	Cumhuriyet Halk Partisi	1923	Deniz BAYKAL	Kadın Kolları ²³	
8	Çözüm Partisi	2001	Uğur KARACA	Ayrı bir kadın örgütlenmesi bulunmamaktadır.	
9	Demokratik Sol Parti	1985	Masum TÜRKER	Kadın Kolları	Jale AĞIRBAŞ
10	Demokratik Toplum Partisi ²⁴	2005	Ahmet TÜRK	Kadın Meclisi	Besime KONCA
11	Demokrat Parti	2007	Hüsametdin CİNDORUK	Kadın Kolları	Ayşe SAYLI
12	Devrimci Sosyalist İşçi Partisi	1997	Şevket Doğan TARKAN	Ayrı bir kadın örgütlenmesi bulunmamaktadır.	
13	Emek Partisi	1996	Abdullah Levent TÜZEL	Kadın Kolları	Fatoş ARGİN TAŞKALE
14	Genç Parti	2002	Cem UZAN	Kadın Kolları	Parti aktif faaliyet göstermemektedir.

22 Tablo 2.10 siyasi partilerin internet siteleri ve parti yetkililerinden alınan bilgiler çerçevesinde oluşturulmuştur.

23 CHP Kadın Kolları Genel Başkanı Güldal OKUDUCU'nun 2007 yılında görevden alınması sonrası yeni bir görevlendirme yapılmamıştır.

24 Demokratik Toplum Partisi, Anayasa Mahkemesi'nin 11 Aralık 2009 tarihinde aldığı karar ile kapatılmıştır.

Tablo 2.10 Siyasi partiler ve kadın kolları örgütlenmesi (DEVAMI)

Siyasi Parti Adı	Kuruluş	Genel Başkan	Kadın Kolları Örgütlenmesi	Kadın Kolları Örgütlenmesi Başkanı
15 Hak ve Özgürlükler Partisi	2002	Bayram BOZYEL	Kadın Meclisi (kuruluş aşamasında)	Atama yapılmadığı bildirildi.
16 Halkın Yükselişi Partisi	2005	Ragıp Önder GÜNAY	Ailelerle Dayanışma Kolları	Figen ATALAY
17 İşçi Partisi	1992	Doğu PERİNÇEK	Öncü Kadın	Pınar GÜL
18 Liberal Demokrat Parti	1994	Cem TOKER	Ayrı bir kadın örgütlenmesi bulunmamaktadır.	
19 Milliyetçi Hareket Partisi	1969	Devlet BAHÇELİ	Kadın Kolları	Şennur ŞENEL
20 Millet Partisi	1992	Aykut EDİBALİ	Kadın Kolları	Atama yapılmadığı bildirildi.
21 Özgürlük ve Dayanışma Partisi	1996	Alper TAŞ	Kadın Koordinasyonu	Sema Yazan ÖZÇETİN
22 Saadet Partisi	2001	Numan KURTULMUŞ	Kadın Kolları	Ayşenur TEKDAL
23 Sosyal Demokrat Halk Partisi	2002	Hüseyin ERGÜN	Kadın Meclisi	Eser CİLASUN
24 Türkiye Komünist Partisi	2001	Erkan BAŞ	Kadın Kolları yok. Ama Emekçi Kadın Bürosu var.	
25 Türkiye Sosyalist İşçi Partisi	1993	Turgut KOÇAK	Ayrı bir kadın örgütlenmesi bulunmamaktadır.	
26 Türkiye Partisi	2009	Abdüllatif ŞENER	Kadın Kolları	
27 Yurt Partisi	2002	Saadettin TANTAN	Kadın Kolları	

Tablo 2.10'a bakıldığı zaman iki husus dikkat çekmektedir. İlk olarak tabloda yer alan 27 siyasi partide “kadın parti genel başkanı” bulunmadığı görülmektedir. İkinci olarak ise partilerin büyük bölümünün kadın kolları benzeri örgütlenmeleri olduğudur. Tablo 2.10'da yer alan 27 siyasi partinin 21'inin kadın kolları benzeri örgütlenmesi bulunmaktadır. Partilerin siyasi görüşüne göre kadın kolları örgütlenmesi farklı adlar almaktadır. Merkez partileri ve muhafazakar-sağ partilerde genel olarak “kadın kolları” ismi kullanılmakta olup; sosyal demokrat ve sol görüşlü partilerde ise “kadın meclisi, kadın koordinasyonu” gibi isimler yer almaktadır. Kadın kolları örgütlenmesi bulunmayan partilerden 3'ü sol, 1'i liberal görüşlü olup, diğer 2 parti ise ülke genelinde teşkilatlanmasını tamamlamamış siyasi partilerdir. Bu çerçevede ülkemizde kadın kolları örgütlenmelerinin parti teşkilatlarında yaygın olarak yer almakta olduğu söylenebilir.

2.4.5. Siyasi Parti Mevzuatlarında Kadın Kolları

Çalışma kapsamında siyasi parti kadın kolları örgütlerinin yasal dayanakları ve mevzuatları da irdelenecektir. Bu bölümde Meclis'te grubu bulunan 4 siyasi partinin kadın kolları mevzuatlarına yer verilecektir. Söz konusu partiler AK Parti, CHP, DTP ve MHP'dir.

2.4.5.1. Adalet ve Kalkınma Partisi

14 Ağustos 2001 tarihinde kurulan ve 3 Kasım 2002 tarihinde yapılan seçimlerle iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi'nde Genel Merkez Kadın Kolları teşkilatı Genel Başkan ve Başbakan R.Tayyip ERDOĞAN'ın talimatı ile 19 Şubat 2003'te kurulmuştur. İlk Merkez Karar ve Yürütme Kurulu toplantısı 5 Nisan 2003'te yapılmış ve Merkez Yürütme Kurulu oluşturulmuştur (AK Parti, 2007a). Sonraki süreçte yerel düzeyde de teşkilatlanmaya gidilmiştir.

AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları tarafından belirlenen misyona göre kadın kollarının kuruluş ve faaliyet amaçları üç başlık altında toplanabilir. Bunlar:

- Çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkesi çerçevesinde, kadınların siyasal ve sosyal yaşamdaki yerinin ve etkinliğinin artırılması amacına yönelik olarak çağdaş ve muhafazakar demokrasi anlayışına çözümler üretmek,

- Türk kadınının ilkeli, dinamik ve gelişme potansiyeli yüksek nitelikleri ile ufku açacak siyasal perspektifle sıkıntılarını gidermek, modern siyasal sistem içerisinde sorun çözme ve karar alma yeteneğini geliştirmek,
- Türk kadınının uluslararası standartlara uygun olarak siyasette ve kamusal alanda daha fazla yer alabilmesi için gerekli yeni ve özgün eğitim hizmetleri ile desteklenmesini sağlamaktır (Narin, 2008: 30).

Görüldüğü gibi belirlenen misyonda “kadınların siyasal katılımının artırılması” da yer almakta olup, bu hususun kadın kollarının gerçekleştireceği faaliyetler açısından önemli bir dayanak olduğu düşünülmektedir.

AK Parti’de kadın kolları “yan kuruluş” olarak konumlandırılmıştır. Parti tüzüğüne göre kadın kollarının Genel Merkez, il, ilçe ve belde düzeyinde de örgütlenmesi bulunmaktadır. Gerekli görüldüğü takdirde mahalle ve köy teşkilatlanmasına da gidilebildiği görülmektedir (AK Parti, 2006).

AK Parti’de Genel Merkez’den belde teşkilatına kadar her kademede benzer bir teşkilatlanmaya gidilmiştir. Her kademede kadın kolu başkanını, kadın kolu yönetim kurulu ve kadın kolu yürütme kurulu bulunmakta olup bu organları belirleme/seçme görevi olan kongre teşkilatlanması öngörülmüştür. Kadın kolları kongreleri 2 yıldan önce 3 yıldan sonra olmamak kaydıyla toplanmakta ve “Başkan, Yönetim Kurulu ve Yürütme Kurulu” üyeleri bu kongrelerle seçilmektedir (AK Parti, 2006).

Tüzüğün 86. maddesinde “Kadın Kolları Kademe Başkan ve Üyelerinin Yetki ve Görevleri”ne ilişkin hükümler yer almaktadır. Söz konusu maddeye göre;

- “Kadın kolları kademe başkan, yönetim ve yürütme kurulları, Parti’nin o yerde kurulu teşkilat kademe organlarının yetkilerini, ‘kendileri açısından’ aynen kullanırlar.
- Bu kolların kurulu oldukları yerde Parti’nin temsili, Parti teşkilat kademe yönetim kurulu başkanına aittir.
- Kadın kolları, Parti’nin o yerde kurulu teşkilat kademesine ‘bağlı, uyumlu ve eşgüdüm’ içinde çalışırlar.

- Dış yazışmaları, Parti Yönetim Kademesi aracılığıyla yaparlar.
- Kadın kolu başkanları görevli oldukları yerdeki teşkilat kademesi yönetimi ve yürütme kurullarının doğal üyesidirler. Bu sıfatla ‘oy hakkı olmaksızın’ toplantılara katılır, müzakerelere iştirak ederler” (AK Parti, 2006).

AK Parti Tüzüğü'nde kadın kollarına belli bir oranda bağımsız hareket imkanı tanınmış olmasına rağmen kadın kolu başkanlarının parti teşkilat kademesinde oy hakkının olmamasının; kadın kollarının, Parti'nin temsili açısından ikincil konumda olmasının parti içi demokrasi ve kadın kollarının konumu açısından olumsuz bir durum olduğu söylenebilir.

Benzer bir sorunun kadın kolları örgütlerinin görevden alınmasını düzenleyen “işten el çektirme” maddesinde de var olduğu düşünülmektedir. Söz konusu maddeye göre “parti tüzüğünde belirlenen nedenler” sebebiyle kadın kolları teşkilatlarındaki başkan ve üyelerine işten el çektirme işlemlerini yapmaya “kadın kolları yönetim organları” ve “eş düzey parti teşkilat yönetim organları”nın yetkili olduğu görülmektedir. “Seçim” ile göreve gelen kadın kolları teşkilatlarının partinin aynı düzeydeki yönetim organı tarafından görevden alınabilmesinin, kadın kollarının meşruiyeti açısından sakınca doğurduğu söylenebilir.

2.4.5.2. Cumhuriyet Halk Partisi

Cumhuriyet Halk Partisi, ülkemizde kadın kolları örgütlenmesini gerçekleştiren ilk partidir. 1950'li yıllarla Parti Tüzüğü'nde yapılan değişikliklerle başlayan örgütlenme çalışmaları 1960'larla birlikte il-ilçe düzeyinde örgütlenmelere dönüşmüştür. 12 Eylül ve sonrasında kesintiye uğrayan kadın kolları örgütlenmesi, o dönemde kurulan kadın komisyonları ve kurulları ile birlikte bir süreç olarak devam ettirilmeye çalışılmış; 1995'te Anayasa'daki yasağın kaldırılmasıyla kadın kolları tekrar kurulmuştur (CHP, 2009).

CHP “Parti Tüzüğü”nde kadın kollarının kurulabileceğine ilişkin hüküm 42. maddede yer almaktadır. Söz konusu maddede il, ilçe ve gerek görülen beldelerde partili kadın üyelerden “kadın kolları” kurulabileceği ifade edilmektedir (CHP, 2008). CHP Parti Meclisi tarafından 02.09.1995

tarihinde kabul edilerek yürürlüğe giren “CHP Kadın Kolları Tüzüğü”nde kadın kollarının çalışma düzen ve esasları yer almaktadır (CHP, 2001).

CHP Kadın Kolları Tüzüğü’nde kadın kolları örgütünün kuruluş amacı;

- “CHP’nin, başta kadınlar olmak üzere, toplumun çeşitli kesimleri arasında daha yaygın olarak benimsenmesini sağlamak,
- Tüzüğü’nü, Programı’nı, Seçim Bildirgesi’ni, Büyük Kongre kararlarını, Parti Meclisi tarafından belirlenen ilkeleri ve politikaları kadınlar arasında yaymak,
- Eğitimde, ailede, çalışma yaşamında, politikada, Türkiye’nin yurt dışında temsil edilmesinde, toplumsal yaşamın her alanında kadınların özgür ve eşit bireyler olarak yer almalarına katkıda bulunmak,” (CHP, 2001)

olarak belirlenmiştir. Kadın kollarının kuruluş amaçlarına ilişkin ilk iki maddenin “partiye kadın desteği sağlama” işlevi olduğu görülmektedir. Ancak üçüncü madde, sosyal ve siyasal alanda “eşitlik” fikrine dayanmaktadır. Bu bakımdan kadın kollarının kuruluş amaçlarından birinin de kadınların siyasal temsilini arttırmak olduğu söylenebilir.

CHP, 1997 yılından itibaren il-ilçe ve genel merkez kadın kolu teşkilatlarının seçikle göreve gelme esasını benimsemiştir. Her düzeyde olağan kongreler 2 yılda bir yapılmakta ve kadın kolları yöneticileri ile delegelerin seçimi gerçekleştirilmektedir (CHP, 2001). Bu uygulamanın parti içi demokrasinin gelişimi açısından önemli bir gelişme olduğu söylenebilir.

Genel Merkez, il ve ilçe kadın kolları örgütlerinin görevleri yönetmelikte belirlenmiştir. Genel Merkez kadın kollarının görevleri arasında “kadın-erkek eşitliği ve kadın hakları konusunda dünyadaki gelişmeleri izlemek; bu konuda yeni politikalar oluşturulması ve çağdaş çizginin yakalanması için Parti Meclisi’ne katkıda bulunmak vb.” yer almaktadır (CHP, 2001). Söz konusu görevin “kadın kollarının önemli işlevlerinden biri”ni oluşturduğu düşünüldüğünde; bu görevin parti içinde işlerliğinin artırılması parti politikalarına kadın bakış açısının yansımaları açısından önem taşımaktadır.

Son olarak CHP Kadın Kolları'nda "işten el çektirmeye" ilişkin hükümlere bakıldığında kadın kolları örgütleri aynı düzeydeki parti yönetimi veya bir üst hiyerarşideki kadın kolları yönetimi tarafından görevden alınabilmektedir (CHP, 2001). Bu düzenlemenin kadın kollarının konumu ve meşruiyeti açısından sorun teşkil ettiği düşünülmektedir.

2.4.5.3. Demokratik Toplum Partisi

9 Kasım 2005 tarihinde kurulan Demokratik Toplum Partisi²⁵, ülkemizde kurulan 49. siyasi partidir. Parti Tüzüğü'nün ikinci maddesinde yer alan "Parti Tanımı"nda DTP kendisini "insanlığın özgürleşmesini, cinsler arası eşitlikte gören" bir parti olarak tanımlamıştır (DTP, 2005).

DTP, Türkiye'de ilk defa "eşbaşkanlık" sistemini uygulayan siyasi parti olmuştur. Partinin amaçlarının yer aldığı 3. maddenin m fırcasında yer alan; "Demokratik Toplum Partisi, kadın-erkek eşitliğini en üst düzeyde sağlamak üzere 'eşbaşkanlık' sistemini savunur ve bunun kurum-sallaşması için mücadeleye yürütür." hükmü gereğince (DTP, 2005) Parti kapatılmadan önce Ahmet TÜRK ile birlikte Emine AYNA "eşbaşkanlık" görevini yürütmüştür.

Parti Tüzüğü'nün 67. maddesinde "Kadın Meclisi"ne ilişkin hükümler yer almaktadır. Kadın meclisinin hem genel merkez düzeyinde hem de yerel düzeyde teşkilatlanması öngörülmüştür. Yine bu maddede yer alan hüküm gereğince kadın meclislerinin işleyişine ilişkin diğer hususların "Kadın Meclisleri Yönetmeliği"nde düzenleneceği ifade edilmiştir (DTP, 2005).

DTP "Parti Meclisi"nin 06.08.2006 tarihli kararı ile yürürlüğe giren "DTP Kadın Meclisleri Yönetmeliği"nde kadın meclislerinin amaçları yer almaktadır. Buna göre kadın meclisleri, "kadınlara karşı mevcut ayrımcılıkla mücadele etmek, kadınların toplumun her alanına eşit katılımını temin etmek, pozitif ayrımcılık ve kota uygulamalarını yaygınlaştırmak, kadına karşı şiddetle mücadele etmek, toplumda zihniyet dönüşümünü

²⁵ Kasım 2007'de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından hazırlanan iddianame gereğince açılan kapatma davası Anayasa Mahkemesi tarafından görüşülmüş ve 11.12.2009 tarihinde açıklanan karar sonucu Demokratik Toplum Partisi oybirliğiyle kapatılmıştır (Resmî Gazete, 2009).

sağlamak, her alanda kadınların örgütlülüğünü geliştirmek” amacıyla kurulmuştur (DTP, 2006).

Kadın meclislerinin Yönetmelik'te belirlenen temel çalışma alanlarından bazıları şunlardır:

- Parti programlarını, politikalarını, seçim bildirimlerini topluma yaymak, tanıtmak, benimsetmek,
- Partiye üye kadın sayısını arttırmak ve “kadın kimliği” ekseninde örgütlenmesine çalışmak,
- Yürütülen ataerkil siyasete karşı kendi gündemini belirleyerek siyasete yön vermek,
- Siyasete kadın bakış açısının yansıması için çalışmalar yürütmek,
- Kadın sorunlarının tartışılacağı konferans, panel, seminer vb. çalışmalar yapmak,
- Ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütleri ve kadın örgütleri ile ilişki geliştirerek ortak etkinlik gerçekleştirmek,
- Toplumsal dönüşümün, aile içi demokrasinin sağlanması ve toplumsal sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik farkındalık yaratmak vb. (DTP, 2006).

DTP’de kadın meclislerinin üyeleri 2 yılda bir düzenlenen kongrelerle seçilmektedir. Kadın meclisleri kendi üyeleri arasından seçtikleri “meclis sözcüleri” tarafından temsil edilmektedirler (DTP, 2006).

DTP Kadın Meclisleri Yönetmeliği'nin “Pozitif Ayrımcılık” başlığını taşıyan 11. maddesinde kadın-erkek eşitliği sağlanana kadar kadınlara pozitif destek sunulması, kota gibi özel önlemlerin alınmasının zorunlu olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu maddede;

- “Kadınların her kademedeki adaylık, delege ve her toplantıdaki konuşmacı oranı konusunda kadınlar için pozitif destek uygulanır. DTP Tüzüğü'nde yer alan her düzeydeki yönetim üyeliklerine seçimlerde % 40 oranında cinsiyet kotası uygulanır.

- Bu kural belediye meclis üyeliklerinde, il genel meclis üyeliklerinde, milletvekilliğinde, ilçe, il kongreleri ve kurultay delegeliklerinde uygulanır. Milletvekili adaylıklarında üye ve delegelere en az % 40 oranında kota uygulanır, üst sınır konulamaz.
- Kadın üyelerin yukarıdaki maddeyi uygulamaya el vermeyecek derecede az olduğu koşullarda mevcut olanlar görev alır. Ancak kadın üye sayısının artırılmasına ve niteliklerinin yükseltilmesine çalışılır.
- Kurultay ve konferanslarda söz hakkı kullanılması konusunda da pozitif ayrımcılık uygulanır.
- Pozitif destek uygulanmasında il, ilçe ve kadın meclisleri genel merkezi aday belirleme çalışmalarını yapar” (DTP, 2006).

hükümleri yer almaktadır. Bu çerçevede parti içi karar organlarında ve seçimlerde cinsiyet kotası belirlendiği görülmektedir. Ayrıca aday belirleme çalışmalarında kadın meclislerinin de görev almasının kadın meclisi üyelerinin karar organlarına katılımı açısından önemli bir uygulama olduğu söylenebilir.

Yönetmeliğin 16. maddesinde kadın meclislerinin mali çalışma ilkeleleri ve gelir-giderlerine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Söz konusu maddeye göre kadın meclisleri çalışmalarının gerektirdiği giderleri; üyelik aidatı, faaliyet gelirleri (kermes, şölen vb.), bağışların yanı sıra Parti Tüzüğü'nün 107. maddesine göre “Parti genel bütçesinin %15'i Kadın Meclislerine ayrılır.” (DTP, 2005) hükmü gereğince parti bütçesinden ayrılan paydan karşılamaktadır (DTP, 2006).

Ayrıca kadın meclislerinin görevden alınmasına ilişkin hususlara bakıldığında her düzeyde kadın meclislerinin bir üst kadın meclisinin kararıyla görevden alınabileceği; kadın meclisi genel merkezinin ise ancak “Kadın Meclisi Genel Kurulu” tarafından görevden alınabileceği hükme bağlanmıştır. Diğer partilerin uygulamalarından farklı olarak aynı düzeydeki parti teşkilatına veya bir üst düzeydeki parti yönetim organına kadın meclislerini görevden alma yetkisi verilmediği görülmektedir. Hem bütçeye hem de görevden almaya ilişkin hususlara bakıldığında, söz konusu düzenlemelerin kadın meclislerinin çalışmaları açısından önemli olduğu, kadın meclislerinin parti içi meşruiyeti ve konumu açısından olumlu düzenlemeler olduğu düşünülmektedir.

2.4.5.4. Milliyetçi Hareket Partisi

1969 yılında kurulan ve Genel Başkanlığı'nı Devlet BAHÇELİ'nin yürüttüğü Milliyetçi Hareket Partisi'nde "Kadın Kolları" yan kuruluş olarak konumlandırılmıştır. Tüzüğü'nün ilgili maddesinde kadın kolları teşkilatının "Merkez Yönetim Kurulu" kararı ile kurulabileceği ve diğer hususların hazırlanacak yönetmelikle belirleneceği yer almaktadır (MHP, 2001a). Bu çerçevede hazırlanan ve 2001 yılında yürürlüğe giren Kadın Kolları Yönetmeliği'nde kadın kollarının amaç, teşkilatlanma, faaliyet, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma esaslarına ilişkin hükümler yer almaktadır (MHP, 2001b).

Yönetmelikte "kadın kollarının kuruluş amaçları" arasında "kadının her alanda güçlendirilmesine katkıda bulunmak, parti politikalarını kadınlara benimsetmek, kadınların temel hak ve hürriyetlerinin korunmasını ve gelişimini sağlamak, kadınların siyasal katılımını teşvik etmek, yardıma muhtaç kadınlara ulaşmak vb." yer almaktadır (MHP, 2001). Kadın kollarının kuruluş amaçlarından birini oluşturan "Türk kadınının siyasete daha aktif katılımını ve ülke nüfusundaki oranına uygun olarak parlamentoda temsilini sağlamak" ifadesi % 50'lik bir temsilin öngörüldüğünü akıllara getirmektedir. Ancak uygulamada MHP bünyesinde kadın milletvekillerinin azlığı²⁶ dikkate alındığında parti içinde bu hükmün işletilmediği söylenebilir.

Kadın kolları teşkilatının yönetmelikte öngörülen başlıca görevleri arasında "parti politikalarının kadınlara benimsetilmesine yönelik çalışmalar yürütmek, seminer, toplantılar düzenlemek, sosyal ve siyasal alanda gelişmelerle ilgili üyeleri bilgilendirmek, parti içi dayanışma ve işbirliğini tesis etmek, seçim çalışmaları yürütmek vb." hususlar yer almaktadır (MHP, 2001).

MHP'de kadın kollarının merkez teşkilatının yanında il, ilçe ve belde düzeyinde de örgütlenmesi bulunmaktadır. Her düzeydeki kadın kolları başkan ve üyeleri -AK Parti, CHP ve DTP'den farklı olarak- atama yoluyla göreve gelmektedir (MHP, 2001).

²⁶ MHP'de milletvekilleri arasında kadın temsili % 2,85'tir.

Tüzük'te dikkati çeken diğer bir husus kadın kolları teşkilatlarının “yapamayacakları işler”in ayrıntılı olarak tanımlanmış olmasıdır. Söz konusu maddeye göre belde, ilçe ve il yönetim kurulu başkan ve üyeleri:

- a) Parti program ve tüzüğüne aykırı beyanda bulunamazlar. Kadın Kolları Merkez Yönetim Kurulunun izni olmaksızın “Kadın Kolları Genel Politikası” hakkında demeç veremezler.
- b) Bir üst kademedan gerekli izni almadan resmi makam ve mercilerle yazışma yapamaz ve haklarında demeç veremezler.
- c) Kademe esasına uymadan üst kademelere şikayette bulunamazlar. Ancak, bağlı buldukları kademe ile ilgili şikayetleri bulunduğu takdirde, onun üstündeki kademeye başvurabilirler.
- d) Bağlı buldukları üst kademe ile bağlantılarını veya ilgilerini kesmeye karar veremezler” (MHP, 2001).

Kadın kolları örgütlerinin “yapamayacakları işler”e göz atıldığında kadın kolları teşkilatının “bağımlı” yapısı ve “sınırları” dikkat çekmektedir. Son olarak “işten el çektirme”ye ilişkin hükümlere bakıldığında, Genel Başkan, Merkez Yönetim Kurulu ve her kademedeki yönetim kurulu başkan ve üyelerinin; Yönetmelik'te öngörülen hallerde atandıkları usullerle işten el çektirilebildiği, hiyerarşik olarak bir üst yönetim organı tarafından görevden alınabildiği görülmektedir (MHP, 2001).

2.4.6. Ülkemizde Kadın Kollarının Mevcut Durumuna İlişkin Tespitler

Ülkemizde kadınların siyasal alanda görünürlüğünün sağlanmasında, katılımlarının artırılmasında siyasi parti kadın kolları önemli bir örgütlenme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu işlevlerine rağmen kadın kollarının hukuki ve fiili konumları istenilen işlevlerin karşılanmasına hizmet etmemektedir.

Kadın kollarının mevcut durumuna ilişkin tespitler şu şekildedir:

- Ülkemizde siyasi partiler, kadın kolları örgütlenmelerini “kadınları siyasete hazırlayan” bir yapı olmaktan çok “siyasal getirisi düşük işleri yaptırabilecekleri birimler” olarak görmektedirler. Günümüzde siyasal par-

tilerin karar organlarında kadınlar çok az bir oranda temsil edilmektedirler. Siyasi partilerde -istisnalar dışında- parti içinde yükselbilmiş kadınların ise “kadın kolları örgütü” ile bağlantısı olmadığı görülmektedir. Bu bakımdan kadın kolları ile parti teşkilatı arasında “geçişlilik” olduğunu söylemek zordur. Bu durum kadın kollarında çalışanların parti içinde yükselme şansını sınırlandırmaktadır (Sancar-Üşür 2000, Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu [KESK] 2007).

- Siyasi partilerin kadın kolları mevzuatlarına bakıldığında bazı partilerin kadın kolları yöneticilerini “atama” usulüyle belirlediği, bazılarının ise “seçimle göreve getirme” ilkesi gereği kongrelerle belirlediği görülmektedir. Siyasi partilerin “kadın kolları yöneticilerini seçimle göreve getirme” ilkesini uygulamaya koyması, parti içi demokrasinin gelişimi açısından önemli bir gelişme sayılabilir. Ancak bu uygulamaya rağmen kadın kollarının “demokratik oluşumu”nun tam olarak sağlanmış olduğu söylenemez. Kadın kolları yönetimlerinin oluşumunda belirleme-yönlendirmenin ve atanmasında son karar yetkisinin “genel merkez”de olduğu görülmektedir (Sancar-Üşür, 2000).
- Kadın kolları örgütlerine ilişkin siyasi parti mevzuatlarında yer alan “görevden alınma-işten el çektirme” yetkisi diğer bir sorun alanıdır. Hemen hemen tüm siyasi partilerde kadın kolları yöneticileri “gerekçe gösterilmeksizin” görevden alınabilmektedir. Bu durum atama ile göreve gelenler veya seçimle göreve gelenler için farklılık göstermektedir. Bunun bir sonucu olarak kadın kolları yöneticilerinin parti yöneticileri ile “uyumlu” çalışması karşılığında bir güç alanına sahip olabileceği görülmektedir. Böyle bir çerçeveye sıkıştırılmış kadın kolları örgütlerinin siyasal partiler içinde meşru ve güçlü bir konum elde etme şansları son derece sınırlıdır (Kılıç 2001, Sancar-Üşür 2000).
- Kadın kolları örgütleri partilerde “yan kuruluş-yardımcı kuruluş” olarak konumlandırılmıştır. Bu bakımdan kendi görev alanlarına giren konularda “sınırlı” karar verme ve uygulama yetkisine sahiptirler. İşlevsizleştirilmiş, güçsüzleştirilmiş kadın kolları örgütleri partilerin genel politikalarının tartışıldığı, dönüştürüldüğü, etkilendiği bir yer olarak değil; sadece geleneksel kadınlık rolleriyle ilişkili konuların ele alındığı birimler olarak görülmektedir (KESK, 2007). Kadın kolları

örgütleri, parti içinde kadın-erkek eşitliği politikası üretilmesi, kadınların siyasal katılımının teşvik edilmesi, kadın sorunlarının siyasete taşınması, kadın sorunlarına yönelik çözüm üretilmesi hususlarında gerekli siyasi güç ve yetkiden uzaktırlar (Kılıç 2001, Sancar-Üşür 2000). Kavaf (2004)'a göre de siyasi partilerin teşkilatlanma biçimi, kadının siyasete katılımını engelleyen bir diğer faktördür. Kadın kollarının Siyasi Partiler Yasası'nda "yan kol" olarak tanımlanması, parti teşkilatlarında kadın kollarının karar mercii olması noktasında büyük ölçüde engel teşkil etmektedir.

- Siyasi parti kadın kolları fiili olarak "kadınların siyasal temsili"nden çok "ikincil" faaliyetler yürütmektedir. Kadın kolları örgütlerinin büyük çoğunluğu ağırlıklı olarak üye kayıt çalışmaları, çay, kermes, gün, gezi organizasyonları, mahalle toplantıları-ev gezileri vasıtasıyla propaganda ve seçim çalışmaları ile uğraşmaktadırlar. Bu bakımdan kadın kolları örgütü, kadınların siyasi parti içerisindeki genel siyasal alandan uzak kalmasına yol açmakta, kadınları despolitize eden bir oyalama aracına dönüşmektedir (Tansi, 2004: 115). Kılıç (2001)'a göre kadın kolları kermes, panel ve mahalle gezileri gibi doğrudan kadın örgütlenmesine destek oluşturmayan çalışmalara hapsedilerek, politikanın dışında kalmaya mahkum olmaktadır. Yaraman (1999)'a göre de partilerin kadın kollarının birbiriyle "çelişen" işlevleri bulunmaktadır. Kadın kolları bir yandan kadınları siyasetle buluştururken, diğer yandan da onların siyasetteki erkeğe bağımlı ve edilgen konumunu pekiştirmektedir. Kadın kollarındaki kadınların görevi erkeğin seçilmesine yardım etmek, onların giremediği mekanlarda seslerini duyurmak, kadınların beceri sahibi olduğu yüzyüze iletişimi onlar lehine kullanmaktır. Tüm bu amaçlar doğrultusunda kadın kadına ilişki ve çoğunlukla özel alanla sınırlanmaktadır. Bu nedenlerle kadınların siyasal karar süreçlerine katılımını sağlamanın altyapısını oluşturması gereken "kadın kolları", bugüne kadar kadınları siyasetin "gettosu"nda tutmaya yaramıştır (Sancar-Üşür, 2000).
- Kadın kolları örgütü daha çok ev kadınları ve emekli kadınlardan oluşmaktadır. Bu kadınlar yukarıda bahsedilen çerçevede gerçekleştirilen faaliyetlere "eşlerinden izin aldıkları", "ev işlerini aksatmadıkları" sürece izinli ve koşullu olarak katılmaktadır. Ancak seçim çalış-

malarında kadın kollarının görevleri arttığı için çalışma saatleri gece geç saatlere kadar uzamaktadır. Kadın kolları faaliyetlerinin hafta içi-gündüz düzenlenmesi sebebiyle “zaman problemleri” olan çalışan kadınların katılma olanakları ise zayıftır (Tansi, 2004: 115).

- “Yan kuruluş” olarak konumlandırılan kadın kolları örgütlerinin kendi bütçesi bulunmamaktadır. Bu bakımdan yaptıkları faaliyetlere ilişkin finansman veya altyapı desteğini ya kendileri sağlamakta (aidat, kermes vb.) ya da parti teşkilatlarından temin etmeye çalışmaktadırlar. Parti kaynaklarına ulaşım ve yararlanma imkanları ancak parti yönetimlerinin onaylayacağı faaliyetlerde mümkün olmaktadır. Parti yönetimi ile iyi ilişkileri olmayan kadın kolları yönetimleri bu imkanlardan mahrum kalmaktadır. Bu doğrultuda kadın kolları örgütleri genellikle parti yönetimleri ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmakta ve çoğu zaman kendi yapmak istedikleri siyasal faaliyetler yerine parti yönetiminden onay alacaklarını umdukları çalışmalara yönelmektedirler (Sancar-Üşür 2000, Kılıç 2001).
- Kadın kollarına ilişkin en önemli sorunlardan biri de kadın kolları örgütlerinin partinin yönetim düzeyinde yer alacak, yerel seçimlerde veya genel seçimlerde aday olacak kadınları “önerme ve belirleme” yetkisinin olmamasıdır. Partide aday kadınlar üst yönetimdeki erkek yöneticiler tarafından belirlenmektedir (Kılıç, 2001). Sancar-Üşür (2000)’e göre “siyasal partilerde karar süreçlerinde yer alan kadınlar adaylık aşamasında partinin kadın örgütlerince önerilmemekte ve bu nedenle kadın temsilciler ile temsil edilmeyi bekleyen kadınlar arasındaki temsil ilişkisi ortadan kalkmaktadır. Bu durum partiyi temsil eden kadın yöneticiler veya kadın milletvekillerinin erkek politikacılara bağlı-bağımlı kalmasına yol açmakta; partili diğer kadınlar ile arasındaki destek-çıkar ilişkisini engellemekte ve hatta kadın yöneticiler ile kadın kolları arasında çatışma çıkmasına neden olmaktadır. Kadın yönetici-milletvekilleri ile diğer partili kadınlar arasında var olan mesafeli ilişki, kadınların parti içerisinde güç birliği oluşturmaya önemli bir engel teşkil etmektedir (Kılıç 2001, KESK 2007, Sancar-Üşür 2000).
- Ülkemizde siyasi partiler arasında etkili bir iletişimin-diyalogun olduğunu söylemek zordur. Bu durum kadın kolları için de geçerlidir.

Siyasi partilerin kadın kolları arasında iletişim zayıftır. Farklı siyasi partilerin kadın kolları ortaklaşa çalışmalar yürütmemekte, iletişimi en alt seviyede tutmaktadır. Aynı durum sivil toplum kuruluşları ile ilişkiler açısından da geçerlidir (Sancar, 2000).

Siyasal karar alma süreçlerine kadınların eşit katılabilmeleri için “kadın kolları” önemli bir araç olarak görülmektedir. Ancak yukarıda sayılan nedenler dolayısıyla siyasi partiler içerisinde faaliyet gösteren kadın kolları, kadınları siyasetten tecrit eden, genel siyasal alana girmelerini engelleyen bir mecra işlevi görmektedir. Siyasal partilerin yönetim organlarında yer alan kadınlar, siyasal karar verme sürecine katılamamakta, söz konusu kararlara etki edememektedirler. Özellikle seçim çalışmalarında ön plana çıkan kadın kolları, seçim sonucunda oluşan tabloda yer alamamaktadır (Tansi, 2004: 116-117). Bu bakımdan siyasal partilerde kadın kollarının hak ve yetkilerinin demokratik ilkeler ışığında yeniden düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır (Sancar-Üşür, 2000).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KADIN KOLLARI VE SİYASAL KATILIM

3.1. Araştırma Yöntem ve Teknikleri

3.1.1. Araştırmanın Amacı

Ülkemizde ilk kez 1953 yılında CHP bünyesinde oluşturulan, 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi sonrası yasaklanan ve son olarak 1995 yılında “kadın kolları kurma” yasağının kaldırılması ile tekrardan parti teşkilatlarında görmeye başladığımız kadın kolları yapılanması, kuruluşundan bugüne kadının siyasal yaşama katılımı açısından önemli bir birim olarak görülmüştür. Ancak gerek siyaset içinde var olan “erkek egemen” zihniyet yapısı gerekse yapılanmasından kaynaklı bazı sorunlar nedeniyle uygulamada kadınların siyasal katılımını arttırmak açısından yeterince katkı yaptığını söylemek zordur.

Yapılan literatür taraması sonucu siyasi parti kadın kollarının yeterli düzeyde araştırılmamış olduğu tespit edilmiş olup, bu durum önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, kadınların siyasete katılımına etki eden unsurlardan biri olduğu düşünülen “siyasi parti kadın kolları” örgütlenmelerinin ülkemizdeki mevcut durumunun -hali hazırda var olan tespitler²⁷ dikkate alınarak- örnek olarak seçilecek siyasi partiler çerçevesinde ortaya konulması; kadınların siyasal katılımını sağlamaya yönelik söz konusu kadın kollarında faaliyette bulunan kadınların “siyasal katılım” konusundaki davranışlarının, bakış açılarının tespit edilmesi yoluyla araştırmanın literatüre katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

3.1.2. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın varsayımları kadın kollarının mevcut durumuna ilişkin tespitlerden yola çıkılarak belirlenmiştir. Bu çerçevede araştırmanın varsayımları şunlardır:

- Siyasi partiler, kadın kollarını “kadınları siyasete hazırlayan” birim olarak değil, partinin ikincil ve siyasi getirisi düşük işlerini yaptıracakları birimler olarak görürler. Kadın kolları örgütlerinin büyük çoğunluğu ağırlıklı olarak üye kayıt çalışmaları, çay, kermes, gün, gezi organizasyonları, mahalle toplantıları-ev gezileri vasıtasıyla propaganda ve seçim çalışmaları ile uğraşmaktadırlar.

27 Bkz. “2.4.6 Ülkemizde Kadın Kollarının Mevcut Durumuna İlişkin Tespitler”.

- Kadın kolları ile parti teşkilatı arasında geçişlilik yoktur. Kadın kollarında çalışan kadınlar arasında parti içi üst yönetimde görev alan kadın çok azdır.
- Kadın kolları örgütlerinin özellikle seçim dönemlerinde çalışmaları artmaktadır.
- Kadın kolları örgütü daha çok ev kadınları ve emekli kadınlardan oluşmaktadır. Çalışan kadınların sayısı ve faaliyetlerdeki etkinliği düşüktür.
- Kadın kolları üyelerinin partiye katılmasında ve aktif görev almasında aile desteği büyük önem taşımaktadır.
- Kadınların kadın kolları faaliyetlerine katılımı süreksizdir.
- Kadın kolları örgütünün kendi bütçesi, düzenli bir gelir kaynağı yoktur. Finansman ve altyapı desteğini ya kendi olanaklarıyla karşılamakta ya da parti yönetiminden temin etmektedir.
- Kadın kolları mensuplarının yerel ve genel seçimlerde aday olma/seçilme eğilimi/oranı düşüktür.
- Kadın kolları örgütlerinin diğer siyasi partilerin kadın kolları örgütleriyle ve STK'larla iletişimi zayıftır.

3.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın en önemli sınırlılığı siyasi partilerdeki kadın kolları örgütlerinin çok sık bir araya gelmemeleri ve bazılarının fiilen faaliyet göstermemesidir. Bu çerçevede araştırma kapsamı TBMM'de grubu bulunan siyasi partiler ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca söz konusu alanda çok fazla akademik çalışma ve araştırmanın olmaması da araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

3.1.4. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Bilimsel araştırmalarda doğru bilgi sahibi olmak ve doğru karar vermek esastır. Bu sebeple doğru bilgilere ulaşma ve elde edilen bilgileri genelleştirme ihtiyacı vardır. Bilim, genellenebilirliği olan bilgiler bütünüdür. Bu nedenle araştırma, sonuçlarının genellenebilirliği arttıkça değer ka-

zanmaktadır. Evrendeki bütün elemanları ayrıntılarıyla incelemek, gerek zaman, gerekse maddi koşullar açısından olanaksızdır. Bu tarz bir çalışma ile elde edilebilecek bilgi yığınlarını çözümlenmek hem zaman hem de emek kaybına yol açmaktadır. Sınırlı sayıda bilgilerin yeterli olduğu durumlarda bilgi yığınlarıyla uğraşmak anlamsızdır. Bu doğrultuda araştırmacının araştırma evrenini bütün nitelikleri ile temsil eden, onun küçük bir modeli olan evrene “çalışma evreni” denilmektedir (Karasar 2005, Yazıcıoğlu-Erdoğan 2007).

Örnekleme; belli kurallara göre, belli bir evrenden seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul edilen küçük kümedir. Araştırmalar çoğunlukla örneklem kümeler üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrenlere genellenir. Diğer bir deyişle, seçilen örneklemden elde edilen bilgiler kullanılarak evren konusunda doğru bilgilere ulaşmaya çalışılır (Karasar, 2005).

Bu araştırmanın çalışma evrenini TBMM’de grubu bulunan 4 siyasi parti olan Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokratik Toplum Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi’nin Ankara ili kadın kolları örgütlenmesinde görev alan üyeler oluşturmaktadır. Söz konusu dört partinin kadın kolları üye sayısı toplam 16.000 civarındadır. AK Parti, CHP ve MHP’nin üye sayıları birbirine yakın olup, DTP’nin üye sayısı ise 1000 civarındadır.

Hedef kitle sayısı bilindiği için örneklem büyüklüğünü saptamak için aşağıdaki formül kullanılmıştır:

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq}$$

Söz konusu formülde;

N : Hedef kitledeki birey sayısını (N = 16.000)

n : Örneklem hacmini

p : İncelenen olayın oluş sıklığını, yani örnekleme girecek birey sayısını (0,5)

q : İncelenen olayın olmayış sıklığını, yani gerçekleşmeme olasılığını (0,5)

t : Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosunda bulunan teorik değeri (1,96)

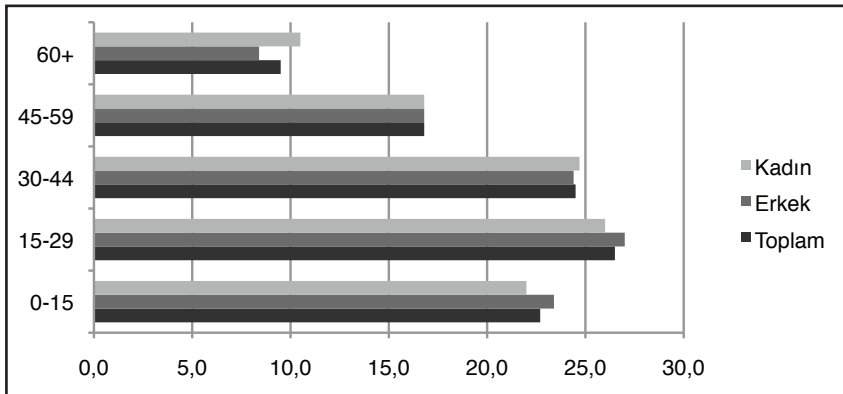
d : Olayın oluş sıklığına göre kabul edilen \pm örnekleme hatasını (% 5) göstermektedir (Yazıcıoğlu-Erdoğan, 2007).

Anket örnekleme boyutu yukarıda yer alan formülden yararlanılarak $n = 376$ olarak hesaplanmıştır. Örnekler, tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Bu şekilde elde edilecek bulguların evreni temsil etme gücünün artacağı düşünülmüştür. Saptanan alt tabakalardan ise örnekleme, tesadüfi örnekleme ile seçilmiştir.

3.1.4.1. Ankara İlinin Sosyo-Ekonomik Durumu

3.1.4.1.1. Nüfus, Eğitim ve Ekonomi

2008 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre Ankara ilinin nüfusu 4.548.939 olup Türkiye'nin en büyük ikinci ilidir. Nüfusun 2.267.779'u erkek, 2.281.160'ı kadındır. Şekil 3.1'de de görüldüğü üzere nüfusun yaklaşık olarak % 50'si 30 yaşın altındadır. Ankara ili yıllık 6,4'lük net göç hızına sahip olup, düzenli olarak göç alan bir şehirdir. Özellikle İç Anadolu ve diğer bölgelerdeki çevre illerden göç almaktadır. Evlilik çağındaki nüfus içinde evlilerin oranı % 60'tır (TÜİK, 2008a).

Şekil 3.1 ADNKS 2008'e göre Ankara ili yaş gruplaması (TÜİK, 2008a)

Tablo 3.1’de de görüldüğü üzere nüfusun % 70’i beş merkez ilçede ikamet etmektedir. En kalabalık ilçeler sırasıyla Çankaya, Keçiören ve Yenimahalle’dir.

Tablo 3.1 Ankara ili merkez ilçe nüfusları - 2008 (TÜİK, 2008a)

İl ve En Kalabalık Beş İlçenin Nüfusu	Toplam	Kadın	Erkek
Ankara	4.548.939	2.281.160	2.267.779
Çankaya	785.330	401.676	383.654
Keçiören	779.905	394.843	385.062
Yenimahalle	609.887	310.741	299.146
Mamak	520.446	257.290	263.156
Sincan	434.064	214.670	219.394

TÜİK verilerine göre Ankara’da okuma yazma bilmeyen kişi sayısı 154 bin civarında olup bunların % 85’ini kadınlar oluşturmaktadır. Okuma yazma bilmeme oranı Türkiye ortalamasının altındadır. “*Bitirilen Eğitim Düzeyi*” verileri dikkate alındığında kadınların % 50’den fazlasının ilköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip olduğu; Yüksekokul veya fakülte mezunu kadınların sadece % 10’u oluşturduğu görülmektedir (TÜİK, 2008b). İlköğretimde net okullulaşma oranı % 100, ortaöğretimde ise % 78 olup bu oranlar Türkiye ortalamasının üzerindedir (TÜİK, 2009a). Hem devlet hem de vakıf üniversitelerinin sayıca fazla olması sonucu yükseköğretim imkanları da çeşitlidir.

2008 yılı verilerine göre Ankara ilinde işgücüne katılım oranı % 45 olup, kadınlar açısından bu oran % 22,8’dir. İşsizlik oranına baktığımızda ise toplam % 11,8 olan işsizlik oranının kadınlar açısından % 10,1 olduğu görülmektedir. Söz konusu oranlar Türkiye ortalamalarına yakındır. İşgücüne dahil olmayan nüfusun önemli bir kısmının “ev işleriyle meşgul” olma nedeniyle (% 72) iş piyasasından uzak kalması dikkat çekicidir (TÜİK, 2008c).

Ankara ili nüfusunun dörtte üçü hizmet sektöründe çalışmaktadır ve bu sektör, ilin gayrisafi hasılasında en büyük paya sahiptir. Bu sektörün bu kadar gelişmesinin nedeni, göçle gelen nüfusa istihdam sağlayacak kadar büyük sanayinin bulunmamasıdır. Kent merkezi dışındaki alanlarda tarım ön plana çıkmakta olup, toprakların yaklaşık % 60'ı tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Gelir ve gidere ilişkin endekslerde büyüklük sıralamasında ilk beş il arasında yer alan Ankara'nın sağlık hizmetleri ve ulaşım altyapısı da gelişmiştir (İpekşen, 2007).

3.1.4.1.2. İdari Bölümler ve Seçim Sonuçları

1923'ten beri Türkiye Cumhuriyeti'ne başkentlik eden Ankara ili 1984 yılında çıkarılan 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Büyükşehir statüsünü kazanmıştır. Halen Ankara'nın 25 ilçesi vardır ve bunların 18'i merkez ilçedir.

22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri'nde Ankara ilinde 2.920.818 kayıtlı seçmenin % 85,6'sı seçimlerde oy kullanmıştır. Geçerli oyların % 47,5'ini alan Adalet ve Kalkınma Partisi 16; % 28'ini alan Cumhuriyet Halk Partisi 8 ve % 15,2'sini alan Milliyetçi Hareket Partisi ise 4 milletvekilliği kazanmıştır. Ayrıca Demokrat Parti % 2,8, Genç Parti % 1,8, Saadet Partisi % 1,2 ve Bağımsızlar (Demokratik Toplum Partisi bağımsız aday göstermiştir.) % 1,2 oy almasına rağmen Ankara ilinden milletvekilliği kazanamamışlardır. Seçilen 28 milletvekillinin 3'ünü²⁸ (% 10,7) kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2007).

2009 Mahalli İdareler Seçim Sonuçları'na göre 25 ilçenin tümü üç parti tarafından yönetilmektedir. Bu ilçelerden 14'ü Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından, dört ilçe Cumhuriyet Halk Partisi tarafından ve yedi ilçe ise Milliyetçi Hareket Partisi tarafından yönetilmektedir. Ankara ilinde görev yapan kadın belediye başkanı bulunmamaktadır (TÜİK, 2009b). 2009 Mahalli İdareler Seçimleri'nde Ankara ili aday listelerinde kadınların sayısı çok düşük kalmıştır. Tablo 3.2'de görüldüğü üzere belediye başkanlığı kazanan partilerde AK Parti ve CHP sadece birer aday göstermiş, MHP ise kadın aday göstermemiştir. En fazla kadın belediye başkanı adayını 3'er kişi ile DTP ve TKP göstermiştir.

28 Adalet ve Kalkınma Partisi'nden Aşkın Asan ve Zeynep Dağı, Cumhuriyet Halk Partisi'nden ise Nesrin Baytok 2007 yılında Ankara ilinden milletvekilli seçilmişlerdir.

Tablo 3.2 2009 Mahalli İdare Seçimleri Ankara ili kadın belediye başkanı adayları (KA-
DER, 2009)

Siyasi Parti Adı	İlçe
Adalet ve Kalkınma Partisi	Kalecik
Cumhuriyet Halk Partisi	Nallıhan
Demokratik Sol Parti	Etimesgut Kazan
Demokratik Toplum Partisi	Büyükşehir Çankaya Mamak
Saadet Partisi	Çankaya
Türkiye Komünist Partisi	Yenimahalle Pursaklar Sincan

3.1.5. Veri Toplama Tekniği

Veri toplama yöntemleri beş grupta ele alınmaktadır. Bunlar anket yöntemi, deney yöntemi, gözlem yöntemi, görüşme yöntemi ve tarama yöntemidir (Yazıcıoğlu-Erdoğan, 2007). Bu çalışmada 3 yöntemden yararlanılmış olup bunlar anket, görüşme ve tarama yöntemidir.

Çalışmada temel olarak “anket yöntemi” kullanılmıştır. Anket yönteminin seçilmesindeki temel neden bir defada çok yoğun verinin toplanabilmesi, daha geniş kitleye ulaşıldığı için daha büyük örnekleme evrene yaklaşmanın getirdiği bulguların güvenilirliğinin ve dış geçerliliğinin artması olarak söylenebilir (Yazıcıoğlu-Erdoğan, 2007).

Bu çerçevede her partinin “Tabaka Ağırlığı”²⁹ hesaplanarak, AK Parti, CHP ve MHP’ye 150’şer adet, DTP’ye ise 30 adet olmak üzere toplam 480 adet “Siyasi Parti Kadın Kolları Anket Formu”nun³⁰ il kadın kolları örgütleri aracılığıyla ilçelerdeki kadın kolları üyelerine dağıtılması sağlanmıştır. Üyeler tarafından doldurulan anket formları ilçe yönetici-

29 n^* alt tabaka birey sayısı, N toplam birey sayısı iken; Tabaka Ağırlığı = n^*/N .

30 Siyasi Parti Kadın Kolları Anket Formu Ek 1’de yer almaktadır.

leri tarafından toplanarak değerlendirilmesinin yapılabilmesi için tarafıma ulaştırılmıştır. Anket formlarının bir kısmı geri dönmemiş; geri dönenler arasında da eksik verilerin bulunduğu anket formları tespit edilmiştir. Bu çerçevede anket formlarından 394'ünün çalışmada kullanılacak nitelikte olduğu tespit edilmiş, analizler bu 394³¹ anket üzerinden yapılmıştır.

Ayrıca araştırma kapsamında görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme, bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kısa yol olarak kullanılagelmiştir. Görüşme yöntemi karmaşık, soyut konularda veri toplama olanağı sağlamakta; yüz yüze veri toplanması sayesinde verilerin geçerliliğini ve güvenilirliğini kontrol etmek mümkün olmaktadır. Ayrıca, sözel iletişim, soruların anlaşılmaması durumunda görüşmeciye tekrar sorma imkanı vermekte; dolayısıyla soruların cevaplandırılma olasılığını ve araştırmanın güvenilirliğini artırarak sonucu olumlu yönde etkilemektedir (Yazıcıoğlu-Erdoğan, 2007).

Siyasi partilerin kadın kolları il-ilçe yönetimlerinden başkan/başkan yardımcısı düzeyindeki yöneticiler ile görüşme yapılması planlanmıştır. Bu kapsamda Adalet ve Kalkınma Partisi'nden 6 yönetici (İl Başkanlığı, Altındağ, Çankaya, Keçiören, Etimesgut, Beypazarı İlçe Başkanlığı), Cumhuriyet Halk Partisi'nden 5 yönetici (İl Başkanlığı, Keçiören, Etimesgut, Yenimahalle, Nallıhan İlçe Başkanlığı), Milliyetçi Hareket Partisi'nden 6 yönetici (İl Başkanlığı, Çankaya, Yenimahalle, Altındağ, Etimesgut, Beypazarı İlçe Başkanlığı) ve Demokratik Toplum Partisi'nden İl Başkanlığı'nda görev yapan bir yönetici ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. DTP Kadın Meclisi'nin veri toplama sürecinde yeniden yapılanmaya gitmesi, ilçe düzeyinde örgütlenmesini tamamlamamış olması nedeniyle sadece il düzeyinde görüşme gerçekleştirilmiştir.

Görüşme yönteminin temel ilkelerinden biri tarafların kendilerini rahat, çekincesiz hissetmesi; düşüncelerini kolaylıkla ifade edebilmesidir. Güven ortamı yaratılmayan durumlarda verilen cevapların gerçeği yansıtması çok düşük olmaktadır. Bu bakımdan görüşme yapılan kişilere kendi isimlerinin açıklanmayacağı ifade edilmiştir. Bu nedenle çalışmada kodlama tekniği kullanılacak olup, görüşme yapılan her kişiye "Y1", "Y2",

31 Analizi yapılan anket sayısı, hesaplanan minimum örneklem sayısı (376)'nın üzerindedir.

“Y3” gibi kodlar verilecektir. Görüşme yapılan kişilerin siyasi partideki görevi, yaşı, medeni durumu ve görüşmenin yapıldığı tarihe ilişkin bilgiler Tablo 3.3’te yer almaktadır.

Tablo 3.3 Görüşülen kişilere ilişkin bilgiler

Görüşmeci Kodu	Görevi	Yaş	Medeni Durum	Görüşme Tarihi
Y1	İl Yöneticisi	44	Evli	31.08.2009
Y2	İlçe Başkanı	39	Evli	01.09.2009
Y3	İlçe Başkanı	28	Evli	03.09.2009
Y4	İlçe Başkanı	45	Evli	03.09.2009
Y5	İlçe Başkanı	28	Evli	07.09.2009
Y6	İlçe Başkanı	34	Evli	24.09.2009
Y7	İl Yöneticisi	58	Evli	31.08.2009
Y8	İlçe Başkanı	49	Evli	02.09.2009
Y9	İlçe Başkanı	55	Evli	01.09.2009
Y10	İlçe Yöneticisi	60	Evli	02.09.2009
Y11	İlçe Başkanı	54	Evli	24.09.2009
Y12	İl Yöneticisi	45	Evli	18.09.2009
Y13	İl Yöneticisi	50	Evli	30.08.2009
Y14	İlçe Başkanı	50	Evli	09.09.2009
Y15	İlçe Başkanı	49	Evli	10.09.2009
Y16	İlçe Başkanı	53	Evli	10.09.2009
Y17	İlçe Başkanı	35	Evli	11.09.2009
Y18	İlçe Başkanı	32	Evli	24.09.2009

Görüşme ile elde edilen verilerin kaydedilmesinde iki yöntem kullanılmıştır. İlk olarak not alma sorununu ortadan kaldırmak için kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşülen kişilere görüşmelerin kayıt cihazı ile kaydedilmesi ko-

nusunda bilgi verilerek onayı alınmıştır. Kayıt cihazı kullanılmasını kabul eden katılımcılar ile yapılan görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Kayıt cihazının kullanılmasına izin verilmediği durumlarda ise katılımcıların sorulara cevapları ve görüşleri not edilerek veri toplanmaya çalışılmıştır.

Son olarak çalışmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesini oluşturmak için literatür taraması yapılmıştır.

3.1.6. Anket Formunda Yer Alan Soruların Özellikleri ve Uygulanması

Anket formu üç bölüm olarak hazırlanmıştır. İlk bölümde ankete katılan kişilerin demografik (sosyo-ekonomik) özelliklerini, yani yaş, doğum yeri, medeni durumu, eğitim durumu, meslek ve gelir düzeyini ölçmek amacıyla sorulara yer verilmiştir.

İkinci bölümde üye kadınların siyasi parti kadın kolları faaliyetlerine katılım sıklığını, faaliyet çeşitliliğini, toplantı gündemlerini ve siyasi karar alma mekanizmalarına adaylık/seçilme durumlarını tespit amaçlı davranışsal sorulara yer verilmiştir.

Son bölümde ise üyelerin “kadının siyasal katılımı”, “siyasal katılım da kadın kollarının yeri”, “kadın kollarının mevcut durumu ve işlevleri”, “kadın kollarının mevcut yapısında gerçekleştirilebilecek değişiklikler/düzenlemeler”e ilişkin 25 yargısal soruya yer verilmiştir.

Soru formunda hem açık uçlu hem de kapalı uçlu sorulara yer verilmiştir. Ancak açık uçlu soruların fazlalığı, verilerin sınıflandırılmasını zorlaştıracığından genellikle sorular kapalı uçlu olarak hazırlanmıştır. Anket formunun ikinci bölümünde yer alan, kadın kollarının faaliyet çeşitliliğini ve gündem konularını tespit amaçlı sorularda mevcut tüm olasılıklar soruya yerleştirilmiş ve dolduran kişinin bu olasılıklar arasından tercih yapması istenmiştir.

Anket formları partilere elden teslim edilmiş olup, parti yetkilileri tarafından üyelere uygulanmıştır.

3.1.7. Görüşme Formunda Yer Alan Soruların Özellikleri ve Uygulanması

Çalışma kapsamında görüşmeler sadece kadın kollarında ilçe ve il düzeyinde başkanlık görevini yürütenlerle yapılmıştır. Bu doğrultuda görüşme

formunda³² görüşülen kişilere siyasi geçmişlerini, kadın kolları olarak yaptıkları faaliyetleri, kadınların siyasal katılımı ve ülkemizdeki kadın sorunu hakkındaki düşüncelerini yansıtacak açık uçlu sorular yer almıştır.

3.1.8. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Anket çalışması uygulandıktan sonra, elde edilen veriler Microsoft OFFICE EXCEL 2007 programına aktarılmış ve daha sonra SPSS 16.0 programıyla istatistiki analizler yapılmıştır. Çalışmada frekans tablolarına ve çapraz tablolara yer verilmiş olup bazı değişkenler arasında ki-kare anlamlılık testi yapılmıştır.

Yapılan ki-kare ilişki analizi sonucunda Anlamlılık Düzeyi (P) < Tablo Değeri (α) = 0,05 tablo değerinden küçük ise değişkenler arasında ilişki olduğu kabul edilmiştir. Yani “değişkenler arasında istatistiksel olarak ilişki vardır” sonucuna ulaşılmıştır. Aksi halde Anlamlılık Düzeyi (P) > Tablo Değeri (α) = 0,05 tablo değerinden büyük ise değişkenler arasında ilişki olmadığı kabul edilmiştir. Yani “değişkenler arasında istatistiksel olarak ilişki yoktur” sonucuna ulaşılmıştır.

Anket çalışması sonucu elde edilen veriler, görüşmeler sonucu elde edilen veriler ve literatürde yer alan tartışmalar ile birlikte değerlendirilerek ele alınmıştır. Yapılan analiz çalışmasında görüşme notlarından katılımcıların kendi ifadeleri yeniden incelenmiş ve bulguların değerlendirilmesi bölümünde bazı katılımcıların ifadelerine yer verilmiştir.

Bulgular bölümünde ağırlıklı olarak grafik ve şekillere yer verilmiştir. Anket sorularına ilişkin detaylı frekans tabloları Ek 3’te yer almaktadır.

3.1.9. Anket Sorularının Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Anket formunun 6. kısmında yer alan eğilim/tutum ölçmeye yönelik 25 sorunun 5’li Likert Ölçeği (Kesinlikle katılıyorum, Katılıyorum, Fikrim Yok, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum) ile puanlama yoluyla ölçülen değişkenleri için Güvenilirlik analizi yapılmıştır. Söz konusu soruların geçerliliği ve güvenilirliği için Cronbach’s Alpha test istatistiği kullanılmıştır. Cronbach Alfa Katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme ölçütü;

³² Görüşme formu Ek 2’de yer almaktadır.

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir (Özdamar, 2002: 673).

Anket sorularından 6. bölümde yer alan sorulara ilişkin Cronbach Alpha (α) istatistiği = 0,873 olarak hesaplanmış; dolayısıyla güvenilirlik test sınavasında kullanılan ölçeğin “yüksek derecede güvenilir” olduğu bulunmuştur.³³

3.2. Bulgular

Bulgular bölümü üç alt başlıktan oluşmaktadır. İlk olarak katılımcıların demografik bulgularına yer verilecektir. Daha sonra katılımcıların kadının siyasal yaşama katılımı hakkındaki görüşlerinden bahsedilecektir. Son olarak “kadın kollarına ilişkin bulgular” başlığı altında kadın kollarının toplantı sıklığı, faaliyetleri, diğer kadın örgütleriyle ilişkisine dair bulgular, üyelerin siyasal karar alma mekanizmalarına katılımı, üyelik sürelerine ilişkin veriler ve kadın kollarının önemi ve işlerliğine ilişkin görüşler yer almaktadır.

3.2.1. Araştırmanın Demografik Bulguları

Araştırmada ankete katılan kadın kolları üyelerine; yaşı, doğum yeri, medeni durumu, çocuk sayısı, ikamet ettiği ilçe ve Ankara’da ikamet süresi, eğitim durumu, mesleği, çalışmıyorsa nedeni, evli ise eşinin eğitim durumu ve mesleği, kişisel gelir düzeyi ve aile gelir düzeyi sorulmuştur.

3.2.1.1. Yaş

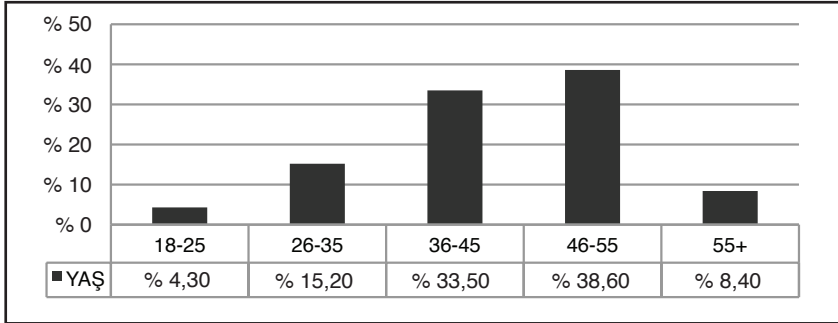
Ankete katılan 394 kadın kolları üyesinin vermiş oldukları cevaplara göre yaşları beş farklı gruba ayrılarak incelenmiştir.

³³ Güvenilirlik Analizi Sonuçlarına İlişkin Tablolar Ek 4’te yer almaktadır.

Tablo 3.4 Ankete katılanların yaş gruplaması

	YAŞ	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	18-25	17	4,3	4,3	4,3
	26-35	60	15,2	15,2	19,5
	36-45	132	33,5	33,5	53,0
	46-55	152	38,6	38,6	91,6
	55 +	33	8,4	8,4	100,0
TOPLAM		394	100,0	100,0	

Ankete katılan kadın kolları üyelerinin % 38,6'sının 46-55 yaş aralığında, % 33,5'inin 36-45 yaş grubu aralığında olduğu görülmektedir. 18-35 yaş grubu aralığındakilerin oranının % 19,5 olduğu dikkate alındığında orta yaş ve üstü grubundaki kadınların kadın kollarında daha yoğun şekilde görev aldıkları görülmektedir. Şekil 3.2'de kadın kolları üyelerinin yaş grupları grafiksel olarak yer almaktadır.

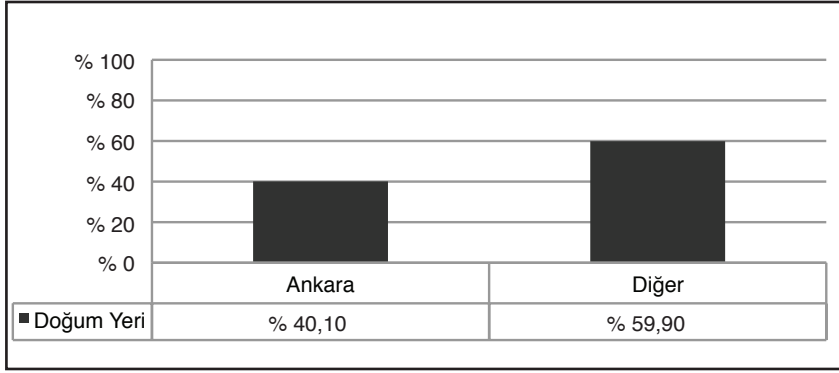

Şekil 3.2 Ankete katılanların yaş gruplaması

Kadın kolları üyelerinin yaş dağılımı göz önüne alındığında “siyasal katılım ve yaş” arasındaki ilişkiye yönelik araştırmaların sonuçlarına paralel olarak kadın kollarına katılımın gençler arasında (18-25 yaş) düşük olduğu, orta yaş grubundan (25 yaş ve yukarı) başlayarak katılma eğiliminin yükseldiği, 40-50 yaş arası dönemde en üst seviyeye ulaştığı, 50 yaş sonrası tekrar düştüğü söylenebilir.

3.2.1.2. Doğum Yeri ve Ankara'da İkamet Süresi

Ankara ili siyasi parti genel merkezlerinin bulunduğu, siyasi etkinliklerin yoğun biçimde yaşandığı bir şehirdir. Bu bakımdan Ankara'nın diğer şehirlere nazaran siyasal etkinlikleri izleme, siyasal eylemlere katılma olanakları sunduğu; siyasal katılmayı teşvik edici bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede ankete katılan kadın kolları üyelerine doğum yerleri ve Ankara'da ikamet süreleri sorulmuştur.

Şekil 3.3 Doğum yeri değişkeni

Kadın kolları mensuplarının % 40,1'inin Ankara doğumlu olduğu, % 59,9'unun ise farklı bir şehirde doğmasına karşın ilerleyen yıllarda Ankara'ya yerleştiği görülmektedir. Ankara dışında doğmasına karşın sonradan Ankara'ya yerleşen 236 kadın kolları mensubunun Ankara'daki ortalama ikamet süresi 24 yıldır. Doğum yeri Ankara dışı olan üyelerin önemli bir kısmı İç Anadolu bölgesindeki illerden Ankara'ya gelmiştir.

Ankara'da doğanların oranı (% 40) ve başka yerde doğmasına rağmen uzun yıllardır Ankara'da ikamet edenlerin oranı dikkate alındığında kadın kolları mensuplarının siyasal katılım göstermesinde Ankara ilinin sunduğu sosyo-ekonomik imkanların da etkisi olduğu düşünülmektedir.

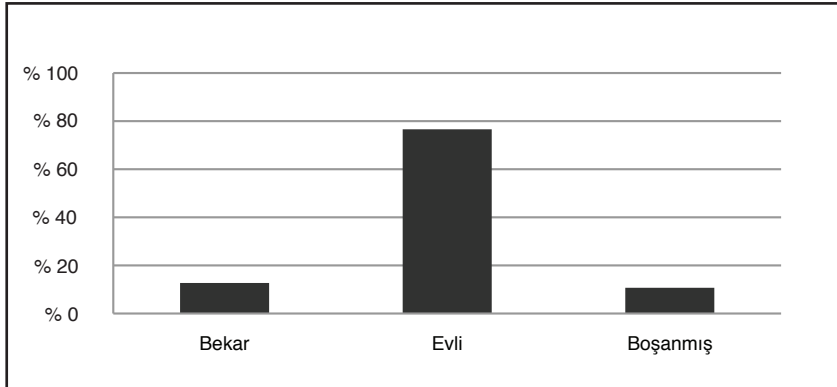
3.2.1.3. Medeni Durum ve Çocuk Sayısı

Kadınların medeni durumları, eş, çocuklar ve ailenin diğer bireyleri ile ilişkilerini belirlediğinden siyasal yaşama etkin biçimde katılabilmeleri için gerekli koşulların oluşması açısından önemlidir (Talaslı, 1996). Bu çerçevede ankete katılan kadınların medeni durumu incelenmiştir.

Tablo 3.5 Medeni durum değişkeni

Medeni Durum	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Bekar	50	12,7	12,7
	Boşanmış	42	10,7	23,4
Evli	302	76,6	76,6	100,0
TOPLAM	394	100,0	100,0	

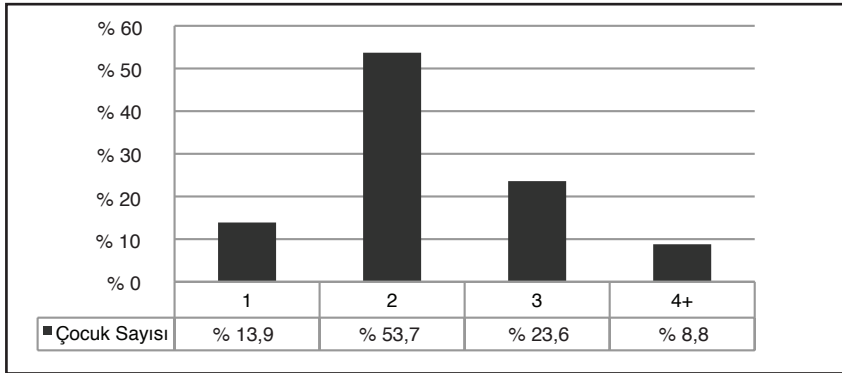
Ankete katılan kadınların medeni durumu incelendiğinde; yaklaşık olarak yüzde % 76,6'sının evli, % 12,7'sinin bekar, % 10,7'sinin ise boşanmış olduğu görülmektedir. Bu bakımdan kadın kollarında çalışanların büyük bir çoğunluğunu evli kadınlar oluşturmaktadır. Kadın kolları mensuplarının orta yaş ve üstü gruplarda yoğunlaşmış olmasının evlilerin payını yükselttiği düşünülmektedir. Şekil 3.4'te kadın kolları mensuplarının medeni durumu grafiksel olarak gösterilmektedir.

Şekil 3.4 Medeni durum değişkeni

“Annelik rolü”nün kadınların toplumsal, ekonomik ve siyasal yaşama katılımlarına etki ettiği yaygın olarak dile getirilmektedir. Kadının taşıdığı annelik rolü dolayısıyla sahip olunan çocuk sayısı, siyasal yaşama etkin katılımını etkilemektedir. Siyasal partilerde aktif görev almak için harcanması gereken “zaman ve maddi külfet” ile alınması gereken “sorumluluklar” açısından çocuk sahibi olan kadın siyasetçi daha çok engel ile karşı karşıyadır (Talaslı, 1996). Bu çerçevede ankete katılan üyelere “Çocuğunuz var mı?” sorusu yöneltilmiştir. Söz konusu soruya 339 üye “Evet”, 55 üye ise “Hayır” cevabını vermiştir. Yani üyelerin % 86’sı çocuk sahibidir.

“Evet” cevabı veren 339 kişinin “çocuk sayısına” ilişkin bilgiler Şekil 3.5’te yer almaktadır.

Şekil 3.5 Çocuk sayısı değişkeni

“Evet” cevabı veren kadın kolları üyelerinin % 53,7’sinin 2, % 23,6’sının ise 3 çocuğu bulunmaktadır. Kadın kolları üyelerinin ortalama çocuk sayısı ise 2’dir. Bu çerçevede kadın kolları üyelerinin büyük çoğunluğunun orta yaş üstü, evli ve çocuk sahibi kişilerden oluştuğu söylenebilir.

3.2.1.4. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Durumları

Siyasal katılmayı etkileyen en önemli faktörlerden biri de kişinin sosyo-ekonomik durumudur. Daha önce de bahsedildiği gibi özellikle eğitim, gelir düzeyi, meslek gibi etkenler siyasal katılmanın düzeyi ve biçimini etkilemektedir.

Öncelikli olarak eğitim ile siyasal katılma arasındaki ilişkiye bakıldığında eğitimin siyasal katılmayı belirleyen etkenlerin en kuvvetlisi olduğu ve eğitim seviyesinin yükselmesiyle siyasal katılma düzeyinin de artacağı pek çok siyaset bilimci tarafından kabul görmektedir (Baykal 1970, Talaslı 1996). Bu çerçevede kadın kolları üyelerine eğitim durumları sorulmuştur.

Tablo 3.6 Eğitim durumu değişkeni

	Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Okur-yazar	5	1,3	1,3	1,3
	İlkokul ve Dengi Mezunu	57	14,5	14,5	15,7
	Ortaokul ve Dengi Mezunu	66	16,8	16,8	32,5
	Lise ve Dengi Mezunu	160	40,6	40,6	73,1
	Yüksekokul Mezunu	40	10,2	10,2	83,2
	Üniversite Mezunu	59	15,0	15,0	98,2
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	3	0,8	0,8	99,0
	Diğer	4	1,0	1,0	100,0
TOPLAM		394	100,0	100,0	

Eğitim düzeyi açısından bakıldığında, ankete katılanların % 14,5'i "*ilkokul ve dengi mezunu*", % 16,8'i "*ortaokul ve dengi mezunu*", % 40,6'sı "*lise ve dengi mezunu*", son olarak % 26'sı ise "*yükseköğretim mezunu*"dur.

TÜİK ADNKS 2008 verilerine göre Ankara'da yaşayan kadınların % 57'si lise-altı, % 43'ü ise lise ve üzeri eğitim düzeyindedir (TÜİK, 2008b). Anket sonuçlarına göre ise kadın kolları üyelerinin % 33'ü lise-altı, % 67'si lise ve üzeri eğitim seviyesine sahiptir. Bu bakımdan siyasal yaşam içinde görev alan kadın kolları üyelerinin Ankara ortalaması üzerinde eğitim seviyesinde olduğu görülmektedir.

Bireyin içinde yaşadığı yerleşim birimi ve eğitim düzeyinden ayrı tutulamayacak olan meslek yaşamı siyasal katılmayı, siyasal bilinçlenme düzeyinden parti çalışmalarıyla ilgilenme, zaman ayırma ve sorumluluk almaya kadar çeşitli boyutlarda etkilemektedir (Talaslı, 1996). Mevcut duruma ilişkin tespitlerde³⁴ kadın kolları üyelerinin önemli bir bölümünü ev kadını ve emeklilerin oluşturduğu; çalışan kadınların “zaman problemleri nedeniyle” katılımının düşük olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda kadın kolları üyelerine meslekleri sorulmuş olup verilen cevaplar çerçevesinde ortaya çıkan veriler Tablo 3.7’de yer almaktadır.

Tablo 3.7 Meslek değişkeni

	Meslek	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Ev Hanımı	208	52,8	52,8	52,8
	Özel Sektörde Ücretli Çalışan	29	7,4	7,4	60,2
	Serbest Meslek	24	6,1	6,1	66,2
	Özel Sektörde İşveren/ Yönetici	8	2,0	2,0	68,3
	Kamu Sektörü	7	1,8	1,8	70,1
	Emekli	94	23,9	23,9	93,9
	Öğrenci	10	2,5	2,5	96,4
	Diğer	14	3,6	3,6	100,0
TOPLAM		394	100,0	100,0	

Meslek değişkenine verilen cevaplar çerçevesinde üyelerin yarısından fazlasını (% 52,8) “evhanımları”nın, % 23,9’unu “emekli”lerin, % 17,3’ünü çalışanların, % 2,5’ini ise öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir. Yani kadın kolları mensuplarının dörtte üçünü ev kadınları ve emeklilerin oluşturduğu söylenebilir. Katılımcıların yalnızca % 17’sinin çalışıyor olması dikkat çekicidir.

Katılımcılara sorulan “Eğer çalışmıyorsanız nedeni?” sorusuna katılımcıların % 23,3’ü “uygun işi bulamadım”, % 22,1’i “ev işleri ve çocuk ba-

34 Bkz. “2.4.6. Ülkemizde Kadın Kollarının Mevcut Durumuna İlişkin Tespitler”.

kımı görevlerim var” % 18,1’i “çalışmak istemiyorum” cevabını verirken sadece % 13,3’ü “halen iş arıyorum” cevabını vermiştir.

Kadın kolları üyelerinin eşlerinin eğitim durumu ve mesleklerinin de üye kadınların siyasal katılımları açısından önemli etkenlerden biri olduğu düşünülmektedir. Tablo 3.8’de kadın kollarına üye kadınların eşlerinin eğitim düzeylerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.8 Eşlerin eğitim düzeyi değişkeni

	Eşin Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Okur-yazar	5	1,3	1,6	1,6
	İlkokul ve Dengi Mezunu	30	7,6	9,8	11,4
	Ortaokul ve Dengi Mezunu	43	10,9	14,0	25,4
	Lise ve Dengi Mezunu	99	25,1	32,2	57,7
	Yüksekokul Mezunu	44	11,2	14,3	72,0
	Üniversite Mezunu	80	20,3	26,1	98,0
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	5	1,3	1,6	99,7
	Diğer	1	0,3	0,3	100,0
	Toplam	307	77,9	100,0	
Kayıp	Geçersiz	87	22,1		
TOPLAM		394	100,0		

Eşlerinin eğitim düzeyine bakıldığında, yaklaşık % 42’sinin yükseköğretim, % 32,2’sinin lise ve dengi, % 23,8’inin ise ilkokul veya ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. TÜİKADNKS 2008 verilerine göre Ankara’da yaşayan 15 ve yukarı yaş grubundaki erkeklerin % 16,5’i üniversite, % 30’u ise lise ve dengi eğitim seviyesindedir (TÜİK, 2008b). Bu bakımdan kadın kolları mensuplarının eşlerinin Ankara nüfusu içinde üst eğitim grubunda yer aldıkları söylenebilir.

Ankete katılan kadın kolları üyelerinin eşlerinin mesleklerine ilişkin bilgiler Tablo 3.9'da yer almaktadır.

Tablo 3.9 Eşin mesleği durumu değişkeni

	Eşin Mesleği	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çalışmıyor/İşsiz	2	0,5	0,7	0,7
	Özel Sektörde Ücretli Çalışan	31	7,9	10,2	10,9
	Serbest Meslek	61	15,5	20,1	31,0
	Özel Sektörde İşveren/Yönetici	7	1,8	2,3	33,3
	Kamu Sektörü/Memur	75	19,0	24,8	58,1
	Esnaf	24	6,1	7,9	66,0
	Emekli	98	24,9	32,3	98,3
	Diğer	5	1,3	1,7	100,0
	Toplam	303	76,9	100,0	
Kayıp	Geçersiz	91	23,1		
TOPLAM		394	100,0		

Eşlerinin meslek değişkenine bakıldığında, % 32,3'ünün emekli olduğu, % 24,8'inin kamu sektöründe çalıştığı, % 20,1'inin serbest meslek ile uğraştığı, % 10,2'sinin özel sektörde ücretli olarak çalıştığı, % 6,1'inin esnaf olduğu ve % 1,8'inin özel sektörde işveren/yönetici olarak çalıştığı görülmektedir.

Siyasal katılımı belirleyen ve etkileyen en önemli unsurlardan biri de gelir düzeyidir. Bu bakımdan kadın kolları üyelerine kişisel gelir düzeyleri ve aile gelir düzeyleri sorulmuştur. İlk olarak Tablo 3.10'da kişisel gelir düzeylerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.10 Kişisel gelir düzeyi değişkeni

	Kişisel Gelir Düzeyi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	0-1000 TL	145	36,8	56,9	56,9
	1001-2000 TL	71	18,0	27,8	84,7
	2001-3000 TL	22	5,6	8,6	93,3
	3001 TL'den yukarı	10	2,5	3,9	97,3
	Diğer	7	1,8	2,7	100,0
	Toplam	255	64,7	100,0	
Kayıp	Geçersiz	139	35,3		
TOPLAM		394	100,0		

Kadınların % 35'i kişisel gelir düzeyine ilişkin soruya cevap vermemiştir. Kişisel geliri olduğunu belirten 255 katılımcının, yarısından fazlasının aylık gelirin 1000 TL'nin altında olduğu görülmektedir. Aylık geliri 2000 TL'nin üzerinde olanların oranı ise % 15'in altındadır.

İkinci olarak Tablo 3.11'de ise aile gelir düzeylerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.11 Aile gelir düzeyi değişkeni

	Aile Gelir Düzeyi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	0-1000 TL	91	23,1	25,3	25,3
	1001-2000 TL	149	37,8	41,4	66,7
	2001-3000 TL	84	21,3	23,3	90,0
	3001 TL'den yukarı	32	8,1	8,9	98,9
	Diğer	4	1,0	1,1	100,0
	Toplam	360	91,4	100,0	
Kayıp	Geçersiz	34	8,6		
TOPLAM		394	100,0		

Kadın kolları mensuplarının aile gelir düzeyine bakıldığında, yaklaşık olarak % 65'inin 1000-3000 TL düzeyinde gelire sahip olduğu, sadece % 9'unun 3000 TL ve üzeri gelir seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Siyasal yaşamda etkin rol oynamanın en önemli koşulları kaynakların birçoğuna aynı anda sahip olmaktır. Siyasal katılıma etki eden faktörlerden birinin de gelir durumu olduğu düşünülürse, kadın kolları üyelerinin kişisel gelir düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir.

Genel olarak değerlendirmek gerekirse kadın kolları üyelerinin orta yaş ve üstü grupta olan, evli, çocuk sahibi, önemli bölümü lise ve üzeri eğitim seviyesinde olan ev kadınları ve emeklilerden oluştuğu görülmektedir. Yine üyelerin büyük bölümü çalışmadığı için kişisel gelirlerinin düşük, ancak aile gelir düzeylerinin -nispeten- yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.1.5. İkamet Edilen İlçe

Anket çalışmasına katılan kadın kolları üyelerinin ikamet ettiği ilçeler Tablo 3.6'da yer almaktadır.

Tablo 3.12 İkamet edilen ilçe değişkeni

	İkamet Edilen İlçe	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Altındağ	29	7,4	7,4	7,4
	Çankaya	79	20,1	20,1	27,4
	Etimesgut	41	10,4	10,4	37,8
	Gölbaşı	20	5,1	5,1	42,9
	Keçiören	61	15,5	15,5	58,4
	Mamak	33	8,4	8,4	66,8
	Sincan	65	16,5	16,5	83,2
	Yenimahalle	66	16,8	16,8	100,0
TOPLAM		394	100,0	100,0	

Ankete katılımın en yoğun olduğu ilçeler sırasıyla Çankaya, Yenimahalle, Sincan, Keçiören, Etimesgut ve Mamak'tır. Tablo 3.1'de (Bkz. syf. 74) yer alan Ankara ili ilçe nüfusları dikkate alındığında anket verilerinin Ankara ilini temsil gücünün yüksek olduğu düşünülmektedir.

3.2.2. Kadının Siyasal Yaşama Katılımına İlişkin Bulgular ve Görüşler

Çalışmanın bu bölümünde katılımcıların "kadının siyasal katılımı"na ilişkin görüşlerine yer verilerek değerlendirmelerde bulunulacaktır.

3.2.2.1. Kadınların Siyasal Yaşama Katılımı

Ülkemizde kadınların siyasal katılımının çok düşük olduğu bir gerçektir. Konuya ilişkin olarak görüşme yapılan farklı partilerin kadın kolları yöneticileri de Türkiye'de kadınların aktif siyasal katılımlarının düşük olduğunu ifade etmektedirler.

Nüfusun yarısını oluşturan kadınların siyasal temsilinin çok düşük olduğunu bir katılımcı;

"Gerçekten üzücü, kadınların ben siyasette çok daha fazla yer alması gerektiğini düşünüyorum...Nüfusun yarısından fazlasını kadınlar oluşturuyor ama siyasete katılım çok düşük." (Y11, İlçe başkanı)

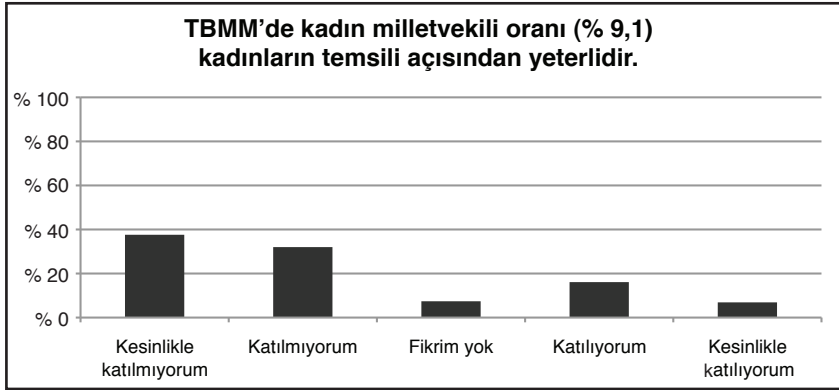
sözleriyle ifade ederken, benzer bir şekilde diğer bir partiden katılımcı ise mevcut durumu şu şekilde açıklamaktadır:

"Kadınların nüfusun yarısını oluşturduğunu düşündüğünüzde siyasetteki temsil oranı çok düşük. Toplumun kafa yapısı, erkek egemen toplumda yaşamamız sebebiyle siyasal katılım düşük. Muhakkak kadın siyasette üst mevkilere gelmek istiyor ama onu bu konuma getirecek yine erkek." (Y18, İlçe Başkanı)

Kadın kolları yöneticilerinin hemen hemen tamamı kadınların siyasal katılımının düşük olduğunu ifade etmektedirler. Ancak görüşme yapılan katılımcılar arasında söz konusu sorunun büyüklüğüne/önemine ilişkin algı farklılık göstermektedir. Bu çerçevede katılımcılardan biri kadının siyasal katılımına ilişkin mevcut durumu;

“Şu anda sayımız az tabii ki, sorun da oluyor ancak çokta ciddi bir sorun değil bana göre, önümüzdeki günlerde daha da aşılacak bir şey.” (Y4, İlçe Başkanı)

şeklinde değerlendirerek kadının siyasal katılımında bir “artış eğilimi”nin olduğunu ve “kısa sürede” sorunun üstesinden gelinebileceğini ifade etmektedir. Ancak kadınların siyasal haklarını kazandığı 1934 yılından bugüne katılım sorununun yaşandığı ve henüz kayda değer bir ilerlemenin görülmediği/gerçekleşmediği söylenebilir. Özellikle siyasi karar alma organlarında mevcut kadın oranının siyasal alan içinde “kadının temsili” açısından yetersiz olduğu düşünülmektedir. Halen parlamentoda 550 milletvekillinin 50’sini kadın milletvekilleri oluşturmaktadır. Bu oran 9,1’e tekbül etmekte olup dünya ve Avrupa ortalamasının³⁵ altındadır. Kadın kolları üyelerinin TBMM’de kadın milletvekili oranının “kadının temsili açısından” yeterli olup olmadığı hakkındaki görüşleri Şekil 3.6’da yer almaktadır.

Şekil 3.6 “TBMM’de kadın milletvekili oranı (% 9,1) kadınların temsili açısından yeterlidir.” değişkeni

Şekil 3.6’da yer alan “TBMM’de kadın milletvekili oranı (% 9,1) kadınların temsili açısından yeterlidir.” ifadesine kadın kolları üyelerinin % 37,6’sı “kesinlikle katılmıyorum”, % 32’si “katılmıyorum”, % 7,4’ü “fikrim yok”, % 16,1’i “katılıyorum” ve % 6,9’u ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını ver-

35 IPU verilerine göre dünya ortalaması %18,5, Avrupa ortalaması % 20 civarıdır.

miştir. Kadınların önemli bir bölümünün (% 70) söz konusu ifadeye katılmadığı, yani TBMM’de kadın temsili yetersiz bulunduğu görülmektedir. Ancak üyelerinin % 25’e yakınının kadın milletvekili oranını “kadınların temsili” açısından yeterli bulması düşündürücüdür.

Tablo 3.13’te “TBMM’de kadın milletvekili oranı (% 9,1) kadınların temsili açısından yeterlidir.” önermesine verilen cevaplar ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki araştırılmıştır.

Tablo 3.13 “TBMM’de kadın milletvekili oranı (% 9,1) kadınların temsili açısından yeterlidir.” ve “eğitim düzeyi” değişkeni arasındaki ikili ilişki tablosu ve ki-kare ilişki analizleri sonuçları

			<i>TBMM’de kadın milletvekili oranı (% 9,1) kadınların temsili açısından yeterlidir.</i>			Toplam	
			<i>Katılmıyorum</i>	<i>Fikrim Yok</i>	<i>Katılıyorum</i>		
“Eğitim Düzeyi”	Lise altı Eğitim Düzeyi	Frekans	79	8	41	128	
		Top. yüzdesi	% 61,7	% 6,2	% 32,0	% 100,0	
	Lise Eğitim Düzeyi	Frekans	110	14	36	160	
		Top. yüzdesi	% 68,8	% 8,8	% 22,5	% 100,0	
	Lise üstü Eğitim Düzeyi	Frekans	84	7	11	102	
		Top. yüzdesi	% 82,4	% 6,9	% 10,8	% 100,0	
	Diğer	Frekans	2	0	2	4	
		Top. yüzdesi	% 50,0	% 0	% 50,0	% 100,0	
	Toplam	Frekans	275	29	90	394	
		Top. yüzdesi	% 69,8	% 7,4	% 22,8	% 100,0	
	<hr/>						
		Değer	sd	Asimp. Anlamlılık (2-sided)			
Pearson Ki-Kare	17,237 ^a	6	,008				
Benzerlik Oranı	18,200	6	,006				
Geçerli Olay Sayısı	394						

a. 3 hücre (% 25,0) beklenen frekans 5’ten küçük değildir. En küçük beklenen frekans 0,29’dur.

Ankete katılan kadın kolları üyelerinin eğitim düzeyi ile “*TBMM’de kadın milletvekili oranı (% 9,1) kadınların temsili açısından yeterlidir.*” önermesi değişkeni arasındaki ilişkinin analiz edildiği Tablo 3.13’teki değerler incelendiğinde, TBMM’de kadın milletvekili oranının yeterli olduğu görüşüne lise altı eğitim seviyesine (okuryazar, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu) sahip kişilerin % 61,7’sinin, lise düzeyi eğitim seviyesi sahip kişilerin % 68,8’inin ve lise üzeri eğitim seviyesine (yüksekokul, üniversite, yüksek lisans, doktora) sahip kişilerin ise % 82,4’ünün katılmadığı görülmektedir. Meclis’te kadın temsiliyi yeterli bulan 90 üyenin eğitim seviyesine bakıldığında ise, % 45,4’ünün (41 üye) lise ve altı eğitim seviyesi, % 40’ının (36 üye) lise düzeyi eğitim seviyesi ve % 12,2’sinin (11 üye) lise üzeri eğitim seviyesine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan ki-kare ilişki analizi sonucunda değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.³⁶ Bu bakımdan gerçekleştirilen analiz sonucunda kadınların siyasal katılımına ilişkin farkındalığın eğitim seviyesinin artışı ile artmakta olduğu; sorunu kavrayan kişilerin üst eğitim grubuna gittikçe yoğunlaştığı söylenebilir.

3.2.2.2. Kadınların Düşük Siyasal Katılımının Nedenleri

Kadınların siyasal katılımını etkileyen/engellenen birçok neden bulunmaktadır. Bu nedenlerin başında geleneksel bakış açısı ve cinsiyete dayalı işbölümü gelmektedir.

Kadın kolları yöneticilerinin önemli bir bölümü geleneksel bakış açısı içinde siyasetin “erkek işi” olarak gösterildiğini düşünmektedir. Katılımcılardan biri siyasetin erkek egemen bir alan olarak gösterildiğini belirterek, mevcut durumu;

“Siyasetin sadece erkekler için olduğu, görüntü öyle. ‘Siyaseti sadece erkekler yapabilir, sadece erkeklerin girip çıktıkları yerlerdir’ diye empoze ediliyor halka.” (Y16, İlçe Başkanı)

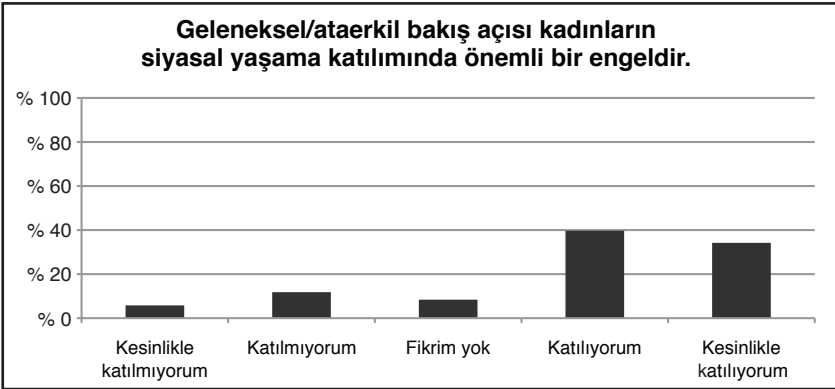
şeklinde özetlemiş, benzer bir şekilde diğer bir katılımcı da;

“Geleneksel bakış açısı siyasette hakim, Türkiye genelinde mevcut rakamlar bunu gösteriyor. Siyaset erkek işi olarak görülmüş.” (Y11, İlçe Başkanı)

36 Anlamlılık Düzeyi (P) 0,008 < Tablo Değeri (α) = 0,05.

diyerek kadının siyasal katılımının düşük olması ile geleneksel bakış açısının etkileri arasında bir ilişkinin bulunduğunu ifade etmiştir.

Kadın kolları yöneticilerinin de ifade ettiği üzere, dünyadaki birçok toplumda olduğu gibi ülkemizde de kadınlar ile erkekler arasında toplumsal rollerin paylaşımında farklılaşma görülmektedir. Kadınlar daha çok özel alana ilişkin rollerden sorumlu tutulmakta; bu durum kadınları “ev ve özel yaşam” ile sınırlamaktadır. Erkekler ise “kamusal” alanda yer almakta; aile gelirini getiren, alınan kararlarda söz sahibi bir güç olarak görülmektedir. Siyaset de kamusal alanın bir parçası olduğundan dolayı, siyasi partiler erkeklerin “hakimiyet alanı” olarak görülmekte/gösterilmektedir. Bunun sonucu olarak rol kalıplarının dışına çıkan, siyasi alanda görev almak isteyen kadınlar çeşitli zorluklarla karşılaşmakta, çevresi tarafından yadırganmaktadır. Şekil 3.7’de “*Geleneksel/ataerkil bakış açısı kadınların siyasal yaşama katılımında önemli bir engeldir.*” önermesine üyelerin verdiği cevaplar yer almaktadır.

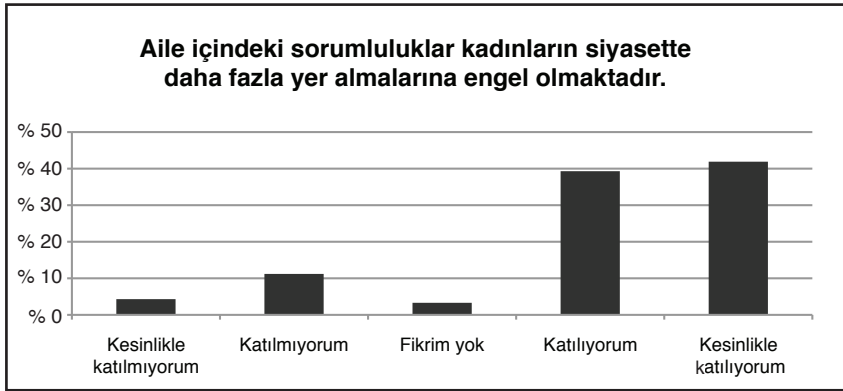

Şekil 3.7 “Geleneksel/ataerkil bakış açısı kadınların siyasal yaşama katılımında önemli bir engeldir.” değişkeni

Kadın kolları üyelerinin % 34,2’si söz konusu önermeye “kesinlikle katıldığını”, % 39,7’si ise “katıldığını” ifade etmiş; yaklaşık olarak % 18’i ise “katılmadığını” (*kesinlikle katılmıyorum+katılmıyorum*) belirtmiştir. Yani kadınların önemli bir bölümü de toplumda var olan erkek egemen/geleneksel bakış açısını kadınların siyasal katılımında engel olarak görmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere geleneksel bakış açısı kadına ev-aile içi sorumluluklar yüklemektedir. Evli kadınların eşine, çocuklarına ve ailesine karşı sorumlulukları, ev işleri vb. geleneksel ödevleri, siyasete atılabilecek etkili olmalarını, parti çalışmalarına zaman ayırmalarını zorlaştırmaktadır. Ülkemizde ev içi rollerin paylaşımında “ev-aile içi işlere” kadınların daha fazla vakit ayırdığı bilinmektedir.³⁷ Büyük kısmı evli ve çocuk sahibi olan kadın kolları üyelerinin aile içi sorumluluklara sahip olduğu, söz konusu sorumluluklarının siyasal katılımlarına etki ettiği düşünülmektedir.

Katılımcıların “Aile içindeki sorumluluklar kadınların siyasette daha fazla yer almalarına engel olmaktadır.” önermesine verdiği cevaplar aşağıdaki grafikte yer almaktadır.

Şekil 3.8 “Aile içindeki sorumluluklar kadınların siyasette daha fazla yer almalarına engel olmaktadır.” değişkeni

“Aile içindeki sorumluluklar kadınların siyasette daha fazla yer almalarına engel olmaktadır.” önermesine katılımcıların % 41’i kesinlikle katıldığını, % 39,3’ü ise katıldığını ifade etmiştir. Bu önermeye katılmadığını belirtenlerin oranı (kesinlikle katılmıyorum+katılmıyorum) ise % 15’tir. Söz konusu önermeye katılan üyelerin oranının % 80’in üzerinde olduğu

37 TÜİK’in 2006 yılında yaptığı Zaman Kullanım Anketi Sonuçları’na göre 15 ve daha yukarı yaşta fertler arasında erkeklerin hanehalkı ve ev bakımına ayırdığı süre sadece 1 saat 12 dakika iken, kadınlarda bu süre 5 saat 43 dakikadır. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=528>.

düşünüldüğünde, kadınların, “ev-aile içi sorumlulukları” siyasal katılım önündeki önemli engellerden biri olarak gördüğü söylenebilir.

Görüşme yapılan kadın kolları yöneticilerinin önemli bir bölümü de aile içi sorumlulukları ile kadın kolları faaliyetleri arasında “zaman” problemleri yaşadıklarını ifade etmektedirler. Katılımcılardan biri yaşadığı zorlukları şu şekilde ifade etmektedir:

“Muhakkak burada çalışırken bazı zorluklar yaşıyorum, ramazan ayında çocuklarımla doğru düzgün iftar yapamadım. Tabii ben de işleri önceden yapmaya çalışarak onların sıkıntı yaşamaması için uğraşıyorum.” (Y17, İlçe Başkanı)

Diğer bir katılımcı ise siyasi yaşamı süresince çocuk bakım sorumluluğunu ihmal ettiğini;

“Ben çocuklarımı yetiştirirken, çocuklarımdan çok uzak kaldım, onların çok büyük fedakarlıklarıyla bu çalışmaların içerisinde yer aldım ama benim çocuklarım sıkıntı çekse de benden sonraki nesillerdeki çocuklar sıkıntı çekmesin istiyorum.” (Y4, İlçe Başkanı)

şeklinde ifade etmiştir. Aslında buna benzer kaygıların yöneticilerin birçoğu tarafından dile getirildiği görülmüştür. Burada iki hususa dikkat çekmek gerekmektedir. İlk olarak geleneksel bakış açısının, ev içi rollerin kadınları siyasal yaşama katılım konusunda açıkça engellediği görülmektedir. Ancak asıl önemli olan husus kadın kolları yöneticilerinin önemli bir bölümünün mevcut geleneksel rolleri içselleştirmiş olması, ev-aile sorumluluklarını yerine getirmedikleri için kendilerini sorumlu hissetmeleridir. Görüşme yapılan kişilerin kadın kollarında yöneticilik yapan, -nispeten- uzun yıllardır siyasetin içinde yer alan kişiler olduğu düşünüldüğünde, cinsiyete dayalı rolleri -kendilerini suçlu hissedecek düzeyde- içselleştirmiş olmaları dikkat çekicidir.

Mevcut yapı içinde kadınlara yüklenen sorumlulukların kadınların siyasal katılımının önündeki en önemli engel olduğu söylenebilir. Özellikle evli kadınların geleneksel yapı içerisinde çocuk yetiştirme sorumluluğu ile ev içi roller nedeniyle siyasetten uzak kaldığı ifade edilebilir. Ancak mevcut sorumlulukların ilerleyen yaşlar ile birlikte azaldığı (çocukların yetişkin olması, evlenmesi vb.), kadınların boş vakitlerinin arttığı söylenebilir.

Demografik bulgular bölümünde görüldüğü üzere kadınların önemli bir bölümü orta yaş üstü, evli ve çocuk sahibi kişilerdir. Bu bakımdan üyelerin büyük çoğunluğunun ev içi sorumluluklarının azalmasıyla birlikte siyasetle uğraşmaya başladığı düşünülmektedir.

Kadınlar açısından siyasal katılımın önündeki engellerden biri de aile bireylerinin siyasete bakışıdır. Aile bireylerinin siyasal çalışmalara “olumlu” anlamda bakışı, siyasal alanda “kadın varlığını” yadırgamaması “kadının parti çalışmalarına katılımı açısından” önemli şartlardan biri olarak gözükmektedir. Aile içinde aynı partiye mensup başka bireylerin olmasının kadınların parti çalışmalarına katılımını kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Bu çerçevede üyelerin “*Ailenizde mensubu bulunduğunuz siyasi partide görev alan başka biri var mı?*” sorusuna verdiği cevaplar Tablo 3.14’te yer almaktadır.

Tablo 3.14 Siyasi partiye üye diğer aile bireyleri değişkeni

Partiye Üye Diğer Aile Bireyleri		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Eşim	71	18,0	46,4	46,4
	Çocuklarım	15	3,8	9,8	56,2
	Annem-Babam	21	5,3	13,7	69,9
	Diğer Aile Bireyleri	46	11,7	30,1	100,0
	Toplam	153	38,8	100,0	
Kayıp	Geçersiz	241	61,2		
TOPLAM		394	100,0		

Üyelerin 153’ü, yani % 38,8’i söz konusu soruya “Evet” cevabı vermiştir. “Evet” cevabı verenlerin % 46’sının eşi, % 30’unun akrabaları, % 13,7’sinin anne-babası ve % 9,8’nin ise çocukları partiye üyedir.

Kadın kolları yöneticileri ile yapılan görüşmelerde kadının siyasal katılımında aile desteğinin önemli olduğu sıklıkla dile getirilmiştir. Bu bağlamda katılımcılardan biri;

“Aile destekleri yoksa buradaki kalıcılıkları da yok demektir, çok kısa sürer. Çünkü siyaset uzun soluklu bir yol ve çok ince bir çizgi, bu ince çizgide doğru gitmek gerekiyor, bıraktığınız anda bitebiliyor ki, buradaki öğrenilen şeylerin de öğrendikten sonra bırakılması demek burayı yeniden sıfırlayıp başa almak demektir. Onun için görev alacak, yönetimde görev alacak arkadaşların aile desteklerinin tam olması lazımdır.” (Y4, İlçe Başkanı)

derken birlikte çalıştığı kişilerin aile desteğinin “tam” olması gerektiğini ifade etmiş, benzer bir şekilde başka bir partiden katılımcı da;

“Bizim partiye gelenlerin aileleriyle genelde bir problem yaşanmıyor. Yaşanıyor olsa gelmezler veya saklı gelir bu da bizim için verimli olmaz.” (Y8, İlçe Başkanı)

diyerek parti çalışmalarına katılanların genelde ailelerinden “onay” almış kişilerden oluştuğunu ifade etmiştir. Şekil 3.9’da “*Kadınların siyasete katılımında aile desteği önemli bir faktördür.*” önermesine kadın kolları üyelerinin verdiği cevaplar yer almaktadır.

Şekil 3.9 “Kadınların siyasete katılımında aile desteği önemli bir faktördür.” değişkeni

Söz konusu önermeye üyelerin % 65,7’si “*kesinlikle katıldığını*”, % 31,0’ı ise “*katıldığını*” ifade etmiş olup, 394 kişi arasında aile desteğinin önemli bir faktör olduğuna katılmayanların sayısı ise sadece 9’dur.

Şekil 3.9'da da görüldüğü üzere kadınlar açısından “aile desteği”nin temel şart olduğu tüm üyeler tarafından vurgulanmıştır. Ancak kadınlar açısından aile desteğinin belli koşullar altında şekillenmekte olduğu, bu koşulların başında ise ev-aile içi sorumlulukların aksatılmamasının geldiği düşünülmektedir. Bu bakımdan kadın kolları faaliyetleri eşlerin izin verdiği, kadınlar (ev kadınları ve emekliler) açısından en fazla boş zamanın olduğu hafta içi gündüz saatlerinde gerçekleştirilmektedir. Bu zamanın dışına sarkan faaliyetler ve parti çalışmaları diğer aile bireyleri tarafından yadırganmakta, aile desteği ise azalmaktadır. Bu konuya ilişkin diğer bir husus söz konusu saatlerde faaliyetlerin gerçekleştirilmesi sebebiyle “çalışan kadınların” kadın kollarındaki etkinlikleri düşmekte ve kadın kollarına üye “çalışan kadın” sayısını azaltmaktadır.

Kadınların düşük siyasal katılımlarının bir diğer nedeni ise mevcut sosyo-ekonomik durumlarıdır. Kadınların eğitim seviyesinin düşüklüğü, istihdama-işgücü piyasasına eksik katılımı, buna bağlı olarak kişisel gelirinin azlığı kadınların siyasal katılımını etkilemekte/engellemektedir.

Kadın kolları yöneticileri “eğitim” konusuna sıklıkla vurgu yaparak, kız çocuklarının ve kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi ile mevcut sorunların aşılacağı görüşünü desteklemektedirler. Katılımcılardan biri “kız çocuklarının eğitimi” konusuna vurgu yaparak;

“Eğitim, kız çocuklarının eğitimleriyle ilgili olan konu benim için çok öncelikli. Zaten bununla ilgili olarak da ciddi adımlar atıldı. Yani her işin başı eğitimden geçiyor.” (Y4, İlçe Başkanı)

demmiştir. Diğer bir partiden başka bir katılımcı ise;

“Kadınların eğitimi çok az olduğu için erkeklere bağımlı yaşıyorlar ve siyasete daha az katılıyorlar. Erkekler ‘kadın bir arkada olsun’ istiyor.” (Y8, İlçe Başkanı)

diyerek eğitim seviyesinin düşük olmasının kadınların “bağımlılığını” artırdığını ifade etmiştir. Eğitim seviyesinin düşüklüğünün yanında kadınların iş piyasasına katılımı da yetersizdir. Mevcut rakamlara bakıldığında erkekler için işgücüne katılım oranı % 70,1 iken, kadınlar açısından bu oran % 24,5 civarındadır (TÜİK, 2008c).

Eğitim düzeyinin düşüklüğüne ilişkin görüş birliğinde olan kadın kolları yöneticilerinin kadınların iş yaşamına katılımında aynı eğilimde olduklarını söylemek zordur. Kadın kolları yöneticilerinin önemli bir bölümü çalışan kadınların sayısının artması gerektiğini, bu sayede kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanarak toplum içinde daha özgür ve güçlü bireyler olabileceğini ifade etmektedirler. Ancak bazı yöneticilerin kadınların iş yaşamına katılımına ilişkin mevcut algısının farklı olduğu görülmektedir. Söz konusu kesimin, kadının “gelecek nesilleri yetiştirme” görevinin daha önemli olduğu görüşüne sahip oldukları ve işleri “erkek işi”, “kadın işi” olarak farklılaştırdıkları göze çarpmaktadır. Katılımcılardan biri;

“Bence çalışan bayan evde oturan bayan olarak düşünürsek, aile içinde verimli olması için evde olması daha önemli. Her alanda bayanların olması gerekmiyor, her türlü işte bayanın çalışması taraftarı değilim. Kadın istihdamının düşük olduğunu düşünmüyorum, bence yeterli.” (Y17, İlçe Başkanı)

diyerek kadınların ev içi sorumluluklarını yerine getirmesinin daha önemli olduğunu, her alanda kadınların olmaması gerektiğini ifade etmektedir. Kadın kollarında yöneticilik yapan, aynı zamanda çalışan³⁸ bir kadının geleneksel bakış açısını benimsemesi ve hatta savunması dikkat çekicidir. Ancak istisnalar dışında üyelerin önemli çoğunluğunun kadınların sosyo-ekonomik durumunun iyileşmesi gerektiğini, bu sayede daha fazla siyasal katılım göstereceğini düşündüğü söylenebilir.

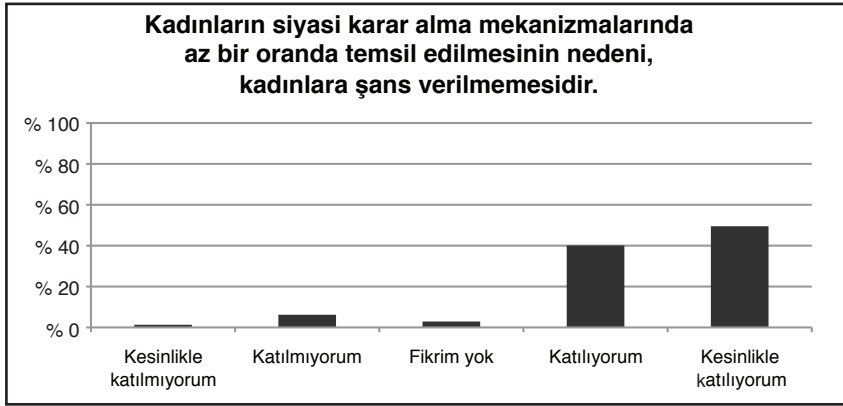
Kadınların siyasal katılımının önündeki engellerden biri de siyasette görev almak isteyen, bu alanda vasıflı, donanımlı kadınlara yeterince şans verilmemesidir. Yukarıda bahsedilen birçok engelle rağmen çok sayıda kadın siyaset içinde daha farklı konumlarda görev almak istemekte, seçimlerde aday olmaktadır.³⁹ Ancak yine de görev alan/seçilen kadın sayısı çok düşüktür. Katılımcılardan biri bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

“Kadınların kendini ispat etmesi gerekir diyeceğim ama kadınlar kendilerini ispat ediyorlar bence. Son kararı erkekler verdiği için...” (Y18, İlçe Başkanı)

38 Y17 kodlu katılımcı yapılan görüşmede özel sektörde ücretli olarak çalıştığını ifade etmiştir.

39 Bkz. Tablo 2.5 ve Tablo 2.8.

Geleneksel/ataerkil bakış açısının bir sonucu olarak, siyasette kadınlara karşı oluşan önyargının sonuçlarından biri de kadınlara karar alma mekanizmalarında yeterince şans verilmemesidir. Şekil 3.10'da yer alan “Kadınların siyasi karar alma mekanizmalarında az bir oranda temsil edilmesinin nedeni, kadınlara şans verilmemesidir.” önermesine kadın kolları üyelerinin verdiği cevaplar yer almaktadır.

Şekil 3.10 “Kadınların siyasi karar alma mekanizmalarında az bir oranda temsil edilmesinin nedeni, kadınlara şans verilmemesidir.” değişkeni

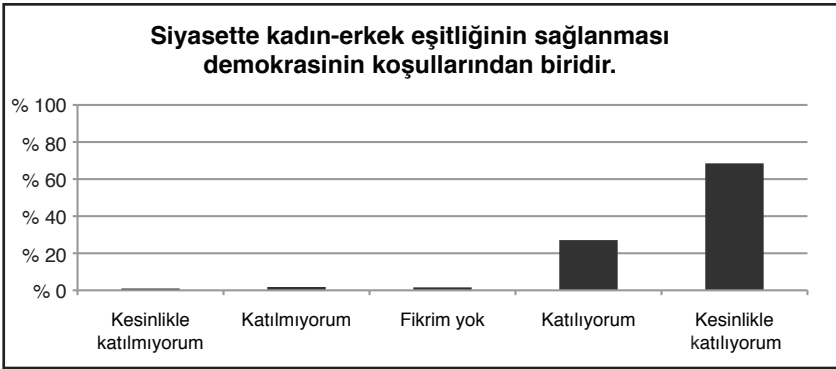
Şekilde de görüldüğü üzere kadın kolları üyelerinin hemen hemen tamamı (% 89,6) kadınlara yeterince şans verilmemesini düşünmektedir. Üyelerin de belirttiği gibi kadınlara yeterince şans verilmemesi sonucu ortaya çıkan durum kadınların kendi sorunlarını siyasete taşıyabileceğine yönelik inançlarının ve güvenlerinin yıpranmasına, mevcut durumu içselleştirmelerine sebep olmaktadır. Kadınlar siyasal karar alma mekanizmalarında erkeklerin yer almasını belli bir süreden sonra oluşan karşılamakta ve talepkarlıktan uzak bir tablo çizmektedirler.

3.2.2.3. Kadınların Siyasal Katılımının Gerekliliği

Modern demokrasilerde “meşruluk sorunu”nun temelinde yatan önemli nedenlerden biri de toplum içinde farklı koşullarda, farklı sorunlar yaşayan kadınların bu sorunların çözümü için gerekli siyasal araçlara sahip olmaması, siyasal karar süreçlerine yeterince ve eşit düzeyde katılma-

masıdır (KA-DER, 2002). Bu bakımdan siyasi karar alma mekanizmalarında kadın-erkek eşitliğinin sağlanması önemli bir gerekliliktir.

Ankette yer alan “*Siyasette kadın-erkek eşitliğinin sağlanması demokrasinin koşullarından biridir.*” önermesine üyelerin % 95,6’sı *katıldığını* (Kesinlikle katılıyorum+katılıyorum) belirtmiş olup, siyasi karar alma süreçlerinde kadınların ve erkeklerin eşit temsili demokrasinin koşullarından biri olarak görmektedir.

Şekil 3.11 “Siyasette kadın-erkek eşitliğinin sağlanması demokrasinin koşullarından biridir.” değişkeni

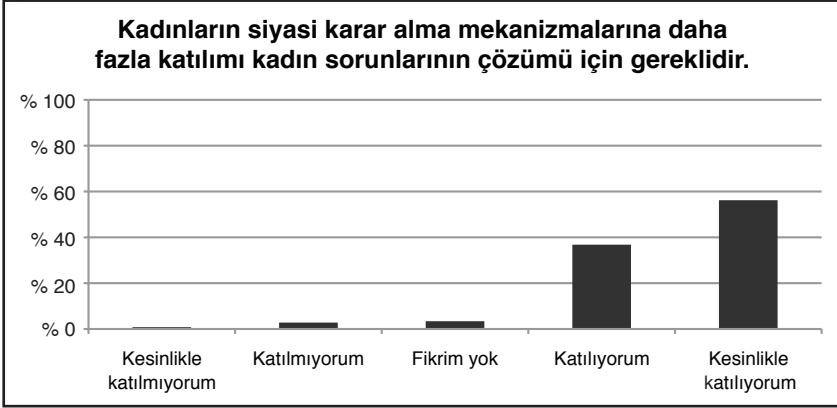
Kadınların siyasi karar alma süreçlerine eşit katılımı halihazırda yaşanan birçok sorunun çözümüne, ülkenin gelişmesine ve refah düzeyinin artışına katkı sağlayacaktır. UNDP tarafından 2006’da yapılan araştırmaya göre seçmenlerin % 78’i kadın siyasetçi sayısının artışının “*siyasetin şeklini ve içeriğini değiştireceğini*” düşünmektedir. Ayrıca değişimin öncelikle “*eğitim, sağlık, yoksulluğun azaltılması ve insan hakları sorunlarının çözümünde*” olacağı düşünülmektedir (UNDP 2006, Sancar 2008). Kadın kolları üyeleri de kadın siyasetçi sayısının artışının ülke açısından olumlu sonuçları olacağını düşünmektedir.

Şekil 3.12 “Kadınların siyasi alanda daha çok söz sahibi olması halinde ülke sorunları daha kolay çözülecektir.” değişkeni

Şekil 3.12’de görüldüğü gibi, “*Kadınların siyasi alanda daha çok söz sahibi olması halinde ülke sorunları daha kolay çözülecektir.*” ifadesine kadın kolları üyelerinin % 52,4’ü “*kesinlikle katıldığını*”, % 36,9’u ise “*katıldığını*” belirtmiştir. Bu bakımdan kadın kolları üyeleri arasında bu konuda fikir birliği olduğu görülmektedir.

Ayrıca farklı yaşam koşullarına ve farklı sorunlara sahip kadınların kendi sorunlarının çözümüne katılması demokrasinin temel ilkesi olan “*kendi yaşamı hakkında karar verme hakkı*”nın bir gereğidir. Bu bakımdan parlamento, hükümet, yerel yönetimler, kamu hizmeti sunan kuruluşlar gibi karar alanlarına ve süreçlerine kadınların katılımı ve kadın-erkek eşitliğinin gerçekleşmesiyle, cinsiyete dayalı farkların ayrımcılığa ve eşitsizliğe dönüşmesi önlenir (KA-DER, 2002). Şekil 3.13’te görüldüğü üzere kadın kolları üyeleri de kadın sorunlarının çözümü için “*siyasal karar alma mekanizmalarında eşit temsil*”in gerekli olduğunu düşünmektedirler.

Şekil 3.13 “Kadınların siyasi karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımı kadın sorunlarının çözümü için gereklidir.” değişkeni

“Kadınların siyasi karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımı kadın sorunlarının çözümü için gereklidir.” önermesine üyelerin % 56,2’si “kesinlikle katıldığını”, % 36,8’i ise “katıldığını” ifade etmiştir. Görüldüğü gibi üyelerin tamamına yakını kadın sorunlarının çözümünde “siyasal katılım”ın önemine dikkat çekmektedirler.

Kadın kolları üyeleri de mevcut sorunlara çözümün karar alma mekanizmalarında eşit temsilden geçtiği konusunda aynı görüştedirler. Bu doğrultuda kadın kolları üyeleri siyasi karar alma mekanizmalarında kadın sayısının artışı talep etmekte ve beklemektedirler.

Şekil 3.14 “Siyasi karar alma mekanizmalarında, yerel yönetimlerde ve TBMM’de daha çok kadın görmek isterim.” değişkeni

Şekil 3.14'te yer alan “*Siyasi karar alma mekanizmalarında, yerel yönetimlerde ve TBMM’de daha çok kadın görmek isterim.*” ifadesine kadın kolları üyelerinin % 71,6’sı “*kesinlikle katıldığını*”, % 25,3’ü ise “*katıldığını*” belirtmiştir. Aslında toplumun birçok kesiminin bu görüşte olduğu görülmektedir. UNDP tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre seçmenlerin % 82’si kadın siyasetçi sayısının artmasını istemektedir (UNDP 2006, Sancar 2008).

Kadınların siyasal katılımının artırılması önemli bir gerekliliktir. Bu hedefin yerine getirilmesinde siyasi parti kadın kolları örgütlerinin önemli bir fonksiyonu olduğu birçok kesim tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Bu çerçevede çalışmanın devamında kadın kollarına ilişkin bulgulara yer verilecektir.

3.2.3. Kadın Kollarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında bu bölümde, ankete katılan üyelerin partilere göre dağılımı, parti içindeki görevleri, siyasi partilerin kadın kolları teşkilatlarının yaptıkları faaliyetler ve üyelerin kadın kolları hakkındaki görüşlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

3.2.3.1. Katılımcıların Siyasi Partileri, Partideki Görevleri ve Üyelik Süreleri

Araştırmanın evren ve örnekleminde de belirtildiği gibi çalışma kapsamına TBMM’de grubu bulunan siyasi partiler alınmıştır. Söz konusu siyasi partiler farklı ideolojik görüşlere sahiptir:

- Adalet ve Kalkınma Partisi “muhafazakar demokrat” (AK Parti, 2007b),
- Cumhuriyet Halk Partisi “sosyal demokrat”,
- Demokratik Toplum Partisi “demokratik, özgürlükçü eşitlikçi sol bir kitle partisi” (DTP, 2005),
- Milliyetçi Hareket Partisi ise “milliyetçi, ülkücü” bir siyasi partidir.

Anket kapsamında yer alan siyasi partiler 2009 Mahalli İdareler Seçimleri’nde “Ankara İl Genel Meclisi” oylarının % 91,6’sını almışlardır. Ayrıca Ankara ilindeki tüm belediye başkanlıkları AK Parti, MHP ve CHP

arasında paylaşılmıştır (TÜİK, 2009b). Bu bakımdan araştırma kapsamına alınan siyasi partilerin Ankara İlindeki seçmenlerin önemli bir bölümüne hitap etmekte olduğu söylenebilir. Söz konusu partilerin kadın kolları üyeleri tarafından doldurulan anketlere ilişkin bilgiler Tablo 3.15'te yer almaktadır.

Tablo 3.15 Siyasi parti değişkeni

	Siyasi Parti	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Adalet ve Kalkınma Partisi	122	31,0	31,0	31,0
	Cumhuriyet Halk Partisi	124	31,5	31,5	62,4
	Demokratik Toplum Partisi	26	6,6	6,6	69,0
	Milliyetçi Hareket Partisi	122	31,0	31,0	100,0
TOPLAM		394	100,0	100,0	

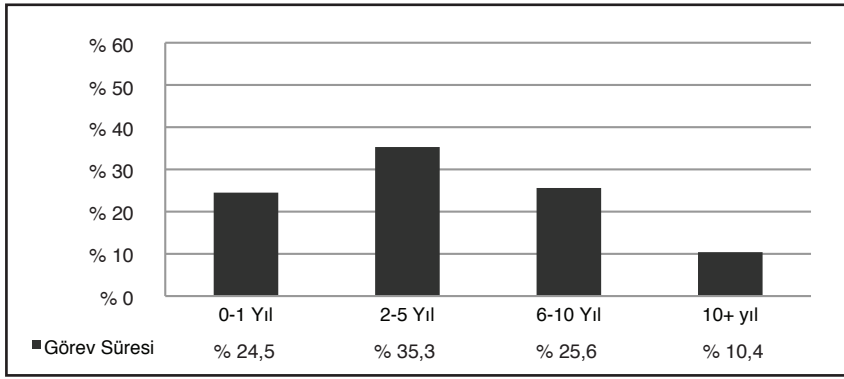
Kadın kollarına ilişkin yasal çerçevenin çizildiği bölümde de belirtildiği üzere il-ilçe kadın kolları teşkilatları çeşitli birimlerden oluşmaktadır. Bu birimler hem il hem de ilçe düzeyinde başkanlık ve yönetim/yürütme kurullarıdır. Anket çalışmasına katılan üyelerin kadın kolları teşkilatındaki görevlerine ilişkin dağılımı Tablo 3.16'da yer almaktadır.

Tablo 3.16 Kadın kollarında görev değişkeni

	Kadın Kollarında Görev	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Üye		170	43,1	43,1	43,1
	İlçe Yönetim/Yürütme Kurulu Üyesi	131	33,2	33,2	76,4
	İl Yönetim/Yürütme Kurulu Üyesi	49	12,4	12,4	88,8
	İlçe Kadın Kolları Başkanı /Başkan Yrd.	25	6,3	6,3	95,2
	İl Kadın Kolları Başkanı / Başkan Yrd.	14	3,6	3,6	98,7
	Diğer	5	1,3	1,3	100,0
TOPLAM		394	100,0	100,0	

Ankete katılanların % 43,1'ini üyeler, % 33,2'sini ilçe yönetim kurulu üyeleri, % 12,4'ünü il yönetim kurulu üyeleri, % 6,3'ünü ilçe kadın kolları başkanı veya başkan yardımcıları, % 3,6'sını ise il kadın kolları başkanı veya başkan yardımcılığı oluşturmaktadır. Yani ankete katılan kadın kolları mensuplarının % 55'ini yönetici vasıflı üyeler oluşturmaktadır.

Kadın kolları mensuplarının partiye üyelik süresi Şekil 3.15'te yer almaktadır.

Şekil 3.15 Üyelik süresi değişkeni

Ankete katılan üyelerin % 24,5'i 0-1 yıl arası, % 35,3'ünün 2-5 yıl arası, % 25,6'sının 6-10 yıl arası ve % 10,4'ünün ise 10 yıldan fazladır üye olduğu görülmektedir. Tablo 3.17'de üyelerin görev süresi ile parti içinde aldığı görev arasındaki ilişki birlikte ele alınmaktadır.

Tablo 3.17 “Kadın kollarındaki göreviniz” ile “görev süresi” değişkeni arasındaki ikili ilişki tablosu ve ki-kare ilişki analizleri sonuçları

			“Görev Süresi”				Toplam
			0-1 Yıl	2-5 Yıl	6-10 Yıl	10+	
“Kadın Kollarında Göreviniz”	Üye	Frekans	78	54	19	19	170
	İl-İlçe Yönetim/ Yürütme Kurulu Üyesi	Frekans	33	74	59	14	180
	İl-İlçe Başkanı / Başkan Yrd.	Frekans	1	8	23	7	39
	Diğer	Frekans	1	3	0	1	5
	Toplam	Frekans	113	139	101	41	394

	Değer	sd	Asimp. Anlamlılık (2-sided)
Pearson Ki-Kare	78,777 ^a	9	,000
Benzerlik Oranı	83,322	9	,000
Geçerli Olay Sayısı	394		

a. 5 hücre (% 31,3) beklenen frekans 5'ten küçük değildir. En küçük beklenen frekans 0,52'dir.

Tablo 3.17’de yer alan verilere bakıldığında, yönetim kademesinde yer almayan “üye”lerin % 46’sının 0-1 yıl, % 32’sinin 2-5 yıl ve % 28’inin 6+ yıldır parti üyesi olduğu; il-ilçe yönetim kurulu üyelerine bakıldığında ise, % 18’inin 0-1 yıl, % 39’unun 2-5 yıl, % 43’ünün ise 6+ yıldır parti üyesi olduğu görülmektedir. Son olarak il-ilçe başkan/başkan yardımcılarında sadece 1 kişinin 0-1 yıldır partiye üye olduğu, büyük çoğunluğunun (% 68) 6 yıldan fazladır partide üye olarak yer aldığı görülmektedir. İstatistiksel olarak yapılan Pearson ki-kare ve benzerlik oranı anlamlılık testi sonuçlarına göre de üyelik biçimi ile üyelik süresi arasında anlamlı bir ilişki vardır.⁴⁰ Bu bakımdan kadın kolları üyeleri açısından görev süresinin artışının farklı birimlerde çalışmayı, hiyerarşik olarak yükselmeyi beraberinde getirmekte olduğu söylenebilir.

40 Anlamlılık Düzeyi (P) 0,00 < Tablo Değeri (α) = 0,05.

Görüşme yapılan kadın kolları yöneticilerinin çoğunun uzun yıllardır partide aktif görev almakta olduğu ve parti içinde farklı birimlerde çalıştıkları görülmektedir. Bu bağlamda görüşülen katılımcılardan biri;

“Ben 20 yıldır teşkilattayım. Üyelikten, kadın kollarına... Bir dönem Genel Merkez’de görev yaptım” (Y15, İlçe Başkanı)

derken bir başka katılımcı;

“30 yıldır partiliyim. İlçe başkan yardımcılığı yaptım, uzun süre ilçe yönetiminde çalıştım.” (Y10, İlçe Başkanı)

bir diğeri ise;

“Ben siyasete girdiğimde ortaokula gidiyordum, annem partinin içindeydi. Siyasette belli kademelerden sonra gençlik kolları başkanlığına yükseldim. Parti kurulduktan sonra da çeşitli birim başkanlıklarında görev yaptım, Seçim İşleri Başkanlığı vb. Daha sonra kongre ile de 1,5 sene önce ilçe kadın kolları başkanlığına seçildim.” (Y3, İlçe Başkanı)

diyerek uzun yıllardır siyasi parti içinde görev aldıklarını ve partinin farklı kademelerinde çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Başka bir katılımcı ise;

“15-16 senedir aktif siyasetin içindeyim. Üye olduğum partilerin kapatılması sebebiyle, bu süre zarfında altı farklı partide görev aldım. 1 yıldır il yönetimindeyim. İl yönetimine seçildiğimden beri daha aktif olarak çalışıyorum.” (Y12, İl Yöneticisi)

derken mensubu bulunduğu partinin kapatılması sonrası yeni kurulan partide görevine devam ettiğini ve şu ana kadar altı farklı partide görev aldığını belirtmiştir.

3.2.3.2. Üyelerin Siyasal Karar Alma Mekanizmalarına Katılımı

Kadın kolları örgütlerinin en temel işlevlerinden birisi, parti içinde “yerel ve ulusal düzeydeki seçimler için kadınları aday olmaya teşvik etmek” tir.⁴¹ Bu bakımdan kadın kolları üyelerinin genel ve yerel seçimlerde “adaylık-seçilme” durumunun tespiti söz konusu işlevin yerine getirilip

41 Bkz. Bölüm 2.4.3.

getirilmediğine ilişkin yargıya varılması açısından önemlidir. Bu doğrultuda anket katılımcılarına geçmiş seçimlere ilişkin adaylık-seçilme durumları sorulmuştur.

Tablo 3.18 Kadın kolları üyelerinin seçimlerde adaylık/seçilme değişkeni

Adaylık/Seçilme		Aday olmadım.	Aday oldum.	Seçildim.	Seçildim (Yüzde)
Geçerli	Muhtarlık	389	5	0	% 0
	Belediye Meclis Üyeliği	346	36	12	% 3
	İl Genel Meclis Üyeliği	385	6	3	% 0,8
	Belediye Başkanlığı	390	2	2	% 0,5
	Milletvekilliği	390	3	1	% 0,3
TOPLAM		394			

Ankete katılan kadın kolları üyelerinin hem genel hem de yerel seçimlerde aday olma/seçilme durumları Tablo 3.18'de yer almaktadır. Ankete katılan 394 kadın kolları mensubunun sadece 5'i "muhtar adayı" olmuştur ve hiçbiri seçilememiştir. Üyelerin 57'si önceki seçimlerde Belediye Meclisi⁴² veya İl Genel Meclisi⁴³ üyeliğine aday olmuş ve bunların 15'i söz konusu makamlara seçilebilmiştir. Ankete katılan kadın kolları mensupları arasında Belediye Meclisi üyeliğine seçilenlerin oranı % 3'e, İl Genel Meclisi üyeliğine seçilenlerin oranı ise % 0,8'e tekabül etmektedir. Ankete katılan kadın kolları mensuplarından 4'ü belediye başkanlığına, 4'ü de milletvekilliğine aday olmuş ve seçimler sonucunda ise 2 kişi belediye başkanı, 1 kişi ise milletvekili olabilmıştır.

Ankete katılanların yarısından fazlasını kadın kolları yöneticilerinin, % 30'undan fazlasını ise 6 yıldan uzun bir süredir partiye üye olan ka-

42 2009 yılı Mahalli İdareler Seçimi'nde Ankara ilçe belediyelerine 733 belediye meclis üyesi seçilmiştir (TÜİK, 2009b).

43 2009 yılı İl Genel Meclisi Seçimleri'nde Ankara İl Genel Meclisi'ne 121 üye seçilmiştir (TÜİK, 2009b).

dınların oluşturduğu dikkate alındığında kadın kolları üyeleri arasında hem yerel hem de genel seçimlerde aday olan/seçilen kadınların sayısının ve oranının çok düşük olduğu söylenebilir. Kadın kolları üyeleri açısından özellikle belediye başkanlığı ve milletvekilliği “uzak bir hedef” olarak görülmektedir. Görüşülen kişiler arasında 2009 Mahalli İdareler Seçimleri'nde belediye başkan adayları olan bir katılımcı;

“Ben belediye başkanı adayı olduğumda, birçok insan beni cesaretimden dolayı kutladı... Demek ki dışarıdan bakıldığında böyle gözüküyor.” (Y11, İlçe Başkanı)

diyerek aday olmasının birçok insan tarafından alışılmadık bir durum olarak algılandığını ifade etmiştir.

Kadınların siyasi parti içinde görünürliğünün artması için parti içi demokratik süreçlere katılımı, parti karar alma mekanizmalarında yer alması gerekmektedir. Ancak mevcut durumda kadın kolları üyelerinin söz konusu süreçlere de yeterince katılmadığı gözlenmektedir. Ankete katılan 394 kadın kolları üyesinden sadece 38'inin parti içi demokratik süreçlere (kongreler, parti içi seçimler vb.) “aday” olarak katıldığı ve bunların ancak yarısının (19) seçilerek göreve geldiği görülmektedir. Parti içi seçimlerde kadınların sadece “delege” olarak yer almaması, yöneticilik pozisyonlarına aday olması-seçilmesi kadınların tüm karar alma mekanizmalarında daha fazla oranda katılımı açısından büyük önem taşımaktadır.

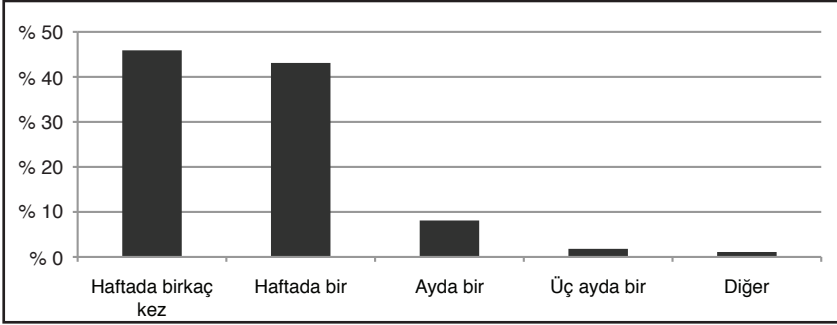
3.2.3.3. Kadın Kollarının Faaliyetleri

Kadın kollarının mevcut durumuna ilişkin tespitlerde⁴⁴ kadın kollarının filli olarak “ikincil faaliyetler” yürütmekte olduğu, kadın kolları örgütlerinin genellikle partiye gelir sağlama ve üye kazandırmaya yönelik olarak çay, kermes, gün, gezi organizasyonları organize ettiği; ayrıca mahalle toplantıları-ev gezileri vasıtasıyla propaganda ve seçim çalışmaları ile uğraşmakta olduğu ifade edilmiştir. Bu çerçevede yapılan veri toplama çalışması sonucunda elde edilen kadın kollarının faaliyetlerine ilişkin bulgulara göz atmak yararlı olacaktır.

⁴⁴ Bkz. Bölüm 2.4.6.

3.2.3.3.1. Toplantı Sıklığı ve Gündem Konuları

Ankete katılan kadın kolları üyelerine ne sıklıkla toplandıkları sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplara ilişkin bilgiler Şekil 3.16'da yer almaktadır.

Şekil 3.16 Kadın kolları üyelerinin toplanma sıklığı değişkeni

Şekil 3.16'da da görüldüğü üzere kadın kolları üyelerinin % 46'sı haftada birkaç kez, % 43'ü ise haftada bir kez toplandıklarını belirtmiştir. Yani kadın kolları üyelerinin yaklaşık % 89'u haftada en azından bir kez toplanmaktadır. Tablo 3.19'da üyelerin verdiği cevapların partiler bazında dağılımı yer almaktadır.

Tablo 3.19 Toplantı sıklığı ve siyasi partiler

			"Toplantı Sıklığı"				Toplam
			<i>Haftada bir kaç kez</i>	<i>Haftada bir</i>	<i>Ayda bir</i>	<i>Diğer</i>	
Siyasi Parti	AK Parti	Frekans	65	54	3	0	122
	CHP	Frekans	47	64	8	5	124
	DTP	Frekans	1	8	16	1	26
	MHP	Frekans	68	44	5	5	122
	Toplam	Frekans	181	170	32	32	394

Tablo 3.19'da görüldüğü üzere DTP hariç diğer partilerin kadın kolları üyelerinin büyük çoğunluğunun en azından haftada bir kez toplandıkları söylenebilir. DTP kadın meclislerinin aylık toplantı esasını benimsemiş oldukları için diğer partilere göre daha seyrek bir araya geldikleri söylenebilir.

Yapılan görüşmeler çerçevesinde özellikle yönetici kurulların daha sık bir araya geldikleri, üyelerin ise faaliyetler olduğu zamanlarda toplandıkları görülmektedir. Ayrıca toplantı sıklığının seçim dönemlerinde arttığı, diğer zamanlarda ise belirli bir takvim içerisinde devam ettiği söylenebilir. Kadın kollarında ilçe başkanlığı yapan bir katılımcı "toplantı sıklığı"na ilişkin olarak şunları ifade etmiştir:

"Biz yönetim kurulu olarak haftada bir defa toplanıyor, bir araya geliyoruz. Ama programımız varsa her gün de oluyor." (Y16, İlçe Başkanı)

Benzer bir şekilde başka bir partiden bir katılımcı;

"Her hafta bir araya geliyoruz. Perşembe sabahları yürütme kurulu toplantımızı yapıyoruz. Akşam da yönetim kurulu toplantımızı yapıyoruz." (Y2, İlçe Başkanı)

diyerek haftalık/rutin toplantı gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. Ayrıca il yönetimlerinin de düzenli olarak ilçe başkanlarını toplayarak koordinasyon toplantıları yaptıkları gözlenmiştir. İl yönetiminden bir katılımcı gerçekleştirdikleri eşgüdüm toplantılarına ilişkin şunları ifade etmiştir:

"Ayda bir kadın kolları eşgüdüm toplantısı düzenliyoruz. Her ay bir ilçenin evsahipliğinde ilçe başkanları toplanmaktadır." (Y7, İl Yöneticisi)

Ancak kadın kolları toplantılarında dönem dönem kesinti yaşandığı ve katılımın düştüğü de bazı yöneticiler tarafından dile getirilmektedir. Bu doğrultuda katılımcılardan biri;

"Zaman zaman sayı düşüyor, yaz dönemi daha da düşüyor." (Y16, İlçe Başkanı)

derken, diğer bir partiden katılımcı da;

“Yaz tatili olduğu için çok kalabalık toplanamadık ama beş kişi de olsak ben gelenlerle birlikte bu toplantıyı yapıyorum.” (Y10, İlçe Başkanı)

diyerek yaz döneminde katılımcı sayısı konusunda sıkıntılar yaşandığını ifade etmiştir. Katılımcılardan biri ise zaman zaman toplantılarda kesintiler yaşandığını ifade etmiştir:

“Duruma göre haftada bir de oluyor, 15 günde bir de oluyor ama 15-20 günü geçirmemeye çalışıyoruz. Ama son olarak 8 Marttan bu yana herhangi bir çalışma yapmadık.” (Y8, İlçe Başkanı)

Genel olarak değerlendirildiğinde kadın kolları üyelerinin sıklıkla bir araya geldikleri, farklı partilere mensup üyelerin toplanma sıklıklarının benzerlik gösterdiği söylenebilir. Ayrıca özellikle seçim dönemlerinde toplantı sıklığının daha da arttığı; ancak yaz dönemlerinde gerçekleştirilen faaliyetlerde katılımcı sayısında düşüşler yaşandığı söylenebilir. Kadınların diğer üyelerle daha sık etkileşime geçmesi, siyasi alanda tecrübesinin artması açısından sık toplanmanın önem taşıdığı düşünülmektedir.

Ayrıca kadın kolları üyelerine gerçekleştirdikleri toplantılarda gündemi hangi konuların oluşturduğu sorulmuştur. Anket sonuçlarına göre kadın kolları toplantılarında sıklıkla gündeme gelen konular öncelikli olarak şunlardır:

- Güncel siyasi gelişmeler,
- Yerel düzeyde kadın kollarına ilişkin idari hususlar,
- Parti içi hususlar,
- Türkiye’nin genel ekonomik sorunları,
- Türkiye’deki genel sosyal ve kültürel gelişmeler,
- Ülke genelinde kadınlara ilişkin sorunlar-gelişmeler.⁴⁵

Yapılan görüşmelerde de kadın kolları yöneticileri, toplantı gündemlerine ilişkin benzer konuları vurgulamıştır. Farklı partilere mensup kadın kolları yöneticileri gerçekleştirdikleri toplantılarda en sık olarak güncel siyasi gelişmelerin takip edildiğini ifade etmişlerdir.

45 Detaylı frekans tabloları Ek 3’te yer almaktadır.

Katılımcılardan biri gündeme ilişkin olarak konuşulan hususları;

“Gündem maddelerimizden birini siyasi gelişmeler oluşturur. O döneme, o haftaya ait konular konuşulur, bilgilendirmeler yapılır. Kanun değişiklikleri varsa onlar hakkında konuşulur.” (Y1, İl Yöneticisi)

şeklinde ifade etmiş, diğer bir katılımcı ise;

“Güncel siyasi, politik gelişmeleri takip ediyoruz, üyelerimiz arasında bunlar hakkında görüş alışverişinde bulunuyoruz.” (Y12, İl Yöneticisi)

diyerek güncel siyasi gelişmeleri takip ettiklerini ve üyelerle bu konuların tartışıldığını belirtmiştir. Katılımcılardan bir diğeri ise güncel siyasi gelişmelerin konuşulduğunu, ayrıca idari hususların gündeme geldiğini;

“Güncel siyasi gelişmeleri konuşuyoruz. O hafta yapacağımız etkinlik, onları konuşuyoruz, ne yapmamız gerektiğimizi konuşuyoruz.” (Y9, İlçe Başkanı)

şeklinde ifade etmiştir. Genel olarak güncel siyasi gelişmeler dışında toplantılarda parti içi idari hususların konuşulduğu görülmektedir. Seçim dönemlerinde, idari hususları ağırlıklı olarak propaganda faaliyetlerine ilişkin konuların oluşturduğu söylenebilir. Kadın kolları yöneticileri ile gerçekleştirilen görüşmelerde teşkilat tarafından yürütülen programlara/planlanan çalışmalara ilişkin hususların; seçim döneminde ise seçim çalışmaları, propaganda faaliyetlerine ilişkin çalışmaların gündem konuları arasında daha sık yer aldığı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda katılımcılardan biri kadın kolları toplantılarında konuşulan idari hususlara ilişkin olarak şunları belirtmiştir:

“Neler yapabiliriz, partimize neler kazandırabiliriz şeklinde çalışma yürütüyoruz. Belli birim başkanlıkları var, her birim başkanıımız üzerine düşen görevleri yaparak sunuyorlar. Görüş ve önerisi olanlar da bunları sunuyorlar. Ramazan ayındayız, yardım ve iftar programına ağırlık veriyoruz, bu toplantılarda bu hususlar konuşuluyor.” (Y3, İlçe Başkanı)

Genel olarak değerlendirmek gerekirse kadın kolları toplantılarında özellikle güncel siyasi gelişmelerin, idari hususların ve seçim çalışmalarının sıklıkla gündeme geldiği söylenebilir.

Kadın kollarının temel işlevlerinden birini “kadın sorunlarının siyasi partiler içinde konuşulması, siyasete taşınması” oluşturmaktadır. Kadın kolları örgütleri “kadınların kadın olmaktan kaynaklanan özgün sorunlarının tartışıldığı” birimler olduğu takdirde istenilen/arzu edilen işlevleri gerçekleştirebileceği düşünülmektedir. Ancak hem anket sonuçları hem de görüşme verileri kadın kolları toplantılarında “kadın sorunlarına ilişkin” hususlara yeterince yer verilmediği sonucunu doğurmaktadır. “Parti politikalarına kadın desteği oluşturma” işlevi çerçevesinde toplantılarda daha çok idari hususların gündeme geldiği, politika oluşturma/proje üretme vb. konuların üyeler arasında tartışılmadığı görülmektedir. Bu durum kadın kolları üyelerinde kadın sorununa ilişkin farkındalığın/duyarlılığın oluşmasında önemli bir eksiklik olarak düşünülmektedir.

3.2.3.3.2. Kadın Kolları Faaliyetleri

Siyasi parti kadın kollarının, partili kadınların bir arada olmasını sağlayan bir örgüt olarak kadın sorunlarının siyasete taşınmasında, kadının siyasal katılımının arttırılmasında önemli işlevi olduğu bilinmektedir. Ancak ülkemizde kadın kolları yapılanmasına ilişkin en önemli eleştirilerden birini faaliyet alanı ve çeşitliliği oluşturmaktadır. Eleştirilerin temelini kadın kollarının partilerin genel politikalarının tartışıldığı ve dönüştürüldüğü yer olmaktan çok geleneksel kadın rolleriyle ilişkili konuların ele alındığı ve bu geleneksel rollere uygun faaliyetler yürütülen birimler olduğu hususları oluşturmaktadır. Kadın kollarının çoğunlukla çay, kermes, gün, mahalle toplantıları-ev gezileri gibi “ikincil” ve “kadınsı” faaliyetler yürüttüğü yaygın olarak dile getirilmektedir (Kılıç 2000, Sancar-Üşür 2000, Tansi 2004: 115, Altındal 2007).

Yapılan görüşmelerde kadın kolları yöneticilerine “kadın kolları örgütlerinin gerçekleştirdiği faaliyetler” sorulmuştur. Alınan cevaplar çerçevesinde kadın kollarının en sık ve yaygın olarak gerçekleştirdiği faaliyetlerin “mahalle toplantıları ve ev gezileri” olduğu söylenebilir. Partiye üye kazandırmak ve partiyi kadınlara anlatmak kapsamında gerçekleştirilen bu çalışmaların seçim dönemlerinde yoğunlaştığı ve kadın kollarının özellikle bu çalışmalara kanalize edildiği görülmektedir. Son 20 yıl içinde yaygın olarak kullanılmaya başlanan “Seçim mahallelerde kazanılır.” sözü gereğince seçim çalışmalarında en önemli görevler kadın kolları

teşkilatlarına verilmektedir. Nitekim bir katılımcı kadın kollarının faaliyet ve etkinliklerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Seçim çalışmaları kapsamında mahalle ve ev çalışmaları yapıyoruz. İkişer üçer kişilik gruplarla dağılarak mahallelerdeki evleri ziyaret ediyoruz. Mesela diyorum ki ‘Nuriye Hanım'ın günü var, kaç kişi gelecek oraya’, diyelim ki on kişi gelecek ben de telefon ediyorum arkadaşlara fazla değil 2 ya da 3 kişi gidiyoruz. Biz gidiyoruz orda sohbet toplantısı yapıyoruz.” (Y10, İlçe Başkanı)

Benzer şekilde bir başka partiden bir katılımcı;

“Seçim döneminde biz kadınlar olarak broşür dağıtımı, kapı kapı gezmeye kadar her şeyi yaptık, gidip insanlarla tek tek konuştuk. Daha önceki seçimde de yaptık bunu. Saha çalışması yaptık bir nevi. Erkeklerin kapı kapı gezdiğini görmedim, saha çalışmasını daha çok kadın kolları yapıyor. Erkekler daha çok esnaf ziyaretleri yapıyorlar, köy gezileri yapıyorlar ama bence kadınların yükü daha ağır gibi. Çok da gözle görülmesi de yaptığımız işin önemini farkında parti yetkilileri.” (Y18, İlçe Başkanı)

diyerek özellikle seçim dönemlerinde yerelde parti propaganda çalışmalarının önemli bir bölümünü kadın kollarının üstlendiğini vurgulamaktadır. Kadın kolları yöneticilerinin çoğunluğu seçim dönemlerinde yapılan çalışmaların gece geç saatlere kadar sürdüğünü ifade etmişlerdir. Katılımcının ifadesi ile:

“Göreve getirildiğim dönem genel seçimlerin olduğu bir dönemdi, çok yoğun. Gece 3-4 ve hatta 5'lere kadar çalıştık, çok yoğun.” (Y5, İlçe Başkanı)

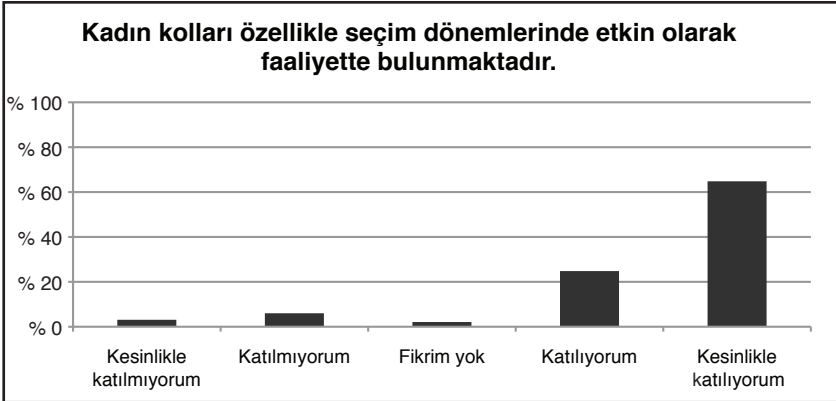
Benzer bir şekilde başka bir siyasi partiden katılımcı seçim döneminde yapılan çalışmaları ve yoğunluğunu;

“Bildiğiniz gibi seçim dönemleri ağırlıklı olarak partimizi temsilen toplantılar yapıyoruz sıklıkla. Ondan sonra broşür dağıtıyoruz. Yani gün boyu çalışıyoruz, gece sadece yatmaya gidiyoruz, o derece yoğun oluyoruz.” (Y15, İlçe Başkanı)

şeklinde ifade etmiştir. Yöneticilerden biri seçim dönemlerinde kendilerinden “*üstün performans*” beklenmesini sitemle karşılamaktadır:

“Seçimlerde ben 200 tane bayanı Etimesgut’a soktum. Çalışmaya geldin mi hemen çağırıyorlar bizi! Ben kadınları saat 1’e kadar çalıştırdım. Gazete dağıtımı, ev toplantısı, pazar gezileri vb. tüm hususlarda hanımlardan yardım bekliyorlar.” (Y8, İlçe Başkanı)

Görüldüğü gibi kadın kolları teşkilatlarının etkinliğinin/hareketliliğinin seçim dönemlerinde arttığı görülmektedir. Kadın kolları üyeleri de bu durumu doğrulamaktadır. Şekil 3.17’de yer alan “*Kadın kolları özellikle seçim dönemlerinde etkin olarak faaliyette bulunmaktadır.*” ifadesine üyelerin % 64’ü “*kesinlikle katıldığını*”, % 24,8’i ise “*katıldığını*” ifade etmiştir. Anket katılımcılarının % 90’ına yakınının kadın kolları örgütünün özellikle seçim dönemlerinde “etkin” olduğu hususunda görüş belirtmiş olması, kadın kollarının seçim endeksli çalıştığı görüşünü güçlendirmektedir.

Şekil 3.17 “Kadın kolları özellikle seçim dönemlerinde etkin olarak faaliyette bulunmaktadır.” değişkeni

Mahalle toplantıları ve ev gezilerinin seçim dönemleri daha sık gerçekleştirildiği, seçim dönemi haricinde de belirli periyotlarla benzer faaliyetlerin yürütüldüğü söylenebilir. İl-ilçe yöneticileri de mahalle temsilcileri aracılığıyla mahalle toplantıları ve ev gezilerinin gerçekleştirildiğini, üye kayıt çalışmaları ve propaganda faaliyetlerinin kesintisiz devam ettiğini ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda bir katılımcı;

“Biz unuttuğumuz bir ay gitmediğimiz ikinci aya sarkan yerlerde bile ‘niye gelmiyorsunuz, unuttunuz mu bizi’ sitemlerle karşılaşırız ki, kaldı ki seçim döneminde yapsak tamamen sıkıntıya uğrar teşkilatımız. Biz seçimin olduğu hafta bir tek tatil yaparız, ertesinde toplanırız mahallelerimizde teşekkür toplantıları yapmaya ardından onların istekleri ve dilekleri ile ilgili toplantıları rutin hale getirmeye çalışırız.” (Y4, İlçe Başkanı)

diyerek söz konusu çalışmaların devamlılığına vurgu yapmış, diğer bir partiden katılımcı;

“Mahallelerde toplantı yapıyoruz, evlerde toplantı yapıyoruz. Ayrıca belli günlerde sadece kadınların katıldığı çalışmalar yapıyoruz.” (Y12, İlçe Başkanı)

diyerek düzenli yaptıkları faaliyetleri özetlemiştir. Son dönemde kadın kolları örgütlerinin mahalle düzeyinde de örgütlenmesini tamamladığı ve “mahalle temsilcileri” aracılığıyla mahallelere de ulaştığı görülmektedir. Bu doğrultuda bir katılımcı sürekli yaptıkları çalışmalar arasında mahalle teşkilatlarının önemli yer tuttuğunu ifade etmiştir:

“Mutad-sürekli yaptığımız şeyler mahalle ziyaretleri, Çankaya'nın bağlanan 7 yeni köyüyle 117 mahallesi var. Her mahallede bir temsilci var. Biz teşkilatımızı her mahalleye kadar yaymış bir teşkilatız.” (Y2, İlçe Başkanı)

Görüldüğü gibi parti ayrımı yapılmaksızın kadın kolları örgütlerinin sıklıkla yaptığı faaliyetler arasında mahalle toplantıları ve ev gezileri başı çekmektedir. Üyelerin bu faaliyetlere bakışı Şekil 3.18'de yer almaktadır.

Şekil 3.18 “Kadın kollarının öncelikli görevi partiye üye kazandırmak ve oy toplamaktır.” değişkeni

“Kadın kollarının öncelikli görevi partiye üye kazandırmak ve oy toplamaktır.” önermesine verilen cevaplara bakıldığında, % 36,1’i “kesinlikle katılıyorum”, % 32,5’i “katılıyorum”, % 4’ü “fikrim yok”, % 19,8’i “katılmıyorum” ve % 7,7’si ise “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğini işaretlemiştir. Kadın kolları üyelerinin yaklaşık olarak % 70’inin söz konusu ifadeye katılmış olduğu göz önüne alındığında üyelerinin önemli bir çoğunluğunun söz konusu faaliyetleri “içselleştirdiği”, kadın kolları örgütlerinin öncelikli faaliyetleri arasında gördüğü söylenebilir.

Kadın kolları yöneticilerinin sıklıkla dile getirdiği diğer bir faaliyet türü ise “sosyo-kültürel faaliyetler”dir. Bu kapsamda kadın kollarının sıklıkla gezi, anma etkinlikleri, hasta-huzurevi-şehit aileleri ziyaretleri, çay-gün etkinlikleri karşımıza çıkmaktadır. Sosyo-kültürel faaliyetlere örnek olarak katılımcılardan biri şu faaliyetlerden bahsetmiştir:

“Biz genelde ev ziyaretleri, dernek ziyaretleri mesela bir yaşlılar kurumu, çocuk esirgeme kurumu. Takvime göre de faaliyette bulunuyoruz. Mesela Yaşlılar Haftası, Engelliler Haftası, Öğretmenler Günü, o tür şeyleri sık takip ediyoruz. Mesela Sağlık Haftasında, Tıp Bayramında doktorları ziyaret ediyoruz. Şehit aileleri ve fakir aileleri ziyaret ediyoruz. Bazen de zaman zaman onları ilçeye toplayıp, mevlüt okutup, gönlünü almak için programlar yapıyoruz.” (Y16, İlçe Başkanı)

Benzer şekilde diğer bir partiden katılımcı;

“Mesela biz burada sinema günleri yaptık kadın kolları olarak. Doğum, ölüm olayları olur, hastane ziyaretleri bunlara hep beraber gideriz. Bayramda çocuk esirgeme kurumunu ve güçsüzler yurdunu ziyaret etmeyi düşünüyoruz.” (Y10, İlçe Başkanı)

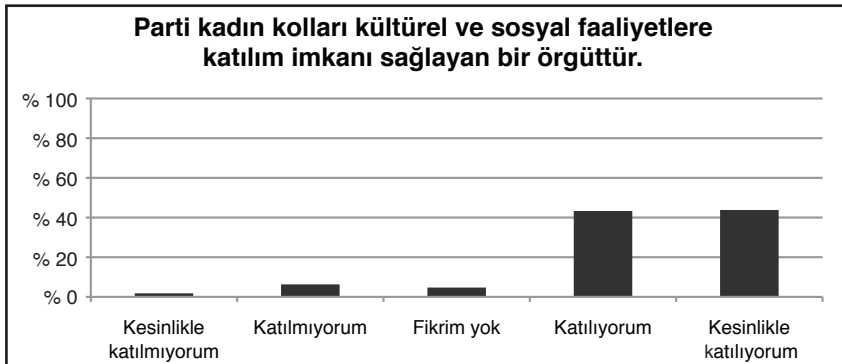
şeklinde kadın kolları faaliyetlerini açıklarken, diğer bir ilçe başkanı;

“Biz kadın kolları olarak bir araya geldikten sonra o mahalledeki kimin hastası var, kimin cenazesi var, kim evlenmiş kim nişanlanmış, onları takip ediyoruz. Gün falan yapıyoruz, orda öğreniyoruz ve toplanıp katılıyoruz. Böyle değişik yönde çalışmalarımız var.” (Y8, İlçe Başkanı)

diyerek “sosyo-kültürel faaliyetler”e ilişkin geniş bir çerçeve çizmiştir. Söz konusu faaliyetler dönemsel olarak farklılaşmaktadır. Bu doğrultuda bir katılımcı Ramazan ayında gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin olarak şunları belirtmiştir:

“Mahalle temsilcilerimizin bize getirdiği adreslerde hasta ziyareti, cenazeler, başsağlığı ziyaretleri yapıyoruz. Şu an Ramazan dolayısıyla evlerde ihtiyaç sahibi ailelere paket dağıtma programı, evlerinde iftar açma, iftar çadırında insanları ziyaret etme vb. çalışmalar devam ediyor.” (Y5, İlçe Başkanı)

Anket çalışması kapsamında kadın kolları üyelerinin “*Parti kadın kolları kültürel ve sosyal faaliyetlere katılım imkanı sağlayan bir örgüttür.*” önermesine verdiği cevaplara ilişkin bulgular Şekil 3.19’da yer almaktadır.

Şekil 3.19 “Parti kadın kolları kültürel ve sosyal faaliyetlere katılım imkanı sağlayan bir örgüttür.” değişkeni

Söz konusu önermeye katılımcıların % 43,3'ü "*kesinlikle katıldığı*", % 43,8'i ise "*katıldığı*" belirtmiş olup, önermeye katılmayanların oranı sadece % 8'dir. Kadın kolları örgütünün kültürel ve sosyal faaliyetlere katılım sağlayan bir örgüt olduğu önermesine hemen hemen tüm katılımcıların katılması "kadın kollarının sık gerçekleştirdiği faaliyetler arasında" sosyo-kültürel faaliyetlerin olduğu görüşünü desteklemektedir.

Kadın kollarının sıklıkla yaptığı diğer bir faaliyet grubu ise "sosyal yardım faaliyetleri"dir. Sosyal yardım faaliyetleri kapsamında yoksul ailelere yardım paketi dağıtımı, giyecek ve yiyecek dağıtımı, öğrencilere burs sağlama ön plana çıkmaktadır. Kadın kolları yöneticileri ile yapılan görüşmelerin Ramazan ayına denk gelmesi sebebiyle yoğun bir çalışma süreci içinde oldukları gözlenmiştir. Katılımcılardan biri yapılan yardım faaliyetine ilişkin süreci şu şekilde özetlemiştir:

"Bu dönemle ilgili ramazan paketi dağıtım programımız var. İhtiyaç sahibi aileleri ben zaten dernek ve vakıflar vasıtasıyla geziyorum, partiyle de geziyoruz. Tespitimizi yapıyoruz. Aslında bir sosyal inceleme yaparak dağıtıyoruz paketleri, benim üslubum bu. Belki diğer ilçelerde farklı yapılıyor olabilir." (Y2, İlçe Başkanı)

Başka bir partiden diğer bir katılımcı ise kendilerine ulaşan hayırseverlerin yardımlarını ihtiyaç sahiplerine ulaştırdıklarını ifade etmektedir:

"Etrafımızdan bize çok güvendikleri için, bire bir fakir fukarayı tespit ettiğimiz için gerçek mağdurları bildiğimiz için bazı paket vermek isteyen hayırseverler, gerçek mağdurları arayıp bulamayanlar bizim aracılığımızla yardımları aktarıyorlar. Bizim tamamen fikri yardımlarımız." (Y15, İlçe Başkanı)

Diğer bir partiden il yöneticisi ise;

"Kadın kolları mahalle sorumlusunun yaptığı tespitlerle yardımlar yapılmakta, ihtiyacı olanlara kadın kolları yardım yapmaktadır." (Y7, İl Yöneticisi)

diyerek mahalle temsilcileri aracılığıyla yardımların gerçekleştirildiğini vurgulamıştır.

Yukarıda bahsedilen faaliyetlerin haricinde kadın kolları üyelerinin parti mitingleri ve kongrelerine, ayrıca zaman zaman parti örgütü tarafından düzenlenen bilinçlendirme ve eğitim faaliyetlerine katıldıkları gözlenmiştir. Genel olarak bu etkinliklerin Genel Merkez teşkilatları tarafından organize edildiği söylenebilir. Bu kapsamda görüşme yapılan katılımcılardan biri gerçekleştirdikleri panel çalışmasını şu şekilde açıklamaktadır:

“Üyeleri partinin daha üst düzeyinden hitabeti güçlü kişilerle buluşturuyoruz, vekillerimiz olabilir, genel başkan yardımcılarımız olabilir, buradaki amaç hem siyasete teşvik etmek hem de partinin siyasetini doğru anlamalarını sağlamak. Hani bir şeye teşvik etmeden önce, onu doğru anlamalarını istiyoruz.” (Y2, İlçe Başkanı)

Yine diğer bir partiden il yöneticisi dönemsel olarak eğitim programları düzenlendiğini ifade etmiştir. Katılımcının kendi ifadesi ile:

“Ankara il kadın kolları 6 ayda bir eğitim düzenlemektedir. Bu eğitim programlarında halkla ilişkiler, hitabet gibi konularda üyelere bilgi verilmektedir. Ayrıca üniversitelerden akademisyenlerin ve parti içinden milletvekillerimizin katılımıyla konferanslar düzenlenmektedir.” (Y7, İl Yöneticisi)

Ayrıca son dönemde bazı siyasi partilerin açtığı siyaset akademileri ve hitabet yarışmaları da bu kapsamda önemli bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılardan biri Genel Merkez teşkilatı tarafından organize edilen hitabet yarışmasına ilişkin olarak şunları belirtmiştir:

“Biz ‘Siyaset kürsüsünde ben de varım’ yarışmasını düzenledik, mesela Genel Merkez olarak. Amaç burada bayanların hatibe olarak da siyaset kürsüsünde spontane konuşmalarını teşvik etmekte. Biz Çankaya ilçe olarak Ankara’daki bu yarışmaya yaklaşık 20 kişiyle katıldık ve iki arkadaşımız yarı finale kaldı, hatta okumayazma bilmeyen bir teyzemiz vardı. Demek ki amacımız gerçekleşmiş, yüreklendirmek teşvik etmek.” (Y2, İlçe Yöneticisi)

Gerçekleştirilen bazı çalışmalara rağmen kadın kolları örgütlerinin faaliyetleri içinde eğitim ve bilinçlendirmeye yönelik çalışmaların sayıca çok az olduğu, katılımın da kısıtlı olduğu söylenebilir. Görüşülen kadın

kolları yöneticilerinin hiçbiri ana faaliyetleri arasında eğitim faaliyetleri ve panel/şurayı saymamış olup, Genel Merkez tarafından “*ara sıra*” gerçekleştirilen faaliyetler arasında göstermiştir.

Anket çalışmasında üyelere hangi faaliyetlere daha sık katıldıkları sorulmuştur. Anket sonuçlarına göre kadın kolları üyelerinin sıklıkla katıldıkları faaliyetler sırasıyla şunlardır:⁴⁶

- Mahalle toplantıları-ev gezileri,
- Sosyo-kültürel faaliyetler (gezi-kermes-anma vb.),
- Sosyal yardım faaliyetleri (yoksullara, özürllülere, öğrencilere ayni-nakdi yardım faaliyetleri),
- Siyasi partinin mitingi,
- Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen panel-şura (özel günlerde düzenlenen çalışmalar vb.).

Kadın kolları üyelerinin faaliyetlere katılıma ilişkin verdikleri cevapların siyasi partiler bazında dağılımı araştırılmıştır. İlk olarak Tablo 3.20’de AK Parti üyelerinin kadın kolları faaliyetlerine katılım hususunda verdikleri cevaplar yer almaktadır.

AK Parti kadın kolları üyelerinin en sık katıldıklarını ifade ettikleri faaliyetler sırasıyla “*Sosyal yardım faaliyetleri (Yoksullara, özürllülere, öğrencilere ayni-nakdi yardım faaliyeti vb.)*”, “*Sosyo-kültürel faaliyetler (Gezi-kermes-anma vb)*” ve “*Mahalle toplantıları-ev gezileri*”dir. Kadın kolları üyelerinin diğer kadın örgütleri, üniversiteler tarafından düzenlenen toplantılarına ve diğer parti kadın kolları ile ortak çalışmalara (söz konusu faaliyetlerin seyrek gerçekleştirilmesiyle bağlantılı olarak) düşük katılım gösterdikleri görülmektedir. Bu çerçevede AK Parti kadın kolları üyelerinin verdiği cevapların faaliyetlere ilişkin genel tespitlerle uyumlu olduğu, benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Tablo 3.21’de CHP üyelerinin faaliyetlere katılıma ilişkin verdikleri cevaplar yer almaktadır.

⁴⁶ Detaylı Frekans Tablosu EK 3’te yer almaktadır.

Tablo 3.20 Adalet ve Kalkınma Partisi kadın kolları üyelerinin faaliyetlere katılımı

Adalet ve Kalkınma Partisi		Katılım Sıklığı		
		Sık sık	Seyrek	
FAALİYETLER	Sosyal yardım faaliyetleri (Yoksullara, özürllülere, öğrencilere aynı-nakdi yardım faaliyeti vb.)	Frekans	110	12
		Top. Yüzdesi	% 90,2	% 9,8
	Sosyo-kültürel faaliyetler (Gezi-kermes-anma vb.)	Frekans	105	17
		Top. Yüzdesi	% 86,1	% 13,9
	Mahalle toplantıları-ev gezileri	Frekans	104	18
		Top. Yüzdesi	% 85,2	% 14,8
	Kadın kolları kongresi	Frekans	102	20
		Top. Yüzdesi	% 83,6	% 16,4
	Siyasi partinin mitingi	Frekans	99	23
		Top. Yüzdesi	% 81,1	% 18,9
	Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen panel-şura (Özel günlerde düzenlenen çalışmalar vb.)	Frekans	98	24
		Top. Yüzdesi	% 80,3	% 19,7
	Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen toplantı (Yönetim kurulu toplantıları, idari hususlara ilişkin toplantılar vb.)	Frekans	96	26
		Top. Yüzdesi	% 80,3	% 19,7
	Kadın kolları tarafından düzenlenen eğitim faaliyeti (Yasal haklar, siyasi katılım hususlarında bilinçlendirme vb.)	Frekans	94	28
		Top. Yüzdesi	% 78,7	% 21,3
	Sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel	Frekans	59	63
		Top. Yüzdesi	% 48,4	% 51,6
Üniversiteler tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel	Frekans	48	74	
	Top. Yüzdesi	% 39,3	% 60,7	
Diğer kadın kolları örgütleriyle toplantı (Ortak çalışma yürütme, görüş paylaşma, destek amaçlı vb.)	Frekans	47	75	
	Top. Yüzdesi	% 38,5	% 61,5	

CHP kadın kolları üyeleri anket formunda belirlenen faaliyetlerin birçoğuna sıklıkla katıldıkları cevabını vermişlerdir. CHP kadın kolları yöneticileri ile yapılan görüşmelerde en sık düzenlenen faaliyetlerin, “*Sosyo-kültürel faaliyetler (Gezi-kermes-anma vb.)*”, “*Siyasi partinin mitingi*” ve “*Mahalle toplantıları-ev gezileri*” ve “*Sosyal yardım faaliyetleri (Yoksullara, özür-lülere, öğrencilere aynı-nakdi yardım faaliyeti vb.)*” olduğu ifade edilmiş olup, üyelerin verdiği cevaplar da bu yöndedir. Ancak üyeler diğer kadın örgütleriyle ortak faaliyetlere sık katıldıklarını belirtmelerine rağmen, bu tarz faaliyetlerin çok sık düzenlenmediği ve katılımın yoğun olmadığı düşünülmektedir.

Tablo 3.22’de DTP kadın meclisi üyelerinin faaliyetlere katılıma ilişkin verdikleri cevaplar yer almaktadır.

İlk olarak belirtilmesi gereken husus çalışma boyunca DTP Ankara kadın meclisi örgütlenmesinin diğer partiler kadar etkin ve sık faaliyet göstermediğidir. Bu durumun nedeni olarak il yöneticisi tarafından kadın meclisinin “yeniden yapılanma” sürecine girmiş olması gösterilmiştir. Anket sonuçlarına göre kadın meclisi üyelerinin sıklıkla katıldıklarını ifade ettikleri faaliyetler “*Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen panel-şura (Özel günlerde düzenlenen çalışmalar vb.)*”, “*Siyasi partinin mitingi*”, “*Kadın kolları kongresi*” ve “*Kadın kolları tarafından düzenlenen eğitim faaliyeti (Yasal haklar, siyasi katılım hususlarında bilinçlendirme vb.)*” olarak görülmektedir. Bu çerçevede DTP üyelerinin verdikleri cevapların diğer partiler ile farklılaştığı söylenebilir.

Tablo 3.21 Cumhuriyet Halk Partisi kadın kolları üyelerinin faaliyetlere katılımı

Cumhuriyet Halk Partisi		Katılım Sıklığı		
		Sık sık	Seyrek	
FAALİYETLER	Sosyo-kültürel faaliyetler (Gezi-kermes-anma vb)	Frekans	108	16
		Top. Yüzdesi	% 87,1	% 12,9
	Siyasi partinin mitingi	Frekans	108	16
		Top. Yüzdesi	% 87,1	% 12,9
	Mahalle toplantıları-ev gezileri	Frekans	100	24
		Top. Yüzdesi	% 80,6	% 19,4
	Sosyal yardım faaliyetleri (Yoksullara, özürülülere, öğrencilere aynı-nakdi yardım faaliyeti vb.)	Frekans	100	24
		Top. Yüzdesi	% 80,6	% 19,4
	Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen panel-şura (Özel günlerde düzenlenen çalışmalar vb.)	Frekans	99	25
		Top. Yüzdesi	% 79,8	% 20,2
	Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen toplantı (Yönetim kurulu toplantıları, idari hususlara ilişkin toplantılar vb.)	Frekans	93	31
		Top. Yüzdesi	% 75,0	% 25,0
	Kadın kolları tarafından düzenlenen eğitim faaliyeti (Yasal haklar, siyasi katılım hususlarında bilinçlendirme vb.)	Frekans	89	35
		Top. Yüzdesi	% 71,8	% 28,2
	Sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel	Frekans	79	45
		Top. Yüzdesi	% 63,7	% 36,3
	Diğer kadın kolları örgütleriyle toplantı (Ortak çalışma yürütme, görüş paylaşma, destek amaçlı vb.)	Frekans	79	51
		Top. Yüzdesi	% 63,7	% 41,1
Üniversiteler tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel	Frekans	73	54	
	Top. Yüzdesi	% 58,9	% 43,5	
Kadın kolları kongresi	Frekans	66	58	
	Top. Yüzdesi	% 53,2	% 46,8	

Tablo 3.22 Demokratik Toplum Partisi kadın meclisi üyelerinin faaliyetlere katılımı

Demokratik Toplum Partisi		Katılım Sıklığı		
		Sık sık	Seyrek	
FAALİYETLER	Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen Panel-Şura (Özel günlerde düzenlenen çalışmalar vb.)	Frekans	24	2
		Top. Yüzdesi	% 92,3	% 7,7
	Siyasi partinin mitingi	Frekans	22	4
		Top. Yüzdesi	% 84,6	% 15,4
	Kadın kolları kongresi	Frekans	22	4
		Top. Yüzdesi	% 84,6	% 15,4
	Kadın kolları tarafından düzenlenen eğitim faaliyeti (Yasal haklar, siyasi katılım hususlarında bilinçlendirme vb.)	Frekans	21	5
		Top. Yüzdesi	% 80,8	% 19,2
	Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen toplantı (Yönetim kurulu toplantıları, idari hususlara ilişkin toplantılar vb.)	Frekans	20	6
		Top. Yüzdesi	% 76,9	% 23,1
	Mahalle toplantıları-ev gezileri	Frekans	19	7
		Top. Yüzdesi	% 73,1	% 26,9
	Sosyo-kültürel faaliyetler (Gezi-kermes-anma vb.)	Frekans	17	9
		Top. Yüzdesi	% 65,4	% 34,6
	Sosyal yardım faaliyetleri (Yoksullara, özürlülere, öğrencilere aynı-nakdi yardım faaliyeti vb.)	Frekans	16	10
		Top. Yüzdesi	% 61,5	% 38,5
	Sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel	Frekans	13	13
		Top. Yüzdesi	% 50,0	% 50,0
Üniversiteler tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel	Frekans	11	15	
	Top. Yüzdesi	% 42,3	% 57,7	
Diğer kadın kolları örgütleriyle toplantı (Ortak çalışma yürütme, görüş paylaşma, destek amaçlı vb.)	Frekans	11	15	
	Top. Yüzdesi	% 42,3	% 57,7	

Tablo 3.23 Milliyetçi Hareket Partisi kadın kolları üyelerinin faaliyetlere katılımı

Milliyetçi Hareket Partisi		Katılım Sıklığı		
		Sık sık	Seyrek	
FAALİYETLER	Mahalle toplantıları-Ev gezileri	Frekans	104	18
		Top. Yüzdesi	% 85,2	% 14,8
	Sosyal yardım faaliyetleri (Yoksullara, özürülere, öğrencilere aynı-nakdi yardım faaliyeti vb.)	Frekans	104	18
		Top. Yüzdesi	% 85,2	% 14,8
	Sosyo-kültürel faaliyetler (Gezi-kermes-anma vb.)	Frekans	101	21
		Top. Yüzdesi	% 82,8	% 17,2
	Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen Panel-Şura (Özel günlerde düzenlenen çalışmalar vb.)	Frekans	98	24
		Top. Yüzdesi	% 80,3	% 19,7
	Siyasi partinin mitingi	Frekans	96	26
		Top. Yüzdesi	% 78,7	% 21,3
	Kadın kolları tarafından düzenlenen eğitim faaliyeti (Yasal haklar, siyasi katılım hususlarında bilinçlendirme vb.)	Frekans	95	27
		Top. Yüzdesi	% 77,9	% 22,1
	Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen toplantı (Yönetim kurulu toplantıları, idari hususlara ilişkin toplantılar vb.)	Frekans	91	31
		Top. Yüzdesi	% 74,6	% 25,4
	Kadın kolları kongresi	Frekans	83	39
		Top. Yüzdesi	% 68,0	% 32,0
	Sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel	Frekans	56	66
		Top. Yüzdesi	% 45,9	% 54,1
	Üniversiteler tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel	Frekans	48	74
		Top. Yüzdesi	% 39,3	% 60,7
Diğer kadın kolları örgütleriyle toplantı (Ortak çalışma yürütme, görüş paylaşma, destek amaçlı vb.)	Frekans	43	79	
	Top. Yüzdesi	% 35,2	% 64,8	

MHP kadın kolları üyelerince gerçekleştirilen faaliyetlerin katılım sıklığına ilişkin bilgiler Tablo 3.23'te yer almaktadır.

MHP üyeleri “Mahalle toplantıları-ev gezileri”, “Sosyo-kültürel faaliyetler (Gezi-kermes-anma vb.)” ve “Sosyal yardım faaliyetleri (Yoksullara, özürlülere, öğrencilere aynı-nakdi yardım faaliyeti vb.)”ne sıklıkla katıldıklarını belirtmişlerdir. MHP kadın kolları yöneticileri ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler de bu faaliyetlerin sıklıkla gerçekleştirildiğini doğrulamaktadır.

3.2.3.3.3. Finansman

Siyasi partilerde “yan kuruluş” olarak konumlandırılan kadın kolları örgütlenmelerinin genel olarak kendilerine tahsis edilmiş bir bütçesi bulunmamaktadır.⁴⁷ Bu durum kadın kollarını yaptıkları faaliyetleri finanse etmek açısından çeşitli yollara başvurmaya sevk etmektedir. Kadın kolları yöneticileri ile yapılan görüşmelerde bazı ilçe kadın kolları örgütlenmelerinin kendi aralarında topladıkları aidatlarla finansman sorununu çözmeye çalıştıkları gözlenmiştir:

“Biz kendi aramızda aidat topluyoruz, yönetim kurulu üyeleri olarak. Çok cüzi bir miktar ama işte...” (Y15, İlçe Başkanı)

“Parti bütçemiz az olduğu için, oradan bize ayrılan pay da faaliyetlerimiz için yeterli olmuyor. Biz de üyelerimizden aidat topluyoruz.” (Y12, İl Başkanı)

Ayrıca gerçekleştirilen kermes vb etkinliklerden sağlanan gelir ve gönüllülerin desteği ile birtakım faaliyetlerin, özellikle de mahallelerde gerçekleştirilen sosyal yardım faaliyetlerinin finanse edildiği ifade edilmiştir:

“Belli dönemlerde ihtiyaç oldukça kermes vb. programları düzenlenerek bu çalışmalardaki finansman sıkıntımız giderilmektedir.” (Y4, İlçe Başkanı)

“Bazen il başkanımız koordinatörlüğünde bir kermes yaparız her sene, o kermeste her ilçe marifetlerini gösterir, herkesin geliri kendisine olur, oradan da alırız.” (Y10, İlçe Başkanı)

⁴⁷ Bu durumun istisnası vardır. DTP’de Parti Tüzüğü’nün 107. maddesine göre parti genel bütçesinin % 15’i kadın meclislerine ayrılmaktadır.

“Maddi konuda biz bir kermes yaptık, tüm ildeki ilçeler, Vedat Dalokay’da yaptık. Oradan elde ettiğim gelirleri kullanıyoruz.”
(Y8, İlçe Başkanı)

“Hayır amaçlı işler yaptık. Kermes, çay gibi organizasyonlar yaparak para kazanarak ihtiyaç sahiplerine ulaştırdık. Bizim partinin maalesef böyle sıkıntıları var. Kaynağımız yok. Bizden bu bakımdan getirisi olmadığı gibi daha çok götürüsü var.” (Y18, İlçe Başkanı)

Aidat toplama, kermes düzenleme yoluyla finansman elde etme çabalarına rağmen kadın kollarının faaliyetlerinde en önemli finansman ve altyapı desteğinin parti teşkilatı tarafından sağlandığı gözlenmektedir. Kadın kolları yöneticileri de yapılan görüşmelerde bu durumu vurgulamaktadırlar:

“İlçe başkanımız destek oluyor. Zaten ilçemizde aracımız var, ulaşım konusunda sıkıntımız olmuyor. Hasta ziyaretlerimiz oluyor, o tür çalışmalara giderken elimiz boş gitmiyoruz. Başkanımızla görüşüp nasıl yapabiliriz, nasıl finanse ederiz konuşuyoruz. Program yapıyorsun, boş gidemezsin, bir şekilde temin ediyoruz.” (Y3, İlçe Başkanı)

“Kendim il başkanından, genel sekreterimizden ‘benim bu ihtiyacım var, şunu yapacağım, bunları yapmak için şu kaynaklara ihtiyacım var’ dediğim zaman onlar bana er geç dönüyor bir şekilde.” (Y11, İlçe Başkanı)

“İlçe başkanımızın ne kadar bize maddi yönden destek çıkarsa biz de ona Allah razı olsun deyip, kanaat getirmeye çalışıyoruz.”
(Y17, İlçe Başkanı)

Kadın kollarının faaliyetlerinde en önemli desteğin il-ilçe teşkilatı tarafından sağlanması önemli bir sorunu beraberinde getirmektedir. Merkezi kademenin il-ilçe yöneticilerinin kadın kolları yöneticileri ile kişisel ilişkilerinin iyi olmaması veya kadın kollarına “inanmaması” halinde faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde sorunlar ortaya çıkmaktadır. Katılımcılardan biri kendi ilçesinde finansman sorunu yaşamamasına rağmen diğer ilçelerde sorunlar yaşandığını belirtmektedir. Kendi ifadesi ile:

“Kadın kolları yan kuruluş olmaktan çıkarılırsa çok daha iyi olacaktır. Yine sözlerimizin arasında geçti, benim burada olan iletişimimden, diyalogumdan kaynaklı bir rahatlığım var, ama başka bir yere baktığımızda ilçe başkanının veya ilçe ana kademenin çok sıcak bakmadığı için hanım çalışmalarına, buradaki çalışmaları aksattıklarını görebiliyoruz diğer ilçelere baktığımızda.” (Y4, İlçe Başkanı)

Benzer bir biçimde diğer bir katılımcı da “uyum”un önemine vurgu yapmaktadır:

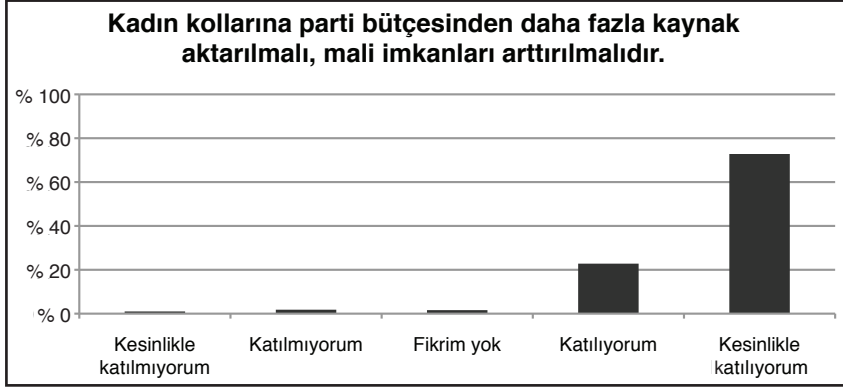
“Eğer ilçe başkanı, kadın kolları başkanı ve belediye başkanı arasında uyum olursa çalışmalar olumlu olur. Genelde bizde de uyumsuz durumlar olunca engeller çıkıyor karşımıza.” (Y3, İlçe Başkanı)

Diğer bir kadın kolları yöneticisi ise parti içi desteklere ulaşmada kişisel çabaların ön planda olduğunu, ilçeler arası farklılıklar olduğunu ifade etmektedir:

“Kadın kolları tek başına yeterli bir örgüt değil, ilçe örgütü sizi destekliyorsa, genel merkeze yeteri kadar kendinizi tanıtmışsanız, destek alabilmişseniz yeterli şekilde çalışabiliyorsunuz. Ben kendimi şanslı hissediyorum. Ama bunu her kadın kolları başkanı yapamıyor olabilir. Bu benim kişisel çabam olmamalı, kurumsallaşma olmalı.” (Y11, İlçe Başkanı)

Görüşme yapılan kadın kolları başkanlarının tamamı finansmanın önemli sorunlarının başında geldiğini vurgulamışlardır. Bu sorunu ortadan kaldırmak için il-ilçe teşkilatları yöneticileri ile görüşmeler yaptıklarını, girişimlerde bulduklarını; ancak henüz somut bir adımın atılmadığını belirtmişlerdir.

Kadın kollarının mevcut mali sorunlarının çözümü önemli bir gerekliliktir. Bu çerçevede mali imkanların artırılmasına ilişkin olarak üyelerin verdiği cevaplar Şekil 3.20’de yer almaktadır.

Şekil 3.20 “Kadın kollarına parti bütçesinden daha fazla kaynak aktarılmalı, mali imkanları arttırılmalıdır.” değişken

“Kadın kollarına parti bütçesinden daha fazla kaynak aktarılmalı, mali imkanları arttırılmalıdır.” ifadesine üyelerin % 72,8’i “kesinlikle katılıyorum”, % 22,8’i ise “katılıyorum” cevabını vermiştir. 385 katılımcıdan sadece 11’inin önermeye katılmadığı göz önüne alındığında, kadın kolları üyelerinin “mali imkanlarının arttırılması” ve “bütçe tahsisi” konusunda fikir birliği içinde olduğu söylenebilir. Görüşülen ilçe başkanlarının tamamı mali kaynakların arttırılmasının ve bütçenin kadın kollarının faaliyetlerine olumlu etki edeceği görüşündedir. Bu kapsamda katılımcılardan biri;

“Düzenli bir bütçe, finansman olursa daha planlı ve programlı çalışılabilir, il ve ilçelerde daha farklı çalışmalar yapılabilir.” (Y7, İl Yöneticisi)

diyerek düzenli bütçenin geleceğin planlanması açısından önemini belirtmiştir. Diğer bir katılımcı ise;

“Eğer Genel Merkez bize bütçe çıkarırsa, kadın kollarının faaliyetleri sınırlı kalmaz en azından. Para ne kadar gelirse çalışma o kadar artar. Düzenli bir bütçe olması faaliyetler açısından çok önemli.” (Y14, İlçe Başkanı)

diyerek düzenli bütçenin faaliyetlerin niceliğini ve niteliğini arttıracığını vurgulamaktadır.

Sonuç olarak kadın kolları üyelerinin finansman problemlerini önemli bir sorun olarak gördükleri ve bu sorunun ortadan kaldırılmasını istedikleri/ talep ettikleri ve bu istekleri/talepleri karşılandığı takdirde daha etkin/ etkili faaliyetler yürütebileceklerini düşündükleri söylenebilir.

3.2.3.4. Kadın Kollarının Diğer Kadın Örgütleriyle İlişkileri

Kadın kollarının faaliyetlerine ilişkin yöneticiler ile yapılan görüşmelerde kadın kollarının diğer kadın örgütleriyle çok kısıtlı bir iletişim içinde olduğu ifade edilmiştir. Anket çalışmasında da kadın kolları üyelerinin en seyrek katıldıklarını ifade ettikleri faaliyetler STK, üniversiteler ve diğer siyasi parti kadın kolları örgütleriyle birlikte gerçekleştirilen çalışmalar olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle diğer siyasi parti kadın kolları örgütleriyle ilişkilerin en alt seviyede olduğu ve ortak etkinliklerin düzenlenmediği söylenebilir. Üyeler bunun sebebi olarak diğer partilerin kadın kolları ile ortak faaliyette bulunmanın “siyasi” olarak uygun olmadığını belirtmektedirler. Bu açıdan üyelerin öncelikli olarak “kadın kimliği” yerine “siyasi parti” kimliğini ön planda tuttıkları söylenebilir. Ankette yer alan “*Kadın adayların fazla olduğu bir parti seçimlerde tercihimizi değiştirmez.*” önermesine, kadın kolları üyelerinin büyük çoğunluğu katıldığını (% 77) ifade etmiştir. Bu bakımdan kadın kolları üyelerinin büyük çoğunluğunun “parti kimliklerini” ön planda tutarak hareket etme eğiliminde olduğu söylenebilir.

Ancak kadın sorunlarına ilişkin farkındalığın yaratılmasında, sorunların çözümüne ilişkin politik mekanizmalara gerekli “baskı”nın yapılabilmesinde farklı kesim, farklı ideolojideki kadınların ortak paydada buluşması önemli bir gerekliliktir. Sancar-Üşür (2000)’e göre farklı partilere mensup kadınların üzerinde uzlaşabilecekleri alanlar aşağıda yer almaktadır:

- Siyasal yaşamı düzenleyen yasaların kadın-erkek eşitliğini sağlayacak biçimde değiştirilmesi,
- Her partiden parlamentoya girecek temsilciler içinde kadınların oranının ve niteliğinin yükseltilmesi,
- Parlamentodaki farklı partilere mensup kadın milletvekilleri arasında iletişim ve işbirliğinin oluşturulması,

- Kadın taleplerini kamuoyuna ve siyasi parti yönetimlerine duyurmak için ortak kampanya yapılması.

Bu kapsamda üyelerin “ortak çalışma fikrine” ilişkin görüşlerinin tespiti amacıyla üyelerin “*Kadınların siyasete daha fazla katılmasına yönelik çalışmalarda farklı partilerin kadın kolları ortak çalışmalar yürütmelidir.*” önermesine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Üyelerin % 28,8’i “*kesinlikle katılıyorum*”, % 36,4’ü “*katılıyorum*”, % 10,6’sı “*fikrim yok*”, % 17,2’si “*katılmıyorum*” ve % 7,1’i ise “*kesinlikle katılmıyorum*” cevabını vermiştir. Üyeler arasında “*fikir birliği*” olmadığı görülmektedir. Ancak kadınların önemli bir bölümünün (% 65) “işbirliği ve ortak çalışma” fikrine sıcak baktığı da söylenebilir.

Kadın sorunların siyasete taşınması ve daha fazla kadının siyasi karar alma süreçlerine katılımı için farklı siyasi partiler arasındaki iletişimin sağlanması kadar siyasi partiler ile STK’lar arası iletişim/etkileşimin de kurulması önemlidir. Kadınların siyasal süreçlerde güçlendirilmesi için uygun politika genellikle bağımsız kadın örgütleri, sivil kadın insiyatifleri ve uluslararası kadın hareketi tarafından geliştirilmiştir. Siyasi partiler bu tür talepleri tartışmaya ve benimsemeye açık oldukları ölçüde kadın örgütlerinin bakış açıları ve çözüm önerileri siyasi partilerin politikalarına yansiyabilmiştir (Sancar-Üşür, 2000).

Anket önermeleri arasında yer alan “*Siyasi karar alma mekanizmalarındaki cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasında kadın sivil toplum kuruluşları önemli rol oynamaktadır.*” önermesine % 39,4’ü “*kesinlikle katılıyorum*”, % 42,6’sı ise “*katılıyorum*” cevabını vermiştir. Bu çerçevede kadın kolları üyelerinin büyük çoğunluğu siyasi karar alma mekanizmalarına daha fazla kadının katılımında STK’ların rolüne dikkat çekmektedir.

Kadın-erkek eşitliğinin sağlanması açısından sivil toplum örgütleri ile siyasi parti kadın örgütlerinin ortak ilişki içinde olması, güç birliğinin sağlanması gerekliliktir. Bu bakımdan siyasi partilerin, kadın kolları örgütleri ile STK’lar arasında iletişim ağı oluşturulmasına yönelik çabalara, birlikte hareket etme yönündeki girişimlere destek olması gerekmektedir.

3.2.3.5. Kadın Kollarının Önemine İlişkin Görüşler

Kadınların siyasal yaşama katılımlarını sağlamak üzere kurulan ve ülkemizde 50 yıllık bir geçmişi olan kadın kolları örgütlenmesinin fonksiyonları ve gerekliliği tartışılan hususlardan biridir. Görüşülen yöneticilerin çoğu “kadın kolları” yapılanmasının gerekli olduğunu ve siyasi alanın eksik kalan önemli bir parçasını tamamladığını ifade etmektedir. İlçe başkanının kendi ifadesiyle:

“Kadın kolları eksik kalan bir takım yerleri tamamlıyor. Toplumda ulaşılamayan bir kesim var. Sadece erkeklerin ve erkekler arasında görev yapan “kadınların” ulaşamadığı kesimler var. Bir erkek gidip bir ev hanımına kendini anlatamaz. Özellikle küçük yerlerde daha zordur.” (Y18, İlçe Başkanı)

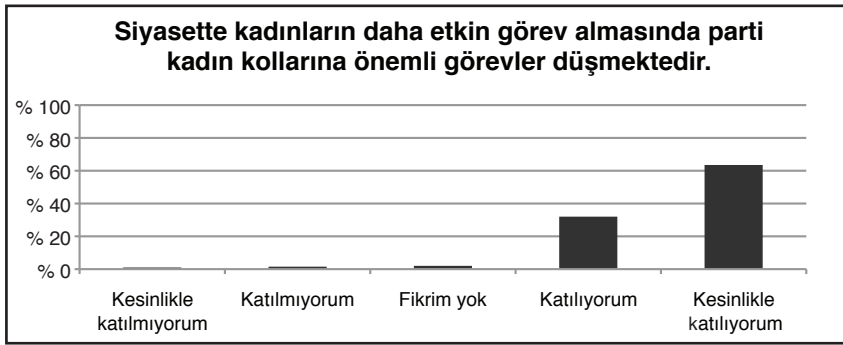
Benzer bir şekilde diğer bir partiden yönetici ise;

“Kadın kolları aslında temeldeki birçok sorundan haberdar olan bir yapılanma. Her yere girip çıkabiliyor. Ana kademe belli şeyleri görmüyor ve bir şeyler yapıyor ama kadın her şeyi görüyor. Biz örneğin mahalledeki sorunları mahalle temsilcileri aracılığıyla ilçeye aktarıyoruz, ben de bu sorunları ile, il de genel merkeze taşıyor.” (Y2, İlçe Başkanı)

diyerek kadın kollarının özellikle yerel düzeyde, mahalle düzeyinde öncelikle kadınlara olmak üzere tüm topluma ulaştığını, halk-siyasi parti arasındaki bağı, iletişimi sağladığını ifade etmektedir. Görüşülen kadın kolları yöneticilerinin önemli bir kısmının buna benzer ifadeler kullandığı söylenebilir.

Yöneticilerin mevcut söylemi içinde kadın kolları “kadınların siyasete aktif katılımını sağlama” önceliğinden çok “kadın seçmene ulaşma” öncelikleri çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Kadın kollarının faaliyetlerine ilişkin ortaya çıkan bulgular da bu öncelik çerçevesinde faaliyetlerin şekillendiğini göstermektedir. Ancak “partiyi kadınlara anlatma”, “parti politikalarını benimsetme” görevleri kadın kolları örgütlerinin kuruluş amaçlarından sadece birisini oluşturmakta olup “kadınların siyasal ve sosyal yaşama eşit katılımı sağlamak”, “kadın bakış açısının siyasete taşınması” diğer ve belki de en önemli görevlerini oluşturmaktadır.

Gerek siyasi parti bünyesine daha fazla kadının katılması ve yönetim pozisyonlarında görev alması, gerekse seçimlerde aday olan/seçilen kadın sayısının artmasında kadın kolları örgütlenmesi önemli bir araçtır. Kadın kolları üyeleri de Şekil 3.21'de yer alan “*Siyasette kadınların daha etkin görev almasında parti kadın kollarına önemli görevler düşmektedir.*” önermesine verdiği cevaplar ile kadın kollarının “siyasal katılım” görevine dikkat çekmektedir.

Şekil 3.21 “Siyasette kadınların daha etkin görev almasında parti kadın kollarına önemli görevler düşmektedir.” değişkeni

Söz konusu önermeye üyelerin % 63,5’i “*kesinlikle katılıyorum*”, % 32’si ise “*katılıyorum*” cevabını vermiş olup, yani % 95’inden fazlası kadınların siyasal katılımın arttırılmasında kadın kollarına önemli görevler düşüğünü düşünmektedir.

Ayrıca siyaset alanında kadınlar açısından sıklıkla dile getirilen hususlardan biri de “deneyimsizlik”tir. Kadınların siyasi partilerin içyapısı, işleyişi hakkında bilgi sahibi olmadığı, siyasi parti içinde üst yönetimlerde görev alabilecek deneyime sahip olmadıkları parti yöneticileri tarafından söylenmektedir. Üye kadınların siyasetin gerektirdiği bilgiye erişiminde, gerekli donanımı kazanmasında kadın kolları örgütleri önemli rol oynayabilirler. Üyeler de kadın kollarının önemli bir deneyim alanı olduğu görüşüne katılmaktadırlar.

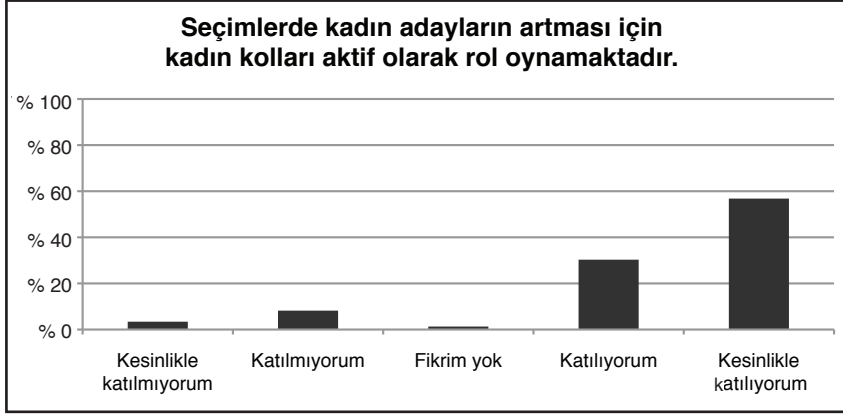

Şekil 3.22 “Kadın kolları parti içinde üst yönetime geçebilmek açısından önemli bir deneyim kazanma alanıdır.” değişkeni

Şekil 3.22’de yer alan “*Kadın kolları parti içinde üst yönetime geçebilmek açısından önemli bir deneyim kazanma alanıdır.*” önermesine üyelerin % 57,4’ü “*kesinlikle katıldığını*”, % 34,5’i ise “*katıldığını*” ifade etmiştir. Üyelerin hemen hemen tamamı kadın kollarını önemli bir deneyim kazanma alanı olarak görmektedir. Kadın kolları yöneticilerinden birinin ifadesi ile kadın kolları bir nevi mutfak görevi görmektedir, kadınlar açısından “*siyasal devşirme*” işlevini yerine getirmektedir:

“Yani işin mutfağı burası. Buradan yetişirse elemanlar diğer kademelerde daha başarılı olurlar...Kadın kollarında görev alan arkadaşlarımla ana kademede, ilde, genel merkezde görev almaları da çalışmalarını rahatlatır.” (Y4, İlçe Başkanı)

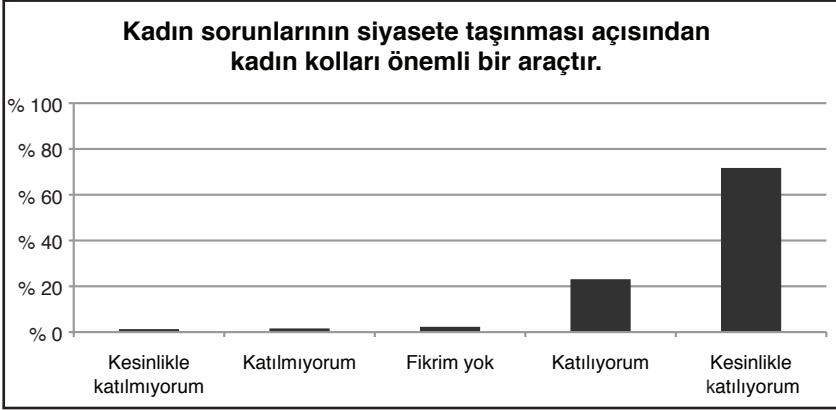
Kadın kollarının siyasal devşirme işlevini yerine getirirken karar alma mekanizmalarında görev almaya “gönüllü” kadınları da teşvik etme görevini yerine getirmesi, onların aday olmasını ve seçilmesini desteklemesi gerekmektedir. Gerek parti içi “lobi çalışmaları”, gerekse propaganda çalışmaları ile genel ve yerel seçimlerde “kadın aday” sayısının artmasına yönelik çalışmalar yapılması önemli bir gerekliliktir. “*Seçimlerde kadın adayların artması için kadın kolları aktif olarak rol oynamaktadır.*” önermesi bu işleve ilişkin kadın kolları üyelerinin görüşünü ortaya koymaktadır.

Şekil 3.23 “Seçimlerde kadın adayların artması için kadın kolları aktif olarak rol oynamaktadır.” değişkeni

Görüldüğü gibi kadın kolları üyelerinin % 90'ına yakını, kadın aday sayısının artmasında kadın kollarının rol oynadığını düşünmektedir. Kadınların parti teşkilatı içine çekilmesi, faaliyetlerde görev almaları, kadın aday sayısının artışı doğuracaktır. Ancak kadın kollarından asıl beklenen “aday belirlenmesi” sürecinde parti içi baskı grubu olarak üst yönetime etki etme işlevinin henüz yerine getirilemediği de bir gerçektir.

Siyasi partiler toplum içindeki kesimlerin günlük menfaatlerini ve siyasi görüşlerini ortak bir paydada birleştirmekte, organize etmektedir. Siyasi partiler bu günlük menfaat ve düşünceleri sistematize ederek “*siyasi parti programları*” olarak halka sunmaktadır. Siyasi partiler iktidarı ele geçirebilmek için farklı toplum kesimlerinin menfaatlerini ifade etmek ve bunları birleştirmek zorundadırlar (Baykal, 1970). Toplumun yarısını oluşturan kadınların sorunlarının ortadan kaldırılması için siyasi partilerin bu konudaki farkındalığının artırılması, parti programlarına bu hususların yansması gereklidir. Parti içinde “kadınlara özgü” bir yapılanma olan kadın kolları bu işlevi yerine getirme açısından önemli bir konumda bulunmaktadır. Şekil 3.24'te yer alan verilere bakıldığında kadın kolları üyelerinin de bu “özel konum”un farkında oldukları söylenebilir.

Şekil 3.24 “Kadın sorunlarının siyasete taşınması açısından kadın kolları önemli bir araçtır.” değişkeni

“Kadın sorunlarının siyasete taşınması açısından kadın kolları önemli bir araçtır.” ifadesine üyelerin % 71,7’si “kesinlikle katıldığını”, % 23,1’i ise “katıldığını” belirtmiştir. Görüldüğü gibi üyeler “kadın sorunlarının” siyasete taşınmasında kadın kollarını önemli bir konumda görmektedirler. Kadın kollarının bu işlevi gerçekleştirebilmesi ve kadın sorunlarının siyasete taşınmasında kadın kollarının mevcut yapısının ve ona biçilen rollerin yeterli olduğunu söylemek zordur.

3.2.3.6. Kadın Kollarının İşlerlik Kazanmasına Yönelik Öneriler

Mevcut yetki ve çalışma usulüyle kadın kollarının “kendisinden beklenen” işlevleri yerine getirmesi olası görülmemektedir. Bu bakımdan siyasi partiler tarafından çeşitli düzenlemelerin yapılması gerekliliği birçok kesim tarafından vurgulanmaktadır (Kılıç 2001, Sancar-Üşür 2000). Bu doğrultuda kadın kolları üyelerinin “neler yapılabileceği” hususunda görüşleri araştırılmıştır.

Siyasi partilerin kadın kollarının mevcut durumuna ilişkin tespitlerin yapıldığı bölümde de vurgulandığı üzere kadın kolları yan kuruluş olarak konumlandırılmıştır. Bu bakımdan kendi görev alanlarına ilişkin konularda “sınırlı” karar verme ve uygulama yetkisi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra “yan kuruluş” olarak konumlandırılan kadın kolları teşkilatlarının özerk bütçesi bulunmamakta ve mali bakımdan sıkıntı yaşamaktadırlar.

Ayrıca kadın kolları üyelerinin parti içinde yükselme olanakları son derece sınırlı olup, seçimlerde adayları “önerme ve belirleme” yetkisi de bulunmamaktadır. Bu “kısıtlı” alana rağmen özellikle seçim döneminde kadın kolları örgütlerine önemli sorumluluklar yüklenmekte ve parti için çalışmaları beklenmektedir. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Haklar ve sorumluluklar eşit olduğu sürece çözüm üretebilirsiniz. Bizde biraz sorumluluk çok, hak biraz daha az.” (Y2, İlçe Başkanı)

Üyelerinin büyük bir kısmı partilerinin kadın kollarına yeterli destek vermediğini düşünmektedir. Anket kapsamında; “*Siyasi partiler kadın kolları teşkilatlarına gereken önemi ve desteği vermemektedirler.*” önermesine ilişkin üyelerin verdiği cevaplar aşağıdaki Şekil 3.25'te yer almaktadır.

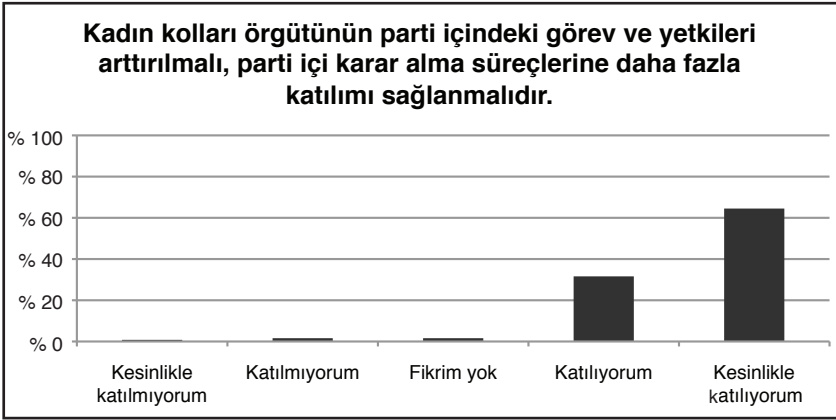

Şekil 3.25 “Siyasi partiler kadın kolları teşkilatlarına gereken önemi ve desteği vermemektedirler.” değişkeni

Üyelerin % 40'ı partilerin kadın kollarına gereken önemi ve desteği vermediği görüşüne “kesinlikle katıldığını”, % 44'ü ise “katıldığını” ifade etmiştir. Üyelerin yaklaşık olarak % 85'i partilerin desteğini yetersiz bulduklarını belirtmektedir.

Kadın kolları yöneticileri yan kuruluş olarak konumlandırılmanın zorluklarını çoğu kez dile getirmektedirler. Bu çerçevede parti içi daha farklı yapılanmanın gerekli olduğu birçok üye tarafından ifade edilmektedir.

Farklı bir konumlandırmanın yanında kadın kollarının parti içi yetkisiz konumunun yeniden gözden geçirilmesi ve parti içi karar alma süreçlerine katılımının sağlanması önemli bir gerekliliktir. “*Kadın kolları örgütünün parti içindeki görev ve yetkileri arttırılmalı, parti içi karar alma süreçlerine daha fazla katılımı sağlanmalıdır.*” önermesine kadın kolları üyelerinin % 64,5’i “*kesinlikle katılıyorum*”, % 31,6’sı ise “*katılıyorum*” cevabını vermiştir.

Şekil 3.26 “Kadın kolları örgütünün parti içindeki görev ve yetkileri arttırılmalı, parti içi karar alma süreçlerine daha fazla katılımı sağlanmalıdır.” değişkeni

Bu bakımdan kadın kolları üyelerinin hemen hemen tamamı kadın kollarının parti içinde görev ve yetkilerinin arttırılması, parti karar alma süreçlerine daha etkin katılımının sağlanması gerektiğine inanmaktadır.

Ayrıca Merkez Yürütme Kurulu, Merkez Karar Kurulu, Merkez Disiplin Kurulu, İl Başkanlıkları, İl-İlçe Yönetim Kurulları gibi parti içi yönetim organlarında kadınlarla erkeklerin eşit düzeyde temsil edilmesi parti politikalarına kadın bakış açısının yansımaları açısından önemlidir. “*Siyasi parti yönetim organlarında kadınların erkeklerle eşit temsil edilmesi gereklidir.*” önermesine kadın kolları üyelerinin % 59,5’i “*kesinlikle katıldığını*”, % 33,8’i ise “*katıldığını*” belirtmiştir.

Şekil 3.27 “Siyasi parti yönetim organlarında kadınların erkeklerle eşit temsil edilmesi gereklidir.” değişkeni

Görüldüğü gibi farklı partilere mensup üyeler parti içi yönetim organlarında kadınlarla erkeklerin eşit temsil edilmesini istemektedirler. Kadın kolları üyeleri özellikle yerel teşkilatlarda daha fazla söz sahibi olmak, alınan kararlarda etkili olabilecek konumlarda bulunmak istediklerini ifade etmektedirler. Görüşülen kadın kolları yöneticilerinden biri bu hususu şu şekilde ifade etmektedir:

“Son düzenlemelerle il kongresinde de 100 kişi içinde 15 kişinin kadın kolları mensuplarından olması uygulamasına başlandı. Bence ilçe yönetimlerinde de bu şekilde olmasına yönelik düzenlemeler yapılmalı. Çünkü bazı ilçelerde ne kadar söylene de bildiklerinden vazgeçmiyorlar.” (Y3, İlçe Başkanı)

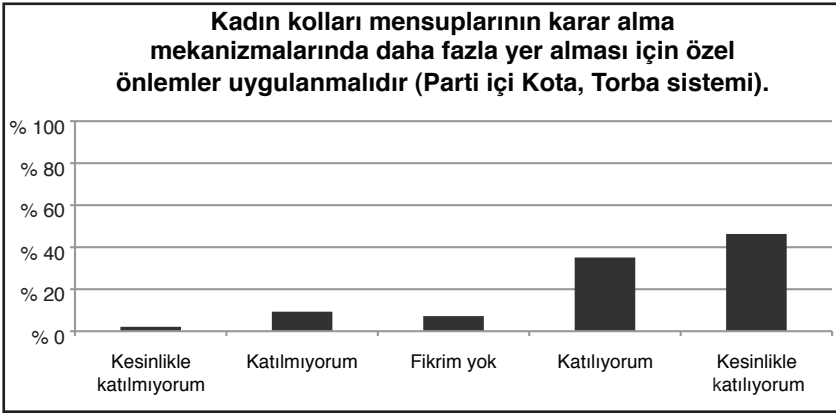
Benzer bir şekilde farklı bir partiden yönetici de il-ilçe teşkilatlarına daha fazla kadın kolları üyesinin/yöneticisinin katılımlarının kadın kollarını güçlendireceğini dile getirmektedir:

“Kadınların ilçe yönetiminde daha fazla yer alması için düzenlemeler yapılmalı. Bu sayede daha güçlü oluruz.” (Y16, İlçe Başkanı)

Bu çerçevede Siyasi Partiler Kanunu'nda, yahut parti tüzüklerinde eşit temsili temin edecek düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Ayrıca mevcut istatistiklere bakıldığında yerel düzeyde belediye meclis üyeliği, il genel meclisi üyeliği, belediye başkanlığı, ulusal düzeyde de milletvekilliği konumlarındaki kadınların sayısı çok düşüktür. Özellikle parti içinde seçim çalışmalarında ön planda olan kadın kolları örgütlerinin

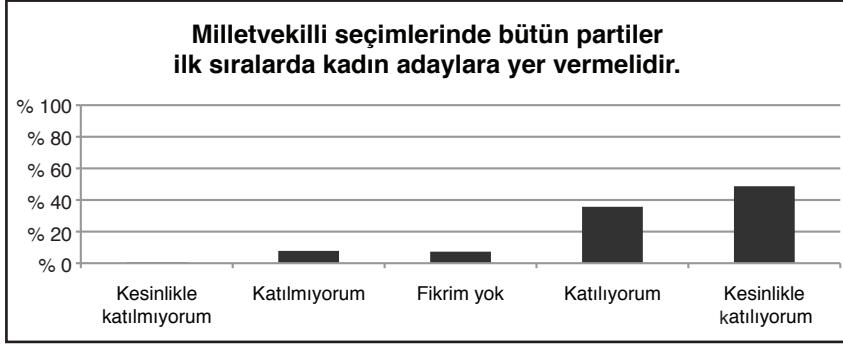
“aday belirlenmesi süreci”nde devre dışı bırakıldığı, görüşlerinin dikkate alınmadığı söylenebilir. Hem yerel seçimlerde hem de genel seçimlerde aday olacak kadınları “önerme ve belirleme” yetkisinin olmaması ve parti içi özel önlemlerin uygulanmaması, karar alma mekanizmalarında kadınların sayısının artmasını engellemektedir.

Kadın kolları üyelerinin % 46,3’ü “*Kadın kolları mensuplarının karar alma mekanizmalarında daha fazla yer alması için özel önlemler uygulanmalıdır (Parti içi Kota, Torba sistemi).*” ifadesine “*kesinlikle katıldıkları*”, % 35’i ise “*katıldıklarını*” belirtmişlerdir. Bu sonuca göre kadın kolları mensuplarının büyük çoğunluğunun özel önlem uygulanmasından yana olduğu söylenebilir.

Şekil 3.28 “Kadın kolları mensuplarının karar alma mekanizmalarında daha fazla yer alması için özel önlemler uygulanmalıdır (Parti içi Kota, Torba sistemi).” değişkeni

Ayrıca TBMM’de kadınların temsilinin artması, kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik düzenlemelerin hayata geçirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bunu sağlamak için genel seçimlerde daha fazla kadının seçilmesine yönelik düzenlemeler yapılması gereklidir. “*Milletvekilli seçimlerinde bütün partiler ilk sıralarda kadın adaylara yer vermelidir.*” önermesine üyelerin % 48,7’si “*kesinlikle katılıyorum*”, % 35,7’si ise “*katılıyorum*” cevabı vermiştir. Yani kadın kolları üyelerin % 84,4’ü milletvekilli seçimlerinde ilk sıralarda kadın adayları görmekten yanadır.

Şekil 3.29 “Milletvekili seçimlerinde bütün partiler ilk sıralarda kadın adaylara yer vermedir.” değişkeni

Kadın kolları yöneticilerinin çoğu yasal düzenlemeler olmadıkça kadınların sayısının artmayacağını ifade etmektedirler. Bu kapsamda katılımcılardan biri özel önlemlerin uygulanmasına ilişkin şunları ifade etmiştir:

“Mutlaka olmalı, yoksa biz beklersek eğer siyasi partiler açısından beklersek, kadın da mücadele etsin oraya gelsin, o çok daha uzun yıllar beklememiz gerekir. En azından % 30 bir kota uygulanmalı. Eğer 200 kadın milletvekili olsa bir güç birliği olacaktır, bir sürü pozitif kararın çıkması sağlanacaktır.” (Y11, İlçe Başkanı)

Mevcut duruma bakıldığında söz konusu dört parti içinde CHP ve DTP'nin özel önlemler uyguladığı görülmektedir. CHP'de ilçe yönetim kurullarında ve parti meclisinde % 25 oranında kota uygulaması yer almakta olup, Merkez Yürütme Kurulu'nda, delegelikte ve aday listelerinde kota uygulanmamaktadır. DTP'de ise kadınların her kademedeki adaylık, delege ve her toplantıdaki konuşmacı oranı konusunda kadınlar için % 40 cinsiyet kotası uygulanmaktadır. Bu kuralın belediye meclis üyeliklerinde, il genel meclis üyeliklerinde, milletvekilliğinde, ilçe, il kongreleri ve kurultay delegeliklerinde de uygulanacağı ve pozitif destek uygulanmasında il, ilçe ve genel merkez kadın meclislerinin aday belirleme çalışmalarında aktif görev alacağı Tüzük'te yer almaktadır. Söz konusu dört partinin kadın parti yöneticileri ve milletvekillerinin oranı göz önüne alındığında DTP'nin gerçekleştirdiği düzenlemelerin ve yürürlüğe koyduğu özel önlemlerin karşılığını bulduğu, kadın sayısında da önemli bir artış olduğu görülmektedir. Bu bakımdan diğer partilerin de buna benzer düzenlemeleri hayata geçirmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadınların siyasal yaşama eşit katılımı, hem kadının ilerlemesinde hem de toplumun kalkınmasında temel faktörlerden biridir. Kadınlar siyasal karar alma süreçlerine katılmadıkça ve karar almanın bütün düzeylerine kadın bakış açısı yerleştirilmedikçe toplumsal cinsiyet eşitliğinin de sağlanamayacağı açıktır.

Ülkemizde kadınların siyasal katılımları, Osmanlı Devleti'nin son döneminde gerçekleşen Batılılaşma çalışmaları ile birlikte görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde kadınların artan siyasi hak talepleri karşılığını Cumhuriyet döneminde bulmuştur. Türk kadını 1930 yılında belediye seçimlerinde, 1934 yılında da milletvekili genel seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını kazanmıştır. Ancak bu tarihten günümüze kadınların siyasal karar alma mekanizmalarında temsili çok düşük düzeyde kalmıştır. Halen ülkemizde TBMM ve yerel yönetimlerde görev alan kadınların temsil oranı % 10'un altındadır.

Kadınların aktif siyasal katılımlarının artırılmasında, siyasal sistem içinde görünürlüklerinin sağlanmasında siyasi partiler büyük rol oynamaktadır. Siyasi partiler 20. yüzyılın ortalarından itibaren kadınların siyasete artan ilgisini değerlendirmek, daha fazla kadını parti bünyesine çekmek ve parti politikalarına destek oluşturmak amacıyla kadın örgütlenmelerine gitmişlerdir. Bu çerçevede oluşturulan parti içi kadın örgütlenmeleri sonraki dönemde farklı misyonlar üstlenerek kadın bakış açısının siyasi parti bünyesine taşınmasında, parti politika/programlarının kadın sorununa duyarlı hale getirilmesinde ve kadının siyasal temsiline artırılmasında önemli bir konuma ulaşmıştır.

Ülkemizde ilk olarak CHP tarafından "daha fazla kadını partinin içine çekmek" amacıyla oluşturulan kadın kolları örgütlenmelerinin yaklaşık olarak 50 yıllık bir geçmişi vardır. Daha önce siyasi partilerin oluşturmaktan kaçındığı kadın kolları örgütlenmelerinin son dönemde hemen hemen tüm partilerde var olduğu görülmektedir. Farklı siyasi ideolojilere sahip, aralarında derin görüş ayrılığı olan siyasi partilerin bünyesinde kadın kolları örgütlenmeleri olması dikkat çekicidir. Özellikle yeni kurulan siyasi partilerin örgütlenme çalışmaları içinde temel öncelikler arasında bir kadın örgütlenmesi oluşturma çabası gösterdikleri görülmektedir.

Parti mevzuatlarına bakıldığında kadın kolları örgütlerinin temel olarak “yan-yardımcı kuruluş” olarak konumlandırıldığı, partinin ana kademesine bağlı olarak faaliyetlerini sürdürdüğü görülmektedir. Genellikle siyasi partiler içinde kadın kollarına ana kademelerde yeterince söz/oy hakkı ve aday belirleme sürecinde de özerklik tanınmadığı, özel maddi imkanların sunulmadığı söylenebilir.

Ankara ili örneği çerçevesinde gerçekleştirilen bu çalışmada öncelikli olarak dikkati çeken husus araştırma sonucu ortaya çıkan bulguların, mevcut duruma ilişkin literatürde yer alan tespitler ve araştırmanın varsayımları ile paralellik gösterdiğiidir.

Ülkemizde kadınlarını siyasal katılımının azlığı kadın kolları üyeleri tarafından da önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bunun temel nedeni olarak geleneksel bakış açısı içinde siyasetin “erkek işi”, siyasi partilerin ise “erkeklerin hakimiyet alanı” olarak görülmesi gösterilmektedir. Asıl dikkat çeken husus ise bazı üyelerin mevcut erkek egemen yapıyı yadırgadıklarını ifade etmelerine rağmen, kadın kolları üyelerinin çoğunluğunun bu durumu içselleştirmiş olmalarıdır. Özellikle geleneksel bakış açısı içinde kadınların “özel alan” sorumluluklarına üyelerin büyük önem verdiği, ev-aile içi sorumlulukları gerçekleştirdikleri ölçüde siyasi parti çalışmalarına katıldıkları gözlenmiştir. Büyük bölümü evli ve çocuk sahibi olan ev kadını/emekli üyelerin ev ile parti arasında denge kurma çabası içinde olduğu; ailesinden ve özellikle de eşlerinden destek alanların daha uzun ve yoğun olarak parti çalışmalarında bulunduğu söylenebilir. Aile desteğini alamayan, partide yaptığı çalışmalar ailesi tarafından yadırganan kadınların ise katılımının süresiz olduğu söylenebilir.

Anket sonuçlarına bakıldığında farklı ideolojilere sahip siyasi parti üyelerinin, kadınların siyasal katılımının gerekliliği konusunda fikir birliğinde olduğu görülmektedir. Kadın kolları üyeleri, kadınların siyasal katılımının demokrasinin gelişimi açısından önem teşkil ettiğini düşünmektedirler. Ayrıca kadınların siyasal alanda daha fazla söz sahibi olması ile sosyo-ekonomik sorunların çözümünün kolaylaşacağı, kadın sorunlarına ilişkin farkındalığın artacağı konularında hemfikir oldukları söylenebilir. Bu çerçevede kadın kolları üyelerinin tamamı siyasi karar alma mekanizmalarına daha fazla kadının katılımını istemektedirler.

Kadınların siyasi katılımında kadın kolları örgütlenmelerinden beklenen en önemli rollerden biri “siyasal devşirme” işlevini yerine getirme, yani daha fazla kadını siyasete hazırlama ve yönlendirmedir. Ancak anket sonuçlarına bakıldığında, üye kadınların siyasi karar alma mekanizmalarına adaylık eğilimlerinin düşük olduğu söylenebilir. Belediye meclisleri dışında diğer siyasi pozisyonlara aday olan ve seçilen kadınların sayısı yok denecek kadar azdır. Ayrıca parti içi karar/yönetim organlarına seçilen kadınların azlığı da dikkat çekicidir. Bu durum kadın kolları ile parti teşkilatları arasında geçişliliğin çok kısıtlı olduğunu düşündürmektedir.

Kadın kollarının “partilerin genel politikalarının tartışılıp, dönüştürüldüğü, kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik politikaların üretildiği” yapılanma olması beklenmektedir. Bu doğrultuda kadın kolları toplantılarında parti politikasına ve kadın sorunlarına yönelik hususların konuşulması/tartışılması, bu işlevin gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır. Ancak mevcut duruma bakıldığında kadın kolları toplantılarında genellikle parti içi idari hususların konuşulduğu, güncel siyasi gelişmelere ilişkin bilgi paylaşımında bulunulduğu, diğer hususlara ise yeterince yer verilmediği söylenebilir. Görüşme yapılan ilçe başkanlarından hiçbirinin gündem konuları arasında kadın sorunlarına ilişkin hususlara yer vermemesi düşündürücüdür.

Anket çalışması ve yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bulgular ışığında kadın kolları örgütlerinin öncelikli olarak partiye yeni üye kazandırmaya, seçimlerde propaganda faaliyeti yaparak oy potansiyelini arttırmaya yönelik çalışmalar yürüttüğü; yani, “parti politikalarına kadın desteği oluşturma” işlevini yerine getirdiği söylenebilir. Bunun yanı sıra gezi, kermes, anma etkinliği gibi faaliyetlerin yanında toplumun çeşitli kesimlerine (yoksullara, öğrencilere, özürülere) yönelik yardım faaliyetlerinin de yaygın olarak gerçekleştirildiği gözlenmiştir. Bu gibi faaliyetlere ilişkin dikkat çeken en önemli husus söz konusu faaliyetlerin “geleneksel kadınlık rolleriyle” örtüşmesidir. Bu bakımdan cinsiyete dayalı işbölümünün siyasi parti içinde devam ettiği ve kadın kollarının siyasi parti içinde siyasi bir kuruluşun çok “sosyal bir kuruluş” görüntüsü çizdiği söylenebilir.

Ayrıca anket sonuçları çerçevesinde üyelerin önemli bir bölümünün “sosyal bir kuruluş” görüntüsü içindeki kadın kollarının yaptığı faaliyetleri içselleştirdiği söylenebilir. Üyeler genel olarak kadın kollarının yaptığı faaliyetleri yadırgamamakta, parti kimliklerini ön planda tutarak partiye hizmet etme düşüncesi içinde katılım göstermektedir.

Tüm bunların yanında kadın kollarından asıl beklenen işlevler olan kadın bakış açısını parti politikalarına yansıtma, kadın adayların sayısını artırma, kadınları siyasal ve sosyal konularda donanımlı bir yurttaş haline getirmeye yönelik çalışmaların hem nicelik hem de nitelik bakımından yetersiz olduğu söylenebilir. Bazı partilerin bu konularda eğitim faaliyetleri, siyaset akademileri, paneller gerçekleştirdiği görülmesine rağmen bunlara katılan kadınların sayısı düşüktür. Bu durum, kadın kolları örgütlerince “kadınları siyasete hazırlama”, “kadınların siyasal ilgi ve bilgi düzeyini artırma” işlevlerinin yeterince yerine getirilmediğini göstermektedir.

Kadın kolları örgütlerinin önemli sorunlarının başında finansman sorununun geldiği söylenebilir. Düzenli bir bütçeye ve gelire sahip olmayan kadın kolları örgütleri faaliyetlere ilişkin giderleri ya kendileri finanse etmekte ya da parti üst yönetiminden talep etmektedirler. İkinci yola başvuran kadın kolları örgütleri ise yöneticileri ile iyi ilişkiler kurmak kaydıyla parti içi maddi imkanlardan yararlanabilmektedir. Bu durumun “erkek yöneticilerin kadın kollarına bakışı ölçüsünde” aynı parti içinde kadın kolları örgütlerinin sahip olduğu olanakların da farklılaşmasına yol açtığı söylenebilir.

Bulgular bölümünde yer alan hususlardan biri de kadın kolları örgütlerinin diğer kadın örgütleriyle iletişiminin en alt düzeyde olduğudur. Kadın kollarının, özellikle diğer siyasi partilerin kadın örgütleriyle iletişim içinde olmadığı, ortak çalışmalarda bulunmadığı söylenebilir. Kadınların parti kimliklerini ön planda tutmasının bu ilişkiyi engellediği düşünülmektedir. Bununla birlikte üyelerin önemli bir bölümünün iletişim ve ortaklaşa çalışmalara sıcak baktığı da görülmektedir.

Mevcut durumda yaşanan sorunlara rağmen, üyeler, kadın kolları yapılanmasını siyasal yaşamda gerekli bir örgütlenme olarak görmektedirler. Özellikle siyasetten uzak kadınların siyasetin içine çekilmesi, onların

farkındalığının artırılması açısından kadın kollarının önemli görevler üstlenebileceği ifade edilmektedir. Ayrıca kadın kollarının, üyelerin parti içinde deneyim kazanması ve parti içi diğer görevlere hazırlanması sürecinde önemli bir birim olduğu; daha fazla kadının aday olması/seçilmesini sağlayabileceği ve kadın sorunlarının siyasete taşınmasında önemli bir araç olduğu üyeler tarafından dile getirilmektedir.

Kadın kolları örgütleri mevcut yapısıyla “yetkisi ve mali imkanları kısıtlı, parti içi karar süreçlerine katılmayan, siyasi partiye yardımcı sosyal bir yapı” görünümündedir. Bunun yanında bağımsız hareket kabiliyeti olmaması sebebiyle diğer kadın kuruluşları ile ortaklaşa çalışmaya giremeyen kadın kolları örgütlerinin mevcut haliyle siyaset içinde erkek ege-men yapıyı kırmaya yönelik çalışmalar yürütebilecek bir yapıdan uzak olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede siyasi partilerin kadın kollarını işlevsel bir yapıya dönüştürmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu bakımdan siyasi parti kadın kollarının yapısında gerçekleştirilebilecek değişikliklerden bazıları şunlardır:

- Kadın kolları örgütlenmelerinin “yan kuruluş/yardımcı örgüt” statüsünden çıkarılması, görev ve yetkilerinin kadın-erkek eşitliğini sağlamaya ve kadınların karar alma mekanizmalarına katılımını güçlendirmeye yönelik olarak tüzük ve yönetmeliklerle belirlenmesi sağlanabilir.
- Siyasi parti kadın kollarının göreve seçimle gelmesi ve görevden alınma koşullarının mevcut parti tüzük ve yönetmeliklerinde yapılacak değişiklikler ile hukuki güvenceye kavuşturulması sağlanabilir.
- Siyasi partilere hazineden yapılan para yardımlarının belli bir oranının kadın kollarına ayrılması veya parti bütçesinin belli bir kısmının kadın kolları örgütlerinin kullanımına sunulması temin edilebilir.
- Kadın kolları yönetimlerinin, parti içi eşit düzeydeki karar organlarına katılımının parti tüzük ve yönetmeliklerinde yapılacak değişikliklerle güvence altına alınması sağlanabilir.
- Parti içi “geçişliliğin” sağlanması açısından parti karar organlarına seçilmek için aday olacak kadınların belirlenmesi/önerilmesi yetkisinin kadın kolları örgütlerine verilmesi sağlanabilir.

- Genel seçimlerde ve yerel seçimlerde aday olacak kişilerin belirlenmesinde kadın kolları örgütlerinin aktif rol oynaması sağlanarak, kendi üyeleri arasından önerme/belirleme yetkisi verilebilir.
- Kadın kolları, yerel ve genel seçimlerde aday olacak kadınların siyasal konulardaki eğitimini sağlayabilir; onların seçim kampanyalarını destekleyebilir.
- Kadın kollarının diğer kadın örgütleri (farklı siyasi partileri, STK'lar vb.) ile iletişiminin ve dayanışmasının gerçekleşmesi için bağımsız hareket etme imkanı tanınabilir.
- Toplumsal cinsiyet, kadın-erkek eşitliği ve özellikle kadının siyasal yaşama katılımı konularında duyarlılık ve farkındalıklarının artırılması için kadın kolları üyelerine yönelik eğitim seminerleri düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti). (2006). *AK Parti Tüzüğü*. Nisan 2009, http://www.akparti.org.tr/parti-tuzugu_80.html.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti). (2007a). *Genel Merkez Kadın Kolları Faaliyet Raporu*. Nisan 2009, <http://kadinkollari.akparti.org.tr/turkce/index.asp>.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti). (2007b) *22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri AK Parti Seçim Beyannamesi*. Nisan 2009, <http://kadinkollari.akparti.org.tr/turkce/index.asp>.

Alkan, A. (2004). Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?, *Birikim Dergisi*, (179), 71-77.

Altındal, Y. (2006) Kadının Siyasette Yer Almasında Erkeksileşme Tartışmaları, *Doğu Akdeniz Üniversitesi İkinci Uluslararası Kadın Araştırmaları Konferansı- Nisan2006*. Aralık 2009, http://cws.emu.edu.tr/en/conferences/2nd_int/pdf/Yonca%20Altindal.pdf.

Altındal, Y. (2007) *Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi.

Arat, Y. (1998). Türkiye’de kadınların siyasal temsili üzerinde gözlemler, *Cumhuriyet’in 75. yılında Türkiye’de Kadın içinde* (49-52), Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Balay, B. (1999). *Kadınların Siyasal Katılım Davranışları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.

Baykal, D. (1970). *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.

Belek-Erşen, U. (2006). *Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Denetim Mekanizması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

BİA-NET. (2009) *Yerel Seçimlerde Kadınlar Yine “Yok Yerde”*. Kasım 2009, <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/112693-yerel-secimlerde-kadınlar-yine-yok-yerde>.

Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler (UCLG). (2009) *Women In United Cities Local Governments*. Ekim 2009, <http://209.85.129.132/search?q=cache:QDdDTbrXQDAJ:www.cities-localgovernments.org/uclg/index.asp%3Fpag%3Dwldmstatistics.asp%26type+united+cities+and+local+governments+women&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr>.

Birleşmiş Milletler (BM). (1949). *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*. Kasım 2009, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf.

Birleşmiş Milletler (BM). (1952). *Birleşmiş Milletler Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşmesi*. Eylül 2009, http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=899:birlesmis-milletler-kadınların-siyasal-haklarına-iliskin-sozlesmesi&catid=37:san-haklarylgeleri&Itemid=96.

Birleşmiş Milletler (BM). (1981). *Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*. Eylül 2009, http://www.ksgm.gov.tr/uluslararası_Belgeler.php.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu (UNDP). (2006) *Türkiye'de Siyaset ve Kadın Kamuoyu Araştırması Raporu*. Eylül 2009, www.undp.org.tr/.../Turkiyede_Siyaset_ve_Kadin_Arastima_Raporu.doc.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu (UNDP). (2009) *Human Development Report 2009*. Ekim 2009, <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2009>.

Bora, A. (2008) *Sivil Toplum Kuruluşları İçin Toplumsal Cinsiyet Rehberi*. Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.

Bozkır, G. (2004). Türk Kadınının Siyasal Haklarını Kazanması ve Türk Kadınlar Birliği. *Toplumsal Tarih*, 13 (75), 21-26.

Çakır, S. (1994). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP). (2001). *CHP Kadın Kolları Yönetmeliği*. Nisan 2009, <http://kadin.chp.org.tr/kkchpbelgeler.html#chpky>.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP). (2008). *CHP Tüzüğü*. Nisan 2009, <http://www.chp.org.tr/CHP-Kutuphanesi.aspx>.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP). (2009). *CHP Kadın Kolları Tarihi*. Nisan 2009, <http://kadin.chp.org.tr/kkchptarihce.html>.

Demir, Z. (2002) *Siyasi Partilerin Kadın Politikalarına Karşı Kadınların Tutumları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi.

Demokratik Toplum Partisi (DTP). (2005) *Demokratik toplum partisi tüzüğü*. Mayıs 2009, <http://www.dtp.org.tr/hakkimizda/tuzuk.html>.

Demokratik Toplum Partisi DTP. (2006) *DTP kadın meclisleri yönetmeliği*. Ankara: Demokratik Toplum Partisi.

Dursun, D. (2006) *Siyaset Bilimi* (3. Baskı), İstanbul: Beta Yayınları.

- Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİMSEN). (2009) *1. Dünya Kadınlarının Eşit Haklar ve Eşit Olanaklar Elde Etme Mücadelesinin Kısa Tarihçesi*, Eylül 2009, <http://e-kutuphane.egitimsen.org.tr/pdf/348.pdf>.
- Gökçimen, S. (2008) Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi, *Yasama Dergisi*, (10), 5-59.
- Gücük, D. (2006) *Kadınların Siyasal Katılımları ve Katılıma Etki Eden Faktörler: Ankara-Mamak/Çankaya Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Güneş-Ayata, A. (1995) Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı, Ş. Tekeli (Derl.) *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (3. Baskı) içinde (293-312). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Güneş-Ayata, A. (1998) Laiklik, Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye’de Kadın ve Siyaset, A. Berktaş (Derl.) *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler* içinde (237-284). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Hasırcı, O. N. (2008) *Almanya’da Türklerin Siyasal Katılımı: Köln Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Huntington, S. P. ;Dominguez, J. I. (1985) *Siyasal Gelişme*, (E. Özbudun Çev.) Ankara: Siyasal İlimler Derneği Yayını.
- IPU. (1997) *Men and Women In Politics: Democracy Still In the Making, A World Comparative Study*. Switzerland: Inter-Parliamentary Union.
- IPU. (2009), *Women in National Parliaments*. Ekim 2009, <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>.
- İpekeşen, E. (11 Kasım 2007) İşte Rakamlarla Ankara Ekonomisi. *Hürriyet Gazetesi*. 15 Ekim 2009. <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=7666693&p=2>.
- Kabasakal, S. (2007) *Türkiye’de Kadının Siyasal Karar Alma Süreçlerine Katılımı: Celal Bayar Üniversitesinde Örnek Bir Uygulama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi.
- Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER) (2002) *Kadın Siyasetçinin El Kitabı*, İstanbul: KA-DER Genel Merkez Yayını.
- Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER) (2009) *İstatistikler Veritabanı*. Kasım 2009, <http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik>.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) (2008), *Politika Dokümanı: Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın*, Ankara: KSGM.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) (2009) *Uluslararası Belgeler/ Kuruluşlar Veritabanı*. Kasım, 2009. http://www.ksgm.gov.tr/uluslararasi_kuruluslar.php.

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM) (2001) *Türkiye'de Kadın 2001*. Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.

Kalaycıoğlu, E. (1983) *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK). (2007) *Kadın ve Siyaset, Atölye Çalışması Raporu*, Kasım 2009. http://www.kesk.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=58&Itemid=119.

Kapani, M. (2004) *Politika Bilimine Giriş* (6.Baskı) Ankara: Bilgi Yayınevi.

Karasar, N. (2005) *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kavaf, S. A. (2004) Türkiye'de kadınların siyasete katılımı, "*Kadın ve Politika: Değişen ve Değiştiren Kadınlar*". Eylül 2009. http://www.ucansupurge.org/index.php?option=com_content&view=article&id=329%3Atuerkiyede-kadnlarin-siyasete-katilm&catid=51%3Adier&Itemid=115&lang=tr.

Kılıç, Z. (2001) *Eşitlik İçin Kota Politikaları*. Kasım 2009. http://kasuum.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/1215414788Kadin_Kotasi.pdf.

Kışlalı, A. T. (2002) *Siyaset Bilimi*, Ankara: İmge Kitabevi.

Kızılluluk, H. (1999) Cumhuriyet Döneminde Kadına Verilen Siyasal Haklar ve Bunun Siyasal Katılım Üzerindeki Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (22), 211-226.

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (2009) *2009 Mahalli İdareler Seçim Sonuçları*. Kasım 2009. <http://www.mahalli-idareler.gov.tr/Home/Home.aspx>.

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) (2001a) *Milliyetçi Hareket Partisi Tüzüğü*. Mayıs 2009. http://www.mhp.org.tr/mhp_parti_tuzugu.php.

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) (2001b) *MHP Kadın Kolları Yönetmeliği*. Mayıs 2009. <http://www.kadinkollari.mhp.org.tr/yonetmelik.php>.

Minibaş, T. (1996) Siyasal Partiler Yelpazesinde Kadının Konumu. *Türkiye'de Kadın Olgusu* içinde 173-189. Derl: N. Arat. İstanbul: Say Yayınları.

Narin, I. (2008) *Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Kadın Politikası*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi.

Okuducu, G. (2004) Siyasette Kadın Örgütlenmesi Üzerinden Bir Değerlendirme. "*Kadın ve Politika: Değişen ve Değiştiren Kadınlar*". Eylül 2009. http://www.ucansupurge.org/index.php?option=com_content&view=article&id=329%3Atuerkiyede-kadnlar-n-siyasete-katlm&catid=51%3Adier&Itemid=115&lang=tr.

Özbudun, E. (1975) *Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Özdamar, K. (2002) *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Öztekin, A. (2001) *Siyaset Bilimine Giriş*. (1.Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Resmi Gazete (14 Aralık 2009) *Anayasa Mahkemesi Kararı*, 14 Aralık 2009 <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2009/12/20091214.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2009/12/20091214-4.htm>.

Sancar-Üşür, S. (1997). *Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikaları*. Ankara: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.

Sancar-Üşür, S. (1998). "Siyasal Alanda Cinsiyetçilik ve Kadınların Söylemsel Kuşatılmışlığı", O. Çiftçi (Derl), *20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı, (19-21 Kasım 1997, Ankara)* içinde (531-542). Ankara: TODAİE Yayınları.

Sancar-Üşür, S. (2000). Siyasal Süreçlere Katılımda Kadın-Erkek Eşitliği, *Kadın-Erkek eşitliğine doğru yürüyüş: eğitim, çalışma, yaşamı ve siyaset* içinde (197-258) İstanbul: TÜSİAD Yayınları.

Sancar, S. (2008). Siyasal Katılım. *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri* içinde (215-301) İstanbul: (TÜSİAD-T/2008-07/468, KAGİDER-001).

Sayın, A. (2007). *Kota El Kitabı "Geçici Özel Önlem Politikası: Kota"*, Ankara: KA-DER Yayınları.

Talası, G. (1996). *Siyaset Çıkmazında Kadın*, Ankara: Ümit Yayıncılık.

Tansi, M.D. (2004). Kadınların Siyasal Temsili Ve Katılımı, *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma 1-4 Mart 2004 Sempozyum Bildiri Metinleri* içinde (Cilt 3, 111-117). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayını.

Tekeli, Ş. (1982). *Kadınlar ve Siyasal-Toplumsal Hayat*, İstanbul: Birikim Yayınları.

Tokgöz, O. (1979). *Siyasal Haberleşme ve Kadın: 1973 Genel Seçiminde Ankara'nın Çankaya İlçesinde Yapılan Araştırmalar*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Tokgöz, O. (1994). Kadın Seçmen İmgesi: Türkiye'de Kadının Bireysel Siyasal Katılımı Üzerine Bir Deneme, *Amme İdaresi Dergisi*, 27(4), 97-115.

Toprak, Z. (1994). Türkiye'de Siyaset ve Kadın: Kadınlar Halk Fırkası'ndan "Arsiulusal Kadınlar Birliği" Kongresine (1923-1935), *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2, 5-12.

Turan, İ. (1987). *Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar*. İstanbul: Belediye-İş Yayını.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2007) *Milletvekili Genel Seçimi-2007*. Mayıs 2009. <http://www.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul>.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2008a) *Nüfus, Konut ve Demografi veritabanı*. Kasım 2009. <http://www.tuik.gov.tr/jsp/duyuru/upload/vt/vt.htm>.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2008b) *Eğitim durumu veritabanı*. Kasım 2009. <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=2>.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2008c) *İşgücü istatistikleri-2009*. Kasım 2009. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=25&ust_id=8.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2009a) *Eğitim istatistikleri-2009*. Aralık 2009. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=14&ust_id=5.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2009b) *Mahalli İdareler Seçimi-2009*. Haziran 2009. <http://www.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerel.zul>.

Yaraman, A. (1999) *Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili (1935-1999)*, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Yazıcıoğlu Y. Erdoğan S. (2007) *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 2.baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.

EKLER

EK 1: Siyasi Parti Kadın Kolları Anket Formu

Sayın Üyeler,

Siyasi partiler demokratik süreçte, siyasal katılımın doğrudan ve en önde gelen araçları arasında olup, bireysel ya da toplumsal olarak sosyal aktörleri harekete geçirme görevini yürütmektedir. Siyasi partilere bağlı olarak faaliyet yürüten kadın kolları teşkilatları ise geniş halk kitlelerine ulaşılabilmesi ve siyasete ilgi duyan kadınların cesaretlendirilmesi bakımından kadınların siyasal yaşamda görünür kılınmalarında önemli bir yere sahiptir. Siyasi karar alma mekanizmalarında var olan eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanması daha demokratik, daha eşitlikçi, refah seviyesi daha yüksek bir toplumun olmazsa olmaz koşulları arasındadır. Siyasal karar alma mekanizmalarında kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasında önemli paydaşlardan biri de siyasi parti kadın kolları teşkilatlarıdır.

Bu anket, **“Kadının Siyasal Yaşama Katılımında “Siyasi Parti Kadın Kolları”nın Rolü”** isimli uzmanlık tezim çerçevesinde veri toplamak için hazırlanmıştır. Aşağıdaki soruların doğru veya yanlış cevapları yoktur; en doğru cevap, sizin görüşlerinizi en iyi yansıtan cevaptır. Araştırmada elde edilen bilgiler bilimsel amaçla kullanılacak olup, bilgiler saklı tutulacaktır. Araştırmanın güvenilir sonuçlar ortaya koyması açısından gösterdiğiniz kolaylık ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Saygılarımla
Mustafa ÇADIR
Kadının Statüsü
Uzman Yardımcısı

* Anket formuna ad ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Yaşınız:		Doğum
Medeni Durumunuz: A) Bekar B) Evli C) Boşanmış		
Çocuğunuz var mı?	A) Evet B) Hayır	Varsa, Çocuk Sayınız:
Şu anda ikamet ettiğiniz ilçe:		Ankara'da ikamet süreniz..... Yıl
Hangi siyasi partinin kadın kolları örgütüne üyesiniz?	a) Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) c) Demokratik Toplum Partisi (DTP) e) Diğer.....	b) Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) d) Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)
Kadın kolları örgütünde göreviniz nedir?	a) Üye c) İl Yönetim/Yürütme Kurulu Üyesi e) İl Başkanı/Başkan Yrd.	b) İlçe Yönetim/Yürütme Kurulu Üyesi d) İlçe Başkanı/Başkan Yrd. h) Diğer.....
Kadın kolları örgütüne kaç senedir üyesiniz? Yıl	
Eğitim Durumunuz:	a) Okur-yazar c) Ortaokul ve dengi mezunu e) Yüksekokul mezunu g) Yüksek lisans/Doktora mezunu	b) İlkokul ve dengi mezunu d) Lise ve dengi mezunu f) Üniversite mezunu h) Diğer.....
Mesleğiniz:	a) Çalışmıyor/Ev hanımı c) Serbest Meslek e) Kamu sektörü g) Öğrenci	b) Özel sektörde ücretli çalışan d) Özel sektörde işveren/yönetici f) Emekli h) Diğer.....
Eğer Çalışmıyorsanız nedeni?	a) İşten ayrıldım/ çıkarıldım ve halen iş arıyorum. c) Ailem izin vermiyor. e) Çalışmak istemiyorum. g) Eğitimim yetersiz	b) Ev işleri ve çocuk bakımı görevlerim var. d) Eşim izin vermiyor. f) Uygun işi bulamadım. h) Diğer.....
Eşinizin eğitim durumu: (Evli iseniz)	a) Okur-yazar c) Ortaokul ve dengi mezunu e) Yüksekokul mezunu g) Yüksek lisans/Doktora mezunu	b) İlkokul ve dengi mezunu d) Lise ve dengi mezunu f) Üniversite mezunu h) Diğer.....
Eşinizin mesleği: (Evli iseniz)	a) Çalışmıyor/İşsiz c) Serbest Meslek e) Kamu sektörü/Memur g) Emekli	b) Özel sektörde ücretli çalışan d) Özel sektörde işveren/yönetici f) Esnaf h) Diğer.....
Kişisel Gelir Düzeyiniz: (Eğer çalışıyorsanız.)	a) 0-500 TL c) 1001-1500 TL e) 2001-2500 g) 3000 TL'den yukarı	b) 501-1000 d) 1501-2000 f) 2501-3000 h) Diğer.....
Aile Gelir Düzeyiniz:	a) 0-500 TL c) 1001-1500 TL e) 2001-2500 g) 3000 TL'den yukarı	b) 501-1000 d) 1501-2000 f) 2501-3000 h) Diğer.....

1. Ailenizde mensubu bulunduğunuz siyasi partide görev alan başka biri var mı? Eğer varsa, parti içindeki görevini yanına yazar mısınız? (Sol taraftaki boş sütünü işaretleyiniz.) (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

X	Yakınlık Derecesi	Parti İçindeki Görevi
	Eşim	
	Çocuklarım	
	Annem-Babam	
	Diğer Aile Bireyleri	
	Diğer Aile Bireyleri	
	Diğer..... (belirtiniz.)	
	Ailemden bu partiye mensup kimse bulunmamaktadır.	

2. Kadın kolları olarak hangi sıklıkla bir araya geliyorsunuz? (Sağ taraftaki boş sütünü işaretleyiniz)

	X
a) Haftada birkaç kez	
b) Haftada bir	
c) Ayda bir	
d) Üç ayda bir	
e) Altı ayda bir	
f) Yılda bir	
g) Diğer.....(belirtiniz.)	

3. Şimdiye kadar seçimlerde aday oldunuz mu veya seçildiniz mi?

GÖREV	Aday olmadım.	Aday oldum.	Seçildim.
a) Muhtarlık	(-1)	(0)	(1)
b) Belediye Meclisi	(-1)	(0)	(1)
c) İl Genel Meclisi	(-1)	(0)	(1)
d) Belediye Başkanı	(-1)	(0)	(1)
e) Milletvekili	(-1)	(0)	(1)
f) Parti yöneticiliği	(-1)	(0)	(1)
g) Diğer.....	(-1)	(0)	(1)

4. Parti kadın kolları üyesi olarak aşağıdaki faaliyetlerden hangilerinde, ne sıklıkla bulundunuz?

	Faaliyetler	Hiç katılmadım	Seyrek katılım	Ara sıra katılım	Sık sık katılım
a)	Siyasi partinin mitingi	(1)	(2)	(3)	(4)
b)	Kadın kolları kongresi	(1)	(2)	(3)	(4)
c)	Kadın kolları tarafından düzenlenen eğitim faaliyeti (Yasal haklar, siyasi katılım hususlarında bilinçlendirme vb.)	(1)	(2)	(3)	(4)
d)	Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen Panel-Şura (Özel günlerde düzenlenen çalışmalar vb.)	(1)	(2)	(3)	(4)
e)	Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen toplantı (Yönetim kurulu toplantıları, idari hususlara ilişkin toplantılar vb.)	(1)	(2)	(3)	(4)
f)	Sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel	(1)	(2)	(3)	(4)
g)	Üniversiteler tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel	(1)	(2)	(3)	(4)
h)	Diğer kadın kolları örgütleriyle toplantı (Ortak çalışma yürütme, görüş paylaşma, destek amaçlı vb.)	(1)	(2)	(3)	(4)
i)	Sosyo-kültürel faaliyetler (Gezi-kermes-anma vb)	(1)	(2)	(3)	(4)
j)	Sosyal yardım faaliyetleri (Yoksullara, özürlülere, öğrencilere ayni-nakdi yardım faaliyeti vb.)	(1)	(2)	(3)	(4)
k)	Mahalle toplantıları-Ev gezileri	(1)	(2)	(3)	(4)
l)	Diğer.....	(1)	(2)	(3)	(4)

5. Kadın kolları toplantılarında hangi konular, hangi sıklıkla gündeme gelir?

	Gündem Konuları	Hiç gündeme gelmez.	Ara sıra gündeme gelir	Sık sık gündeme gelir	Hep gündeme gelir
a)	Türkiye'nin genel ekonomik sorunları	(1)	(2)	(3)	(4)
b)	Türkiye'deki genel sosyal ve kültürel gelişmeler	(1)	(2)	(3)	(4)
c)	Güncel siyasi gelişmeler	(1)	(2)	(3)	(4)
d)	Dünyada yaşanan gelişmeler	(1)	(2)	(3)	(4)
e)	Ülke genelinde kadınlara ilişkin sorunlar-gelişmeler	(1)	(2)	(3)	(4)
f)	Parti içi hususlar	(1)	(2)	(3)	(4)
g)	Yerel düzeyde ekonomik ve sosyal gelişmeler	(1)	(2)	(3)	(4)
h)	Yerel düzeyde kadın sorunları	(1)	(2)	(3)	(4)
i)	Yerel siyasete ilişkin hususlar	(1)	(2)	(3)	(4)
j)	Yerel düzeyde kadın kollarına ilişkin idari hususlar	(1)	(2)	(3)	(4)
k)	Üyelerin kişisel sorunları	(1)	(2)	(3)	(4)
l)	Diğer.....	(1)	(2)	(3)	(4)

**6. Aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınızı belirtiniz.
(Görüşünüzü yansıtan sütundaki alana "X" işaretini koyunuz.)**

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum
1)	Siyasi karar alma mekanizmalarında, yerel yönetimlerde ve TBMM'de daha çok kadın görmek isterim.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
2)	Siyasette kadın-erkek eşitliğinin sağlanması demokrasinin koşullarından biridir.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
3)	Aile içindeki sorumluluklar kadınların siyasette daha fazla yer almalarına engel olmaktadır.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
4)	Kadınların siyasi alanda daha çok söz sahibi olması halinde ülke sorunları daha kolay çözülecektir.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
5)	Kadın adayların fazla olduğu bir parti seçimlerde tercihimizi değiştirmez.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
6)	Kadınların siyasi karar alma mekanizmalarında az bir oranda temsil edilmesinin nedeni, kadınlara şans verilmemesidir.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
7)	Milletvekili seçimlerinde bütün partiler ilk sıralarda kadın adaylara yer vermelidir.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
8)	Kadınların siyasi karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımı kadın sorunlarının çözümü için gereklidir.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
9)	Kadınların siyasete katılımında aile desteği önemli bir faktördür.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
10)	Siyasi parti yönetim organlarında kadınların erkeklerle eşit temsil edilmesi gereklidir.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
11)	Siyasi karar alma mekanizmalarındaki cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasında kadın sivil toplum kuruluşları önemli rol oynamaktadır.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
12)	TBMM'de kadın milletvekili oranı (%9.1) kadınların temsili açısından yeterlidir.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
13)	Geleneksel/Ataerkil bakış açısı kadınların siyasal yaşama katılımında önemli bir engeldir.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)

6. Aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınızı belirtiniz. (Görüşünüzü yansıtan sütundaki alana "X" işareti koyunuz.)

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum
14)	Kadın sorunlarının siyasete taşınması açısından kadın kolları önemli bir araçtır.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
15)	Siyasi partiler kadın kolları teşkilatlarına gereken önemi ve desteği vermemektedir.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
16)	Kadınların siyasete daha fazla katılmasına yönelik çalışmalarda farklı partilerin kadın kolları ortak çalışmalar yürütmelidir.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
17)	Kadın kolları örgütünün parti içindeki görev ve yetkileri artırılmalı, parti içi karar alma süreçlerine daha fazla katılımı sağlanmalıdır.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
18)	Kadın kolları mensuplarının karar alma mekanizmalarında daha fazla yer alması için özel önlemler uygulanmalıdır. (Parti içi Kota, Torba sistemi)	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
19)	Siyasette kadınların daha etkin görev almasında parti kadın kollarına önemli görevler düşmektedir.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
20)	Seçimlerde kadın adayların artması için kadın kolları aktif olarak rol oynamaktadır.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
21)	Kadın kolları parti içinde üst yönetime geçebilmek açısından önemli bir deneyim kazanma alanıdır.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
22)	Kadın kolları özellikle seçim dönemlerinde etkin olarak faaliyette bulunmaktadır.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
23)	Kadın kollarının öncelikli görevi partiye üye kazandırmak ve oy toplamaktır.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
24)	Parti kadın kolları kültürel ve sosyal faaliyetlere katılım imkanı sağlayan bir örgüttür.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)
25)	Kadın kollarına parti bütçesinden daha fazla kaynak aktarılmalı, mali imkanları artırılmalıdır.	(-2)	(-1)	(0)	(1)	(2)

Anket Formunu içtenlikle cevapladığınız için teşekkür ederim.

* Sorularınız için irtibat kişisi **Mustafa ÇADIR**

Tel: (312) 430 45 77 /1508

E-posta: Mustafa.cadir@ksgm.gov.tr

EK 2: Görüşme Formu

Adı Soyadı : Mustafa ÇADIR

Görevli Olduğu Birim : Kadının Sosyal Statüsünü Geliştirme Daire Başkanlığı

Tez Konusu : Kadının Siyasal Yaşama Katılımında “Siyasi Parti Kadın Kolları”nın Rolü

- 1) Siyasete ilginiz ne zaman-nasıl başladı? Siyasal geçmişinizi kısaca anlatır mısınız?
- 2) Ailenizin, eşinizin ve çocuklarınızın sizin siyasette olmanızla ilgili tepkisi nasıl oldu?
- 3) Şu ana kadar herhangi bir seçimde aday oldunuz mu?
- 4) Üye olduğunuz sivil toplum kuruluşu var mı?
- 5) Ne kadar sıklıkla bir araya geliyorsunuz?
- 6) Yönetim kurulu toplantılarında neler konuşulur, hangi konular gündeme gelir?
- 7) Kadın kolları olarak yaptığınız faaliyetleri kısaca özetler misiniz?
- 8) Sizce ilçe yönetimleri kadınlara kapalı mıdır?
- 9) Kadın kolları sizce siyasetin öğrenildiği bir teşkilat mıdır?
- 10) Sizce kadın kollarının yaptığı faaliyetler hangi kapsama giriyor? Partinin halka ilişkiler görevini mi yürütür, daha fazla kadını siyasete taşımak için mi kurulmuştur veya kadın sorunlarını çözmek için mi faaliyet göstermektedir?
- 11) Yaptığımız çalışmaların finansmanını nasıl yapıyorsunuz?
- 12) Sizce hem ilçenizde hem de ülke genelinde öncelikli kadın sorunları nelerdir?
- 13) Türkiye’de kadınların siyasal yaşama katılımları hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 14) Kadınların siyasal katılımını artırmak için neler yapılmalıdır?
- 15) Kadın kollarına ilişkin kurumsal olarak neler yapılmalıdır?
- 16) Kadın kolları şu anki yapısıyla yeterli midir sizce? Yoksa sizce yönetimde kadınların daha fazla söz sahibi olması için yapılabilecek düzenlemeler var mı? İkinci olarak da kadın kollarının düzenli bir bütçesi ve düzenli mali kaynağı olmalı mı, olursa neler değişir?

EK 3: Anket Çalışması Frekans Tabloları

- 1) Ailenizde mensubu bulunduğunuz siyasi partide görev alan başka biri var mı?
Eğer varsa, parti içindeki görevini yanına yazar mısınız?

Yakınlık Derecesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Eşim	71	18,0	46,4	46,4
Çocuklarım	15	3,8	9,8	56,2
Annem Babam	21	5,3	13,7	69,9
Diğer Aile Bireyleri	46	11,7	30,1	100,0
Toplam	153	38,8	100,0	
Kayıp Geçersiz	241	61,2		
TOPLAM	394	100,0		

- 2) Kadın kolları olarak hangi sıklıkla bir araya geliyorsunuz?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Haftada birkaç kez	167	42,4	42,4	42,4
Haftada bir	163	41,4	41,4	83,8
Ayda bir	32	8,1	8,1	91,9
Üç ayda bir	7	1,8	1,8	93,7
Altı ayda bir	2	0,5	0,5	94,2
Yılda bir	1	0,3	0,3	94,4
Diğer	22	5,6	5,6	100,0
Toplam	394	100,0	100,0	

3) Şimdiye kadar seçimlerde aday oldunuz mu?

Görev	Etiket Değeri	Frekans	Yüzdesi (%)
Muhtarlık	Aday olmadım.	389	98,7
	Aday oldum.	5	1,3
	Seçildim.	0	0
Belediye Meclisi	Aday olmadım.	346	87,8
	Aday oldum.	36	9,1
	Seçildim.	12	3,0
İl Genel Meclisi	Aday olmadım.	385	97,7
	Aday oldum.	6	1,5
	Seçildim.	3	0,8
Belediye Başkanı	Aday olmadım.	390	99,0
	Aday oldum.	2	0,5
	Seçildim.	2	0,5
Milletvekili	Aday olmadım.	390	99
	Aday oldum.	3	0,8
	Seçildim.	1	0,2
Parti Yöneticiliği	Aday olmadım.	356	90,4
	Aday oldum.	19	4,8
	Seçildim.	19	4,8

4) Parti kadın kolları üyesi olarak aşağıdaki faaliyetlerden hangilerinde, ne sıklıkla bulundunuz?

FAALİYETLER	Etiket Değeri	Frekans	Yüzdesi (%)
Siyasi partinin mitingi	Hiç Katılmadım	31	7,9
	Seyrek Katılırim.	38	9,6
	Ara sıra Katılırim.	89	22,6
	Sık Sık Katılırim.	236	59,9
Kadın kolları kongresi	Hiç Katılmadım	71	18,0
	Seyrek Katılırim.	50	12,7
	Ara sıra Katılırim.	67	17,0
	Sık Sık Katılırim.	206	52,3
Kadın kolları tarafından düzenlenen eğitim faaliyeti (Yasal haklar, siyasi katılım hususlarında bilinçlendirme vb.)	Hiç Katılmadım	47	11,9
	Seyrek Katılırim.	48	12,2
	Ara sıra Katılırim.	106	26,9
	Sık Sık Katılırim.	193	49,0
Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen Panel-Şura (Özel günlerde düzenlenen çalışmalar vb.)	Hiç Katılmadım	35	8,9
	Seyrek Katılırim.	40	10,2
	Ara sıra Katılırim.	116	29,4
	Sık Sık Katılırim.	203	51,5
Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen toplantı (Yönetim kurulu toplantıları, idari hususlara ilişkin toplantılar vb.)	Hiç Katılmadım	51	12,9
	Seyrek Katılırim.	43	10,9
	Ara sıra Katılırim.	75	19,0
	Sık Sık Katılırim.	225	57,1
Sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel	Hiç Katılmadım	81	20,6
	Seyrek Katılırim.	106	26,9
	Ara sıra Katılırim.	128	32,5
	Sık Sık Katılırim.	79	20,1

FAALİYETLER	Etiket Değeri	Frekans	Yüzdesi (%)
Üniversiteler tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel	Hiç Katılmadım	135	34,3
	Seyrek Katılırim.	82	20,8
	Ara sıra Katılırim.	103	26,1
	Sık Sık Katılırim.	74	18,8
Diğer kadın kolları örgütleriyle toplantı (Ortak çalışma yürütme, görüş paylaşma, destek amaçlı vb.)	Hiç Katılmadım	142	36,0
	Seyrek Katılırim.	78	19,8
	Ara sıra Katılırim.	74	18,8
	Sık Sık Katılırim.	100	25,4
Sosyo-kültürel faaliyetler (Gezi-kermes-anma vb)	Hiç Katılmadım	29	7,4
	Seyrek Katılırim.	34	8,6
	Ara sıra Katılırim.	118	29,9
	Sık Sık Katılırim.	213	54,1
Sosyal yardım faaliyetleri (Yoksullara, özürliülere, öğrencilere ayni-nakdi yardım faaliyeti vb.)	Hiç Katılmadım	29	7,4
	Seyrek Katılırim.	34	8,6
	Ara sıra Katılırim.	118	29,9
	Sık Sık Katılırim.	213	54,1
Mahalle toplantıları-Ev gezileri	Hiç Katılmadım	28	7,1
	Seyrek Katılırim.	29	8,3
	Ara sıra Katılırim.	97	24,6
	Sık Sık Katılırim.	240	60,0

5) Kadın kolları toplantılarında hangi konular, ne sıklıkla gündeme gelir?

Gündem Konuları	Etiket Değeri	Frekans	Yüzdesi (%)
Türkiye'nin genel ekonomik sorunları	Hiç gündeme gelmez.	18	4,6
	Ara sıra gündeme gelir.	53	13,5
	Sık sık gündeme gelir.	146	37,1
	Hep gündeme gelir.	177	44,9
Türkiye'deki genel sosyal ve kültürel gelişmeler	Hiç gündeme gelmez.	20	5,1
	Ara sıra gündeme gelir.	54	13,7
	Sık sık gündeme gelir.	152	38,6
	Hep gündeme gelir.	168	42,6
Güncel siyasi gelişmeler	Hiç gündeme gelmez.	11	2,8
	Ara sıra gündeme gelir.	30	7,6
	Sık sık gündeme gelir.	116	29,4
	Hep gündeme gelir.	237	60,2
Dünyada yaşanan gelişmeler	Hiç gündeme gelmez.	32	8,1
	Ara sıra gündeme gelir.	87	22,1
	Sık sık gündeme gelir.	134	34,0
	Hep gündeme gelir.	141	35,8
Ülke genelinde kadınlara ilişkin sorunlar-gelişmeler	Hiç gündeme gelmez.	25	6,3
	Ara sıra gündeme gelir.	58	14,7
	Sık sık gündeme gelir.	142	36,0
	Hep gündeme gelir.	169	42,9
Parti içi hususlar	Hiç gündeme gelmez.	22	5,6
	Ara sıra gündeme gelir.	47	11,9
	Sık sık gündeme gelir.	134	34,0
	Hep gündeme gelir.	191	48,5

Gündem Konuları	Etiket Değeri	Frekans	Yüzdesi (%)
Yerel düzeyde ekonomik ve sosyal gelişmeler	Hiç gündeme gelmez.	26	6,6
	Ara sıra gündeme gelir.	64	16,2
	Sık sık gündeme gelir.	175	44,4
	Hep gündeme gelir.	129	32,7
Yerel düzeyde kadın sorunları	Hiç gündeme gelmez.	20	5,1
	Ara sıra gündeme gelir.	70	17,8
	Sık sık gündeme gelir.	141	35,8
	Hep gündeme gelir.	163	41,4
Yerel siyasete ilişkin hususlar	Hiç gündeme gelmez.	30	7,6
	Ara sıra gündeme gelir.	74	18,8
	Sık sık gündeme gelir.	145	36,8
	Hep gündeme gelir.	145	36,8
Yerel düzeyde kadın kollarına ilişkin idari hususlar	Hiç gündeme gelmez.	25	6,3
	Ara sıra gündeme gelir.	32	8,1
	Sık sık gündeme gelir.	180	45,7
	Hep gündeme gelir.	157	39,8
Üyelerin kişisel sorunları	Hiç gündeme gelmez.	52	13,2
	Ara sıra gündeme gelir.	133	33,8
	Sık sık gündeme gelir.	96	24,4
	Hep gündeme gelir.	113	28,7

6) Aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınızı belirtiniz.

FAALİYETLER	Etiket Değeri	Frekans	Yüzdesi (%)
Siyasi karar alma mekanizmalarında, yerel yönetimlerde ve TBMM’de daha çok kadın görmek isterim.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,3
	Katılmıyorum	9	2,3
	Fikrim yok	2	0,5
	Katılıyorum	98	25,3
	Kesinlikle Katılıyorum	277	71,6
Siyasette kadın-erkek eşitliğinin sağlanması demokrasinin koşullarından biridir.	Kesinlikle katılmıyorum	4	1,0
	Katılmıyorum	7	1,8
	Fikrim yok	6	1,6
	Katılıyorum	104	27,1
	Kesinlikle Katılıyorum	263	68,5
Aile içindeki sorumluluklar kadınların siyasette daha fazla yer almalarına engel olmaktadır.	Kesinlikle katılmıyorum	17	4,5
	Katılmıyorum	44	11,6
	Fikrim yok	12	3,2
	Katılıyorum	150	39,7
	Kesinlikle Katılıyorum	155	41,0
Kadınların siyasi alanda daha çok söz sahibi olması halinde ülke sorunları daha kolay çözülecektir.	Kesinlikle katılmıyorum	2	0,5
	Katılmıyorum	18	4,7
	Fikrim yok	21	5,5
	Katılıyorum	141	36,9
	Kesinlikle Katılıyorum	200	52,4
Kadın adayların fazla olduğu bir parti seçimlerde tercihimizi değiştirmez.	Kesinlikle katılmıyorum	20	5,3
	Katılmıyorum	47	12,4
	Fikrim yok	20	5,3
	Katılıyorum	116	30,6
	Kesinlikle Katılıyorum	176	46,4

FAALİYETLER	Etiket Değeri	Frekans	Yüzdesi (%)
Kadınların siyasi karar alma mekanizmalarında az bir oranda temsil edilmesinin nedeni, kadınlara şans verilmemesidir.	Kesinlikle katılmıyorum	5	1,3
	Katılmıyorum	24	6,2
	Fikrim yok	11	2,9
	Katılıyorum	154	40,1
	Kesinlikle Katılıyorum	190	49,5
Milletvekili seçimlerinde bütün partiler ilk sıralarda kadın adaylara yer vermelidir.	Kesinlikle katılmıyorum	2	0,5
	Katılmıyorum	30	7,8
	Fikrim yok	28	7,3
	Katılıyorum	137	35,7
	Kesinlikle Katılıyorum	187	48,7
Kadınların siyasi karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımı kadın sorunlarının çözümü için gereklidir.	Kesinlikle katılmıyorum	3	0,8
	Katılmıyorum	11	2,8
	Fikrim yok	13	3,4
	Katılıyorum	142	36,8
	Kesinlikle Katılıyorum	217	56,2
Kadınların siyasete katılımında aile desteği önemli bir faktördür.	Kesinlikle katılmıyorum	3	0,8
	Katılmıyorum	6	1,6
	Fikrim yok	4	1,0
	Katılıyorum	120	31,2
	Kesinlikle Katılıyorum	252	65,5
Siyasi parti yönetim organlarında kadınların erkeklerle eşit temsil edilmesi gereklidir.	Kesinlikle katılmıyorum	0	0
	Katılmıyorum	15	3,9
	Fikrim yok	11	2,9
	Katılıyorum	130	33,8
	Kesinlikle Katılıyorum	229	59,5

FAALİYETLER	Etiket Değeri	Frekans	Yüzdesi (%)
Siyasi karar alma mekanizmalarındaki cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasında kadın sivil toplum kuruluşları önemli rol oynamaktadır.	Kesinlikle katılmıyorum	4	1,1
	Katılmıyorum	32	8,5
	Fikrim yok	32	8,5
	Katılıyorum	161	42,6
	Kesinlikle Katılıyorum	149	39,4
TBMM’de kadın milletvekili oranı (%9.1) kadınların temsili açısından yeterlidir.	Kesinlikle katılmıyorum	143	37,6
	Katılmıyorum	122	32,2
	Fikrim yok	29	7,4
	Katılıyorum	61	16,1
	Kesinlikle Katılıyorum	29	6,9
Geleneksel/Ataerkil bakış açısı kadınların siyasal yaşama katılımında önemli bir engeldir.	Kesinlikle katılmıyorum	22	5,8
	Katılmıyorum	45	11,8
	Fikrim yok	32	8,4
	Katılıyorum	151	39,7
	Kesinlikle Katılıyorum	130	34,2
Kadın sorunlarının siyasete taşınması açısından kadın kolları önemli bir araçtır.	Kesinlikle katılmıyorum	5	1,3
	Katılmıyorum	6	1,6
	Fikrim yok	9	2,3
	Katılıyorum	89	23,1
	Kesinlikle Katılıyorum	276	71,7
Siyasi partiler kadın kolları teşkilatlarına gereken önemi ve desteği vermemektedir.	Kesinlikle katılmıyorum	9	2,4
	Katılmıyorum	45	11,8
	Fikrim yok	6	1,6
	Katılıyorum	168	44,0
	Kesinlikle Katılıyorum	154	40,3

FAALİYETLER	Etiket Değeri	Frekans	Yüzdesi (%)
Kadınların siyasete daha fazla katılmasına yönelik çalışmalarda farklı partilerin kadın kolları ortak çalışmalar yürütmelidir.	Kesinlikle katılmıyorum	27	7,1
	Katılmıyorum	65	17,2
	Fikrim yok	40	10,6
	Katılıyorum	138	36,4
	Kesinlikle Katılıyorum	109	28,8
Kadın kolları örgütünün parti içindeki görev ve yetkileri arttırılmalı, parti içi karar alma süreçlerine daha fazla katılımı sağlanmalıdır.	Kesinlikle katılmıyorum	3	0,8
	Katılmıyorum	6	1,6
	Fikrim yok	6	1,6
	Katılıyorum	122	31,6
	Kesinlikle Katılıyorum	249	64,5
Kadın kolları mensuplarının karar alma mekanizmalarında daha fazla yer alması için özel önlemler uygulanmalıdır. (Parti içi Kota, Torba sistemi)	Kesinlikle katılmıyorum	8	2,1
	Katılmıyorum	35	9,3
	Fikrim yok	27	7,2
	Katılıyorum	132	35,1
	Kesinlikle Katılıyorum	174	46,3
Siyasette kadınların daha etkin görev almasında parti kadın kollarına önemli görevler düşmektedir.	Kesinlikle katılmıyorum	4	1,0
	Katılmıyorum	6	1,6
	Fikrim yok	8	2,1
	Katılıyorum	123	31,9
	Kesinlikle Katılıyorum	245	63,5
Seçimlerde kadın adayların artması için kadın kolları aktif olarak rol oynamaktadır.	Kesinlikle katılmıyorum	13	3,4
	Katılmıyorum	31	8,2
	Fikrim yok	5	1,3
	Katılıyorum	115	30,3
	Kesinlikle Katılıyorum	216	56,8

FAALİYETLER	Etiket Değeri	Frekans	Yüzdesi (%)
Kadın kolları parti içinde üst yönetime geçebilmek açısından önemli bir deneyim kazanma alanıdır.	Kesinlikle katılmıyorum	6	1,6
	Katılmıyorum	16	4,2
	Fikrim yok	7	1,8
	Katılıyorum	134	35,1
	Kesinlikle Katılıyorum	219	57,3
Kadın kolları özellikle seçim dönemlerinde etkin olarak faaliyette bulunmaktadır.	Kesinlikle katılmıyorum	12	3,1
	Katılmıyorum	23	6,0
	Fikrim yok	8	2,1
	Katılıyorum	95	24,8
	Kesinlikle Katılıyorum	245	64,0
Kadın kollarının öncelikli görevi partiye üye kazandırmak ve oy toplamaktır.	Kesinlikle katılmıyorum	29	7,7
	Katılmıyorum	75	19,8
	Fikrim yok	15	4,0
	Katılıyorum	123	32,5
	Kesinlikle Katılıyorum	137	36,1
Parti kadın kolları kültürel ve sosyal faaliyetlere katılım imkanı sağlayan bir örgüttür.	Kesinlikle katılmıyorum	7	1,8
	Katılmıyorum	24	6,3
	Fikrim yok	18	4,7
	Katılıyorum	164	43,3
	Kesinlikle Katılıyorum	166	43,8
Kadın kollarına parti bütçesinden daha fazla kaynak aktarılmalı, mali imkanları artırılmalıdır.	Kesinlikle katılmıyorum	4	1,0
	Katılmıyorum	7	1,8
	Fikrim yok	6	1,6
	Katılıyorum	88	22,8
	Kesinlikle Katılıyorum	281	72,8

EK 4: Anket Soruları Güvenilirlik Analizi Sonuçları

	Güvenilirlik İstatistikleri		
	Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardize Items	N of Items
6. Soru “Aşağıdaki ifadelerle katılıp katılmadığınızı belirtiniz”	0,873	0,896	25